SISMANOGLIO

ΒΑΛΑΒΑΝΗ ΝΕΟΕΛΛ. ΚΙΒΩΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΠΜΒ'

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΜΠΗΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΕΙΩΝ Ἢ ΤΗΝ Ε΄ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΣΑΚΚΟΥΛΙΔΟΥ 1942

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΣ ΚΑΙ Σ^Α
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ
(Ὁδὸς Μαχμουδιέ, ἀριθ. 23)

1892

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγῖδα τῶν ἐκδοτῶν, καταδιώκεται δὲ ποινικῶς πᾶς τυποκλόπος.

Ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας
Ἀριθμ. 186 (11 Σιαββὰλ 1309, 27 Ἀπριλίου 1308).

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΕΟΛΟΓΟΥ"
Ἐν τῷ Πέραν, ὁδῷ Κιουταφὶχ-Χανδὶκ, ἀριθ. 29 καὶ 31.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ σκοπὸς τῆς **Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ** εἶναι διπλοῦς· νὰ καταρτίσῃ πρῶτον τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀστικῶν λεγομένων Σχολῶν καὶ τοὺς τῶν Σχολαρχείων εἰς τὴν καθωμιλημένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ παρασκευάσῃ ἔπειτα εἰς τοὺς ἐφιεμένους ὑψηλοτέραν μάθησιν εὐχερῆ τὴν κατάληψιν τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένων μαθημάτων· διότι ἐκτὸς πάσης συζητήσεως, καθ' ἡμᾶς, κεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἁπλῆς ἑλληνικῆς δυσχερὴς καὶ ἐν πολλοῖς ἀνέφικτος εἶναι ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας· τούτου δ' ἕνεκα οὐδόλως παραδεχόμεθα ὅτι οἱ ξένοι φιλόλογοι δύνανται νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰ λεπτεπίλεπτα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας νοήματα ὅπως καὶ ὅσον οἱ Ἕλληνες. Καὶ βεβαίως πολλὰ μὲν κατορθοῦσι διὰ τῆς ὡμολογημένης ἐπιμελείας καὶ τῆς παροιμιώδους αὐτῶν ἐπιμονῆς οἱ ξένοι φιλόλογοι, ὀλίγιστα ὅμως ἀναντιρρήτως θὰ κατώρθουν, ἂν ηὑρίσκοντο ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμῖν περιστάσεσιν. Οἱ φιλομαθεῖς ἐπιστήμονες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς γίνονται ἀληθῶς ἐγκρατεῖς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας, διότι ἔχουσιν ἀφθο-

νίαν μέσων, οἵαν οὐδὲ κατ' ὄναρ ἢ καθ' ὕπαρ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς. Πληθὺς βιβλιοθηκῶν καὶ ἀπειρία βοηθητικῶν συγγραμμάτων, πόροι ἄφθονοι καὶ εὐχέρεια πρὸς περιήγησιν καὶ αὐτοψίαν τῶν περιγραφομένων τόπων καὶ χωρῶν, ἀσφαλὴς ἀμοιβὴ τῶν κόπων καὶ πλουσία ἀνάκτησις τῶν δαπανηθέντων παρ' ἐκείνοις· ἔλλειψις βιβλιοθηκῶν καὶ βοηθητικῶν πονημάτων παρ' ἡμῖν, στέρησις πόρων ἐπαρκῶν καὶ πρὸς τὸ ζῆν ἔτι, βεβαία ἀπογοήτευσις τῶν καταβληθέντων κόπων καὶ ἀσφαλὴς ἀπώλεια τῶν πρὸς συγγραφὴν ἢ ἔκδοσιν συγγράμματός τινος γενομένων δαπανῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἐργαζόμεθα, καὶ ἡ διανοητικὴ παραγωγὴ τῶν ἡμετέρων λογίων οὐδὲ ὅλως ἀναξία λόγου εἶναι οὐδὲ ὅλως ἀπαράβλητος πρὸς τὴν τῶν ξένων. Πόθεν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο τὸ εὐχάριστον, τὸ εὐαρέστως προσπῖπτον ὑπὸ ταῖς ὄψεσιν ἀμεροληπτου κριτοῦ, ἐν ᾧ δὲν διατίθενται ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ παρ' ἑκατέροις μέσα;

Διότι ἡμεῖς μέν, κάτοχοι ὄντες εὐτυχῶς ἢ γινόμενοι τῆς ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης καὶ ζώσης γλώσσης, διασῳζούσης αὐθυπόστατα καὶ αὐτούσια πολλὰ τῶν τῆς παλαιᾶς, ἢ μᾶλλον ἀποτελούσης ἀδιάκοπον συνέχειαν ἐκείνης, κεκτήμεθα ἥδη τὴν ποθητὴν ἀναβάθραν, δι' ἧς εὐχερῶς δυνατὸν ἡμῖν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ πλούσιον θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν ᾧ οἱ ξένοι ὀφείλουσι πρῶτον νὰ παρασκευάσωσι τὴν κλίμακα καὶ κατόπιν νὰ εἰσδύσωσιν ἐκεῖ, ὅπου πρὸ πολλοῦ ἡμεῖς εὑρισκόμεθα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅμως γεννᾶται ἡ δικαία ἀπορία: Διὰ τίνα λοιπὸν λόγον ὑστεροῦμεν τῶν ξένων φιλολόγων οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, ἐν ᾧ καὶ τὴν κλίμακα κατέχομεν καὶ τὸν τόπον τῆς πνευματικῆς παιδαισίας εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι καλῶς καὶ μετ' ἀκριβείας γινώσκομεν;

Ἡ ἀπάντησις ἐδόθη πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ πολλῶν ὁμογενῶν, εἰλικρινῶς κηδομένων τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, συνοψίζομεν δὲ αὐτὴν εἰς τὰ ἀκόλουθα: **Δὲν θέλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν κλίμακα.** Προτιμῶμεν, φαίνεται, νὰ εὑρεθῶμεν εἰς τοὺς ἀνωτάτους τοῦ μεγάρου τῆς Παιδείας ὀρόφους ἴσως πετόμενοι, ἴσως πηδῶντες· καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ πταῖσμα ἡμῶν. Ἄγνωστον πῶς καὶ ἐπὶ τίσι ποτὲ λόγοις φρονοῦμεν καὶ ἀξιοῦμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐπιβῶμεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐπὶ τῆς τριήρους, ἄνευ μεσολαβήσεως λέμβου, ἥτις ἐν τοσούτῳ εἶναι οὐχὶ σπανίως διὰ πολλὰ ἐθνολογικὰ ζητήματα αὐτὴ ἡ σωτήριος λέμβος. Καταλείπομεν τῷ ὄντι τὴν πολύτιμον κλίμακα σπομένην ἐν ἀνηλίοις ὑπογείοις καὶ μακρὰν τῆς «ἀτρυγήτου ἁλὸς» ἀνειλκυσμένην τὴν ἀνεκτίμητον λέμβον, καὶ προσδοκῶμεν ἐναγωνίως νὰ ῥιφθῇ ἡμῖν ἴσως ἄνωθεν σχοινίον τι,

δι' οὗ μετὰ πολλῶν κινδύνων νὰ ἀναρριχηθῶμεν πρὸς τὰ δυςανάβατα ὕψη. Ποῖον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα ; Παρέρχονται ἀνωφελῶς αἱ ἡμέραι, προςτίθενται ἔτη ἐπὶ τοῖς ἔτεσιν ἡμῶν, οἱ ἴουλοι τῆς ἐφήβου ἡλικίας αὐξάνονται καὶ τραχύνονται, λευκαινόμεθα πολλάκις, καὶ ἐν τούτοις οὐδὲ ἓν βῆμα ἐπὶ τὸ βέλτιον πρὸς τὰ πρόσω ἐχωρήσαμεν.

Διὰ τῆς **Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ** δὲν διανοίγονται νέοι ὁρίζοντες πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀμμάτων τῆς νεολαίας, οὐδ' ἐπινοεῖται ἢ ἐπιζητεῖται μετὰ στόμφου καὶ μεγαλαυχίας καὶ αὐθεντείας ἡ κατάργησις τῆς ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἡμῶν ἐπιδιωκομένης κλασικῆς παιδεύσεως καὶ ἡ δημιουργία **Πρακτικῶν Σχολείων, Πρακτικῶν Γυμνασίων, Ἐπαγγελματικῶν Ἱδρυμάτων, Βιοτεχνικῶν Διδακτηρίων** κτλ. κτλ.

Ὁ συμπήξας τὴν **Νεοελληνικὴν Κιβωτὸν** ἐφ' ἱκανὰ ἔτη διδάσκων ἐν Ἀθήναις, κατέμαθεν ἐκ πείρας καὶ ἐβεβαιώθη ἐπαρκῶς ὅτι ἐπιβάλλεται, πρὸ τῆς εἰςδύσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς κλασικῆς παιδείας νὰ ἐφοδιασθῇ προχείρως διά τινος τολύπης, ὑφ' ἧς βοηθούμενος, ἀσφαλῶς νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἐκεῖθεν χειραγωγούμενος ὡςαύτως ἀσφαλῶς νὰ εὑρίσκῃ τὰ ἴδια ἴχνη· ἐπιβάλλεται, ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ ἄνευ μεταφορῶν, ἡ διδασκαλία τῆς λαλουμένης, τῆς γραφομένης, τῆς ζώσης παρὰ τῷ λαῷ, παρὰ τῷ ἔθνει γλώσσης. Ἡ γλῶσσα

αὕτη εἶναι, μάλιστα νῦν, καὶ ἔτι μᾶλλον βεβαίως εἰς τὸ μέλλον, καὶ πλουσία καὶ γλαφυρὰ καὶ ὡραία εἰς ἔκφρασιν πάσης οἱαςδήποτε ἐννοίας ἢ γνώσεως, διότι ἔχει πρόχειρα καὶ ἡνεῳγμένα τὰ ἀνεξάντλητα ταμιεῖα τῆς πάλαι σοφίας, ὁπόθεν ἀρύεται ὅ,τι καὶ ὅσα θέλει. Ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ σήμερον διανοούμεθα, δι' αὐτῆς ἐκφράζομεν τὰ αἰσθήματα, τὰ φρονήματα καὶ τὰς σκέψεις ἡμῶν, ἐξωτερικεύομεν τὰς λύπας ἢ τὴν χαράν, τὴν ὀργὴν ἢ τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν, δηλοῦμεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν, συζητοῦμεν, ἀγορεύομεν, διδασκόμεθα, διδάσκομεν, συνεννοούμεθα.

Καὶ ὅμως ἀφίνομεν τὸ σπουδαιότατον ὄργανον τοῦτο νὰ σκωριᾷ, καὶ τοὺς πολλούς, τοὺς ἀναριθμήτους καὶ εὐδοκίμους χειριστὰς αὐτῆς παραδίδομεν μετ' ἀσυγγνώστου ἀγνωμοσύνης εἰς τὴν λήθην καὶ τὸν ἐκ ταύτης ἄδικον θάνατον !

Ἀφ' οὗ δὲ παρ' ἡμῖν οὕτως ἢ ἄλλως εἰς δύο διακεκριμένας ἀλλήλων τάξεις διαιροῦνται οἱ ἀπὸ τῆς νηπιώδους αὐτῶν ἡλικίας εἰς τὰ μητρῷα τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἐγγραφόμενοι, δηλαδὴ εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἀνωτέραν ἐν Πανεπιστημίῳ ἢ Πολυτεχνείῳ παίδευσιν, καὶ εἰς τοὺς προωρισμένους νὰ ἀλατισθῶσι μὲ ὀλίγα γράμματα ἀπόρους, οἵτινες, ἠναγκασμένοι νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ἀδήριτον τοῦ βίου ἀγῶνα, δὲν δύνανται νὰ ἐντρυφήσωσιν εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, δέον, συνῳδὰ ταῖς ἀνάγκαις,

νὰ ῥυθμίσωμεν τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἡμῶν πράγματα. Διότι, ὡς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ τῆς παιδεύσεως νῦν, οὔτε οἱ πρῶτοι καταρτίζονται ἐπαρκῶς, οὔτε οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἄξιόν τι λόγου ὄφελος ἐκ τῆς ἱκανῶς μακρᾶς εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα φοιτήσεως αὐτῶν πορίζονται. Καὶ οἱ μὲν προβαίνοντες εἰς τὴν γυμνασιακὴν παίδευσιν νέοι, μὴ ἔχοντες τὴν μνημονευθεῖσαν κλίμακα, ἢ μὴ ἀσκηθέντες νὰ χειρίζωνται αὐτήν, δυσχερῶς, ἀτελῶς καὶ μετὰ κόπου παρακολουθοῦσι καὶ κατανοοῦσι τὰ διδασκόμενα καὶ ἔτι δυσχερέστερον καθιστῶσιν αὐτὰ ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι ἕνεκα διαφόρων λόγων νὰ προβῶσι πέρα τῶν τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς οὐδὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσι τὰ δεδιδαγμένα, διότι ταῦτα, ὡς ὑψηλότερά τινα σκοποῦντα, εἶναι ἐν τῷ πρακτικῷ αὐτῶν βίῳ ὅλως ἀνωφελῆ, προςωρινήν τινα μόνον αὐτοῖς ἴσως τέρψιν παρασχόντα. Εἰς τί, λόγου χάριν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ σχολαρχείου ἀποφοιτήσαντα νέον ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἡ γνῶσις ΜΟΝΟΝ τῆς Αἰλιανοῦ Ποικίλης Ἱστορίας ἢ τῶν τοῦ Λουκιανοῦ Διαλόγων ἢ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ Ξενοφῶντος, ἢ τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου, ἄνευ ἀντιπαραβολῆς τινος πρὸς αὐτὰ τῶν νεωτέρων πεζῶν καὶ ποιητῶν, τῶν ζώντων τούτων χειριστῶν καὶ θεματοφυλάκων τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἡμῶν; Πῶς ὁ παῖς οὗτος, ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν πρα-

κτικὴν ἐνάσκησιν χειρωνακτικοῦ τινος ἐπαγγέλματος, διὰ τῶν κλασικῶν μόνον συγγραμμάτων, ἄνευ προηγουμένης ἐν τῇ σχολῇ πρακτικῆς ἀσκήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν νέων πρὸς τὰ παλαιὰ καὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνα, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ καλῶς ἄρθρον τι ἐφημερίδος ἢ πῶς, ὃ καὶ τὸ σπουδαιότατον, θὰ κατορθώσῃ νὰ γράψῃ ἀνεκτῶς ἁπλῆν τινα ἐπιστολήν;

Καὶ ἂν ταῦτα ἦναι ἀληθῆ — καὶ εἶναι δυστυχῶς—, τί ὠφελεῖται ὁ ἀπόφοιτος τοῦ σχολαρχείου ἐκ τῆς διδασκαλίας τοσούτων ἐτῶν; Πρὸς τί ἡ ἀπώλεια τοσούτου μύρου τῆς νεότητος, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἐφόδιον καὶ ὄφελος διὰ τὸν βαρὺν τοῦ βίου ἀγῶνα καὶ τὸ ἄχαρι γῆρας ἀντιπαρέχεται αὐτῇ; Οἱ ξηροὶ γραμματικοὶ κανόνες τῆς γνησίας ἀττικῆς διαλέκτου καὶ οἱ ἄπταιστοι τύποι τοῦ λεὼ καὶ νεὼ καὶ ἡ ὀρθὴ κλίσις τῆς ἀπόκρεω δὲν ἀρκοῦσιν αὐτοὶ μόνοι εἰς τὸν ἐν ἐνεργείᾳ βίον, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ὁ εἰς τὸ κοινωνικὸν πέλαγος ἐκσφενδονώμενος νέος καὶ γνώσεις τῆς νέας ἑλληνικῆς ὅσον τὸ δυνατὸν πλείστας, ἵνα ταύτας βαθμηδὸν δι' ἀναγνώσεως καὶ μελέτης καταστήσῃ ἰδίας καὶ ἀναφαιρέτους καὶ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν.

Ὥςτε εἶναι ἐπάναγκες οἱ τὰ τῆς παιδείας παρ' ἡμῖν ἰθύνοντες σπουδαίως νὰ μεριμνήσωσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ νὰ μὴ ἀκούωμεν ἐπανειλημμένως καὶ ἄνευ οἴκτου τὴν Σύνεσιν

σκώπτουσαν ἡμᾶς· «Ὦ σύ, ἐν οὐρανῷ βλέπειν πειρώμενος, τὰ ἐπὶ γῆς οὐχ ὁρᾷς;» Καὶ δικαίως· διότι, πειρώμενοι, ἄνευ τῆς ἀναγκαίας προπαρασκευῆς, νὰ βλέπωμεν τὰ πρὸ δισχιλίων περίπου ἐτῶν γραφέντα, καὶ βυθίζοντες εἰς τὰ ἀπώτατα βάθη ταῦτα τοῦ ἀπομεμακρυσμένου παρελθόντος τὸ βλέμμα, κατ' ἀνάγκην παρορῶμεν τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν συμβαίνοντα, καὶ ἐντεῦθεν, ἐπ' ἴσης κατ' ἀνάγκην, κινδυνεύομεν νὰ πάθωμεν ὅ,τι, κατ' Αἴσωπον, ὁ ἀστρολόγος, ὃς «τὸν νοῦν ὅλον ἔχων πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐξέλαθε καταπεσὼν εἰς φρέαρ».

Ἡ ἀλήθεια καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, οἱ δὲ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς νεολαίας ἐπιδιώκοντες δέον νὰ ἀκολουθῶσι τῷ τοῦ Εὐαγγελίου «Καὶ τοῦτο ποιεῖν κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι», ἤτοι· καὶ ἡ κλασικὴ παίδευσις νὰ καλλιεργῆται ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτηρίοις καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ **ἐξ ἴσου** καὶ **ἐκ παραλλήλου** καὶ **μετὰ γυμνασμάτων καὶ ἄλλων προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἀσκήσεων** νὰ διδάσκηται.

Ἔστωσαν δὲ βέβαιοι ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἀντιπαραβολῆς καὶ οἱονεὶ συγκρίσεως τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἑτέραν γλῶσσαν, ῥρέψονται ἀφθόνους τοὺς καρποὺς τῶν ἑαυτῶν μόχθων· διότι ὁ ἀπὸ τοῦ σχολαρχείου ἀποφοιτῶν καὶ εἰς τὰ βιοτικὰ ἔργα ἀμέσως τρεπόμενος

νεανίας ἔσεται ἱκανῶς κατηρτισμένος, ὅπως, ἂν ἐπιθυμῇ, αὐξήσῃ τὰς ἥδη κεκτημένας γνώσεις· ὁ δὲ εἰς τὰς γυμνασιακὰς τάξεις μεταβησόμενος, κατέχων τὴν κλίμακα ἢ τὴν λέμβον, τὴν μεσολαβοῦσαν μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑψηρεφοῦς μεγάρου τῆς Παιδείας ἢ μεταξὺ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς νηός, εὐχερῶς θὰ ἀνέλθῃ εἰς ἐκεῖνο ἢ ἀκόπως θὰ ἐπιβῇ ταύτης.

Τὸ πρᾶγμα κεῖται τοσοῦτον σαφῶς, ὥστε θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον, φρονοῦντες ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐλλογίμων συναδέλφων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἀμφισβητήσει τὸ ὀρθὸν τῶν σκέψεων τούτων, αἵτινες ἄλλως ἐπαναλαμβάνονται μόνον ἐνταῦθα ὑπὸ ἀλλοίαν πως μορφήν, δὲν πλάττονται δὲ νῦν τὸ πρῶτον, ὡς ἐκ τῶν ἑξῆς δειχθήσεται·

Ἀπὸ τοῦ 1857 ἤδη ἐγένετο σπουδαία ἐργασία περὶ τοῦ χρησιμωτάτου τούτου θέματος ὑπ' ἀνδρῶν ἁρμοδιωτάτων, ἀποτέλεσμα δ' αὐτῆς ὑπῆρξαν τὰ ἑπόμενα συμπεράσματα, ἀνακοινωθέντα τοῖς διευθυνταῖς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων κτλ. Ἐκ τούτων, πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἀντιγράφομεν αὐταῖς λέξεσι μέρη τινά, πολλῆς καὶ συντόνου τῆς μελέτης χρήζοντα [1]:

«Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα (τὰ σχολαρχεῖα) διπλοῦν ἔχουσι σκοπόν, ἤγουν πρῶτον νὰ προετοιμάζωσι τοὺς

1. *Ἀνωτέρα καὶ Μέση Ἐκπαίδευσις, ὑπὸ Στεφάνου Μ. Παφίου (1884), ἐν σελίσι 301 καὶ 226 (ἄρθρων 1, 2, 7, 10).*

παῖδας διὰ τὰ γυμνάσια, καὶ δεύτερον νὰ χορηγῶσιν αὐθύπαρκτόν τινα καὶ κατάλληλον βαθμὸν πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῖς μὴ βουλομένοις ἢ μὴ δυναμένοις νὰ διανύσωσι τὸ μακρὸν καὶ πολύμοχθον στάδιον τῶν κλασικῶν σπουδῶν, ἀλλ' ἐφιεμένοις νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ὑπωσοῦν ἐπιστημονικῶς πρὸς τὰ βιωφελῆ ἔργα προκατηρτισμένοι. Τὰς δύο ταύτας διαφόρους τάσεις τῆς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις διδασκαλίας οἱ ἑλληνοδιδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι διηνεκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ **οὔδετέρας νὰ ὀλιγωρῶσιν** . . .

»Κατὰ ταῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρχαία ἑλληνική, ὡς θεμέλιον πάσης παρ' ἡμῖν παιδείας, πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις τακτικῶς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας, ὅπως καταλλήλως προπαρασκευασθῶσιν οἱ νέοι πρὸς τελείαν αὐτῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐκμάθησιν· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπαιτοῦντες παραλληλισμὸν τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικήν, προφορικὰς ἐκθέσεις καὶ γραφικὰ γυμνάσματα ἐν τῇ τελευταίᾳ, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι μεγίστην δέον νὰ δίδητε προσοχὴν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον διδασκαλίαν τῆς καθαρευούσης ξενισμῶν καὶ ἐκλεκτῆς καθομιλουμένης.

»Ἐν τούτοις παρετηρήσαμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν διδασκάλων παραμελοῦσιν ἐντελῶς τὴν πρακτικὴν τῆς γλώσσης ἡμῶν διδασκαλίαν, πολλοὶ δέ, λαμβάνοντες ἴσως ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὅτι σημειοῦται ἡ σύνταξις μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις μαθημάτων καὶ ὑψηλῶν ὅπου γνώσεων ἐπίδειξιν ποιούμενοι, ἐγκαταλείπουσι σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τῶν ἐν λόγῳ σχολείων τάξει τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὰ ἐτυμολογικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μέρος, καὶ τὸν πλεῖστον χρόνον κατατρίβουσιν

εἰς ὅλως ἀνωφελεῖς περὶ συντάξεως θεωρίας. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχεται, ὅτι οἱ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἀπολυόμενοι, ἐὰν μὲν τραπῶσιν ἀμέσως εἰς τὰ βιοτικὰ ἔργα, γνωρίζοντες τύπους καὶ θεωρίας μόνον, εἰσὶ παντάπασιν ἀνίκανοι νὰ ἐκφράσωσιν ἢ νὰ ἐκθέσωσι διὰ τῆς γραφῆς τὰς ἁπλουστέρας ἰδέας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ· ἐὰν δὲ εἰς τὰ γυμνάσια μεταβῶσιν, ἐλλιπεῖς εὑρίσκονται κατά τε τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καίτοι διδαχθέντες τὸ ἐν τοῖς γυμνασίοις διδαχθησόμενον συντακτικόν, καὶ οὕτω ἐπὶ σαθρῶν θεμελίων οἰκοδομοῦντες, ἀείποτε χωλαίνουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς.

»Ἀμφότερα τὰ οὐσιώδη ταῦτα ἀτοπήματα θέλετε προλαθήσει, κύριοι, νὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ ῥίζης. Ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὀφείλουσι, καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν νέαν ἑλληνικήν, νὰ ἐξασκῶσιν ἐπιμελῶς τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς δι' ἀναγνώσεως καλῶς γεγραμμένου βιβλίου, δι' ἐκθέσεως προφορικῆς ἰδεῶν, διὰ γραφικῶν συνθέσεων καὶ γυμνασμάτων καὶ δι' ἀκαταπαύστου παραλληλισμοῦ τῆς ἀρχαίας πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῆς βαθμηδὸν προοδευούσης τῶν λογίων ἡμῶν γλώσσης· καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, νὰ ἔχωσι πρὸ πάντων ὑπ' ὄψιν τὴν εἰς τὰ γυμνάσια μετάβασιν τῶν νέων» κτλ.

Ἐπίσης κατ' Ἰούνιον τοῦ 1884 ἐκανονίσθησαν συστηματικώτερον τὰ τῆς διδασκαλίας τῶν νέων ἑλληνικῶν ἀναγνωσμάτων ὡς ἑξῆς:

Διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὁρίζονται 6 ὧραι καθ' ἑβδομάδα, διδακτέον δὲ ποσόν: «οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 100 σελίδων».

Ἡ δὲ διδασκαλία ἐν τῇ τάξει ταύτῃ δέον νὰ διεξάγηται κατὰ τὰς ἐξῆς συντόμους ὁδηγίας: «Ἀνάπτυξις τῶν διδασκομένων.—Συμπλήρωσις καὶ σύνθεσις φράσεων τῆς γραφομένης γλώσσης ἀπὸ στόματος καὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Διὰ τὴν Β' τάξιν καθ' ἑβδομάδα 4 ὧραι καὶ διδακτέον ποσόν: «οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 80 σελίδων» οὕτως: «Ἀνάπτυξις τῶν ἀναγινωσκομένων.—Ἐφαρμογὴ γραμματικῶν κανόνων πρὸς κατάδειξιν τῶν διαφόρων ἐν τῷ τυπικῷ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νῦν γραφομένης γλώσσης.—Ἁπλαῖ ἐκθέσεις ἰδεῶν, θέμα ἔχουσαι τὴν ἐπιτομὴν δεδιδαγμένου τεμαχίου νεωτέρου συγγραφέως, ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, γραφόμεναι δὲ κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν μαθητῶν.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Διὰ τὴν Γ' τάξιν ὁρίζονται ἐπ' ἴσης ὧραι 4 καθ' ἑβδομάδα, τὸ διδακτέον δὲ «ποσὸν δὲν δύναται νὰ ᾖναι ἔλαττον τῶν 90 σελίδων», καὶ κανονίζεται διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἀνάπτυξις τῶν ἀναγινωσκομένων.—Ἐφαρμογὴ γραμματικῶν κανόνων καὶ ἐκθέσεις ἰδεῶν ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.—Ἐφαρμογὴ δεδιδαγμένων κανόνων τοῦ συντακτικοῦ.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τοῖς σχολαρχείοις συμπεράσματα, ἐγκρινόμενα ὑπό τε τῆς πείρας καὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἴσως ὅμως ἀντείπωσί τινες ὅτι προστίθενται τῷ ἀναδεξομένῳ τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων ἑλληνικῶν

ἀναγνωσμάτων καὶ νέοι κόποι ἢ ὅτι δὲν περισσεύουσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὧραι διὰ τὴν νέαν κτλ. κτλ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν προσθήκη ὡρῶν εἰς τὸ πρόγραμμα δὲν γίνεται, ἐπειδὴ αὗται λαμβάνονται ἐκ τῶν διὰ τὴν ἀρχαίαν προωρισμένων ὡρῶν, διότι καὶ πάλιν ἡ ἀρχαία διδάσκεται, ἀλλὰ διὰ τῆς νέας. Ἔπειτα δὲ καὶ οἱ κόποι τοῦ διδάσκοντος τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν διόλου δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι ἢ ἐλαφρότεροι τοῦ διδάξοντος τὴν νέαν, ὥστε καὶ ὁ λόγος οὗτος ἀφ' ἑαυτοῦ καταπίπτει. Καὶ οὕτως ὅμως ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀναδεξόμενος τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν θέλει ἀναλάβει κόπους ἱκανοὺς πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἄλλως τερπνοτάτου τούτου μαθήματος, πάλιν τί σημαίνουσιν οἱ κόποι οὗτοι τοῦ διδασκάλου ἀπέναντι τῶν ἀγλαῶν καρπῶν, οὓς αὐτός τε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀναμφιςβητήτως θὰ συγκομίσωσιν ἀπὸ τοῦ εὐκάρπου καὶ εὐχύμου τούτου δένδρου τῶν γνώσεων; Εὐτυχῶς οἱ διδάσκαλοι διακρίνονται ἐπὶ φιλοπονίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ, πάντες δὲ καλῶς γινώσκομεν οἷς ἀγῶνας καὶ μόχθους καταβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῆς νεολαίας, ὥστε καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τῇ **Νεοελληνικῇ Κιβωτῷ** θέλουσιν ἀναλάβει μετ' εὐαρεσκείας, οἱονεὶ ἡδύ τι ἐπιδόρπιον τῆς ὅπως-δήποτε δυςπέπτου κλασικῆς πανδαισίας τῶν ἀρχαίων.

Μόνη ὅμως ἡ εὐσυνείδητος ἐφαρμογὴ τῶν ὑποδεδειγμένων ὁδηγιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ διὰ τῆς πείρας ἑκάστῳ τῶν διδασκάλων προσπορισθεῖσα μέθοδος ἀφ' ἑτέρου θέλουσι καταδείξει οἵους καὶ ὅσους θησαυροὺς καὶ μεθόδους εἴχομεν, πάντα δὲ ταῦτα παντελῶς ἠγνοοῦμεν, καὶ τούτου ἕνεκα προετιμῶμεν τὸν ἐκ τῶν ξένων φιλολογιῶν οὐχὶ πάντοτε κατάλληλον ἡμῖν καὶ ἀκίνδυνον δανεισμὸν γνώσεων, μηδόλως συναδουσῶν πρὸς τὰς παραδόσεις ἡμῶν καὶ ἰδέας.

Τρέφων πλήρη τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν εὐδοκίμησιν καὶ προκοπὴν τῆς φίλης ὁμογενοῦς νεολαίας, μετ' ἐλπίδων γλυκειῶν προσφέρω αὐτῇ τὴν **Νεοελληνικὴν Κιβωτὸν** τῆς φιλολογίας καὶ γραμματολογίας τῶν π α τ έ ρ ω ν ἡμῶν, εὐχόμενος ἀπὸ μέσης καρδίας ὅπως οἱ φίλοι συνάδελφοι διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοκαλίας καὶ φιλοτιμίας αὐτῶν ὑπερακοντίσωσι πᾶσάν μου ἐλπίδα.

Ἐν τῷ Πέραν, τῇ 17 Ἰουνίου 1892.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

ΔΑΒΙΔ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ

Ὁ Δαβὶδ ἐξ Δαυὶδ ἰτο ὁ νιώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰεσσαί, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, καὶ πατὴρ τοῦ Σολομῶντος· ἐγεννήθη δὲ τῷ 1085 πρὸ Χριστοῦ ἐν τῇ Βηθλεὲμ τῆς Παλαιστίνης. Ἐχρίσθη ἄναξ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ προφήτου Σαμουήλ, καὶ αὐτὸς ὢν προφήτης, ὅθεν ἐπικαλεῖται καὶ Προφητάναξ. Ἐνταῦθα δὲ ἐξετάσωμεν τὸν Δαβὶδ οὐχὶ ὡς πολεμικὸν καὶ πολιτικόν, ἀλλ' ὡς ποιητὴν μόνον, διότι ὁ λοιπὸς βίος αὐτοῦ ἐκτείνεται διὰ μακρῶν ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἱστορίαις. Ὁ Δαβὶδ ἐποίησεν 150 ποιήματα, περιλαμβανόμενα ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ, ἔχοντα διαφόρους ἐποθσίους, πλήρη ἐμπνεύσεως καὶ ὕψους, ὧν τὸ ἄριστον εἶναι ὁ κατωτέρω παρατιθέμενος Προοιμιακός. Ἡ γλῶσσα τῶν Ψαλμῶν, ὡς καὶ συμπάσης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι ἀνώμαλος, διότι ἡ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου ἐπὶ τῶν Ἑβδομήκοντα μετάφρασις ἐγίνετο ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εὑρίσκετο ἐν παρακμῇ. Καίτοι ὅμως τοιαύτη, ἐνέχει οὐχ ἧττον μέγα τὸ ὕψος καὶ πολλὴν τὴν ποίησιν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ [1]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ' (103)

[Πρὸς ἀποστήθισιν]

Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον· Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα.

1. Ἐκ τῶν 150 ψαλμῶν, τῶν περιλαμβανομένων ἐν τῷ Ψ α λ τ ῆ ρ ι ῇ Ψ α λ τ η ρ ί ῳ τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ, οὗτος, ὁ 103ος τὴν τάξιν, καλεῖται ἰδιαιτέρως Π ρ ο ο ι μ ι α κ ός, ἀναγινώσκεται δὲ μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἑσπερινοῦ. Π ρ ο ο ι μ ι α κ ὸς ὠνομάσθη, διότι χρησιμεύει ὡς προοίμιον, ὡς προεισαγωγή, ὡς προανάκρουσις ἢ πρόλογος εἰς τὴν ὅλην ἀκολουθίαν. Διὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβὶδ αἴρεται εἰς ὕψος μέγα, ἀνταξίων τοῦ ὑμνουμένου θέματος καὶ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Πίνδαρον κατὰ τὸ ὕψος τῆς ποιήσεως. Ὑμνολογεῖ καὶ μεγαλύνει τὸν Ποιητὴν τοῦ Παν-

Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος[1] φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡςεὶ δέρριν[2], ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα[3] αὐτοῦ.

Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς· οὐ κλιθήσεται[4] εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον[5] αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαίνουσιν ὄρη καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

τὸς ὁ ποιητὴς διὰ μεγαληγορίας καὶ πρωτοτυπίας, βλέπων τὰ ἄπειρα καὶ μεγάλα ἔργα τοῦ Πλάστου καὶ ἀναφωνῶν· «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας!»

1. Ἀναβαλλόμενος=Ἐνδυόμενος, περιβαλλόμενος.

2. Δέρρις=Δερμάτινον κάλυμμα καὶ σκέπασμα σκηνῆς. Ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ ἡ δορὰ ἐν γένει λέγεται Δερρί. Εἶναι λράγε ἡ αὐτὴ λέξις;

3. Ὑπερῷα. Τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, τὴν ὁροφὴν τρόπον τινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐστέγασεν ὁ Παντοδύναμος διὰ τοῦ ὕδατος.

4. Οὐ κλιθήσεται=Οὐ μετακινηθήσεται.

5. Τὸ περιβόλαιον=Τὸ περιβάλλον, τὸ ἱμάτιον.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν[1], ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν[2].

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων[3] αὐτοῦ· ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων[4] χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς, καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ, καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσεύσουσι[5], τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

---

1. Φάραγξιν. Φάραγξ εἶναι ἡ μεταξὺ ὀρέων ἢ βουνῶν σχισμή, ἐν ᾗ, ἐμπίπτον τὸ ὕδωρ, διαμένει ἢ καταβυθίζεται εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς.

2. Τὰ πτηνά, ἐνεικοῦντα ἐν βράγχοις, ἐξ αὐτῶν ἀναπέμπουσι φωνήν, εὐγνωμονοῦντα πρὸς τὸν Δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν τούτων.

3. Ἐκ τῶν ὑπερῴων, ἐκ τῆς ὀροφῆς, τουτέστιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τῆς βροχῆς.

4. Ὁ ἐξανατέλλων, ὁ ἀπροσδοκήτως ἐκφύων αὐτοφυῆ χόρτον καὶ σπειρομένην χλόην, ἵνα τὰ κτήνη, φαγόντα καὶ κορεσθέντα, δουλεύσωσι τῷ ἀνθρώπῳ.

5. Ἐννοσσεύσουσι=Θὰ πήξωσι φωλεὰς διὰ τοὺς νεοσσοὺς αὐτῶν.

Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς· ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἑρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος[1], ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.

Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον· δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.

Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται.

Ἀντανελεῖς[1] τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι.

Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἤτω[2] ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται[3].

Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

---

1. Δράκων οὗτος=Οὗτος (ὁ ὠκεανὸς) εἶναι δράκων, ὃν ἔπλασας ἵνα ἐμπαίζηται ὑπὸ τοῦ τελειοτάτου τῶν δημιουργημάτων Σου, τοῦ ἀνθρώπου· διότι οὗτος, διὰ τῶν πλοίων διασχίζων τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις, περιφρονεῖ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων καὶ τὴν ὀργὴν τῶν ἀνέμων.

1. Ἀντανελεῖς. Μέλλων τοῦ Ἀνταναιρῶ = Ὅταν ἀφαιρέσῃς, ἀναλάβῃς ὀπίσω τὸ πνεῦμα (τὴν ψυχὴν) αὐτῶν, θὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν, ἤτοι θὰ μεταβληθῶσιν εἰς γῆν, χῶμα.

2. Ἤτω=Ἔστω.

3. Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται. Ἡ στροφὴ αὕτη κατὰ τὸ ὕψος δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ τουλάχιστον ἴση πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς στίχους, δι' ὧν ὁ εὐσεβὴς ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος μεγαλύνει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Διός (Ἰλ. Α 528—530):

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Ἠδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή[1] μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς.

Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον.

1. Ἡ διαλογή μου=ὁ διαλογισμός μου, ἡ σκέψις μου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, ἀδελφὸς τοῦ ὁμοίως ποιητοῦ Παναγιώτου Σούτσου, ἐξ ἐπισήμου φαναριωτικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, ἐγεννήθη τῷ 1803 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξεπαιδεύθη δὲ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ καθ' ἑκείνους τοὺς χρόνους ἀκμάζοντι γυμνασίῳ τῆς Χίου, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξέδωκε πολλὰ ἔργα ἐμμετρά τε καὶ πεζά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄξια λόγου πολλοὶ εἶναι ὁ Ἄσωτος, ὁ Ἐξόριστος, ἡ Ἑλληνικὴ Πλωστιγξ, ὁ Περιπλανώμενος καὶ ἄλλα ποιήματα πολιτικὰ καὶ σατυρικά. Εἰς τὸ τελευταῖον εἶδος ἰδίᾳ διέπρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, γενόμενος ἀδιάλλακτος πολέμιος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια καὶ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Ὄθωνος, οὓς ἔθηκε σκοπὸν εἰς τὰ πικρὰ σατυρικὰ αὐτοῦ βέλη. Ἔνεκα δὲ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ τούτων κατεδιώχθη πολυειδῶς, μέχρι οὗ, περιπλανώμενος καὶ παντοιοτρόπως ταλαιπωρούμενος, ἀπέθανεν ἐν ἰσχάτῃ πενίᾳ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1863 ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Σμύρνης. Ἡ ποιητικὴ ἀξία τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου εἶναι μεγάλη, ὑπὸ πολλῶν δὲ θεωρεῖται ὡς πατὴρ τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ κάμμία
γλῶσσα πρὸς ὕμνον Σου δὲν ἀρκεῖ·
γαίας, στερέωμα καὶ στοιχεῖα
ἓν μόνον νεῦμά Σου διοικεῖ.
Πνεύσας, ἐκίνησας τοὺς ἀέρας·
βλέψας, προσήλωσας τοὺς ἀστέρας·
ζωὴ ὢν ἄναρχος, ἀεννάως
ἄφθονον χύνεις νᾶμα ζωῆς·
καθὼς ἐποίησας Πᾶν τὸ Χάος,
ἂν θέλῃς, Χάος τὸ Πᾶν ποιεῖς.

—

Ὁ χρόνος ὅλος ἀκαριαία
ἐνώπιόν Σου εἶναι στιγμή,
καὶ τὸ διάστημα πᾶν κεραία.
Οἱ κοσμοσκόποι Σου ὀφθαλμοί,
φωτοδοτῆρες δύο, χιλίους
σπινθηρακίζουν ὁμοῦ ἡλίους!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥίζος Ῥαγκαβῆς ἐγεννήθη τῷ 1810 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰανουαρίου 1892 μετὰ βραχεῖαν ἀσθένειαν. Ὁ Ῥαγκαβῆς ἐπῆξεν ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διδάσκων μεταξὺ γλαφυρότητος, ἐν ᾗ διεκρίνετο μεταξὺ πάντων τῶν τότε συναδέλφων αὐτοῦ, τὸ μάθημα τῆς ἀρχαιολογίας. Ὡς αὐτὸς διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν (1855—1857), ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπεστάλη τῷ 1867 ἔκτακτος πληρεξούσιος ἀπεσταλμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τέλος διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιτολίνῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Ἄγγελος Βλάχος καὶ νῦν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κλέων Ῥ. Ῥαγκαβῆς, πολυμαθέστατος ἀνήρ. Ὁ Α. Ῥ. Ῥαγκαβῆς ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, καταλιπὼν πληθὺν τόμων, ἐν οἷς πραγματεύεται, μόνος σχεδὸν ἐκ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, πάντα τὰ εἴδη τοῦ λόγου μετὰ χάριτος πολλῆς.

ΥΜΝΟΣ ΤΩι ΘΕΩι

Σὲ μεγαλύνουσιν,
ὦ ποιητά,
πάντα τἀόρατα
καὶ ὁρατά.

—

Ψυχῶν ἀνάτασις [1],
ὕμνος γλωσσῶν,
φόρον Σοὶ φέρουσι
σὰ ἐκ τῶν σῶν.

—

1. Ἀνάτασις=Ὕψωσις, προσήλωσις πρὸς τὰ ἄνω.

Ἀστέρες, ἥλιος,
γῆ, οὐρανός,
εἶπας κ' ἐγένοντο
ἐκ μηδενός.

—

Τὸ πᾶν λατρεία Σου·
κ' ἔχεις ναὸν
τὸν θερμὸν ἔρωτα
τῶν καρδιῶν.

—

Δῶρόν Σου κάλλιστον
λάμπ' ἡ ζωή,
κ' αἰνεῖ Σε, Κύριε,
πᾶσα πνοή.

—

Ἧψας[1] τὸν ἥλιον
μέγαν φανόν,
μ' ἄστρα κατέσπειρας
τὸν οὐρανόν.

—

Τὰς ὥρας[2] ἔταξας.
Ὡς μειδιᾷς,
μ' ἄνθη στολίζεται
ἡ πεδιάς.

—

1. Ἧψας = Ἀνῆψας, ἤναψες.
2. Τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, αἵτινες ἁρμονικώτατα διαδέχονται ἀλλήλας.

Ἡ χειρ ἡ θεία Σου
ὡς ἀνοιγῇ,
θάλλει τῶν δώρων Σου
πλήρης ἡ γῆ[1].

—

Οἱ κόσμοι τρέμουσι
τὸν Σὸν θυμόν·
αὐτοῦ ἀπαύγασμα[2]
εἶν' ὁ χειμών.

—

Ἡ πλάσις σύμπασα
μέγας ναός,
ἐφ' οὗ ἓν ὄνομα
λάμπει: ΘΕΟΣ.

1. Πρβλ. τὸ ἐν τῷ Προοιμιακῷ (σελ. 4): «Ἀνοίξαντός Σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος».
2. Ἀπαύγασμα = Ἀπόρροια· ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Σοῦ θυμοῦ) ἀπορρέει ὁ χειμών.

© ΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΣΚΟΥΦΟΥ

Ὁ Φραγκίσκος Σκούφος ἐγεννήθη κατὰ τὴν ιε΄ μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα ἐν Κυδωνίαις τῆς Κρήτης καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ, ἧς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἦτο τὸ κέντρον πάσης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης. Τῷ 1669 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Βιττεμβέργῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ τῷ 1681 ἐξιδωκε Ῥητορικὴν ἐν τῇ ἁπλῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἵνα ὑποδείξῃ ὅτι καὶ αὐτὴ, ὡς καὶ ἡ ἀρχαία, κέκτηται μέγαν πλοῦτον πρὸς ἔκφρασιν καὶ ἐπιστημονικῶν ἔτι ἐννοιῶν καὶ οὐχὶ ἀσήμαντον θητορικὸν κάλλος. Τὰ παραδείγματα, ὧν ποιεῖται χρῆσιν ἐν ταῖς Ὁμιλίαις αὐτοῦ ὁ Σκούφος, εἶναι κυρίως θρησκευτικά, διότι, λέγει, «ὡς ἂν ἱερεύς, ὤν ἦτο πρέπον νὰ ὁμιλήσῃ παρὰ ἱερὰ πράγματα».

Ἡ γλῶσσα τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου, καίτοι χυδαία καὶ ἀνώμαλος καὶ μικτὴ ἰταλισμῶν ποικίλων, εἶναι ἀληθῶς ζῶσα καὶ μετὰ μεγίστης ζωηρότητος εἰκονίζει ὅσας ἐννοίας ἐσκόπει νὰ ἐκφράσῃ. Ἡ δίαιτος ἐπιζῇ ὁ πολυμαθὴς φίλτατος καὶ ἰδίας περιέχουσι πολλὰ ἔργα τοῦ Σκούφου. Ἐν τούτοις μὴ λησμονῶμεν ὅτι κατ' αὐτὸν χρόνον ἦζη καὶ ἔγραφεν ὁ Σκούφος δὲν ὑπῆρχεν ἑκατοντ' Ἕλληνες δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσιν αὐτὸν, ἂν μετεχειρίζετο γλῶσσαν ἐφηλιτέραν.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ποτὲ δὲν ὑψώθη περισσότερον ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ Νικολάου[1], παρὰ ὅταν ἡ ἀγρία θάλασσα καὶ τὸ θυμωμένον ἐκεῖνο θηρίον εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου ἐταπεινώθη. Καὶ ὅταν πρᾶον καὶ ἥμερον ἐφίλησε τὸ ξύλον, ὁποῦ πρότερον ἔχασκε, νὰ ρουφήσῃ μὲ τόσα στόματα, ὅσα εἰς κάθε κῦμα ἄνοιγε βαθύστομα βάραθρα. Ἔπλεεν ὁ Νικόλαος, καὶ μὲ ἀρμενα ξαπλωμένα, καὶ ἀπὸ γλυκὸν ἄνεμον φουσκωμένα γλήγορος ἔτρεχεν, ὄχι εἰς τὸ Ἐρυθραῖον[1], διὰ νὰ ἁλιεύσῃ ἐκεῖ μαργαρίτας, ἢ εἰς τὴν ἐν Κόλκῳ[2] νῆσον, διὰ νὰ ἁρπάσῃ, φιλάργυρος, μὲ τοὺς Ἀργοναύτας χρυσίον καὶ πλούτη, ἀμὴ[3] εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ νὰ[4] προσκυνήσῃ εὐσεβὴς τὸν Τάφον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτάφη ἡ Ζωὴ[5] καὶ διὰ νὰ κλαύσῃ μὲ θερμὰ δάκρυα τὴν ἀνομίαν τοῦ κόσμου εἰς ἐκείνην τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδάκρυσε καὶ ἡ Σεσαρκωμένη Θεότης. Ἦτον γαληνόμορφος ὁ οὐρανός, ἐγέλα ἀνέφελος ὁ ἀέρας[6], ἔπνεε πρᾶος καὶ φιλικὸς ὁ Ζέφυρος, κῦμα δὲν

---

1. Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ναυτικοὶ τιμῶσιν ἐξαιρετικῶς τὸν ἅγιον Νικόλαον, ὡς οἱ παλαιοὶ τὸν Ποσειδῶνα, θεὸν τῆς θαλάσσης. Ὀλίγα πλοῖα ἑλληνικὰ θὰ εὕρῃ τις, ἐν οἷς νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὃν ἐπικαλοῦνται ἐν καιρῷ τρικυμίας μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, εὑρίσκουσι δ' αὐτὸν πρόθυμον ἀντιλήπτορα ἐν τῇ δυσχερεῖ ταύτῃ περιστάσει.

1. Τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, ἥτις μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυχος τοῦ Σουέζ (1870) ἑνοῦται μετὰ τῆς Μεσογείου πρὸς Β. καὶ τοῦ Περσικοῦ Κόλπου πρὸς Ν.

2. Τὴν Κολχίδα, ἔνθα ἐκρέματο ἀπὸ δένδρου τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ὁπόθεν διεταχθη ὁ Ἰάσων νὰ μετακομίσῃ αὐτὸ διὰ τῆς Ἀργοῦς εἰς Ἰωλκόν, τὸν σημερινὸν Βῶλον.

3. Τὸ Ἀμὴ εἶναι ὁ ἀντιθετικὸς σύνδεσμος, ὃν μετεχειρίζετο κοινῶς τὸ Ἔθνος ἔν τε τῷ γραπτῷ καὶ τῷ προφορικῷ λόγῳ, ἀντὶ τοῦ Ἀλλά. Ὅμως, Καίτοι, Καίπερ, Ἐν τούτοις κτλ. Σήμερον καὶ οὗτος ἐξέλιπε μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς κοινῆς χρήσεως.

4. Διὰ νά = Ἵνα, Ὅπως. Λίαν ἐσφαλμένον εἶναι τὸ Διὰ νά, ὅπερ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐκλείπει, ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ Ἵνα ἢ Ὅπως ἢ δι' ἄλλης ταυτοσήμου φράσεως. Τὸ Νὰ γίνεται κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ Ἵνα, ὥζτε τὸ Διὰ νὰ ἦτο Διὰ ἵνα, ὅπερ οὐδὲν σημαίνει παρ' ἡμῖν.

5. Δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς δοτὴρ τῆς ζωῆς.

6. Ἐγέλα ὁ ἀέρας κτλ. Αἱ τοιαῦται φράσεις εἶναι ποιητικαί, ἐπιτρεπόμεναι ἐνίοτε εἰς ῥήτορα πρὸς ζωηροτέραν παράστασιν ἰδίας τινός.

ἐφούσκονε, ἀρρὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ τὸ πέλαγος ὅλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν, ὅπου ἔφερνε[1] πρὸς τὸν Ἅγιον καὶ ἂν κἀμμίαν φορὰν ὀλίγον φουσκωμένο ὑπερηρανεύετο, τὸ ἔκαμε μόνον, διατὶ[2] ἐβάστα εἰς τοὺς ὤμους τοιοῦτον ἄρωα. Ἀμὴ ἂν ἦτον ἡσυχία εἰς τὴν θαλασσαν, θόρυβος καὶ ταραχὴ ἦτον κάτω εἰς τὸν Ἅδην. Καὶ ἂν ἔπαιζαν τριγύρου εἰς ἕνα ξύλον τὰ κύματα, ἄρριζαν εἰς τὰ κάτω σπήλαια οἱ δαίμονες καὶ οἱ σατανικοὶ ὅλοι Κύκλωπες, ὁποῦ[3] εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον κατοικοῦσι.—Καὶ τί θέλομεν κάμει, ἔλεγεν ὁ Ἑωσφόρος, τί ἀπορασίζομεν, ὦ σύντροφοι; Ἀρίνομεν τὸν Νικόλαον νὰ πλεύσῃ μὲ εὐτυχίαν καὶ ὑγιὴς νὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς ἰδίας του ἐπιθυμίας καὶ τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων; Ἀμὴ δὲν βλέπετε μὲ πόσαις ἀρεταῖς θέλει γυρίσει ἀπέκει πλούσιος καὶ στολισμένος; Θέλω νὰ χάσῃ εἰς τὸν ὁρόμον τὴν στράταν[4], χωρὶς ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἰς ἄλλον λιμένα, παρὰ εἰς τὸ ναυάγιον καὶ τὴν ἀπώ-

1. Ἔφερνε σέβας=Εἶχεν, ἐδείκνυεν.

2. Διατὶ=Διότι. Πρὸς διάκρισιν δέον τὸ ἐρωτηματικὸν Διατί νὰ ὀξυτονῆται καὶ ἔτι ἀσφαλέστερον, νὰ γράφηται ἐν διαστάσει: Διὰ τί.

3. Τὸ ὁριστολογικὸν ἐπίρρημα Ὁποῦ εἶναι ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας Οἱ ὁποῖοι, Οἵτινες.

4. Στράτα (Strada ἰταλιστί, Strasse γερμανιστί, Street ἀγγλιστὶ) εἶναι ἰταλικὴ λέξις, δηλοῦσα ὅ,τι καὶ ἡ λέξις Ὁδός, Δρόμος.

λειαν· εἰς κάθε βεῖθρον θέλω ἀνοίξει βάραθρα, ἀμὴ τόσον βαθειά, ὁποῦ νὰ πίπτουν ὅλοι μέσα μόνον ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ εἰς τὰ νέφη θέλω πλάσει βροντὰς, ἀστραπὰς καὶ βροχὴν τόσην, ὁποῦ νὰ συνθέσω ἄλλην μίαν θάλασσαν, διὰ νὰ βυθίσουν, ἂν δὲν ἦναι ἀρκετὴ ἡ μία, κἂν καὶ αἱ δύο ἀντάμα[1].

Ἔτσι ἐμίλησεν[2] ὁ Ἑωσφόρος, πένοντας καπνοὺς καὶ φλόγαις ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ εὐθὺς μαυρίζεται ὁ ἀέρας μὲ τὰ σκότη ὅλα τοῦ Ἅδου, τὰ ὁποῖα, ἁρπάζοντας τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον, σκεπάζουν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν μὲ ἕνα ὅλο[3] μεσάνυκτον. Συμμαζόνονται μαῦρα καὶ πυκνοσύνθετα νέφη, τῶν ὁποίων τὰ σπλάγχνα ξεσχίζοντας ἡ ἀστραπαῖς καὶ τὰ ἀστροπελέκια, τυφλόνουν τὰ ὄμματα τοῦ καθενὸς μὲ τὴν λάμψιν, καὶ μὲ τὸν κτύπον φοβερίζουν κάθε ἀνδρειωμένην καρδίαν, ὡσὰν ὁποῦ τοῦτα[4] μαγεμμέναις σαίταις τοῦ θανάτου πληγόνοντας ἀλλάσσουν εἰς στάκτην ὅλον τὸν ἄνθρωπον. Πίπτουσι βροχαῖς,

1. Ἀντάμα=Ὁμοῦ.

2. Ἐμίλησεν=Ὡμίλησεν, ἐλάλησεν.

3. Ὁλομεσάνυκτον=Ὁλόκληρον, ζοφερὰν νύκτα.

4. Τοῦτα=Ταῦτα. Οἱ τύποι Τοῦτος, Τούτη, Τοῦτο (πληθ.) τῆς λαλουμένης γλώσσης ὠβελίσθησαν ἤδη, καὶ ὁ ἁπλούστατος καὶ ἀναθέτατος τῶν Ἑλλήνων ἀκόπως ἐννοεῖ σήμερον τοὺς ὀρθοτέρους τύπους, οὓς ἡ καθαρεύουσα γλῶσσα εἰσήγαγε καὶ μεταχειρίζεται ἔν τε τῷ γραπτῷ καὶ τῷ προφορικῷ λόγῳ.

ἀρκεταῖς νὰ πνίξουν ἕνα κόσμον, ὄχι νὰ βυθίσουν ἕνα καράβιον[1], ἡ ὁποίαις ἀνάμεσα εἰς τόσην βροντὴν καὶ εἰς τόσην λάμψιν παγόνοντας ἀπὸ τὸν φόβον, ἔθαναν χαμαὶ χιόνι ἢ καὶ χάλαζα. Φυσοῦσιν ἀπὸ κάθε τόπον ἄγριοι ἄνεμοι, ὅλοι συναλλήλως ἐχθροὶ καὶ ἐναντίοι, καὶ εἰς τοῦτο μόνον φίλοι καὶ ἑνωμένοι, νὰ καταποντίσουν καὶ νὰ ῥίξουν[2] εἰς τὰ βάθη τὸ ξύλον. Φουσκόνει τέλος καὶ ἡ θάλασσα, καὶ φουσκωμένη θυμόνεται, ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμόν, καὶ ἀφρίζοντας ὑψόνει γιγαντιαῖα κύματα. Μὲ ταῦτα, ὡς μὲ πολεμικαῖς μηχαναῖς, πολεμᾷ τὸ πλεούμενον, τὸ κτυπᾷ, τὸ δέρνει, τὸ ὑψόνει εἰς τοὺς ἀστέρας, τὸ καταιβάζει εἰς τὸν Ἅδην, τὸ στριφογυρίζει, χάσκοντας πάντα καὶ ἀνοίγοντας χίλια βάραθρα, διὰ νὰ τὸ ῥουφήσῃ. Ἤκουες τότε νὰ κατακτυποῦσι συναλλήλως τὰ κατάρτια· ἔβλεπες νὰ ξεσχίζωνται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τὰ ἄρμενα[3], καὶ βρεμμένα μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς ἀγριωμένης θαλάσσης νὰ κλαίουσι τὴν κοινὴν δυστυχίαν, κομμέναις ταῖς γούμεναις[4], χαϊμέναις ταῖς

1. Καράβιον=Τὸ πλοῖον. Κατωτέρω ὀνομάζει αὐτὸ Πλεούμενον.
2. Ῥίξουν=Ῥίψουν, ῥίψωσιν.
3. Ἄρμενα=Τὰ ἱστία.
4. Γούμεναις=Τὰ χονδρὰ σχοινία, τὰ παλαμάρια, αἱ κάλῳ, δι' ὧν προσδένεται τὸ πλοῖον εἰς τὴν ξηρὰν ἢ ῥυμολυκεῖται.

ἄγκυραις. Τούτους νὰ πίνουσι καὶ νὰ ξερνοῦσι τὰ κύματα, ἐκείνους χαμαὶ ἐρριμμένους, καὶ νὰ μεθύουσι ἀπὸ τὴν ζάλην. Ἄλλους μὲ στεναγμοὺς καὶ μὲ δάκρυα νὰ παρακαλοῦσι βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διατὶ ὁ φόβος τῶν[1] εἶχε δέσει τὴν γλῶσσαν καὶ τῶν εἶχεν ἁρπάσει ὁλότελα τὴν φωνήν· καὶ τοὺς ναύτας νὰ τρέμουσι τόσον εἰς τὴν καρδίαν, ὅσον εἰς τοὺς πόδας νὰ φέρνουν εἰς τὸ πρόσωπον ζωγραφισμένον τὸν θάνατον.

Μόνον ὁ Νικόλαος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγένετο τόση ταραχὴ εἰς τὰ στοιχεῖα, ἀνάμεσα εἰς τόσους φόβους καὶ τρόμους, ἔστεκεν ἄτρομος καὶ χωρὶς φόβον, διατί, ἁρματωμένος μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ἐγέλα τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ Ἅδου, τὸν ὁποῖον διὰ νὰ συγχύσῃ καὶ περισσότερον, ὁ ἅγιος σηκόνει ταπεινῶς τὰς χεῖρας καὶ κάνει ὀλίγην, ἀμὴ ἔνθερμον, προσευχήν, καὶ μὲ τούτην, ὡς μὲ οὐράνιον μαγείαν, τοῦ ἀφανίζει τὰ σκότη, τοῦ σκορπίζει τὰ νέφη, τοῦ σβύνει ταῖς ἀστραπαῖς καὶ μεταμορφόνει εἰς γαλήνην τὴν τρικυμίαν, εἰς ἡσυχίαν τὴν ταραχήν, εἰς γλυκεῖαν αὔραν τὸν σκληρὸν ἄνεμον· σιωποῦσι τὰ στοιχεῖα, παύουν τὰ κύματα, πνέουσι ζέφυροι, λάμπουσιν εἰς τὸν

1. Παλαιὸς συγγραφεὺς θὰ ἐξέφερε τὴν φράσιν διὰ τῆς λεγομένης ὀπτικῆς περιποιητικῆς καὶ χαριστικῆς ἢ ἀντιπεριποιητικῆς καὶ ἀντιχαριστικῆς (Ἴδε Συντακτικόν).

οὐρανὸν οἱ ἀστέρες, σρουγγίζει[1] καθένας τὰ δάκρυα, ξυπνᾷ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ τὸ ἀπελπισμένον καράβιον ρθάνει σῶον καὶ ὑγιὲς εἰς τὸν λιμένα νικητόρον δύο μεγάλων θηρίων, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἑωσφόρου[2].

ΠΕΡΙ ΖΕΥΞΙΔΟΣ

Ζεῦξις ὁ περίφημος ἐκεῖνος ζωγράφος, ὁποῦ ὅσαις εἰκόνες, τόσα θαύματα ἄφηκεν εἰς τὸν κόσμον, ἀνάμεσα εἰς ἄλλα, μὲ τόσην τέχνην καὶ ἐπιμέλειαν ἐζωγράφισε μίαν φορὰν ἕνα σταφύλι, ὁποῦ, δροσερὸν καὶ ὥριμον καὶ σταζοντάς το ἀπὸ κάθε μέρος τὸ μέλι, ἤθελες ὁμόσει νὰ τὸ ἔκοψε τὴν ὥραν ἐκείνην ἀπὸ πρασινόμορφον κλῆμα[3]. Τὸ ἔβγαλε ἀπέκει ἐις τὸ φῶς,

1. Σρουγγίζει=Σπογγίζει, ἀπομάσσει.

2. Ἑωσφόρος εἶναι ἓν τῶν πολλῶν ὀνομάτων, δι' ὧν ὁ Χριστιανισμὸς καλεῖ τὸν Διάβολον, τὸν κυρίως ἀρχηγὸν αὐτῶν. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ Ἄρχων τοῦ κόσμου, Ἀσμοδαῖος, Βεελζεβούλ, Βελίαλ, Δαιμόνιον, Δαίμων, Διάβολος, Δράκων μέγας κόκκινος, Ἔχθρός, Λευτάθαν, Ὅρις ὁ ἀρχαῖος, Πειράζων, Πνεῦμα ἀκάθαρτον, Πνεῦμα πονηρόν, Σατὰν ἢ Σατανᾶς (ὅθεν τὸ τουρκικὸν Σεϊτάν), Ψεύστης κτλ. κτλ.

3. Οἱ σημερινοὶ ἀναγνῶσται τὴν σύνταξιν ταύτην τῆς ἁπλῆς γλώσσης ἐννοοῦσι ὁυσκολώτερον ἢ τὴν ἀρχαΐζουσάν πως τῆς καθωμιλημένης.

διὰ νὰ κοκκινίσῃ νικημένη ἀπὸ τὴν τέχνην ἡ φύσις, καὶ εὐθὺς πλανεμένα ἀπὸ τὴν ἔξωθεν θεωρίαν τὰ ὄρνεα κύκλωθέν του πετοῦσι. Τὸ βλέπουν, τὸ μεταβλέπουν[1], καὶ αὐξάνοντάς των περισσότερον ἡ ἐπιθυμία, τὸ τρυγοῦσι μὲ τὰ ὄμματα, καὶ πρὶν νὰ τὸ ἐγγίξουν, τὸ καταπίνουσι μὲ τὴν ὄρεξιν[2]. Λοιπὸν σιμόνουν[3] τὰ ταλαίπωρα διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὴν ψευδῆ καὶ φαντασμένην[4] ἐκείνην γλυκύτητα· κλίνουσι τὴν κεφαλὴν ἕτοιμα νὰ τὸ κουρεύσουν ἀπὸ τὰ γλυκειὰ πλούτη. Τὸ τσιμποῦσιν, ἀμὴ γελασμένα χάνουν τὴν χαρὰν καὶ τὸ κελᾳδῆσμα. Φεύγουν ἀπὸ τὴν ἐντροπήν, καὶ διὰ τὸ σφάλμα, ὁποῦ ἔκαμαν, παιδεύονται μὲ τὴν νηστείαν. Ὦ, πόσαις φοραῖς κάνει τὸ ἴδιον καὶ μὲ τ' ἐμᾶς[5] τοὺς ἀνθρώπους ὁ κόσμος, ἀγκαλὰ[6] καὶ νὰ εἴμεσθαν λογικόψυχοι[7] καὶ ὄχι ἄγνωστοι ὡς τὰ πετούμενα[8] ἐκεῖνα ζῷα, πόσαις φοραῖς μᾶς γελᾷ μὲ τὰ πρόσκαιρα ταῦτα

1. Μεταβλέπω=Ἐπαναβλέπω, βλέπω πάλιν.

2. Ὄρεξιν=Ἐπιθυμίαν.

3. Σιμόνουν=Προσεγγίζουσι, πλησιάζουσιν.

4. Φαντασμένην=Φανταστώδη.

5. Μὲ τ' ἐμᾶς=Μὲ ἡμᾶς, ὡς εἰ ἦτο: Μὲ τοὺς ἐμᾶς.

6. Τὸ Ἀγκαλὰ σήμερον εἶναι ἐν παντελεῖ ἀχρηστίᾳ, διότι ἀντ' αὐτῆς λέγομεν: Ἂν καί, Μ' ὅλον ὅτι, Ἐὶ καί, Καίτοι. Καίπερ.

7. Λογικόψυχοι=Ἔχοντες λογικὴν καὶ ψυχὴν ἢ μᾶλλον λογικὴν ψυχήν.

8. Πετούμενα ζῷα=Τὰ πτηνά.

καὶ ψευδῆ πράγματα, ὁποῦ μᾶς βάνει ὁμπρὸς εἰς τὰ ὄμματα, μᾶς δείχνει ὀλίγον χρυσίον, καὶ εὐθὺς χωρὶς νὰ στοχασθοῦμεν πῶς[1] εἶναι πηλός, καὶ πὼς ἡ λάμψις ἐκείνη γρήγορα φεύγει καὶ σβύνεται, τρέχομεν μὲ ὅλην τὴν ὄρεξιν καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ὅλην τῆς καρδίας.

1. Πώς=Ὅτι, ὁ εἰδικὸς σύνδεσμος.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

Ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1824, διέγνωσε δὲ τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Σύρῳ, γυμνασιαρχοῦντος τοῦ χίου Γεωργίου Σιρωνίου. Παρὰ τῷ Καρασούτσᾳ λίαν ἐνωρὶς ἐξεδηλώθη ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα, διότι μαθητὴς ἔτι ἐξέδωκε, τῷ 1839, ποιητικὴν συλλογήν, τὴν Λύραν, καὶ οὐχὶ ἄπαξ ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς τὰ ποιήματα τοῦ ἴσου ὡσαύτως ἐβραβεύθησαν ἃ τὰ δίντυρτα ἔλεγον. Ἐν τῇ Βαρδίτῃ, ἑτέρᾳ συλλογῇ, ἐκδοθείσῃ τῷ 1860, περιελήφθησαν πολλὰ τῶν προικοδοτημένων ποιημάτων αὐτοῦ καὶ νέα, ἐν ἅπασι δὲ ἐπανδεῖ πολλὴ χάρις καὶ ἡ τῇ Ἰωνίᾳ προσιδιάζουσα λιπόσαρξ τῆς ποιήσεως. Ἐκ τῆς γαλλικῆς ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας μετέφρασεν εἰς δύο τόμους τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων τοῦ Victor Hugo καὶ ἄλλα ἔργα ξένα ἄξια λόγου· πρὸς τούτοις δὲ ἐξέδωκε καὶ Γαλλικὴν Χρηστομάθειαν καὶ τέλος Γαλλικὴν Γραμματικήν, εὐδοκίμως καὶ νῦν διδασκομένην ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις. Ὁ Καρασούτσας, ὑποστὰς πολλὰς ἐν τῷ βίῳ συμφοράς, ἀπέθανε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873.

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον, λυτρωτὴν τῶν πόνων,
ἔπεμψεν εἰς ἄρρωστον, ἄνδρα γεωπόνον
νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων,
καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.
Ἔφθασεν ὁ Θάνατος, κ' ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθισεν ὡς ἡ ὄρνις ἶβις[1].
Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
ὅλη κατεσείετο στέγ' ἡ καλαμίνη.

1. Ἶβις, πτηνὸν ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κυρίως ζώντων· εἶδός τι πελεκᾶνος.

Πέντε ἐξ ἀνήλικα, καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανά, τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
«Θνήσκεις, πάτερ; ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης,
καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ! ποῦ μᾶς ἀφίνεις;»
Ἤκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ἠσθάνθησαν τἄπονά του στήθη.
Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του,
κ' ἐν ταὐτῷ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμόν του,
ἄφωνος εἰς τοὐρανοῦ ἵστατο τὰς θύρας.
—Διατί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας;
—Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ,
ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ;
—Τρέξε, εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
λίθον ἀπὸ τἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης!
Εἶπε, κ' εἰς τὴν θάλασσαν, δίχως νὰ βραδύνῃ,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη,
καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
—Θραῦσέ τον! Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει, κ' ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.
Τότε ὁ Πανάγιος ἔκραξεν ὀργίλος,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τοὐρανοῦ ὁ κοῖλος.
—Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου!
συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου;

Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα;
Τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα;
Τίς ἐμοῦ, ὦ κάθαρμα! κάλλιον γνωρίζει
ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ;
Κ' ἐν ταὐτῷ τὸ σκῆπτρόν του αἴρ' ἡ δεξιά του,
δίδ' εἰς τὸ μετάφρενον[1] μίαν τοῦ θανάτου.
Ἤστραψε κ' ἐβρόντησε, τὸν κατακωφαίνει,
καὶ κωφὸς ὁ Θάνατος ἀπὸ τότε μένει.
Μάταια τὰ ὠτά του ὁ κλαυθμός μας κρούει·
δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.

1. Μετάφρενον. Τὸ ἄνω μέρος τῆς ράχεως, τὸ κείμενον ἀπέναντι τοῦ διαφράγματος.

ΗΛΙΑ ΜΗΝΙΑΤΟΥ

Ὁ Ἠλίας Μηνιάτης ζῆτο ἔνδοξος ἱεροκήρυξ τῆς ιζ' ἑκατονταετηρίδος, γεννηθεὶς τῷ 1669 ἐν Λιξουρίῳ, πρωτευούσῃ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἀπῶσανῶν τῷ 1714 ἐν Πάτραις. Ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ τοσαύτης εὐγλωττείας καὶ χάριτος, ὥστε δίναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ Χρυσόστομος τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων. Ἦτο ἐμπειρίᾳ τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας καὶ σιμὸς μαθητὴς τῆς θεολογίας. Κηρύττων μετεχειρίζετο γλῶσσαν ἁπλῆν καὶ σαφῆ διὰ τὸν λαόν, τοῦτον δ' ἔνικα ἠγαπᾶτο καὶ ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀμερίστου ἀγάπης. Ὁ Μηνιάτης, ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον, προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Καλαβρύτων τῷ 1711, θέλει σημαίνειν δὲ ἐπαύσατο ἐποικοδομῶν διὰ τῆς πιστεικωτάτης εὐγλωττίας αὐτοῦ τοὺς Χριστιανούς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Ὦ Πίστις τῶν Χριστιανῶν, θεία τὴν ἀρχήν, θεία εἰς τὴν αὔξησιν, θεία εἰς τὴν στερέωσιν, ὅλη θεία! Ἐσὺ[1] ἔγεινες ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐσὺ ηὐξήνθης[2] ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐσὺ ἐστερεώθης ἀπὸ τὸν Θεόν! Ἐσὺ εἶσαι ἡ ἀληθινὴ διδασκαλία, ὅποιος σὲ κρατεῖ, ἐκεῖνος πιστεύει ὀρθὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐσὺ εἶσαι ἡ ἀπλανὴς[3] ὁδός· ὅποιος εἰς σὲ περιπατεῖ φθάνει ἀσφαλτα[4] εἰς τὸν Παράδεισον.

---

1. Ἐ σ ὺ δὲν γράφομεν ἐν τῇ καθωμιλημένῃ σήμερον, ἀλλὰ Σ ύ, ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ.
2. Η ὐ ξ ή ν θ η ς. Περιττὸν τὸ ν, Η ὐ ξ ή θ η ς.
3. Ἀ π λ α ν ὴ ς ὁ δ ό ς, ἡ μὴ ἄγουσα εἰς τὴν πλάνην.
4. Ἄ σ φ α λ τ α = Ἀπταίστως, ἄνευ σφάλματος.

Χριστιανὲ ὀρθόδοξε, ἐσὺ ἔχεις χρέος νὰ εὐχαριστῇς χίλιαις καὶ χίλιαις φοραῖς τὸν Θεόν, ὅπου σὲ ἔκαμε καὶ ἐγεννήθης μέσα εἰς μίαν ὁμοιαν[1] πίστιν. Ἕνας παλαιὸς φιλόσοφος διὰ τρία πράγματα εὐχαρίστει τοὺς θεούς· πρῶτον πὼς ἐγεννήθη ἄνδρας καὶ ὄχι γυναῖκα, δεύτερον πὼς ἦτο Ἕλλην, τρίτον πὼς ἦτο φιλόσοφος καὶ ὄχι ἀμαθής· διὰ ἄλλα δύο πράγματα ἔχεις καὶ σὺ χρέος νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεόν· πρῶτον πὼς ἐγεννήθης Χριστιανός, δεύτερον πὼς εἶσαι Χριστιανὸς ὀρθόδοξος, καὶ ὄχι αἱρετικός.

Ἡμεῖς νομίζομεν πὼς ἡ πίστις μας εἶναι ζωντανή· ἐκείνη εἶναι νεκρά, διότι εἶναι χωρὶς ἔργα· ἔξωθεν χαλκὸς φαίνεται καὶ δείχνει κάποιόν τι εἰς τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα τῆς πίστεως, ἔσωθεν πηλός, τὰ ἔργα δὲν ἔχουσι κἀμμίαν τιμὴν καὶ ἀξίαν. Ἔξωθεν Χριστιανοί, ἔσωθεν, ὦ πόσον διαφορετικοί! Ἔξωθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἡμεῖς ἐρχόμεσθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡμεῖς νηστεύομεν, ἡμεῖς ἐξομολογούμεθα καὶ μεταλαμβάνομεν κἀμμίαν φοράν· αὐτὰ ἕως ἐδῶ εἶναι χαλκός, ὅπου λάμπει κάποια εὐσέβεια. Ἀλλ' ὅταν καὶ τὰ ἔσωθεν δὲν συμφωνοῦσι μὲ τὰ ἔξωθεν καὶ ἡμεῖς μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν φυλάττομεν τὴν εὐλάβειαν· ὅταν νηστεύωμεν ἀπὸ τὰ

---

1. Ὁ μ ο ι α ν π ί σ τ ι ν = Τοιαύτην πίστιν.

κρέατα καὶ ὀψάρια καὶ δὲν ἐγκρατευόμασθεν εἰς τὰ πάθη, ὅταν ἐξομολογούμεσθεν τόσαις φοραῖς εἰς ὅλην μας τὴν ζωήν, καὶ εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν μένωμεν ἀδιόρθωτοι, αὐτὰ εἶναι πηλός, καὶ τίποτε δὲν ὠφελοῦσι. Μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ χάλκωμα, ὅπου φαίνεται ἀπ' ἔξω καὶ στιλβει κἄποιόν τι, μέσα εἶναι πηλὸς ὅπου δὲν ἀξίζει τίποτε. Μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ πλαστὸν σχῆμα, ὅπου φαίνεται ἀπ' ἔξω ἀρετή, εὐλάβεια, ταπεινοφροσύνη, εἶναι ὑπόκρισις, εἶναι φθόνος καὶ εἶναι ὑπερηφανία ὑπὲρ τὴν φαρισαϊκήν.

Μὴ πλανᾶσθε, Χριστιανοί, μία τέτοια πίστις ὁποῦ κρατοῦμεν, δὲν εἶναι ζωντανή, διότι δὲν ἔχει ψυχήν, ὅπου εἶναι τὰ ἔργα· καὶ ἂν ἔχῃ καὶ κἄποια ἔργα, αὐτὰ εἶναι μόνον ἐξωτερικά, ὅπου γίνονται ἢ διὰ συνήθειαν ἢ διὰ ἀνθρωπαρέσκειαν· δὲν εἶναι ἐσωτερικά, προαιρέσεως ἀγαθῆς καὶ γνώμης θεαρέστου. Μὴ πλανᾶσθε· ὁ Βῆλ[1] δὲν ἦτο θεὸς ζῶν, ἦτο ἕνα ἄψυχον εἴδωλον, καὶ μὲ τέτοιαν πίστιν πολλοὶ ὅπου νομίζονται Χριστιανοί, εἶναι μόνον εἴδωλα Χριστιανῶν· εἴδωλα (λέγει ὁ Παῦλος), ὅπου ἔχουσιν εἰς τὸ σχῆμα τῆς Εὐσεβείας τὴν μορφήν, καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀρνοῦνται τῆς εὐσεβείας τὴν δύναμιν. *Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι.*

1. Βῆλ, θεὸς τῶν Ἀσσυρίων, δι' ὃν εἶχον ᾠκοδομημένον ὑψηλὸν ναόν. Τὸν αὐτὸν θεὸν οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν Ἥλιον.

Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα τῆς πίστεως; Συσπειροῦνται[1] εἰς ἕνα μόνον· ὁ μακάριος Παῦλος ὀνομάζει τὴν πίστιν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην· ὥστε ὅπου ἡ πίστις ἐνεργεῖ μὲ τὴν ἀγάπην καὶ ἡ ἀγάπη λοιπὸν εἶναι τὸ ἔργον τῆς πίστεως, καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ χαρακτήρ, ὅπου σημαδεύει τοὺς ἀληθινοὺς Χριστιανούς· *Ἐν τούτῳ* (λέγει ὁ Χριστός) *γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε μετ' ἀλλήλων.* Διατὶ ἡ ἀγάπη (ἐξηγεῖ ὁ θεῖος Χρυσόστομος) εἶναι ὑπόθεσις κάθε ἀρετῆς, μήτηρ τῆς ἁγιότητος, πρόξενος σωτηρίας. *Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρετῆς ὑπόθεσις καὶ ἐν τούτῳ σῳζόμεθα πάντες.*

1. Συσπειροῦνται. Μεταφορικῶς ἐκ τῶν συστελλόντων τὰς σπείρας ἑρπετῶν=συνάγονται, ἀθροίζονται, συμπεριλαμβάνονται, συμπυκνοῦνται.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

Ὁ Ἰωάννης Βηλαρᾶς ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1771 καὶ ἀπέθανε τῷ 1823 ἐν Ζαγορίῳ. Πειραιώσας ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς ἰδίας πατρίδος τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδάς, μετέβη εἰς Παταυίαν τῆς Ἰταλίας πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς, ἐπιστρέψας δὲ προεκλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βελῆ πασσᾶ, υἱοῦ Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ. Ὁ Βηλαρᾶς μετέφρασε διάφορα ἔργα, ἔγραψε δὲ πεζά τινα καὶ ποιήματα εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς ἰδίας πατρίδος. Ἐπολέμει τὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐρθογραφίαν, ἐνεῖται δὲ καὶ σύντομον Γραμματικὴν φέρουσαν τίτλον «Ἡ Ρωμικὴ γλῶσσα». Ὁ Βηλαρᾶς ἐποίησε κυρίως, ὡς ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, ἐρωτικὰ καὶ βακχικὰ ποιήματα, ἔτι δὲ καὶ ἠθικοὺς μύθους.

ΤΙΜΗ, ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ ΝΕΡΟ

Συμφώνησαν παληὸν καιρὸ
Τιμή, Φωτιὰ καὶ τὸ Νερὸ
μαζὶ νὰ συντροφέψουν
καὶ τύχη νὰ γυρέψουν.

—

Σ' τὸ δρόμο τους ποὺ περπατᾶν
ἕνας τὸν ἄλλον ἐρωτᾶν·
—Ἂν λάχῃ καὶ χαθοῦμε
πῶς νὰ ἀνταμωθοῦμε;

—

—Μὲ χάσεταν; λέει ἡ Φωτιά,
Ῥίξτε τριγύρω μιὰ 'ματιὰ
κι' ὅπου καπνὸ νὰ ἰδῆτε,
ἐλᾶτε νὰ μὲ βρῆτε.

—

—Κι' ἐγώ, ἀπεκρίθη τὸ Νερό,
ἔχω τὸν τόπο φανερό·
Ὅπου χλωρὸ λιβάδι,
'δικό μ' εἶναι σημάδι.

—

Γυρίζουν λὲν καὶ τῆς Τιμῆς·
—Σοῦ φανερώσαμαν ἐμεῖς
τοῦ καθενοῦ μας τόπο·
'πές μας κ' ἐσὺ τὸν τρόπο.

—

Λέγ' ἡ Τιμή· —Ἐγὼ 'ς αὐτὸ
σᾶς συμβουλεύω, ὄχ τὸ κοντὸ
ποτὲ μὴ γελασθῆτε
νὰ μοῦ ξεχωρισθῆτε.

—

Γιατ' ἂν γλιστρήσω μιὰ φορὰ
καὶ δέ με πιάστε σταθερά,
ὅσο νὰ μὲ γυρέψτε
τὸν κόπο θὰ 'ξοδέψτε.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ

Ὁ Νικόλαος Θειοτόκης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736, ἐσπούδασε δὲ φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικὰ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μετέβαινον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γείνωσι κάτοχοι ἐπιστήμης τινὸς ἢ νὰ τύχωσιν ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Ἐξ οὗ καὶ εἰκοσιν ἐτῶν γενόμενος ὁ Νικόλαος Θειοτόκης ἐχειροτονήθη ἐν Κερκύρᾳ ἱεροδιάκονος, μετετομασθείς, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Νικηφόρος. Διωρίσθη δὲ ἱεροκῆρυξ καὶ σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ Σχολῆς καὶ τέλος διεδέχατο ὡς ἀρχιεπίσκοπος Σλαβωνίας καὶ Χερσῶνος ἐν Ῥωσσίᾳ τὸν κλεινὸν Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν. Μετατεθεὶς κατόπιν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυρουπόλεως, ἐπ' ἴσης ἐν Ῥωσσίᾳ, παρέτεινε αἰῶνα μετά τινα ἔτη καὶ ἐγκατέστη ἐν Μόσχῳ, ἔνθα διέγαγε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1800. Ὁ Νικηφόρος Θειοτόκης ἐπῆξεν εἰς τῶν κρατίστων συγγραφέων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, καταλιπὼν πολλὰ συγγράμματα θεολογικά, φιλοσοφικά, μαθηματικὰ κτλ. πρωτότυπά τε καὶ μεταφρασμένα. Ὡς ἱεροκήρυξ ἦτο δεινός, μετεχειρίζετο δέ, χάριν τοῦ λαοῦ, τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ κάλλιστα ἐγίνωσκε καὶ εἰχειροῦ ἐχειρίζετο καὶ τὴν παλαιάν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν, ἰδίᾳ φιλοσοφικῶν, αὐτοῦ διατριβῶν.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕΙΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΝ

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ ἔξαρνος συμφορὰ εἶναι μία ἀπαρηγόρητος θλῖψις[1]. Ὅταν ἡ δυστυχία ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔρχεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἑτοιμάζεται, καὶ εἶναι σχεδὸν συνηθισμένη, εἰς τὴν λύπην· ἡ συμφορὰ δὲν τῆς φαίνεται πρᾶγμα

1. Μία ἀπαρηγόρητος θλῖψις. Ἡ τοιαύτη ἔκφρασις δὲν εἶναι ἑλληνική· τὸ Εἷς, Μία, Ἕν, ὅταν δὲν ἀντιτίθηται εἰς ἄλλον ἀριθμόν, δὲν τίθεται ἐν ἑλληνικῇ φράσει. Εἶναι μίμησις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.

τόσον πικρόν, δὲν δοκιμάζει δι' αὐτὴν τόσην μεγάλην θλῖψιν· μὰ[1] ὅταν ἡ συμφορὰ ὅλη ἀντάμα σωρεύεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, τότε εἶναι μία πληγή, ὁποῦ βότανα δὲν δέχεται· εἶναι ἕνα πάθος, ὁποῦ δὲν ἔχει κάμμίαν ἰατρείαν. Μεγάλη συμφορὰ μᾶς εὕρηκεν ὅλους, μικροὺς μεγάλους, ἂς μὴ ἦτον καὶ ἔξαρνος, μὲ ὅλον τοῦτο πολλὴν αἴσθησιν ἤθελε μᾶς κάμει· μὰ αὐτὴ ἐστάθη τόσον ἀπροσδόκητος, ὁποῦ καὶ τὴν ἀναπνοὴν μᾶς ἐπῆρε. Θάνατε πικρέ, τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μας νὰ πάρῃς ἀπεράσισες; Ἂς ἦναι· ποῖος ἔχει δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ θέλημά σου; Μὰ διατί μὲ τόσην ταχύτητα καὶ μὲ τόσην ἔξαφνον βίαν; Ὁ Σπυρίδων νὰ ἀποθάνῃ ἔπρεπεν, ὅλοι τὸ ἠξεύραμεν· διατί ποῖος ἔζησε καὶ δὲν ἀπέθανε; «Τίς ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον;» Μὰ διατί μὲ δρέπανον τόσον ἔξαρνον ἐθέρισας τὴν ζωήν του; διατί δὲν μᾶς ἔδωσες καιρὸν νὰ τὸν ἐπισκεφθῶμεν εἰς τὴν ἀσθένειάν του, νὰ τὸν παρασταθῶμεν εἰς τὸν ἀγῶνά του, νὰ ἀκούσωμεν ταῖς ὕστεραίς του διδασκαλίαις; πρῶτον νὰ πληροφορηθῇ ἡ καρδία μας πῶς θέλεις νὰ τὸν σηκώσῃς, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν ὑστερηθῶμεν; Τὴν ψὲς[2] ἦτον ὑγιής, ἐδῶ

1. Τὸ Μὰ ἀντὶ τοῦ Ἀλλὰ εἶναι ἰταλικόν. Ma ἰταλιστὶ καὶ Mais γαλλιστί.

2. Ψὲς ἐκ τοῦ Ὀψέ=Χθές.

ἤλθεν εἰς τοὺς ἑσπερινοὺς ὕμνους, σήμερον τὸ πρωΐ ὀρθός, μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν ἀνέγνωσε τὴν ἱερατικὴν προσευχήν του· μὲ πόθον ἔπειτα καὶ προθυμίαν ἑτοιμάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν λιτανείαν· ἐσὺ δὲν τὸν ἄφησες νὰ ἔλθῃ, ἐχώρισες τὴν ψυχήν του, ἠθέλησες νὰ τὸν φέρουν ἐδῶ νεκρὸν καὶ ἀποθαμμένον. Ἀδελφοί, ὁ νεκρός, ὁποῦ ἔμπροσθέν μας κεῖτεται, εἶναι ὑπόθεσις λόγου μεγάλη· αὐτὸς εἶναι ἕνας φιλόσοφος ἀπὸ τὸν κόσμον γνωρισμένος· εἶναι ῥήτωρ ἐστεμμένος μὲ τὰ στέμματα, ὁποῦ ἡ Ἀκαδημίαις στέρουσι τὴν κεφαλὴν τῶν σοφῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνθρώπων· εὐγένειαν καὶ λαμπρότητα ἔχει τὸ γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατάγεται· ἐπειδὴ εὐγενεῖς καὶ ἔνδοξοι ἦτον[1] οἱ πρῶτοί του πρόγονοι, οἱ Βούλγαροι,[2] εὐγενεῖς καὶ ἔντιμοι ἦτον οἱ παλαιοὶ προγεννήτορές του Κερκυραῖοι· ὁ βίος του εἶναι πολλὰ ἐνάρετος, τὰ κατορθώματα τῆς ζωῆς του πολλὰ ἀξιέπαινα· αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ σοφὸς διδάσκαλος, ὁποῦ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ σεμνοπρεποῦς βίου του καὶ μὲ

1. Ὁ ἑνικὸς ἀντὶ τοῦ πληθυντικοῦ Ἦσαν εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει ἐν πολλαῖς συνοικίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ Φαναρίῳ, ἐν Ὑψωμαθείοις κτλ.

2. Ἡ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρεων ἐν Κερκύρᾳ εἶναι παλαιὰ καὶ μουσταρφής, ἔχουσα ἰδιόκτητον τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπερ μεταβιβάζεται κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἄρρενας γόνους τῆς οἰκογενείας, ἐξ ὧν εἷς πάντοτε ὀφείλει νὰ περιβληθῇ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, ὅπως μὴ ἀποξενωθῇ τὴν κληρονομίαν.

τὴν καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν λόγων του ἐφώτιζε κάθε ἡμέραν τοῦ κάθε ἑνὸς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν. Τὰ πολλὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς του καὶ τὰ μεγάλα προνόμια τῆς ἐξωτερικῆς του καταστάσεως κάθε ἕναν δυσκολεύουσι λόγους ἐπιταφίους νὰ τοῦ ἐκφωνήσῃ· ἂς ἔπαιρνε καὶ διορίαν πολλὴν ἐκεῖνος, ὁποῦ ἤθελε νὰ τὸν ἐπαινέσῃ· ἀμὴ[1] εἰς ὀλίγαις ὥραις καὶ στιγμαῖς τί εἰμπορεῖ ἕνας νοῦς ἀδύνατος νὰ νοήσῃ; Ἐπροστέθη εἰς τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ ἄλλη μεγαλειτέρα δυσκολία· ἡ ἀγάπη, ὁποῦ αὐτὸς μοῦ ἐπρόσφερε καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἐγὼ τὸν ἠγάπουν· τὰ σπλάγχνα μοῦ ἐπλήγωσε, καὶ ἀπαρηγόρητα μὲ ἔκαμε νὰ κλαίω· ἐγὼ ἔπρεπε, διὰ νὰ συναξω τὸν νοῦν μου, νὰ μὴν ἐνθυμοῦμαι ὁλότελα τὸν ἔξαφνον θάνατόν του· καὶ ἐγὼ θέλοντας μικρὸν ἔπαινον νὰ τοῦ εἰπῶ, νεκρὸν ἔμπροσθέν μου ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπω. Τὸ χρέος τοῦ λόγου ἀπαραίτητον, τὸ ζητοῦν οἱ νόμοι, τὸ προστάζει τὸ ἔθνος. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ λόγου μεγάλη, διατὶ πολλὴ εἶναι ἡ ἀρετή του. Ὁ καιρὸς πολλὰ σύντομος, δὲν ἦτο παρὰ ὀλίγαις ὥραις. Ἡ λύπη τῆς ψυχῆς μου πολλή, διατὶ ἡ καρδία μου, πληγωμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην, εὑρέθηκε εἰς περιστάσεις στεναῖς, σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν. Κάθε νόημα, ὅπου μοῦ ἤρχετο, ἦτον μὲ

1. Καὶ τὸ Ἀμὴ εἶναι ξενικόν=Ἀλλά.

τοὺς ἀναστεναγμοὺς συντροφιασμένον· κάθε στοχασμό μου τὸν ἐσυνώδευε ἕνα ποταμὶ δάκρυα. Μὰ ἡ ἀνάγκη πολλὰ δύναται· ἂν δὲν τελειώσῃ πολλὰ πράγματα, κατορθόνει βέβαια ὀλίγα. Ἐβίασα ὅσον ἠμπόρεσα τὸν ἑαυτόν μου, εἶδα τὸν βίον του, καὶ εὐθὺς μοῦ φαίνεται πὼς ἐκαταλάβα ποῖος εἰμπορεῖ νὰ ἦναι ὁ ἔπαινός του. Ὠφέλεια κοινὴ ἦτον ὁ Σπυρίδων ὅλης τῆς πατρίδος του· αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ καταλάβωμεν ποῖος ἦτον εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ πόσον καλὸν μᾶς ὑστέρησεν ὁ θάνατός του ....

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

Ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ νοὸς αὐτῆς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, καταβαίνει εἰς τὸν ᾅδην, περιέρχεται τὴν γῆν, ἐμβαίνει εἰς τὰς πόλεις, εἰσέρχεται εἰς πάντα τόπον, νοεῖ εἴ τι θέλει, μνημονεύει τὰ παρελθόντα, συλλογίζεται τὰ ἐνεστῶτα· προνοεῖ τὰ μέλλοντα, ζυγοστατεῖ[1], ἀνακρίνει, συμβιβάζει, διαχωρίζει καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῆς συλλογισμούς· αὐτὴ μανθάνει διαφόρους γλώσσας, τέχνας παντοίας, ἐπιστήμας ὑψηλάς· ὅσας διαλέκτους ἀκούετε, ὅσα βιβλία ἀναγινώσκετε, ὅσα τεχνητὰ πράγματα βλέ-

1. Ζυγοστατεῖ=Ζυγίζει, κρίνει.

πετε, τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἰσιν ἔργα· αὐτὴ ἐφεῦρε φιλοτεχνήματα, διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶμεν τὰ μακρὰ τῆς θαλάσσης διαστήματα, βυθιζόμεθα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης καὶ ἀνάγομεν τοὺς μαργαρίτας, καταβαίνομεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ ἐξάγομεν τὰ μέταλλα, μετροῦμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαστήματα· ἀναλογιζόμεθα[1] τὸν καιρὸν τῆς τούτων περιόδου· τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως, τῆς συζυγίας, τῆς ἐκλείψεως, τῆς μεταξὺ ἀλλήλων καὶ τῆς γῆς ἀποστάσεως· συνάγομεν καὶ σκορπίζομεν τὸ πῦρ, εἰσάγομεν καὶ ἐξάγομεν τὸν ἀέρα, γνωρίζομεν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος, τῶν ἀνέμων, βλέπομεν καὶ ἐκεῖνα, ὅσα ἢ διὰ τὴν μικρότητα ἢ διὰ τὸ διάστημα φεύγουσι τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ὅρασιν. Αὐτὴ εὗρε μικροσκόπια, τηλεσκόπια, πυρόμετρα, ὑγρόμετρα, βαρόμετρα, θερμόμετρα, ἀνεμόμετρα· αὐτὴ νοεῖ λύσεις προβλημάτων πάσης ὑποθέσεως, ἀναλογισμοὺς μακροσκελεῖς καὶ δυσαναλογίστους εὑρέσεις πραγμάτων ἀποκρύφων[2]. Ἡ

1. Ἀναλογιζόμεθα=Ὑπολογίζομεν.

2. Πόσαι ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις ἐγένοντο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὧν οὐδεμίαν φυσικῶς εἶχε γνῶσιν ὁ εὔγλωττος ῥήτωρ! Τὴν ἀτμοπλοΐαν, τὸν τηλέγραφον, τὴν γέννησιν καὶ τὴν καταπληκτικὴν πρόοδον τῆς χημείας καὶ ἐν γένει τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὸν σιδηρόδρομον, τὸν ἠλεκτρισμόν, τὸ τηλέφωνον, τὸ ἀεροπόρον κτλ. κτλ.

ψυχὴ ἠθολογεῖ, φυσιολογεῖ, γεωμετρολογεῖ, βοτανολογεῖ, μετεωρολογεῖ, ἰατρολογεῖ, ἀστρονομεῖ, ὀντολογεῖ, πνευματολογεῖ, ψυχολογεῖ, θεολογεῖ· διὰ τούτων δὲ τῶν ἔργων αὐτῆς ἄρχει καὶ δεσπόζει πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων καὶ αὐτῆς ὅλης τῆς γῆς. Βλέπεις πόση διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀλόγου ζώου; Ποῖον τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν πετεινῶν ἢ τῶν νηκτικῶν[1] ἢ τῶν ἑρπετῶν ἢ τῶν τετραπόδων δύναται νὰ πράξῃ, οὐ λέγω πάντα, ἀλλ' ἓν μόνον μετὰ τῆς αὐτῆς τελειότητος, μετὰ τῆς ὁποίας πράττει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος; Ὅστις ταῦτα συλλογίζεται, ἐκεῖνος θαυμάζει καὶ ἐξίσταται, βλέπων τὴν τόσην εὐγένειαν καὶ χάριν τῆς ψυχῆς, θαυμάζει δὲ μᾶλλον καὶ ὑπερυψοῖ τὴν παντοδυναμίαν, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ τῆς ψυχῆς δημιουργοῦ, καὶ βοᾷ μετὰ τοῦ Προφητάνακτος[2]· «Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν». Μωροὶ λοιπὸν καὶ ἀνόητοι καὶ κατησχυμμένοι εἰσὶν ὅσοι λέγουσιν, ὅτι ὁ λογικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων.

1. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Νήχομαι=Κολυμβῶ.

2. Προφητάναξ εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ Σολομῶντος Δαβίδ, ὁ ποιητὴς τῶν ἀθανάτων Ψαλμῶν, προφήτης καὶ ἄναξ τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ἴδε σελίδα 1 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας τῷ 1772, μετέβη δὲ εἰς Βλαχίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Βιέδαν τῆς Οὐγγαρίας ἵνα σπουδάσῃ φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν, εἰς ἣν καὶ ἐτελειοποιήθη ὑστερον ὑφ' ἱκανῶν χρόνων διαμείνας ἐν Βενετίᾳ καὶ Πατανίῳ. Ἐπιστρέψας εἰς Βλαχίαν προσελήφθη οἰκοδιδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Α. Μουρούζη, ἐφελκύσας εἰς ἑαυτὸν καὶ τοῦ μετὰ τοῦτον ἡγεμονεύσαντος Καρατζᾶ τὴν ἐπιδίφιαν καὶ εὔνοιαν. Ὁ Χριστόπουλος ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, ἐνδοξος ὅμως κατέστη κυρίως διὰ τῶν ἐρωτικῶν καὶ βακχικῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ἐν οἷς ἐπανθεῖ χάρις καὶ ἀβρότης μεγίστη, ὅθεν ἐκυκλίζη καὶ Νέος Ἀνακρέων. Ἀπέθανε τῷ 1847 ἐν Βουκουρεστίῳ.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΚΡΗΝΗΝ[1]

Εἰς τὸν κύκλον τῶν ζῳδίων εἶμαι λέων φλογερός[2],
εἰς τὴν πόλιν Ἰασίου ὑδροχόος δροσερός.
Ἐκεῖ φλόγας, ἐδῶ δρόσον· ἐκεῖ πῦρ, ἐδῶ νερὸν
ἐξερεύγομαι[3] καὶ χύνω ἀπὸ φάρυγγα ξηρόν.
Ὅλην μ' ἄλλαξε τὴν φύσιν ὁ τῆς πόλεως σωτήρ,
ὁ Ἀλέξανδρος Μουρούζης, τῶν ὑδάτων ὁ δοτήρ.

1. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Μουρούζης κατεσκεύασε τὴν κρήνην ταύτην ἐν Ἰασίῳ ἐκ μαρμάρου· παρίστα δὲ ἄγαλμα λέοντος, ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκχύνοντος τὸ ὕδωρ. Τὴν ὡραίαν ταύτην παράστασιν ἰδὼν ὁ ποιητὴς ἔγραψε τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα, ἐγχαραχθὲν ἐπὶ πλακός, ἔτι καὶ νῦν σῳζομένης.

2. Τὸ ζῳδιον τοῦ Λέοντος συμπίπτει τῷ μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅτε ἐπιτείνονται τὰ λεγόμενα κυνικὰ καύματα. Ὁ ποιητὴς παρίστησι τὸν λέοντα λέγοντα ὅσα τὸ ἐπίγραμμα ἀναφέρει.

3. Ἐξερεύγομαι=Ἐκχύνω. Πρβλ. τὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς «Λέων ἐρεύξεται καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται;»

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Ὁ Ἐλευθέριος Βούλγαρις ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1716 καὶ ὑπέδαινεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη τῇ 10 Ἰουνίου 1807 ἐνενήκοντα ἐτῶν γενόμενος. Ἐξεπαιδεύθη καὶ ὁ Ἐλευθέριος Βούλγαρις ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγειροτονήθη ἱεροδιάκονος, μετονομασθεὶς Εὐγένιος. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις (1742), ἐν Κοζάνῃ (1750), ἐν τῇ νήσῳ περιωνύμῳ Σχολῇ τοῦ Γένους ἐν Ἄθῳ (1753) καὶ τῷ 1761 προεκλήθη εἰς Κων/πολιν διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ αὐλῇ Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῇ. Μετά τινας χρόνους παραιτησάμενος τὴν ἕδραν ταύτην ἀπῆλθεν εἰς Τεργοβίστιον, καὶ ἐντεῦθεν κατὰ πρόσκλησιν τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β' μετέβη εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα ἐγειροτονήθη αὐτὸν τῷ 1786 ἱερὰ ὁ πολ/ς Μητροπολίτης Μόσχας Πλάτων, ὁ γνωσιώτατος συγγραφεὺς πολλῶν καὶ σπουδαίων θεολογικῶν συγγραμμάτων, ἐν οἷς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου Ἀθανασίου Κομνηνοῦ μεταφρασθεῖσα Ὀρθόδοξος Κατήχησις, καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σιβηρίου καὶ Χερσῶνος. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἦτο ἐκ τῶν πολυμαθεστάτων ἀνδρῶν τῆς ιη' ἑκατονταετηρίδος καὶ γλωσσομαθεστάτης ἀνῆρ, συγγράψας πλεῖστ' ἄττα συγγράμματα διαφόρου ὕλης καὶ σπουδαίως συντελέσας εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἐγκύων ἀρχῶν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει.

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Τῆς μουσικῆς ἡ χάρις καὶ δύναμις, ἡ χρῆσις καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ τὰ γνωρίζουν πάντες κοινῶς, φαίνεται περιττὸν νὰ ζητῇ τινὰς[1] νὰ τὰ παραστήσῃ ἰδίως. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἔλεγον ὅτι ὅστις δὲν ἀνοίγει στόμα εἰς ἔπαινον τοῦ Ἡρακλέους εἶναι κωφός. Τοῦτο, ὁποῦ ἐλέγετο διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, δύναται νὰ ῥηθῇ καὶ διὰ τὰς Μούσας, τὰς θυγατέρας τῆς Μνημοσύνης καὶ τοῦ Διός, τὰς ὁποίας καὶ ἐκεῖνος ὁ ἥρως τιμῶν ἐξόχως καὶ θεραπεύων εἰς ἐγκωμίου λόγον ἔλαβε τὸ νὰ ὀνομάζεται ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ αὐτὸς Μουσηγέτης. Ἂν ἦναί τις ἀκίνητος εἰς τὰ θέλγητρα καὶ εἰς τοὺς γλυκασμοὺς τῆς Εὐτέρπης, τῆς Ἐρατοῦς καὶ τῆς Τερψιχόρης[1], βέβαια ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ ἦναι κωφός· ἢ ἂν δὲν ἦναι βεβλαμμένος τὰς ἀκοάς, ἀνάγκη νὰ συναριθμηθῇ μὲ τὰ ἀλογώτερα καὶ νωθρότερα κτήνη. Ἐπειδὴ καὶ τούτων ἱστοροῦνται πολλά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφιλοτιμήθη ἡ φύσις νὰ ἐνσταξῇ τὸν τῆς μουσικῆς ἔρωτα.

Τί ἄλλο οἱ παμπάλαιοι μῦθοι νὰ μᾶς διδάξουν ἠθέλησαν, παρὰ τὴν δραστηριωτάτην χάριν ἢ τὴν χαριεστάτην δύναμιν τῆς μουσικῆς, ὅταν ἐτόλμησαν νὰ πλάσουν τὰς τόσον ἀπίστους, τόσον ἀτόπους

---

1. Ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς Τὶς. Ἡ τοιαύτη τῆς ὀνομαστικῆς κατάληξις, ἀπαντῶσα ἰδίως ἐν ταῖς μετοχαῖς, οἷον Λέγοντας, Τρώγοντας, Πηγαίνοντας κτλ. ἐκληροδοτήθη, φαίνεται, ἡμῖν ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων.

1. Ἐκ τῶν ἐννέα Μουσῶν, αἵτινες πᾶσαι ἦσαν προστάτιδες τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἡ Εὐτέρπη προΐστατο τῆς μουσικῆς, ἡ Ἐρατὼ τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως καὶ ἡ Τερψιχόρη τοῦ χοροῦ. Αἱ λοιπαὶ ἓξ Μοῦσαι ἦσαν ἡ Καλλιόπη, ἔφορος τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἡ Κλειὼ τῆς ἱστορίας, ἡ Μελπομένη τῆς τραγῳδίας, ἡ Πολύμνια τοῦ μέλους καὶ τοῦ διθυράμβου, ἡ Θάλεια τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ Οὐρανία τῆς Ἀστρονομίας. Αἱ Μοῦσαι αὗται ὠνομάζοντο καὶ Πιερίδες, ἐκ τῶν Πιερίδων, θυγατέρων τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Πιέρου, ἃς, ἁλαζονευομένας κατ' αὐτῶν, ἐνίκησαν.

περὶ αὐτῆς δοξολογίας; Ὁ Θρᾷξ Ὀρφεὺς μὲ τὴν μουσικήν του ἀνεχαίτιζεν ἀπὸ τὸν ἴδιον ὁρόμον τοὺς ποταμούς· ἔσυρεν ὀπίσω του ὄχι μόνον τὰ θηρία τὰ πλέον ἄγρια, ἀλλὰ καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰς πέτρας· καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς μελῳδίας ἔφθασε (λέγουσι) νὰ καταμαλάξῃ καὶ τὸν Ἀϊδωνέα[1] καὶ τὴν Περσεφόνην, τοὺς ἀμειλίκτους καὶ ἀδυσωπήτους θεούς, διὰ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν Εὐρυδίκην τὴν φιλτάτην του σύζυγον. Οἱ Βοιωτοὶ Ζῆθος καὶ Ἀμφίων μὲ τὰ θελκτικὰ κρούσματα τοῦ ὀργάνου των καὶ κατεκήλουν[2] καὶ κατεκύλιον ἀπὸ τὰ ὄρη τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς λίθους, καὶ δι' αὐτῶν, εὐρύθμως τε καὶ ἁρμονικῶς συναπτομένων, ἔκτιζον τῶν Θηβῶν τὰ ὑψηλὰ πυργώματα καὶ τὰ τείχη. Καὶ ὁ Μηθυμναῖος Ἀρίων, πηδῶν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ φύγῃ τὸν κίνδυνον τῶν καταποντιστῶν, συνεκάλει διὰ τῶν

1. Ὁ Πλούτων ὀνομάζεται καὶ Ἀϊδωνεύς, ὡς θεὸς τοῦ Ἅδου, ὅθεν καὶ ὁ ὅρκος «Νὴ τὸν Ἀϊδωνέα» = «Νὴ τὸν Πλούτωνα».

2. Κατακηλῶ=Καταθέλγω, καταγοητεύω. Κυρίως ἐπὶ τῆς μουσικῆς. Τὸ ρῆμα Κατακηλέω-ῶ καὶ ἁπλῶς Κηλέω εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ Κατακυλίω, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω παραθέσεως ἀμφοτέρων τῶν ρημάτων δηλοῦται· ἐσφαλμένως δὲ πολλοί, γράφοντες ἰδίᾳ ἐν ταῖς ἐφημερίσι, γράφουσι «ΚΑΤΕΚΥΛΙΣΕ τὰ ὦτα ἡμῶν ἡ ἁρμονία τοῦ δεῖνα μουσικοῦ τεμαχίου κτλ.». Ἐν ᾧ ὁ ἀόριστος τοῦ Κατακηλέω-ῶ σχηματίζεται ὁμαλῶς ΚΑΤΕΚΗΛΗΣΑ.

τῆς λύρας αὐτοῦ μουσουργημάτων πρὸς βοήθειάν του τοὺς φιλανθρώπους δελφῖνας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀναβασταζόμενος καὶ διανηχόμενος ἀσφαλῶς τὰ κύματα, εὑρίσκεν εἰς Ταίναρον τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο τὸ ἔσχατον δὲν ἔλειψέ τις νὰ τὸ περάσῃ ὡς πραγματῳδῆ[1] καὶ ἀληθινὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς μὲ τοὺς περισσοτέρους μύθους τὸ κρίνομεν μῦθον, καθὼς καὶ ἄλλα· ἀλλ' οἱ μῦθοι οὗτοι εἰκονίζουσι τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡ ἀλήθεια, ὁποῦ ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὰς εἰρημένας μυθολογίας, εἶναι ὅτι ἡ μουσικὴ τόσην ἔχει δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ καὶ τοὺς ἀκινήτους διὰ ῥᾳθυμίαν τοὺς διεγείρει, καὶ τοὺς ἀναισθήτους διὰ νωθρότητα τοὺς παρορμᾷ, καὶ τοὺς σκληροὺς καὶ τοὺς ἀτέγκτους[2] μαλάττει, καὶ τοὺς ἀγρίους καὶ θηριώδεις φέρει εἰς ἡμερότητα.

1. Πραγματῳδη=Πραγματικήν, ἀληθῆ.

2. Ἀτέγκτους, κυρίως ἀβρέκτους· ἑπομένως, σκληρούς, ἀδυσωπήτους.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΙΖΟΥ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥΛΟΥ

Ὁ Ἰάκωβος Ῥίζος ὁ Νερουλὸς ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1778, ἀπέθανε δὲ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1849. Κατὰ τὸν ἑκατὸν μαχὼν τούτων χρόνον τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Νερουλὸς ἐεργάσθη ὡς δημόσιος ὑπάλληλος πρῶτον ἐν Βλαχίᾳ ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶτα ὡς μεταφραστὴς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας. Ὁ Νερουλὸς, ἐν Ἑλβετίᾳ διαμείνων, συνέγραψε βιβλία τινά, ἐν οἷς καὶ τὸ Περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας. Ἐπὶ κεφαλίδιον εἰρίσκομεν τὸν Νερουλὸν γραμματέα ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ Ἀντιβασιλείας κατέχοντα θέσιν δημοσίαν καὶ τέλος ἐπὶ Ὄθωνος γενόμενον Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ Νερουλὸς ἔγραψε βιβλία θρησκευτικὰ καὶ διατριβὰς περὶ διαφόρων ὑποθέσεων. Διακρίνεται δὲ ἡ τρίτομος τοῦ Νερουλοῦ πομπώδεια, ὑπερφυομένη Τὰ Κοφπικιστικά, ἐν ᾗ σπουδάζει κυρίως τὸν Κοραῆν, ὡς τείνοντα νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Η ΠΑΝΩΛΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τί ἐρωτᾷς; ἀδύνατον νὰ τὸ ἐκφράσῃ γλῶσσα,
μηδ' ἀκοὴ δὲν δύναται ν' ἀκούσῃ κακὰ τόσα!
Καθὼς τάθῳα πρόβατα 'ς τὴν μάνδραν των κλει-
[σμένα,
συνθλίβοντ' ἀλλεπάλληλα καὶ στέκονται σφιγ-
[μένα,
ὁμοίως εἰς τὴν πόλιν μας τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώ-
[πων
δὲν ἄφησεν ἐλεύθερον κενὸν κάνένα τόπον.
Ἀλλὰ πανώλης ἔξαφνος, φρικτὴ ἐπιδημία,
ὁποίαν δὲν περίγραψε ποτὲ ἡ ἱστορία,

ἀμέσως ἐξαπλόνεται καὶ χύνεται 'ς τὴν πόλιν·
ἐδῶ κ' ἐκεῖ παντοῦ κτυπᾷ, τὴν ἐρημόνει ὅλην.
Ἐφάνη, λέγουν, τὸ κακὸν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν,
προχώρησε 'ς τὴν Ἀφρικήν, κατέβη τὴν Περσίαν,
καὶ τέλος πάντων ὕστερον μὲ τριπλασίαν λύσσαν
ὥρμησ' ἐδῶ ἀνήμερον μὲ ὄψιν μαύρην, πίσσαν.
Ὡς φάσμα τρομερώτατον τὰς νύκτας ἐπλανᾶτο·
κανεὶς ἀπὸ τὴν φρίκην του, κανεὶς δὲν ἐκοιμᾶτο.
Ἡ κεφαλή της ἔφθανε τὰ ὕψη τῶν δωμάτων·
οἱ συριγμοί της ἀντηχοῦν 'ς τοὺς τόπους τῶν
[μνημάτων.
Πολλοὶ τὴν παρετήρησαν τὴν νύκτα νὰ γυρίζῃ
καὶ νὰ τοὺς βλέπῃ ἄγρια καὶ νὰ τοὺς φοβερίζῃ.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ μέγιστος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὁ πατὴρ τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης, ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῇ 27 Ἀπριλίου 1748. Ὁ Κοραῆς ζιο γλωσσομαθέστατος, μεταφράζων δὲ διάφορα ἰατρικὰ συγγράμματα ἀπὸ μίαν γλῶσσης εἰς ἑτέραν ἐποιεῖτο τὰ πρὸς συντέλειαν αὐτοῦ ἀναγκαιοῦντα. Ἐσπούδασε δὲ κορῶς τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ Montpellier τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οὐδέπω ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἀφοσιωθεὶς καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν συγγραφὴν ὠφελιμωτάτων καὶ πολλῶν βιβλίων. Ὁ Κοραῆς ζιο πολυμαθέστατος καὶ κριτικώτατος ὑπῆρ, μέχρι δὲ τῆς σήμερον καὶ διεθνῶς θὰ θαυμάζωνται τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ πολεμικαὶ αὐτοῦ παραιτήσεις εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἐκδοθέντας δαπάνῃ τῶν Ἀδελφῶν Ζωσιμάδων. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, μετὰ πάσης ὑριτῆς καὶ τιμαρίμα τῆς ἀκαταβλήτου φιλοπονίας τοῦ ἀνδρός, εἶναι πολυπληθέστατα. Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν ἐν Παρισίοις τῇ 26 Μαρτίου 1833. Μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς ἐφρόντιζε συγγράφων. Τὸν μέγαν τοῦτον συγγραφέα καὶ ἄνδρωπον καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξύμνησεν ἐπαξίως διὰ τριάδων ὑμνῳδὸς συγγράμματος ὁ ἐν Τεργέστῃ λόγιος κ. Δ. Θειριανός.

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἕνας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου χίους φίλους, νέος χρηστός (ὁ Εὐστράτιος Ῥάλλης, ἂν δὲν μὲ πλανᾷ ἡ μνήμη), μ' ἐρωτοῦσε μίαν τῶν ἡμερῶν εὑρισκόμενος εἰς τοὺς Παρισίους, ἂν ἐρρόντισα νὰ γράψω τὸν βίον μου. Ἡ ἐρώτησις μ' ἐφάνη παράξενος· πιθανὸν ὅτι παράξενον ἔκρινε κ' ἐκεῖνος τὴν ἀπόκρισίν μου.

Ὅστις ἱστορεῖ τὸν ἴδιον βίον, χρεωστεῖ νὰ σημειώσῃ καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς ζωῆς του μὲ τόσην ἀκρίβειαν, ὥστε μήτε τὰ πρῶτα νὰ μεγαλύνῃ, μήτε τὰ δεύτερα

νὰ σμικρύνῃ ἢ νὰ σιωπᾷ παντάπασι· πρᾶγμα δυσκολώτατον, διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς ὅλους μας φιλαυτίαν. Ὅστις ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου, ἂς κάμῃ τὴν πεῖραν νὰ χαράξῃ δύο μόνον στίχους τῆς βιογραφίας του καὶ θέλει καταλάβειν τὴν δυσκολίαν.

Κατορθώματα τοῦ βίου μου ἄξια λόγου δὲν ἔχω νὰ ἀπαριθμήσω· τὰ ἁμαρτήματά μου ἤθελα μετὰ χαρᾶς δημοσιεύσειν, ἂν ἔκρινα ὅτι ἔμελλε νὰ διορθώσῃ κἀνένα ἡ δημοσίευσις. Γράφω λοιπὸν ἁπλᾶ τινα τῆς ζωῆς μου συμβάματα· καὶ τοῦτο ὄχι δι' ἄλλο (μαρτύρομαι τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν), πλὴν διὰ νὰ ἐπανορθώσω τινὰ σφάλματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καὶ ζῶντα ἀκόμη (δὲν ἠξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν) ἠθέλησαν νὰ μὲ βιογραφήσωσιν.

Ἐγεννήθην πρωτότοκος τὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ 1748 ἔτους εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κοραῆν, Χῖον τὴν πατρίδα, καὶ τὴν Θωμαΐδα Ῥυσίαν[1], Σμυρναίαν. Ἀπὸ τὰ ὀκτὼ τῶν τέκνα ἔμεινα ἐγὼ καὶ ὁ τρία ἔτη νεώτερός μου ἀδελφὸς Ἀνδρέας. Ὁ πατήρ μου δὲν εὐτύχησε νὰ

1. Ὁ πρὸς μητρὸς πάππος τοῦ Κοραῆ ἐκαλεῖτο Ῥ ύ σ ι ο ς, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γενετείρας αὐτοῦ Ῥ υ σ ί ο υ, ὡς στερούμενος ἴσως οἰκογενειακοῦ ἐπιθέτου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Ῥ υ σ ί ο υ ἐκαλοῦντο Ῥ ύ σ ι α ι. Τὸ Ῥ ύ σ ι ο ν, κείμενον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀστακηνοῦ Κόλπου, εἶναι ὄνομαστὸν διὰ τοὺς ξηροὺς σκόμβρους (τσίρους) αὐτοῦ, καλεῖται δὲ κοινῶς Ἀ ρ ε τ σ ο ῦ.

λάβῃ παιδείαν, ὄχι μόνον διότι ὅλον τὸ ἔθνος ἦτο τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπαίδευτον (παρεκτὸς ὀλίγων, στολισμένων μὲ ψευδοπαιδείαν πλέον παρὰ μὲ ἀληθινὴν παιδείαν), ἀλλὰ καὶ διότι εἶχε μείνει ὀρφανὸς εἰς παντάπασι τρυφερὰν ἡλικίαν. Ἡ μήτηρ μου ἔλαβεν ἐλευθεριωτέραν ἀνατροφήν, διότι εὐτύχησε νὰ ἔχῃ πατέρα Ἀδαμάντιον τὸν Ῥύσιον, τὸν σοφώτατον ἐκείνου τοῦ καιροῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἄνδρα, ὅστις ἀπέθανεν ἓν ἔτος (1747) πρὸ τῆς γεννήσεώς μου. Αὐτὸς ἐχρημάτισεν, ἔτι νέος ὤν, διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς Χίον, μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἐνυμφεύθη χήραν τινὰ ἀγκυρανήν[1]. Οὗτος, μὴ γεννήσας ἀρσενικόν, ἐπαρηγόρησε τὴν ἀποτυχίαν του, σπουδάσας νὰ ἀναθρέψῃ ὡς υἱοὺς τὰς τέσσαρας θυγατέρας του, Θωμαΐδα τὴν μητέρα μου καὶ τὰς τρεῖς αὐτῆς ἀδελφάς, Ἀναστασίαν, Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. Ἡ κατάστασις τοῦ Γένους[2] ἦτο τοιαύτη τότε, ὥστε εἰς τὴν μεγαλόπολιν Σμύρνην μόναι σχεδὸν αἱ θυγατέρες τοῦ

1. Ἐξ Ἀγκύρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἰδὲ ὅσα περὶ αὐτῆς ἐγράψαμεν ἐν Μικρασιατικοῖς, σελ. 110.

2. Ἡ λέξις Γένος κεῖται ἀντὶ τῆς Ἔθνος, διότι μετὰ τὸν Χριστιανισμὸν ἡ δευτέρα ἐσήμαινε τοὺς εἰδωλολάτρας, τοὺς ἐθνικούς. διὰ τοῦτο ἐξεβλήθη τῆς προτέρας ἐννοίας καὶ ἀντικατέστη διὰ τῆς πρώτης.

Ῥυσίου ἤξευραν νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι· παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν ἐδιδάχθησαν (πολλὰ ὀλίγον ὅμως) καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ Θεοδώρα, σοφωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας, ἀπέθανε παρθένος ἀπὸ τὸ θανατικόν[1]. Ἡ μήτηρ μου ἐκαταλάμβανεν ἱκανῶς τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ τὰ συγγράμματα.

Τῆς μητρός μου ἡ παιδεία δὲν ἤθελ' ἀρκέσειν νὰ παιδεύσῃ ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ἂν δὲν ἐσύντρεχαν ἄλλαι περιστάσεις, αἱ ἑξῆς·

Ὁ πατήρ μου, ἂν καὶ στερημένος παιδείας, ἦτο στολισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ νοῦν ὀξύτατον καὶ ἄλλα τῆς φύσεως δωρήματα πολλά· ὥστε ἐκατάλαβεν, ὅτι μόνη ἡ παιδεία τελειοποιεῖ τὰ δῶρα τῆς φύσεως, καὶ ἐπυρώθη μὲ τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας· ἀλλά, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ τὴν ἀποκτήσῃ σχολικῶς, ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν, συχνάζων ὅπου εὕρισκε κανένα λόγιον ἄνδρα διὰ νὰ ποτίζῃ τὴν δίψαν του μὲ τὴν ἀκρόασιν τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς σοφίας. Παρὰ τὴν φυσικὴν ὀξύνοιαν, εἶχε καὶ τὸ χάρισμα τοῦ λόγου. Ὅλη του ἡ ζωὴ ἐδαπανήθη εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κοινοῦ μὲ ζημίαν τῆς ἰδίας του οὐσίας[2]. Ὀκτάκις ἢ δεκάκις ἐκλέχθη δημογέρων·

1. Θανατικόν=Τὴν πανώλη, τὸν λοιμόν.

2. Οὐσίας=Περιουσίας.

δὲν ἐπέρασεν ἔτος, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἢ δημογέρων ἢ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ νοσοκομείου ἢ πρωτομαγίστωρ[1] τοῦ συστήματος τῶν χίων ἐμπόρων. Παρὰ τὰς φροντίδας ταύτας, ὅσοι εἶχον διχονοίας ἐμπορικάς, οἰκιακὰς ἢ ἄλλας ὁποίας δήποτε διαφοράς, εἰς τὸν πατέρα μου κατέφευγαν, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ τὰς διαλύσῃ μὲ τὴν ἐμπειρίαν του καὶ νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς διαφερομένους μὲ τὴν ἔμφυτον ῥητορείαν. Διὰ ταῦτά του τὰ προτερήματα εἶχε τὸν ἐκλέξειν γαμβρὸν ὁ μητρικός μου πάππος, παραβλέψας πολὺ πλουσιωτέρους καὶ τὴν τύχην καὶ τὴν ὑπόληψιν παρὰ τὸν πατέρα μου ἐπιθυμητὰς τῆς συγγενείας του γαμβρούς.

Πυρωμένος ἀπὸ τόσον ἔρωτα παιδείας ὁ πατήρ μου, ἀκόλουθον[2] ἦτο νὰ φροντίσῃ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων του. Ἂν ὁ πάππος μου ἔζη ἀκόμη, εἰς ἐκεῖνον ἀδιστάκτως ἤθελεν ἐμπιστευθῆ τὴν φροντίδα, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκείνου τὸν ἠνάγκασε νὰ μᾶς παραδώσῃ εἰς τὸ τότε πρὸ μικροῦ συσταθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀπὸ ἄνδρα χῖον, Παντολέοντα τὸν Σεβαστόπουλον,

1. Πρωτομαγίστωρ = Πρόεδρος τῶν μαγιστόρων (μαστόρων), καταστηματαρχῶν, τοῦ συστήματος (τῆς συντεχνίας) τινός.
2. Ἀκόλουθον = Σύμφωνον (πρὸς τὰς ἰδίας αὐτοῦ).

τὸ ὁποῖον ἐσχολαρχεῖτο τότε ἀπὸ μοναχόν τινα, ἰθακήσιον τὴν πατρίδα. Ὁ διδάσκαλος καὶ τὸ σχολεῖον ὡμοίαζαν ὅλους τοὺς ἄλλου διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖα, ἤγουν ἔδιδαν διδασκαλίαν πολλὰ πτωχήν, συνωδευμένην μὲ ῥαβδισμὸν πλουσιοπάροχον. Τόσον ἄφθονα ἐξυλοκοπούμεθα, ὥστε ὁ ἀδελφός μου, μὴν ὑποφέρων πλέον, παραιτήθη τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μας.

Δύο μάλιστα αἰτίαι ἰσχυροποίησαν τὴν ἰδικήν μου ὑπομονήν, ἔρως παιδείας καὶ ἔρως τιμῆς. Ὁ ἔρως τῆς παιδείας μοὶ ἦτον σφοδρός. Τῆς τιμῆς τὸν ἔρωτα ἔτρεφε καὶ ηὔξανε πρῶτον ἡ φήμη τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάππου μου Ἀδαμαντίου τοῦ Ῥυσίου, ἔπειτα ἄλλου συγγενοῦς, μικρὸν παλαιοτέρου, τοῦ ἰατροφιλοσόφου Ἀντωνίου τοῦ Κοραῆ, καὶ τρίτον τοῦ ζῶντος ἀκόμη τότε καὶ διδάσκοντος τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Χίον ἱερομονάχου Κυρίλλου, ἀνεψιοῦ τοῦ πατρός μου (πρὸς μητρός). Ἤθελα σιωπήσειν καὶ ἄλλην αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς μου, τὴν πλεονεξίαν, ἂν δὲν ἐχρησίμευεν εἰς τιμὴν τοῦ μακαρίτου πάππου μου καὶ εἰς παράδειγμα πῶς χρεωστοῦν νὰ θαρρύνωσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀπογόνους των εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καλῶν.

Εἶπα ὅτι ὁ πάππος μου, λυπημένος πολὺ διὰ τὴν στέρησιν ἀρσενικῶν τέκνων, ἐσπούδασε νὰ κοι-

νωνήσῃ[1] μέρος τῆς σοφίας του εἰς τὰς θυγατέρας. Ἀφοῦ τὰς ὑπάνδρευσε, προικισμένας παρὰ τὴν ἀργυρικὴν δόσιν κάθε μίαν μὲ οἶκον κατασκευασμένον ἐκ θεμελίων, ἐπρόσμενεν ἀνυπομόνως ἐξ αὐτῶν καρποὺς ἀρσενικούς, διὰ μόνην τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ἀναθρέψῃ αὐτὸς μὲ ἑλληνικὴν παιδείαν.

Βλέπων ὅμως πλησιάζοντα τὸν θάνατον, τοῦ ὁποίου πρόδρομος ἔγεινεν ἡ τύφλωσις τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ φοβούμενος τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ποθουμένου, ἔγραψε τὴν διαθήκην του. Τὸ πρῶτον αὐτῆς κεφάλαιον ἄφινε κληρονόμον τῶν βιβλίων του ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς μέλλοντας ἀπογόνους τόν, ὅστις ἔμελλε[2] πρῶτος ν' ἀφήσῃ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, διδαγμένος κἂν ὅσα ἤξευρεν ὁ διδάσκαλος τοῦ σχολείου. Οἱ συνεριζόμενοι μ' ἐμὲ ἐξάδελφοι καὶ συσχολασταί μου δὲν ἔδειξαν ὀλιγωτέραν προθυμίαν νὰ κληρονομήσωσι τὰ βιβλία· ἡ τύχη ὅμως ἔσυρε πρῶτον ἐμὲ ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ μὲ κατάστησε κληρονόμον τῆς παππικῆς βιβλιοθήκης.

Τὰ βιβλία τοῦ πάππου μου δὲν ἦσαν πολλά· ἦσαν

1. Νὰ κοινωνήσῃ=Νὰ κάμῃ μετόχους τῆς ἑαυτοῦ σοφίας τὰς ἰδίας θυγατέρας.

2. Σήμερον, ὅτε προῴδευσεν ἱκανῶς ἡ γραφομένη γλῶσσα, προσεγγίζουσα πρὸς τὴν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἄλλων τῶν κλασικῶν χρόνων συγγραφέων, δὲν μεταχειριζόμεθα τοιαύτας ἀναλύσεις· προτιμῶμεν δὲ τὰ συνεπτυγμένα· ἀντὶ Τόν, ὅστις ἔμελλε κτλ., γράφομεν· Τὸν μέλλοντα κτλ.

ὅμως ἀρκετὰ νὰ μὲ φέρωσιν εἰς αἴσθησιν, πόσον ἦτον εὐτελὴς ἡ μὲ πολλοὺς ῥαβδισμοὺς ἀποκτηθεῖσα παιδεία καὶ πόσον ἦτον γελοῖος ὁ τύφος τῆς κεφαλῆς μου, γεννημένος ἀπὸ τὸν συνήθως καὶ κοινῶς τότε διδόμενον τίτλον *Λογιώτατος* ἢ καὶ *Σοφολογιώτατος* εἰς ὅλους χωρὶς ἐξαίρεσιν τοὺς γνωρίζοντας τὰς κλίσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τὰς συζυγίας τῶν ῥημάτων. Ἔρριξα, ὅταν ἐκατάλαβα πόσα βοηθήματα μ' ἔλειπαν ἀκόμη διὰ νὰ καταλαμβάνω μὲ πληροφορίαν[1] τοὺς ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς, καὶ ἠγανάκτησα, συλλογιζόμενος ὅσον ἐξώδευσα ματαίως καιρὸν εἰς ἀπόκτησιν τόσον μικρᾶς ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης ὀλίγων λέξεων. Μόνην παρηγορίαν εὑρίσκα τὸ νέον ἀκόμη τῆς ἡλικίας, ἥτις μ' ἐσυγχώρει ν' ἀνοικοδομήσω ὀπωσοῦν τὴν κακοκτισμένην σοφίαν μου. Ἀλλ' εἰς πόλιν, ἂν καὶ μεγαλόπολιν, ὁποία ἦτον ἡ Σμύρνη τότε, ἔλειπαν τὰ μέσα τοιαύτης ἀνοικοδομῆς. Ἡ τόση ἐπιθυμία ἐξήπτετο καθ' ἡμέραν καὶ μ' ἐφλόγιζεν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν μάλιστα τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ἕως ἔβλαψε καὶ τὴν ὑγείαν μου. Ἀπὸ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχισα νὰ πτύω αἷμα, καὶ τὸ ἔπτυσα ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ. Ἀπὸ τότε δὲν ἔπαυσα νὰ τὸ πτύω, ἐκ μακρῶν διαστημάτων ὅμως, ἕως σχεδὸν

1. Πληροφορίαν='Ακρίβειαν.

τὸ ἐξηκοστόν. Μ' ὅλον τοῦτο οὔτ' ἡ νοσερὰ κατάστασις οὔτ' ὁ φόβος μὴ τὴν αὐξήσω δὲν μοῦ ἐμπόδισε τὴν δίψαν τῆς παιδείας.

Μόλις εὕρηκα ἄνθρωπον νὰ μὲ διδάξῃ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, καὶ πλειοτέραν δυσκολίαν ἀπήντησα νὰ εὕρω διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς. Ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ μόνη τότε διδασκομένη εἰς ὀλίγους τινὰς νέους, τὸ πλέον δι' ἐμπορικὰς χρείας παρὰ μὲ σκοπὸν νὰ αὐξήσωσι τὴν γνῶσίν των· καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπενόησα πρῶτος σχεδὸν ἐγὼ νὰ ζητήσω διδάσκαλον, βοηθούμενος ἀπὸ τοῦ πατρός μου τὴν πρόθυμον χορηγίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς ἰταλικῆς καὶ ὁ τῆς γαλλικῆς διδάσκαλος τοῦτο μόνον ἐδιάφεραν ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχα ἐλευθερωθῆν τῆς ἑλληνικῆς διδάσκαλον, ὅτι μ' ἐδίδασκαν χωρὶς ῥαβδισμούς.

Καὶ τὰς δύο ταύτας γλώσσας ἐσπουδάζα ὄχι τόσον διὰ τὴν ἀπ' αὐτὰς ὠφέλειαν, ἐπειδὴ οὔτ' εἶχα οὔτ' εὔκολον ἦτο νὰ δανεισθῶ εἰς ἀνάγνωσιν ἰταλικὰ ἢ γαλλικὰ βιβλία, ὅσον ὡς προοδοποίησιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτης τῆς γλώσσης ἄναψαν εἰς τὴν ψυχήν μου αἱ λατινικαὶ σημειώσεις πολλῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, καὶ ἐξαιρέτως αἱ σημειώσεις τοῦ Κασωβῶνος. Εὑρέθη κατὰ τύχην μεταξὺ τῶν βιβλίων τοῦ πάππου μου ἡ μετατυπωθεῖσα (1707) εἰς Ἀμστελόδαμον ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος ἀπὸ τὸν Κασωβῶνα. Λέγω

κατὰ τύχην, διότι τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν Σμύρνην τότε ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀνήκουστα. Εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἐσπούδαζα, δὲν εὑρίσκετο, καὶ πιθανὸν ὅτι οὐδ' ἐγνωρίζετο ὅλως ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν μου, ἡ καλὴ ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος. Ὁ πάππος μου εἶχε τὴν ἀποκτήσειν, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν συγγραμμάτων καλὰς ἐκδόσεις, διότι ἐμπορεύετο ἐξαιρέτως μὲ τὴν Ὁλλανδίαν, ὅθεν ἐφρόντιζε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ Ἀμστελόδαμον κατὰ καιρὸν καὶ ἑλληνικὰ βιβλία εἰς ἰδίαν του χρῆσιν. Ὅσάκις ἤνοιγα τὸν Στράβωνα, ἐβασανιζόμην ἀπὸ μόνην τὴν ὄψιν τῶν μακρῶν τοῦ Κασωβῶνος σημειώσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἤλπιζα νὰ καταλάβω τὸ κείμενον, ἐπειδὴ δὲν εἶχα νὰ προσμένω ἀπ' ὅσα[1] ἐδιδάχθην εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον μεγάλην βοήθειαν.

---

1. Ἀπ' ὅσα. Βεβαίως, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, ὤφειλε καὶ ὁ Κοραῆς νὰ γράψῃ: Ἀφ' ὅσα· ἀλλ' ὁ πολυμαθέστατος συγγραφεὺς τῶν «Ἀτάκτων» προσεῖχε γράφων, εἰς τὰς ἐννοίας καὶ τὴν εὐφωνίαν τοῦ λόγου μᾶλλον ἢ τὴν τυπικῶς ὀρθὴν ἐκφορὰν τῶν λέξεων. Δεινὸς πολέμιος τῆς σχολαστικότητος, τῆς περιοριζομένης μόνον εἰς τὴν γραμματικήν, τὴν ξηρὰν γνῶσιν τῶν γραμματικῶν τύπων, ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς ἀνηλεῶς κατέκρινε καὶ ἐπολέμησε τὴν σχολαστικότητα. Ἐν πᾶσι τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, ὁσάκις δαθῇ ἀφορμή, χλευάζονται προσηκόντως τὰ Καλὰ γραμματικά, καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς Αὐτοσχεδίοις Στοχασμοῖς, ἐν τοῖς Ἀτάκτοις καὶ τοῖς ἄλλοις Προλεγομένοις τῶν ἀπειραρίθμων πονημάτων αὐτοῦ.

Διὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἔπρεπε νὰ προσδράμω εἰς τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν Σμύρνην Δυτικοὺς ἱερωμένους, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς Ἰησουΐτας· πρᾶγμα δύσκολον διὰ τὴν κατ' αὐτῶν πρόληψιν. Τὸ πρᾶγμα ἤθελ' εἶσθαι πολὺ δυσκολώτερον, ἂν ἔζη ὁ πάππος μου. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὲ παραδώσῃ εἰς χεῖρας Ἰησουϊτῶν ὁ Ἀδαμάντιος Ῥύσιος, ὅστις ἐσύνταξε ποίημα ὁλόκληρον διὰ στίχων ἰαμβικῶν[1] κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἐπιγραφόμενον *Λατίνων θρησκείας Ἔλεγχος* εἰς 36 κεφάλαια, κ' ἐρρόντισε νὰ τυπωθῇ εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διὰ νὰ τὸ μοιράζῃ δωρεὰν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς Παπωσύνης φάρμακον;

Ὅ,τι περιερχόμενος ἐζήτουν μὲ τόσην ἐπιθυμίαν, μὲ τὸ ἐπρόσφερεν ἀνελπίστως ἡ τύχη. Καὶ τὸν χρόνον τοῦτον νομίζω κ' ἐνθυμοῦμαι μ' εὐγνωμοσύνην, ὡς τὸ εὐτυχέστερον μέρος τῆς ζωῆς μου, διότι εὗρηκα διδάσκαλον ἱκανὸν ὄχι μόνον νὰ μὲ διδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ νὰ χαλινώσῃ τῆς ζεούσης μου νεότητος τὰς ἀτάκτους ὁρμάς.

2. Στίχων ἰαμβικῶν. Στίχοι ἰαμβικοὶ καλοῦνται οἱ ἐξ ἰάμβων ἀποτελούμενοι· ἴαμβος δὲ εἶναι τετράσημος πούς, συγκείμενος ἐκ μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς καὶ ἐκ μιᾶς βραχείας (— ⏑). Οἱ ποιηταί, οἱ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως (ὅπερ κυρίως εἶναι σατυρικόν) ἀσχολούμενοι καλοῦνται Ἰαμβογράφοι. Οἱ δὲ μῦθοι (κωμῳδίαι ἢ δράματα), οἱ εἰς ἰάμβους γεγραμμένοι, ὀνομάζονται Μιμίαμβοι.

Ἱεράτευε τότε εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ προξένου τῶν Ὁλλανδῶν ἀνὴρ σορός, σεβάσμιος καὶ σεβαστός, Βερνάρδος Κεῦνος. Ἐπειδὴ ἤκουσα ὅτι ἐζήτει Γραικὸν ἐπιστήμονα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς[1], ἐπρόσφερα διὰ φίλου τινὸς τὴν διδασκαλίαν μου εἰς μαθητήν, ὅστις ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν ἴσως ἐντελέστερον παρ' ἐμὲ καὶ δὲν ἐχρειάζετο παρὰ τὴν διδαχὴν τῆς σημερινῆς προφορᾶς. Νομίζων ὁ χρηστὸς Βερνάρδος ὅτι ἐπεθύμουν ἀργυρικὸν μισθὸν τῆς διδαχῆς μου καὶ ἕτοιμος νὰ τὸν πληρώσῃ, ὅταν ἤκουσεν ὅτι δὲν ἐζητοῦσα ἄλλο πλὴν νὰ μὲ ἀντιδιδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὸ ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς, πλέον ἀπὸ φιλάνθρωπον ἐπιθυμίαν νὰ εὐεργετήσῃ νέον πρόθυμον νὰ διδαχθῇ, παρὰ ἀπὸ χρείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ παύσῃ μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας. Ὀλίγαι ἀληθῶς ἑβδομάδες τὸν ἤρκεσαν νὰ προφέρῃ ὡς ἐπρόφερα τὴν γλῶσσαν· καὶ τὸ ἑξῆς, μὲ πρόφασιν χρείας, μ' ἐκρά-

1. Ἡ τοιαύτη ἐκφορὰ εἶναι συνηθεστάτη τῷ ὄντι τοῦ Κοραῆ, ὅστις μεταφράζει τὸ Ἣν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἰς τὸ Τὴν ὁποίαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκφράσεως πολὺ πολλοῦ ἤρξατο ἐκλείπον, διότι καὶ ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλὸς (Ἰδὲ ἐν σελίδι 42) ἐσατύρισεν αὐτὸ μετὰ δυνάμεως ἔν τινι κωμῳδίᾳ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Κοραῆ γραφείσῃ, ἣν ἐπέγραψε Τὰ Κοραϊστικά, οἱονεὶ Τὰ Κοραΐστικά. Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη τυχὸν μὴ ὀρθὴ ἔκφρασις ἀπέναντι τῶν ἀναριθμήτων ἀρετῶν τοῦ χαλκεντέρου συγγραφέως;

τησε πολὺν ἀκόμη καιρόν, ὅσον ἀκόμη διέτριψα εἰς τὴν Σμύρνην πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου. Ἡ πρὸς ἐμέ του εὔνοια ηὐξησε τόσον, ὥστε νὰ μὲ προσκαλῇ νὰ τὸν συνοδεύω εἰς τοὺς μετὰ τὸ γεῦμα περιπάτους, νὰ μὲ διδάσκῃ πάντοτε διὰ ζώσης φωνῆς ὅσα ἐγνώριζε χρήσιμα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μου, νὰ μὲ δανείζῃ λατίνους ἐνδόξους συγγραφεῖς καὶ τέλος νὰ μ' ἀφίνῃ μόνον εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, ὁσάκις ἠναγκάζετο νὰ διατριβῇ ἔξω τῆς κατοικίας του.

Ἐλησμόνησα νὰ ἱστορήσω ὅτι, πρὶν γνωρίσω τὸν σεβάσμιον τοῦτον διδάσκαλον, ἐπόθησα τὴν γνῶσιν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης. Παρατρέχω τὴν αἰτίαν τοῦ πόθου τούτου, φοβούμενος μὴ φανῶ ὅτι γράφω μυθιστορίαν. Ἔμαθα ὅτι τῶν Ἀράβων ἡ γλῶσσα εἶχε μεγάλην συγγένειαν μὲ τὴν ἑβραϊκήν, ἔθεν ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω κ' εὗρηκα διδάσκαλον ἑβραῖον. Μ' ὅλον τοῦτο ἐσπούδαζα τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ὡς προοδοποίησιν τῆς ἀραβικῆς, μ' ἐλπίδα νὰ εὕρω ποτὲ καὶ ταύτης διδάσκαλον. Ἡ χρεία νὰ πληρόνω τὸν ἑβραῖον διδάσκαλον μὲ ἠνάγκασε φυσικὰ νὰ προσδράμω εἰς τὸν πατέρα μου. Εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον (1764) πᾶς ἄλλος πατὴρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἀκούων τὸν υἱόν του νὰ ζητῇ ἑβραϊκῆς γλώσσης διδάσκαλον, ἤθελε καλέσειν ἰατρόν, νομίζων ὅτι ἐπαραφρόνησεν ὁ υἱός του. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς καὶ

φρόνιμος πατήρ μου ἠρκέσθη μόνον νὰ μ' ἐρωτήσῃ εἰς τί ὠφέλει ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Ἀφοῦ τὸν εἶπα ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, *Καλά! ἄρχισε λοιπόν*, μ' ἀπεκρίθη. Ποτὲ δὲν ἐνθυμήθην τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀπόκρισιν χωρὶς νὰ δακρύσω. Τόση ἦτον ἡ εἰς τὴν παιδείαν μου προθυμία του, τῆς ὁποίας ἀπόδειξις εἶναι καὶ τοῦτο· πολλάκις ἐπεθύμησα εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν νέων, ἑορτάσιμον ἔνδυμα νέον, καί μ' ἀνέβαλλεν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα εἰς τὸ Πάσχα, καὶ ἀπὸ τοῦτο πάλιν εἰς τὰ Χριστούγεννα. Οὔτε διδάσκαλον, οὔτε βιβλίον ὅμως ἢ ἄλλο τι ὄργανον παιδείας ζητοῦντα δέν μ' ἀπέβαλε ποτέ.

Ὡς τόσον ἡ ἀμάθεια τοῦ ἑβραίου διδασκάλου μου ἤθελε μὲ ἀποσπάσειν ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς γλώσσης, ἂν δὲν εὕρισκα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καλοῦ μου ἄλλου φιλοστόργου διδασκάλου καὶ πατρός, τοῦ Βερνάρδου[1], βοηθήματα καὶ ταύτης, ὡς καὶ τῆς λατινικῆς καὶ ἀκόμη τῆς ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξῆψε τὸν ὁποῖον συνέλαβα πρὸ πολλοῦ ἔρωτα νὰ ἱστορήσω τὴν Εὐρώπην. Ἐπειδὴ ἔβλεπα, ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι, μὴν ὄντες

1. Πόσον ὁ ἀγαθὸς Κοραῆς ἐξετίμα τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ καὶ μετὰ πόσης εὐγνωμοσύνης ἀναφέρει αὐτὸν ἑκάστοτε!

Ἕλληνες μηδὲ Ῥωμαῖοι, εἶχαν βοηθήματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς παιδείας, μὴν ὄντες Ἑβραῖοι, εἶχαν καὶ γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἀγνωστα εἰς τοὺς Ἑβραίους, φυσικὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνω ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν Εὐρώπην κατέρυγαν καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, ἀκόμη καὶ τῆς Παλαιστίνης, τὰ φῶτα.

Ὁ πατήρ μου ἐπώλει μεταξωτά, ἐμπορευόμενος εἰς τὸ λεγόμενον *Βεζεστένιον*[1] τῆς Σμύρνης, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι Χῖοι, καὶ ἔχι ὡς λέγει ὁ βιογράφος μου, εἰς τὴν Χίον, ὅθεν ἀνεχώρησεν εἰς παιδικὴν ἡλικίαν χωρὶς πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπεθύμει νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριόν του καὶ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, κατὰ μίμησιν τοῦ πενθεροῦ του καὶ πάππου μου. Ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ ἐκεῖ ἄνθρωπον οἰκεῖον, καὶ ὄχι νὰ ἐμπορεύεται διὰ μέσου τῶν Ὁλλανδῶν, ὡς ἔκαμεν ὁ πάππος μου. Μετὰ πολλὰ ἐμπόδια ἐκ μέρους τῆς μητρός μου, ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον. Ἡ μήτηρ μου ἐλογίζετο τὸ διὰ

1. Βεζεστένιον ὀνομάζεται μεγάλη τουρκικὴ ἀγορὰ ὁλωτὴ ὡς στοά, ἔχουσα ἑκατέρωθεν μικρὰ καταστήματα, ἐν οἷς πωλοῦνται ἰδίᾳ πολύτιμα κοσμήματα. Τοιαῦτα εἶναι πολλὰ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τῆς Τουρκίας, κυρίως δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ τὸ Μέγα Βεζεστὲν καὶ τὸ Σανδάλ Βεζεστέν.

θαλάσσης ταξείδιον ὀλίγον διάφορον ἀπὸ τὸν θάνατόν μου· ἐγὼ δὲ πάλιν ἀπεστρεφόμην τὸν ἐμπορικὸν βίον, ὡς μέγα ἐμπόδιον ν' ἀπολαύσω τὴν ποθουμένην παιδείαν. Μ' ὅλον τοῦτο ἔκρινα τὸ ταξείδιον εὐτύχημα μέγα, διὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου ἔμελλε νά μ' ἀφίνῃ καὶ καιρὸν ἱκανὸν νὰ θησαυρίζω ὅσην ἦτο δυνατόν, ἂν ὄχι ὅσην ἐδιψοῦσα, σοφίαν.

Ἐμβῆκα λοιπὸν (1772) εἰς πλοῖον δανικόν, καὶ μετὰ 26 ἡμερῶν θαλασσοπορίαν κατευωδώθην εἰς Λιβόρνον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον, συνωδευμένος μὲ πολλὰς ἐπιστολὰς συστατικάς. Μία μόνη ἀπ' αὐτὰς μ' ὠφέλησεν, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ φίλου καὶ διδασκάλου μου πρὸς ἄλλον μινίστρον[2] φίλον του, ὀνομαζόμενον Ἀδριανὸν Βύρτον, ἄνδρα μεταξὺ τῶν τότε εὑρισκομένων ἐκεῖ μινίστρων σοφώτατον, σεβασμιώτατον καὶ σεβαστότατον.

Ὁ σωκρατικὸς οὗτος διδάσκαλος μ' ἐδέχθη ὡς υἱόν του, καὶ ἀφοῦ ἐξέτασε τὰς μικράς μου γνώσεις, μ' ἐρώτησεν, ἂν μ' ἐσυγχωροῦσαν αἱ ἐμπορικαὶ ἀσχολίαι νὰ ὑπάγω δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς αὐτόν, νὰ διδάσκωμαι ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖα εἰς

2. Μινίστρον. Λέξις ἰταλική, δηλοῦσα τὸν Ὑπουργόν· γαλλιστὶ *Ministre*, ἐνταῦθα δὲ τὸν Ἱερέα.

τὸ καλῶς συλλογίζεσθαι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον (ὡς ἔλεγεν) ἔπρεπε ν' ἀρχίζῃ ἡ ὀρθὴ παιδεία. Ἐδέχθην, δὲν λέγω μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ μ' ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην πατρικὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐδιδασκόμην ἀπ' αὐτὸν τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου καὶ τὴν Λογικὴν ἐπιστήμην. Ταύτην ἐσπούδαζα εἰς βιβλίον Λογικῆς, συνταγμένον ἀπ' αὐτήν του τὴν σορὴν σύζυγον Καρολίναν, σύνταγμα[1] ὁλότελα διάφορον ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχα διδαχθῆν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης Λογικήν.

Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ ἡ σοφή του σύζυγος ἦσαν ἄτεκνοι· εὐδαίμονες ὅμως, διότι ἐσυνεργοῦσαν[2] καὶ οἱ δύο εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἰδίων πολιτῶν. Παρὰ τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην εἶχαν καὶ ταμεῖον[3] φυσικῆς ἱστορίας· καὶ αἱ δύο τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι, αἱ ὡρηθεῖσαι εἰς ἐμὲ τὸν ξένον, ἦσαν διωρισμέναι καὶ εἰς πολλῶν ἐπισήμων πολιτῶν υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Αἱ θυγατέρες ἤρχοντο νὰ ἀκούσωσι τὴν διδαχὴν τῆς Καρολίνας, καὶ οἱ υἱοὶ ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸν σύζυγον αὐτῆς Ἀδριανόν.

Εἰς τῶν δύο τούτων σεβασμίων προσώπων καὶ τοῦ προτέρου φίλου καὶ διδασκάλου μου σεβασμίου

1. Ἐκ τοῦ Συντάσσω=συγγράφω· σύγγραμμα.
2. Ἐσυνεργοῦσαν=Συνήργουν, συνετέλουν.
3. Σήμερον τὰ τοιαῦτα Ταμεῖα καλοῦνται Μουσεῖα.

Βερνάρδου τὴν ἀρετὴν χρεωστῶ ὄχι τὴν ἀρετήν μου, ἀλλὰ τὴν ὁπωσδήποτε χαλίνωσιν τῶν παθῶν μου. Ἡ νεότης μου ἐσαλεύετο ἀπὸ τρικυμίας παθῶν· καὶ ἄλλο δὲν μ' ἔσωσεν ἀπὸ τὸ ναυάγιον παρὰ ἡ πρὸς τοὺς διδασκάλους μου αἰδὼς καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ ἀξιωθῶ τῆς ἀγάπης των. Τοιαύτην κρίνω τώρα καὶ τὴν νεότητα τοῦ πατρός μου· πιθανὸν ὅτι οὐδ' ἐκεῖνος ἤθελε σωθῆν, ἂν δὲν ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἀξιωθῇ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἀδαμαντίου Ῥυσίου. Μάθημα ἀναγκαῖον εἰς τοὺς γονεῖς, ὅσοι φροντίζουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἰδίων τέκνων, νὰ τὰ παραδίδωσιν εἰς τοιούτους διδασκάλους, οἱοίων ὄχι μόνον νὰ θαυμάζωσι τὴν σοφίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ διψῶσι τὴν ἀγάπην καὶ νὰ τρέμωσι τὴν καταφρόνησιν.

Εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διέτριψα ἓξ ἔτη, καταγινόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον, καί, καθόσον μ' ἐσυγχώρει ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὴν παιδείαν, ἐνοχλούμενος ἀδιαλείπτως ἀπὸ σφοδρὰν ὄρεξιν νὰ μὴν ἐπιστρέψω πλέον εἰς τὴν πατρίδα μου.

Μ' ὅλον τοῦτο ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, καὶ ἐπέρασα διὰ Βιέννης (ὅθεν εἶχα περάσειν καὶ πρότερον ὑπάγειν εἰς Ἀμστελόδαμον) διὰ νὰ ἴδω καὶ δεύτερον τὸν θεῖόν μου (ἀδελφὸν τοῦ πατρός μου), Σωφρόνιον, Ἀρχιεπίσκοπον Βελιγραδίου.

Μετὰ τεσσαρακονθήμερον διατριβὴν εἰς τὴν

Βιέννην, ἐπέρασα εἰς Τεργέστην κ' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου διέτριψα ὅλον σχεδὸν τὸν χειμῶνα τοῦ 1778 ἔτους, βοσκόμενος ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ λάβω ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ σπουδάσω τὴν ἰατρικήν.

Εἰς τὴν Σμύρνην κατευωδώθην ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ἀφάνισε μέγα μέρος τῆς πόλεως, σειομένης ἀκόμη καὶ ἀπὸ σεισμόν. Αἱ κοιναὶ δυστυχίαι, ἑνωμέναι μὲ τὰς ἰδίας (ἐπειδὴ ἐπυρπολήθη καὶ ὁ γονικός μου οἶκος), μοῦ ἐπροξένησαν τόσην μελαγχολίαν, ὥστε ἐκινδύνευσα νὰ πέσω εἰς ἀληθινὴν παραφροσύνην. Καὶ ἐδῶ τῶνομα *παραφροσύνη* δὲν εἶναι *ῥητορικὴ ὑπερβολή*· σήμερον ἀκόμη, ἐνθυμούμενος τὴν τότε ταραχὴν τῆς κεφαλῆς μου, βεβαιοῦμαι ὅτι ἤθελα ἀφεύκτως παραφρονήσειν, χωρὶς τὰς καθημερινὰς παρηγορίας τοῦ διδασκάλου καὶ φίλου μου Βερνάρδου. Μὲ σχεδὸν μόνον αὐτὸν ἦτον ἡ συχνοτέρα μου συναναστροφὴ εἰς τεσσάρων ἐτῶν διάστημα, ὅσον διέτριψα ἀκόμη εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ τὸν λοιπὸν τοῦ καιροῦ κατέφευγα ὀλίγα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως εἰς τὴν ἐξοχήν. Οἱ γονεῖς μου ἔτρεφαν ἀκόμη τὴν ἐλπίδα νὰ μὲ κρατήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα κ' ἐμετεχειρίσθησαν παντοίους τρόπους, ἕως καὶ αὐτὸ τοῦ γάμου τὸ δέλεαρ, νὰ μεταβάλωσι τὴν γνώμην μου. Τὸ δέλεαρ τοῦτο

ἤθελεν ἐξάπαντος μὲ συναρπάσειν, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας μου καὶ διὰ τὸ κάλλος, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῆς νύμφης, ὀρφανῆς ἀπὸ πατέρα βαθύπλουτον, ἂν ὁ ἔρως τῆς παιδείας δέν μ' ἐβίαζε νὰ καταφρονήσω πάσης λογῆς[1] ἄλλους ἔρωτας. Οἱ γονεῖς μου, βλέποντες ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἴσχυσε νὰ μαλάξῃ, καὶ μὲ τὸν μέγαν κινδυνον τῆς φθειρομένης καθ' ἡμέραν ὑγειας μου, μ' ἐσυγχώρησαν τελευταῖον νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν.

Διὰ νὰ συντέμω τὰ μεταξύ, ἐπέρασα πάλιν εἰς Λιβόρνον, ἔπειτα εἰς Μασσαλίαν, καὶ κατευωδώθην τελευταῖον εἰς Μοντσπελλιέρον τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782. Ἐκεῖ διέτριψα ἓξ ἔτη, σπουδάζων τὴν ἰατρικήν, ὅσον μ' ἐσυγχωροῦσε σῶμα ἀσθενημένον ἀπὸ τοὺς καθημερινοὺς κόπους τῆς σπουδῆς.

Εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον ἔμαθα τὴν ὀλιβερὰν ἀγγελίαν ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανε τὴν 21 Ἰουλίου 1783, καὶ ἡ μήτηρ μου τὸν ἠκολούθησε μετὰ χρόνον ἕνα. Αἰωνία των ἡ μνήμη! Τοιούτους γονεῖς εὔχομαι εἰς ὅλους τοὺς νέους.

Ἐδῶ ἀναγκαζομαι πάλιν νὰ διορθώσω ἄλλο λάθος τοῦ βιογράφου μου. Λέγει ὅτι ἡ εἰς Μοντσπελλιέρον διατριβὴ καὶ σπουδή μου ἔγινε μὲ χορηγίαν ἐτήσιον φράγκων 2000 τοῦ Βερνάρδου. Ὁ καλὸς

1. Πάσης λογῆς=Παντὸς εἴδους.

μου οὗτος φίλος καὶ διδάσκαλος ἤθελε μετὰ χαρᾶς ὁράμειν εἰς βοήθειάν μου, ἂν ἡ χρηματική του κατάστασις τὸν ἐσυγχώρει τοιαύτας χορηγίας. Δὲν ἔλειψεν ὅμως οὔτ' αὐτὸς οὔτ' οἱ συγγενεῖς μου νὰ παχύνωσι μὲ προσωρινὰς δωρεὰς τὴν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, ἐνόσῳ ἔζοῦσαν, καὶ μετὰ θάνατον αὐτῶν ἀπὸ τὴν πώλησιν τῆς ἀνακτισθείσης γονικῆς οἰκίας, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους μου κόπους χορηγουμένην βοήθειαν. Ἐκ τῶν κόπων τούτων ἦτο καὶ ἡ ἀπὸ τὸ γερμανικὸν εἰς τὸ γαλλικὸν μετάφρασις τῆς *Κατηχήσεως* τοῦ ῥώσσου Πλάτωνος, τῆς *Κλινικῆς Ἰατρικῆς* τοῦ Σέλλ, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκα κατὰ τὸ 1787 ἔτος εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον εὑρισκόμενος, καὶ ἄλλα τινὰ ἰατρικὰ συγγράμματα, μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἐκδομένα ἔπειτα εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὰ μαθήματά μου, ἐπεθύμησα νὰ ἱστορήσω[1] καὶ τὰς Νέας Ἀθήνας, τοὺς Παρισίους, διὰ νὰ ἀπορύγω κἂν τὸ ὄνειδος τῶν ὅσοι δὲν ἐγνώριζαν ἄλλοτε τὰς παλαιάς. Ἦλθα λοιπὸν εἰς τοὺς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788, συνωδευμένος μὲ συστατικὰς ἐπιστολὰς τῶν προφεσσόρων[2] μου, τῶν

1. Νὰ ἱστορήσω=Νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ σπουδάσω.
2. Προφεσσόρων. Λέξις λατινική=καθηγητῶν.

ὁποίων ἡ εἰς ἐμὲ εὔνοια ἐχρημάτισεν[1] ἓν ἀπὸ τὰ εὐτυχήματα τῆς ζωῆς μου.

Ἀλλ' ἦλθα εἰς καιρόν, ὅτε ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ γεννηθῇ ἡ ἀπὸ τὰ μέσα ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος κυοφορουμένη παράδοξος καὶ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν πολιτικὴ μεταβολὴ ἔθνους, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠλπίζετο τοιαύτη μεταβολή. Οἱ Γάλλοι, ἕως τότε ὅμοιοι τῶν Ἀθηναίων τὴν σοφίαν, τὴν ἡμερότητα, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ἐρασμιότητα, ἐκρίνοντο καὶ ἐλαφροὶ ὡς οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἄξιοι ὅσων ἔγραψε κατὰ τῆς ἐλαφρίας ἐκείνων ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης. Ἡ μεταβολὴ ἔδειξεν ὅτι εἰς τὸ φαινόμενον ἐλαφρὸν ἔθνος τοῦτο ἐκρύπτετο μέγας ἀριθμὸς φιλοσόφων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνεκαλύφθησαν τότε καὶ κατέστησαν νέας πολιτείας νομοθέται.

Τὰς μέχρι τούτου ἀπορίας μου περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς, τὰς ὁποίας εἶχε μετριάσειν ὁ θάνατος τῶν γονέων μου, ἔλυσε πλέον ὁλότελα ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς Γαλλίας καὶ ἀπεφάσισα ἀμεταθέτως νὰ μὴ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου. Τοῦτο ηὔξησε καὶ τὴν ὁποίαν ἔτρεφα ἐπιθυμίαν πρὸ πολλοῦ νὰ συνεργήσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν ὁμογενῶν μου. Μόνον μέσον τοιαύτης συνεργίας εὕρισκα τὰς ἐκδόσεις τῶν ἑλληνικῶν

1. Ἐχρημάτισεν=Ὑπῆρξεν, ἐγένετο.

συγγραφέων μὲ μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας. Εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν ὅμως ἐχρειάζετο πλειοτέρα γνῶσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῶν συγγραφέων. Εἰς ταύτης λοιπὸν τὴν ἀπόκτησιν ἔδωκα ὅλην μου τὴν προσοχήν, ἀρίνων καὶ τὴν ἐπαγγελίαν[1] τῆς ἰατρικῆς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν.

Αἱ συμβᾶσαι ταραχαὶ ἀπὸ τοὺς ἔπειτα δημαγωγοὺς τῆς Γαλλίας, ἀνομοίους ὁλότελα τῶν ἀρχηγῶν τῆς μεταβολῆς, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ γεννήσωσι δημαγωγὸν δεινότερον, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς· καὶ τὸν ἐγέννησαν. Οὗτος ἦτον ὁ περιβόητος Ναπολέων. Στολισμένος μὲ κυβερνητικὰς καὶ στρατηγικὰς ἀρετὰς ὑπερτέρας ὅσων μᾶς παρέδωκεν ἡ ἱστορία καὶ δημιουργημένος ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ ἐμπνέῃ φόβον εἰς τοὺς ταραχοποιοὺς καὶ σέβας εἰς τοὺς ἐπιθυμητὰς τῆς ἡσυχίας, εἰς τοῦτο μόνον ἐπλανήθη, ὅτι δὲν ἐνόησεν ὁποίους καρποὺς ἐπρόσμεναν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ τόσα του προτερήματα.

Ὁ μεγαλουργός, ἀλλ' ὄχι μέγας, οὗτος ἀνὴρ ὑπατεύων (ὑπατείαν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀφανίσῃ καὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐλπιζόμενα πολλὰ καὶ

1. Ἐπαγγελίαν=Ἐπάγγελμα.

μεγάλα καλά), ἐπεθύμησε τὴν μετάφρασιν τῆς Γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος. Ὁ ποτέ μου εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον διδάσκαλος τῆς χημείας Σαφάλ, τότε δὲ λειτουργὸς τῆς ὑπατείας, ἐπρόβαλε[1] μεταφραστὰς[2] τοῦ κειμένου δύο ἄλλους καὶ ἐμέ, διορίσας εἰς καθένα ἐξ ἡμῶν ἐτήσιον μισθὸν τοῦ ἔργου φράγκα 3000, καὶ ὄχι σύνταξιν ἐτήσιον, ἥτις ἔμελλε νὰ διορισθῇ μετέπειτα.

Κατὰ τὸ 1805 ἐπροσφέραμεν εἰς τὸν Ναπολέοντα (ὄχι πλέον ὕπατον, ἀλλ' Αὐτοκράτορα) τὸν πρῶτον τόμον τῆς μεταφράσεως τοῦ Στράβωνος τυπωμένον. Πρὸ τῆς προσφορᾶς τοῦ δευτέρου, παρὰ τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν φράγκων 3000, μᾶς ἐφιλοδώρησεν ἀκόμη καθένα 2000 φράγκων σύνταξιν ἐπὶ ζωῆς. Ὅταν μᾶς ἦλθεν ἡ ἀπροσδόκητος ἀγγελία τῆς συνταξεως, ὑποπτευόμενος (δὲν ἠξεύρω διὰ τί) τὰς μεγαλοδωρίας τοῦ Ναπολέοντος, καὶ φοβούμενος μή μ' ἀναγκάσωσί ποτε νὰ φανῶ εὐγνώμων ὑπὲρ τὸ δίκαιον, ἐπεθύμησα νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν εὐεργεσίαν. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ τὸ πράξω μόνος, ἐπρόβαλα εἰς τοὺς συνεργάτας μου ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μετάφρασις τοῦ Στράβωνος ἔμελλε νὰ ἦναι μακρά,

1. Ἐπρόβαλε=Προέτεινεν.
2. Μεταφραστάς. Τὸ Μεταφράστης εἶναι ὀρθότερον τοῦ Μεταφραστής.

μᾶς ἐσύμφερε νὰ ἀποβάλωμεν ἢ τὸν μισθὸν ἢ τὴν σύνταξιν· καὶ τὸ ἐδέχθησαν οἱ συνεργάται μου χωρὶς ἐναντίωσιν. Ἐγράψαμεν λοιπὸν κοινῶς οἱ τρεῖς πρὸς τὸν τότε λειτουργὸν παραιτούμενοι τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν φράγκων 3000 καὶ ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἐπὶ ζωῆς σύνταξιν τῶν φράγκων 2000. Ἡ ἀπόκρισις τοῦ λειτουργοῦ ἦτον ἐγκώμιον τῆς ἀφιλοκερδείας μας, ὡς τὴν ὠνόμαζε, καὶ παῦσις τοῦ ἐτησίου μισθοῦ.

Τούτου τοῦ δυστυχοῦς Ναπολέοντος βασιλεύοντος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπρόβαλεν εἰς τὸν μακαρίτην Κλαυέρον κ' ἐμὲ νὰ μᾶς ἀναδείξῃ μὲ δαψιλῆ ἀμοιβὴν ἐτήσιον βιβλιοκρίτας, αὐτὸν μὲν διὰ τὰ λατινιστί, ἐμὲ δὲ διὰ τὰ ἑλληνιστὶ ἢ γραικιστί[1] ἐκδιδόμενα βιβλία.

Ἀλλ' ἀφίνω τὸν ἥρωα τοῦτον (δυστυχέστερον διότι ἐχώρισε τὰ ἴδιά του ἀπὸ τὰ κοινὰ συμφέροντα, παρὰ διότι κατεστράφη ἀπὸ ἀσυγκρίτως ὑποδεεστέρους του δεσπότας)[2] καὶ ἀκολουθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐξῆς βίου μου.

Ἐδῶ χρεωστῶ νὰ ἱστορήσω[3] μίαν ἀπὸ τὰς τύχας τοῦ βίου μου, τὴν ὁποίαν ἤθελα σιωπήσειν,

1. Ἑλληνιστὶ προδήλως ἐννοεῖ τὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς συγγράμματα, γραικιστὶ δὲ τὰ τῆς νέας.
2. Τοὺς Ἄγγλους.
3. Ἱστορήσω=ἀφηγηθῶ, ἐξιστορήσω.

ἂν δέν μ' ἐκατέκριναν οἱ φίλοι μου ὡς ὑπερήφανον, οἱ μὴ φίλοι ἴσως ὡς ἀνάξιον. Τὴν ὑπερηφανίαν βδελύσσομαι· ἀνάξιος πάλιν ὀλότελα νὰ κριθῶ, τὸ ἀποστρέφομαι. Ἠπόρησάν τινες διὰ τί δὲν ἐζήτησά ποτε νὰ ψηφισθῶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου. Ἰδοὺ πῶς ἠκολούθησε τὸ πρᾶγμα. Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκλεχθῇ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου χρεωστεῖ πρῶτον νὰ ζητήσῃ δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν πρόεδρον νὰ τὸν καταγράψῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων· χρεωστεῖ δεύτερον πρὸ τῆς ψηφοφορίας νὰ ἐπισκεφθῇ προσωπικῶς ἕνα καθένα ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ ταπεινῶς νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν ψῆφόν του. Τὸ πρῶτον μόνον ἐγνώριζα, καὶ τὸ πρῶτον ἐπλήρωσα, ἂν ὄχι ὡς χρέος ἀναγκαῖον, ὡς κἂν ἔθιμον ἄψογον, καὶ κατεγράφην ὡς ὑποψήφιος.

Τὸ αὐτὸ ἔτος (1805) τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου τόμου τοῦ γαλλικοῦ Στράβωνος ἐξέδωκα διὰ δαπάνης τῶν Ζωσιμάδων[1] τὸν *Πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*, μὲ προλεγόμενα διεξο-

1. Ζωσιμάδων· ὀρθότερον, κατὰ Κόντον, Ζωσιμαδῶν. Οἱ φιλογενέσταται οὗτοι Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι, ἐξ Ἠπείρου καταγόμενοι ἐδαπάνησαν πρὸς ἔκδοσιν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων δυσπολύσιτα ποσά. Δαπάνῃ αὐτῶν ἐξεδόθησαν πολλοὶ τόμοι τοῦ Κοραῆ καὶ διενεμήθησαν δωρεὰν πανταχοῦ, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ εὐτυχῆ ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας.

δικώτατα, εἰς ὄνομα *Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν*. Ἡ διασπορά των εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ γεννηθεῖσα ἐξ αὐτῶν εὔνοια τοῦ Γένους εἰς ἐμέ, μ' ἐδίδαξεν ὅτι τὸ Γένος ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὴν χρείαν τῆς παιδείας.

Αἱ ἐκδόσεις μου δὲν ἔλειψαν ὅμως νὰ μοῦ γεννήσωσι καὶ ἐχθρούς, ὀλίγους τινὰς σχολαστικούς, ἑνωμένους μὲ ὄχι πολλοὺς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, οἱ ὁποῖοι μὲ κατεπολέμησαν ἀγρίως ὡς καινοτόμον ὄχι μόνον εἰς τὰ περὶ παιδείας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτήν μου τὴν θρησκείαν. Μετανοῶ τώρα ὅτι τοὺς ἀντεπολέμησα κ' ἐγώ· φρονιμώτερα ἤθελα πράξειν, ἂν ἀκολουθοῦσα τὸ σοφὸν παράγγελμα τοῦ Ἐπικτήτου· «Ἔδοξεν αὐτῷ». Πρὶν ἐπιχειρήσῃ τις νὰ συμβουλεύσῃ διόρθωσιν ἔργων στραβῶν, πρέπει νὰ προβλέπῃ καὶ τὸν μέλλοντα ἀπαραιτήτως πόλεμον ἀπὸ τοὺς ὅσων ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐτυχία κρέμεται καὶ τρέρετ' ἀπὸ τὰ στραβά· καὶ ἀντὶ νὰ ἐλπίζῃ πρᾶγμ' ἀδύνατον, εἰρήνην ἀπ' αὐτούς, χρεωστεῖ ν' ἀκολουθῇ τὸ ἔργον του ἀτάραχα, ἀρκούμενος εἰς τὴν εὔνοιαν τῶν ὠφελουμένων ἀπ' αὐτό.

Πρὶν ἀρχίσω τὴν *Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην*, ἐξέδωκα (1799) τοὺς *Χαρακτῆρας* τοῦ Θεοφράστου ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις γαλλικάς· ὁμοίως τὸ *Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων* (1800) τοῦ Ἱπποκράτους, τὴν

πρώτην ἔκδοσιν (1802) τῆς μεταφράσεως τοῦ *Βεκκαρίου*, τὸ γαλλιστὶ γραμμένον *Ὑπόμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος* (1803), ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἀνέγνωσα εἰς τὴν τότε «Ἑταιρείαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν», καὶ τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ *Αἰθιοπικά*, μὲ σημειώσεις ἑλληνικὰς καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν σημερινὴν τῶν Γραικῶν γλῶσσαν (1804). Μετὰ τὸν *Ἡλιόδωρον* ἤρχισα (κατὰ τὸ 1805 ἔτος) τὴν ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσαν *Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην*. Ταύτην ἠκολούθησα ἀδιακόπως μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Ἑλλήνων μὲ τόσην εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγινωσκόντων, ὥστ' ἔκριναν ὠφέλιμόν τινες τῶν ὁμογενῶν μου νὰ συναθροίσωσι καὶ νὰ ἐκδώσωσιν εἰς τόμον χωριστὸν τὰ εἰς καθένα συγγραφέα *Προλεγόμενα* ἢ *Αὐτοσχεδίους Στοχασμούς*.

Ἀλλ' οἱ μὲν Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι (διὰ περιστάσεις τινὰς ἀπροσδοκήτους) εἶχαν παύσειν πρὸ πολλοῦ τὴν συνεισφορὰν τῆς δαπάνης τοῦ τύπου, ἡ δὲ χρηματική μου κατάστασις δὲν ἐξαρκοῦσε νὰ πληρώνω βοηθοὺς ἢ διορθωτὰς τοῦ τύπου τόσους, ὅσων ἦτο χρεία εἰς πολλῶν ἑνταῦμα τόμων ἔκδοσιν.

Ἤρχισα λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῶν *Πολιτικῶν* τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρὸ ἑνὸς ἔτους (1820) εἶχα μεταφράσειν καὶ ἐκδώσειν ἀνωνύμως τὴν

παράδοξον *Συμβουλὴν τριῶν Ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον τὸν τρίτον*. Σκοπὸν εἶχεν ἡ φανέρωσις τοιούτου συγγράμματος τὴν διόρθωσιν καὶ δικαίωσιν ἐν ταὐτῷ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1798 καὶ ἀπέθανε σχιδὸν ἑξηκοντούτης ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1857. Ἐσπούδασε καὶ οὗτος ἐν τῇ γειτονι Ἰταλίᾳ τὴν τε ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην. Ὁ Σολωμὸς ἔγραψε καὶ ἰταλιστὶ πολλὰ συγγράμματα καὶ ποιήματα πολλῆς ἀξίας, διὸ ὁ ἰταλὸς διδάσκαλος ἔλεγεν αὐτῷ· Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti. ἤτοι· Ἕλλην, θὰ κάμῃς νὰ λησμονηθῇ ὁ ἡμέτερος Μόντης. Τὰ ἰταλιστὶ πεποιημένα τοῦ Σολωμοῦ ποιήματα, καίπερ γεγραμμένα κατὰ τὸ μονομερὲς γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Ἰονίων Νήσων, ἐγκλείουσιν ὅμως ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην ποίησιν, ὥστε ὁ Σολωμὸς δικαίως θεωρεῖται ὁ ὕπατος τῶν συγχρόνων ἰλλήνων ποιητῶν.

ΤΑ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΙΑ[1]

Ἡ Λυγούλα ποῦ νά 'ναι;
Κοντεύει τὸ βραδύ,
ποὺ μαῦρο σκοτάδι
'ξαπλόνει 'ς τὴ γῆ.

Πηγαίνει ἐκεῖ 'ποῦ 'ναι
'ψηλὸ κυπαρίσσι,
πηγαίνει 'ς τὴ βρύσι·
δὲν εἶναι οὐδ' ἐκεῖ.

---

1. Ἐκ τῶν τρυφερωτάτων ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ μέτρον εἶναι κατάλληλον τῇ ὑποθέσει. Τὰ δύο ἀδέλφια εἶναι ἡ Λυγούλα καὶ ὁ Ἀνθός. Ὁ ποιητὴς προτάσσει τὴν ἑξῆς σημείωσιν· «Οἱ δυστυχεῖς συνειθοῦν νὰ τραγουδοῦν ᾄσματα ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασί τους».

'Σ τάλῶνι, 'ς ταμπέλι,
'ς τὸ ὀρόμο κυττάζει,
καὶ τέλος φωνάζει·
«Αὐγούλα μου, Αὐγή!»

«Αὐγή μου!» συχνότατα
τοῦ 'βγῆκε ἀπ' τὰ στήθη,
καὶ «Αὐγή μου!» ἀπεκρίθη
μία ἄλλη φωνή.

Πὼς εἶν' τῆς Αὐγούλας
ὁ 'Ανθὸς ἐστοχάσθη,
καὶ πρόθυμα ἐδιάσθη
κατὰ τὴν Αὐγή[1].

Ἐγύρευε ἀνήσυχος,
ὡςὰν περιστέρι,
γιὰ ναΰρῃ τὸ ταῖρι
καὶ δὲν τοῦ βολεῖ[2].

Καὶ τρέχει καὶ τρέχει
παντοῦ νὰ κυττάξῃ
καὶ δίχως νὰ κράξῃ
δὲ μνέσκει[3] στιγμή.

1. Πρὸς τὸ μέρος τῆς Αὐγῆς. πρὸς τὸ μέρος, ὁπόθεν ἐφανταζετο ὅτι ἤρχετο ἡ φωνὴ τῆς Αὐγῆς.
2. Βολεῖ=Ἐπιτυγχάνει.
3. Μνέσκει=Μίνει. Ἀλλαχοῦ λέγουσι Μνήσκει.

'Σ τὸ 'μάτι μακρόθεν
ὁ τοῖχος ἀσπρίζει,
καὶ γύρω του ἀνθίζει
ἡ δάφνη, ἡ μυρτιά·

'Αλλὰ ἄνανθη[1] κλαίει
ὁμπρὸς εἰς τὴ θύρα
τοῦ ἀνθρώπου τὴ μοῖρα
κλωνόγυρτη ἐτιά[2].

Τὴν εἶδε προβαίνοντας
'ς τὴ μέση, κ' ἐφώναξε
«Αὐγούλα μου, ἐτρόμαξε
ὁ 'Ανθός σου πολύ».

'Ετοῦτα λαλῶντας,
κοντά της πηγαίνει·
ἡ Αὐγούλα σωπαίνει
καὶ δὲν τοῦ 'μιλεῖ.

Προσκέφαλο κόκκινο
τῆς κεῖται ἀποκάτου,
κρεββάτι θανάτου
στενὸ καὶ πικρό.

1. Ἄνανθη=Ἄνευ ἀνθέων.
2. Κλωνόγυρτη ἐτιά=Ἰτέα κεκλιμένη ἐπὶ τῶν κλώνων. Τὴν ἰτέαν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θεωρεῖ σύμβολον τοῦ θανάτου καὶ τοῦ πένθους. Τὸ Κλωνόγυρτη εἶναι καταλληλότατον ἐπίθετον διὰ τὴν Ἰτέαν.

SISMANOGLIO

Θανάτου στεφάνι
τριγύρου 'ς τὴν κόμη·
εἶν' ὥμορφη ἀκόμη
'ς τὴν ὄψι πολύ.

Ὁ Ἄγγελος ἴσως,
ποὺ παίρνει τὸ 'μίλημα,
τῆς 'πῆρε μὲ φίλημα
γλυκὸ τὴν ψυχή.

Γιατὶ ἔχει χαμόγελο
ἀκόμη 'ς τὸ στόμα,
ποὺ λὲς καὶ 'ς τὸ χῶμα
δὲν πρέπει νὰ 'μπῇ.

Δὲν εἶν' πεθαμμένη·
τὴν ὄψι τηρᾶτε·
κοιμᾶται, κοιμᾶται
εἰς ὕπνο βαθύ·

Ἀνήσυχου ὀνείρου
τρομάρα, μαυρίλα
'ς τὰ χέρια, 'ς τὰ χεῖλα,
τὰ χρώματα σβυεῖ.

Τὴ γύρευε τόσο
καὶ τέλος τὴν βρέσκει,
ἀκίνητος μνέσκει
γιὰ νὰ τὴ θωρῇ.

(Καθίζει εἰς τὸ προσκέφαλο σιμὰ 'ς τὴν Αὐγούλα)

Ἀθῴα πεταλοῦδα
'ς τῆς κάψας τὴ λαύρα,
γυρεύει μιὰν αὔρα
γιὰ νὰ δροσισθῇ·

Κ' ἐκεῖ κατὰ τύχη
σὲ μνῆμα ἀκουμπάει,
ποὺ 'ξάφνου φυσάει
μιὰ αὔρα γλυκή·

Τὸ φύσημα αἰσθάνεται,
ποὺ στέλνει ταέρι,
κ' ἡ ἀθῴα δὲν ἠξέρει
ποῦ κάθεται, ποῦ.

«Ψυχή μου!» τὴν κράζει
τὸ ἀνήλικο στόμα·
δὲν 'ξέρει τὸ σῶμα
πὼς εἶναι νεκρό.

* * *

Τῆς παίρνει μὲ χέρι
ἀργὸ τὸ στεφάνι,
τὸ βγάνει, τὸ βάνει
ἀπ' τὴν κεφαλή.

«Ἡ 'μέρα βραδυάζει·
Αὐγούλα, πηγαίνω·
κοντά σου πεθαίνω,
ἂν μείνω μ' ἐσέ.

Αὐγούλα, ἂν δὲν ἔλθῃς,
γιὰ πάντα σὲ ἀρνοῦμαι·
φοβοῦμαι, φοβοῦμαι,
μὴν ἔβγουν νεκροί.

Αὐγούλα, γειά, 'ξύπνα,
γειά, 'ξύπνα, κι' ἂν λάχῃ
καί σ' εὕρουν μονάχη,
πεθαίνεις καὶ σύ».

(Ἔτσι λέοντας ἀπομακραίνεται τρέχοντας, καὶ βαστάει ὀπίσω τὸ νεκρικὸ στεφάνι τῆς ἀδελφῆς του· πάει καὶ βρίσκει τὴ μάνα του καὶ τῆς λέει·

«Ἡ Αὐγούλα κοιμᾶται,
ἀλήθεια σοῦ λέω·
μὴν κλαῖς, γιατὶ κλαίω,
μανούλα, κ' ἐγώ.

Ἰδοὺ τὸ στεφάνι·
μὴν γέρνῃς 'ς τὴν ἄλλη
μεριὰ τὸ κεφάλι,
τὰ 'μάτια μὴν κλειῇς.

'Σ τάφίνω 'ς τὰ γόνατα,
κι' ἀκόμη ἂν ἀργήσῃ
ἡ Αὐγὴ νὰ 'ξυπνήσῃ,
ἐμὲ τὸ φορεῖς».

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ὁ Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος ἐγεννήθη ἐν Ἰασίῳ τῷ 1798. Ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν τῇ τῆς Σιρᾶς Κρύπτῃ (Κουρσοῦ Τάσμι) Μεγάλῃ Σχολῇ καὶ εἶτα ἰτιλιανοδιδάσκων ἰαυτὸν ὠφελησίμως μιλετῶν καὶ ἀναγινώσκων. Εἰς Ἑλλάδα μεταβάς, διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ἐπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν θέσιν ταύτην παραιτησάμενον τῷ 1854, προεκλήθησαν αὐτὸν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μεγάλως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κλάδου τούτου. Ὁ Βυζάντιος ἐξέδωκε πολλὰ συγγράμματα, ὧν τὰ σπουδαιότατα εἶναι τὸ μέγα Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ Ἑλληνογαλλικὸν καὶ Γαλλοελληνικὸν Λεξικόν, τὸ Λεξικὸν τῆς ἁπλῆς διαλέκτου καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Τοῦ φιλοπόνου λεξικογράφου Βυζαντίου υἱοὶ εἶναι ὁ κ. Ἀναστάσιος Σ. Βυζάντιος καὶ ὁ ἐν Τεργέστῃ συντάκτης τῆς «Νέας Ἡμέρας» κ. Ἀλέξανδρος Σ. Βυζάντιος, διαπρεπὴς ἀμφότεροι κατέχοντες θέσιν ἐν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων.

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ

Εἰς τὰ ζωγραφικὰ περιβόλια, τὰ καταστολίζοντα τὰ παλάτια τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν μεγιστάνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὑρίσκομεν καλλιεργούμενα ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀνθέων, ὅσα συγκροτοῦσι τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὰ δενδρύλια, τοὺς ναρκίσσους, τοὺς ὑακίνθους, τὰ ἰάσμινα, τὰ εὐανθῆ βατράχια κτλ. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ῥόδον καὶ τὸ γαρόφαλλον, οἱ Ὀθωμανοὶ προτιμῶσι τὸ γλαφυρώτατον περσικὸν λείριον *Lalé*, τοῦ ὁποίου ἡ τοῦ χρωματισμοῦ ἁρμονία καὶ ἡ ἁβρότης ἀναπληροῦσι τῆς εὐωδίας τὴν ἔλλειψιν. Τὸν εὐῶδη δὲ χρόνον, τοῦ ὁποίου

προεξάρχει τὸ ἴον, κλείουσι τὸν Σεπτέμβριον τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ εὔοσμα κρίνα, καὶ αἱ ποθεινότεραι διὰ τὰς πολίτιδας γαζίαι. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀξιωματικὸς ἐπὶ τῶν ἀνθέων, διορισθεὶς πρώτην φορὰν ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲδ τοῦ Γ'. Τὸ ἔγγραφον τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, τοῦ ὁποίου καθῆκον εἶναι νὰ ἔχῃ δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἕτοιμα ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἄνθη, εἶναι περιεργότατον καὶ διὰ τοῦτο μεταφρασιν αὐτοῦ εὐχαρίστως θέλουσιν ἰδεῖ, ἐλπίζομεν, οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ἐνταῦθα, ὡς δεῖγμα τῆς μεταφορικῆς τῶν Ἀσιανῶν γλώσσης. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καλλωπισμένον ὁλόγυρα μὲ ῥόδα καὶ ἄλλα ἄνθη περίχρυσα, ἐτελείωνε μὲ τὰς ἑξῆς ἀνθηρὰς αὐτόχρημα φράσεις· «Διατάττομεν δὲ ὥστε πάντες οἱ φυτοκόμοι καὶ ἀνθοκόμοι νὰ γνωρίζωσιν ὡς πρῶτον καὶ ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν ἐπιφέροντα τὸν παρόντα ὁρισμόν, καὶ νὰ ἦναι ἐνώπιον αὐτοῦ ὅλοι ὀρθαλμοὶ ὡς ὁ νάρκισσος, ὅλοι ὠτία καθὼς τὸ ῥόδον· νὰ μὴν ἔχωσι δέκα γλώσσας ὡς τὸ κρίνον· νὰ μὴ μεταβάλλωσι τὴν ἀκωκὴν[1] τῆς γλώσσης αὐτῶν εἰς ἄκανθαν ῥοιᾶς, ἐμβαπτομένην εἰς τῶν ἀπρεπῶν λόγων τὸ αἷμα· ἀλλὰ νὰ ἦναι συνεσταλμένοι καὶ νὰ κρατῶσι κλεισμένον τὸ

1. Ἀκωκήν=Αἰχμήν, τὴν μύτην τοῦ μαχαιριοῦ.

στόμα αὐτῶν, ὡς ὁ κάλυξ[1] τοῦ ῥόδου, καὶ ὄχι νὰ τὸ ἀνοίγωσι πρὸς ὁμιλίαν παρὰ καιρὸν ὡς ὁ κυανοῦς ὑάκινθος, ὅστις σκορπίζει τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πρὶν τὴν ἐπιθυμήσωσι· νὰ κλίνωσι, τέλος πάντων, τὴν κεφαλήν, ὡς τὸ ἴον, καὶ ὄχι νὰ ἀντικρούωσιν ἀπειθῶς κτλ.».

1. Ἡ λέξις Κάλυξ εἶναι γένους θηλυκοῦ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τῇ 27 Αὐγούστου 1824. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Κερκύρᾳ, ἐπῆρε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσε τὰ «Στιγουργίσματα», τὰ «Μνημόσυνα», τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», τὸν «Δεῖπνον», τὸν «Ἀσπροπόρτιανον», τὸν «Ἰωαννίτην καὶ ἄλλα. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῶν Λευκαδίων ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ, πληρεξούσιος τῷ 1862 καὶ εἶτα βουλευτής. Ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ἰδιοκτήτῳ ἐξοχῇ Μαδουρῇ τῇ 24 Ἰουλίου 1879. Ὁ Βαλαωρίτης ἐποίησεν ἐν δημώδει καλῇ γλώσσῃ, προέταξε δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ γλαφυροτάτους πρόλογους ἐν τῇ καθαρευούσῃ καὶ σημειώσεις πολλῆς ἀξίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1891 πάντα τὰ ἀνέκδοτα καὶ ἐκλελεγμένα ἔργα αὐτοῦ εἰς δύο τόμους.

ΔΗΜΩΔΗΣ ΘΡΥΛΟΣ ΠΕΡΙ ΒΑΛΜΑ

Ὁ βαλμᾶς εἶναι πτηνὸν νυκτερόβιον, σπάνιον μέν, ἀλλὰ γνωστὸν εἰς πάντας καὶ ἐπίφοβον, διότι ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ προαγγέλλει προσεχὲς πένθος καὶ ἄφευκτον συμφοράν. Ἡ πρόληψις αὕτη ἐκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν ὁμοίων του, εἴτε διότι ἐν τῇ ἠρεμίᾳ καὶ τῷ σκότει τῆς νυκτὸς ἡ μονότονος καὶ θλιβερὰ φωνὴ τῶν ὀρνέων τούτων πλήττει τὴν φαντασίαν, εἴτε διότι ἐπεκράτησε παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἡ ἰδέα ὅτι ἁμαρτωλαὶ ψυχαί, σκηνώσασαι ἐν αὐτοῖς, κατεδικάσθησαν νὰ πλανῶνται μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ζώντων καὶ πρὸς ἀπότισιν στυγεροῦ τινος καὶ ἐκτάκτου κακουργήματος.

Ἀλλ' ὁ βαλμᾶς ὁσάκις ἀκούεται θρηνῶν ἐν

ὥρᾳ νυκτερινῆς τρικυμίας περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐμπνέει ἀπελπισμὸν καὶ προκαλεῖ ἐξορκισμοὺς καὶ σταυροκοπήματα, διότι αἱ κοιναὶ ἰδέαι περὶ πονηροῦ πνεύματος ἐμφωλεύοντος ἐν αὐτῷ κραταιοῦνται καὶ ἐκ τῶν ἀλλοκότων φθόγγων, δι' ὧν ἀγγέλλεται ἡ παρουσία του καὶ οἵτινες ὡς ἔναρθροι ἀνθρώπιναι φωναὶ διεγείρουν βαθεῖαν ταραχὴν καὶ συγκίνησιν ἀπερίγραπτον.

Ἴσως ὁ ποιητικώτατος ἑλληνικὸς λαὸς ἐν ταῖς ἀγρίαις κραυγαῖς τοῦ βαλμᾶ εὗρε διὰ τῆς φαντασίας ὅ,τι εἰς τὴν ἀκοὴν παρίσταται ἀσαφὲς καὶ συγκεχυμένον, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων, τὸ ἀπαίσιον πτηνὸν διηγεῖται στενάζον τὴν ἱστορίαν του, καὶ ὅτι ἐν τῇ παραδόξῳ λαλιᾷ του σαφῶς διακρίνονται οἱ ἑξῆς στίχοι·

Γκῶργο ! Γκῶργο ! Γκῶργο ![1]
τωῦρες, τωῦρες τἄλογο ;
Χά, χά, χά, χά.
. . . . . .

Μία φορὰ κι' ἕνα καιρὸ ἦσαν δύο ἀδελφοὶ πλούσιοι βαλμάδες (ἱπποτρόφοι, ἀλογοβοσκοί), ἐξ ὧν ὁ πρεσβύτερος Μῆτρος, φύσει αὐθαίρετος καὶ

1. Μῆτρος, Γεῶργος εἶναι βαλμάδων ὀνόματα, συνηθέστατα ἴσως διότι οἱ ὁμώνυμοι μεγαλομάρτυρες προστάται αὐτῶν εἰκονίζονται ἱππεῖς.

τραχύς, ἀπόλυτον μετήρχετο ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ νεωτέρου Γηώργου, ἀγογγύστως ἀποδεχομένου τοὺς ἐπὶ οὐτιδαναῖς προφάσεσιν ἀκαταπαύστους προπηλακισμούς του καὶ ἐπιτετραμμένου τὴν ἄμεσον ἐπιτήρησιν τῶν πολλῶν ἵππων των.

Παρουσιασθείσης δὲ εὐκαιρίας νὰ πωληθῶσιν ὀκτὼ ἐκ τῶν ἵππων τούτων (ἄδηλον διατί τόσοι), ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς ἐμήνυσεν εἰς τὸν νεώτερον ν' ἀποσπάσῃ εὐθὺς ἐκ τῆς ἀγέλης τὰ πωληθέντα κτήνη καὶ νὰ τὰ συνοδεύσῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον. Ὁ δὲ Γηῶργος, γνωρίζων ἐκ σκληρᾶς πείρας τί ἐσήμαινον τοιαῦται διαταγαί, ἂν πρὸς στιγμὴν ἀνεβάλετο ἡ ἐκτέλεσίς των, χωρὶς νὰ προσμείνῃ τὴν χαραυγὴν τῆς ἡμέρας, πηδήσας ἐπὶ τῶν νώτων ἑνός, ἤγαγεν ἐσπευσμένως τοὺς ἵππους πρὸς τὸν ἀδελφόν του.

Ἡ νὺξ ἦτο ζοφερά, ὁ δὲ Μῆτρος, ἀριθμῶν τὰ ζῷα, εὗρισκε πάντοτε ὅτι ἔλειπεν ἓν καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν παραγγελθέντων ὀκτὼ ὁ Γηῶργος δὲν εἶχε παραδώσει παρὰ μόνον ἑπτά. Ὑποπτεύσας δὲ μὴ καθ' ὁδὸν εἶχεν ἀποπλανηθῇ ὁ ἀποζητούμενος ἵππος, διέταξε τὸν Γηῶργον νὰ σπεύσῃ εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ, ἂν ἤθελε νὰ μὴ ἐκτεθῇ εἰς τὰ φρικτὰ ἀποτελέσματα τῆς δυσμενείας του.

Ἔντρομος ὁ δυστυχὴς ἔρυγεν ἀπὸ ρυτῆρος ἐλαύνων τὸν ἵππον διὰ δασῶν καὶ κοιλάδων . . .

δρόμο παίρνει, δρόμο ἀφίνει . . . Ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἄπρακτος. Ἐν ᾧ δὲ ἐπλησίαζεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ πρὶν ἀκόμη δώσῃ λόγον τῆς ματαίας ἐκδρομῆς του, ὁ Μῆτρος, ἀκούσας μακρόθεν ἑνὸς μόνου ἵππου τὸ καλπασμα, προῃσθάνθη τὴν ἀποτυχίαν καὶ τυφλωθεὶς ἐκ τῆς ὀργῆς ἐπέπεσε φρενήρης[1] κατὰ τοῦ Γηώργου καὶ τὸν ἐρόνευσε· πλήττων δ' αὐτὸν ἀνηλεῶς διὰ τῆς μαχαίρας ἐκάγχαζεν ὁ ἀλιτήριος καὶ τὸν ἠρώτα·

Γηῶργο ! Γηῶργο ! Γηῶργο !
Τωὖρες, τωὖρες τἄλογο ;
Χά, χά, χά, χά, χά . . . . .

Ὁ Γηῶργος ἔκειτο χαμαὶ νεκρός, ὁ δὲ ἵππος του ἀποπτύσας τὸν χαλινὸν ὥρμησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ ἀνεμίχθη μετὰ τῶν συντρόφων του.

Εὐθὺς μετ' ὀλίγον αἱμοσταγής, ἀποτρόπαιος, ἔξαλλος ἐκ τῶν καπνῶν τοῦ αἵματος εἰσέρχεται καὶ ὁ ἀδελφοκτόνος. Συναντηθεὶς δὲ μετὰ τῶν πωληθέντων ἵππων ἤρξατο καταμετρῶν αὐτοὺς ἐκ νέου, ὡς ἂν ἤλπιζε διὰ μιᾶς τελευταίας ἐπιβεβαιώσεως

1. Φρενήρης=Ἔξω φρενῶν. Ἐσφαλμένως μετεβλήθη εἰς τὴν καθωμιλημένην ἡ σημασία αὕτη εἰς τὸ Φρενήρης, διότι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δηλοῖ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον, τοῦτ' ἔστι τὸν κεκτημένον φρένας, τὸν φρόνιμον.

τοῦ ἁμαρτήματος τοῦ Γηώργου νὰ κατευνάσῃ τὸν ἤδη ἐγειρόμενον φοβερὸν ἐν τῇ συνειδήσει του σάλον. Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος! Ἀντὶ ἑπτά, πάντοτε τώρα τοὺς εὗρισκεν ὀκτὼ καὶ ἐνόησεν ὁ ταλας ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἀρίθμησιν δὲν εἶχε συμπεριλάβει τὸν ἵππον, ἐφ' οὗ ὁ Γηῶργος ἐκάθητο καθοδηγῶν τοὺς ἄλλους. Διεσκεδάσθη τότε ἡ πυκνὴ ὁμίχλη, ἥτις εἶχεν ἐπισκιάσει τὴν ὅρασίν του, ἔμεινεν ἐμβρόντητος, ἔκλινε γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀδίκως φονευθέντος ἀδελφοῦ του καὶ κλαίων καὶ ὀδυρόμενος παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ τὸν μεταμορφώσῃ εἰς πτηνὸν νυκτερόβιον, ἔχον φωνὴν ἀνθρωπίνην, ἵνα, περιπλανώμενος, αἰωνίως κολάζηται ἐπαναλαμβάνων τοὺς σαρκασμούς, οὓς ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἀθῷον Γηῶργον πρὶν ἢ τὸν θανατώσῃ.

Γηῶργο! Γηῶργο! Γηῶργο!
Τωῦρες, τωῦρες τᾶλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά. . . . .

Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε, καὶ ἰδοὺ διατί τὸ μὲν ἀπαίσιον πτηνὸν καλεῖται *Βαλμᾶς*, καὶ ὁ δεισιδαίμων λαὸς θεωρεῖ τὸν βαλμᾶν ἄγγελον προσεχῶν δυστυχημάτων.

Καθ' ὅλον τὸν μακρὸν ἀγροτικόν μου βίον μόνον ἅπαξ ἔτυχε ν' ἀκούσω τοῦ βαλμᾶ τὰς νυκτερινὰς οἰμωγάς. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἡ παράδοξος λαλιά του

ἐνεποίησε καὶ εἰς ἐμὲ τὴν αὐτὴν ἔκπληξιν, τὴν ὁποίαν προξενεῖ εἰς πάντας, διότι καὶ ἐγὼ ἐν τοῖς θρήνοις τοῦ κατηραμένου πτηνοῦ σαφῶς διέκρινα τὸ

Γηῶργο! Γηῶργο! Γηῶργο!
Τωῦρες, τωῦρες τᾶλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά. . . . .

Δὲν εἶναι ἀρά γε περίεργοι αἱ περὶ μετεμψυχώσεως[1] δημώδεις αὗται δοξασίαι καὶ δὲν εἶναι παράδοξον πῶς οὔτε αἱ περιπέτειαι τοῦ Ἔθνους, οὔτε ὁ Χριστιανισμὸς μ' ὅλην τὴν ἠθικὴν παντοδυναμίαν του καὶ τὰς περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως θεωρίας του δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐξαλείψωσιν ὁλοσχερῶς τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, καὶ πῶς ἀπέμεινεν εἰς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, ζωντανὴ καὶ αὕτη ἡ ἀπόδειξις τῆς γνησιότητος τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν γενεθλίων;

1. Μετεμψύχωσις καλεῖται ἡ πίστις, ἣν εἶχον ἔθνη τινὰ εἰδωλολατρικὰ περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεως τῆς ψυχῆς. Ἐπίστευον δηλαδὴ ὅτι ἡ ψυχὴ κακοῦ τινος ἀνθρώπου, ἀποθνήσκοντος, δὲν μεταβαίνει εἰς τὸν Παράδεισον ἢ τὴν Κόλασιν, ἀλλ' εἰς σῶμα ζῴου τινός, καὶ ἐξ αὐτοῦ εἰς ἄλλο, καλλίτερον ἢ χειρότερον, ἀναλόγως τῆς ἀγαθότητος ἢ τῆς κακίας, ἣν ἐπεδείκνυτο ἐν τῷ βίῳ ὁ ἀποθανών. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκαθαίρετο καλῶς διὰ τῆς τοιαύτης μετεμψυχώσεως, μετέβαινεν εἰς τὸν χῶρον τῶν δικαίων. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ ἐπίστευον εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥ

Θάλλ' εἰς ῥύακος νεροὰ
ἄνθος τοῦ Μαΐου,
καὶ τὸ ἄνθος τρυφερὰ
κλίνει καὶ φιλεῖ κ' ἐρᾷ
φεῦ! τοῦ ῥυακίου,
ἄνθος, ἄνθος ὁροσερόν,
ἄνθος τοῦ Μαΐου.

—Μεῖνε, ῥύαξ, μετ' ἐμοῦ.
—Ἄνθος τοῦ Μαΐου,
ἴδιον τοῦ ποταμοῦ
νὰ μὴ μένῃ οὐδαμοῦ
καὶ ποτὲ τοῦ βίου.
Χαῖρε, ἄνθος ὀρφανόν,
ἄνθος τοῦ Μαΐου.

Κ' ἐμαράνθη τὸ χλωρὸν
ἄνθος τοῦ Μαΐου,
καὶ τὸ ἄστατον νερὸν
τὸ παρέσυρε περῶν
πρὸς δυσμὰς ἡλίου,
ἄνθος, ἄνθος δυστυχές.
ἄνθος τοῦ Μαΐου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Οὗτος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Πίτσου Παπαρρηγοπούλου καὶ παῖς τοῦ ποιητοῦ καὶ συγγραφέως Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἀπριλίου 1891. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Αἰγίνῃ καὶ διωρίσθη καθηγητὴς γυμνασίου πρώτων καὶ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῷ 1851, διετέλεσε δὲ μέχρι ἐσχάτων ἱερατεύσας ἐν αὐτῷ. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος συνέγραψε μεγάλην «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» εἰς τόμους πέντε, «Ἱστορικὰς Πραγματείας» καὶ πλῆθος ἄλλων ἱστορικῶν μονογραφιῶν, δημοσιευθεισῶν ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» καὶ τῇ «Ἑστίᾳ». Τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου αἱ συγγραφαὶ διακρίνονται διὰ τὴν φιλτάτην καὶ τὴν ἀψογοληψίαν καὶ τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ πάντη ἀπηλλαγμέναι γιορτασιμῶν καὶ γαλλισμῶν.

ΑΙ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙ ΤΟ ΠΑΛΑΙ

Αἱ Θερμοπύλαι ἦσαν μετὰ τὰ Τέμπη τὸ ἐπιτηδειότερον πρὸς ἄμυναν χωρίον, ἔχουσαι μάλιστα ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐνταῦθα ἡ στερεὰ δὲν χωρίζεται ἀπὸ τῆς παρακειμένης νήσου Εὐβοίας εἰμὴ διὰ πορθμοῦ συνεσταλμένου, τοῦ ὁποίου τὸ στενώτερον μέρος, τὸ μεταξὺ τοῦ ὄρους τῆς Κνημῖδος καὶ τῆς εὐβοϊκῆς ἄκρας τοῦ Κηναίου, μόλις ἔχει δύο καὶ ἡμίσεως ἀγγλικῶν μιλίων πλάτος. Εἰς τὸ βόρειον τῆς Εὐβοίας μέρος, ἀντικρὺ τῆς Μαγνησίας καὶ τῆς Ἀχαΐας τῆς Φθιώτιδος, ἔκειτο ἡ παραλία, ἥτις ἐκαλεῖτο Ἀρτεμίσιον, ἀπὸ τοῦ αὐτόθι ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν πόλιν Ἱστίαιαν, τὸν μετέπειτα Ὠρεόν. Περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον λοιπὸν τοῦτο τῆς

Εὐβοίας, πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ξηροχωρίου, ἀπερασίσθη νὰ παραταχθῇ ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς πεζικῆς δυνάμεως ἀντισταθῇ εἰς τὴν πάροδον τῶν Περσῶν. Τὸ ἐνδότερον τοῦ πορθμοῦ ἦτο, ὡς προείρηται, στενώτερον, εἰς τὸ μεταξὺ Χαλκίδος καὶ Βοιωτίας μάλιστα σημεῖον, ἡ νῆσος ἑνοῦται μετὰ τῆς ἠπείρου, ὥστε οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἤθελον προτιμήσει ἐνταῦθα μᾶλλον ν' ἀγωνισθῶσι, θεωροῦντες ἐν γένει τότε συμφορωτάτας εἰς αὐτοὺς τὰς στενοπορίας, διότι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἦσαν ἅμα μὲν ὀλιγώτερα, ἅμα δὲ δυσκινητότερα τῶν περσικῶν. Ἀλλ' ἡ καταλληψις τοῦ βορείου μέρους τοῦ εὐβοϊκοῦ πορθμοῦ ἦτο ἀπαραίτητος, ἵνα διακωλυθῇ ὁ περσικὸς στόλος τοῦ ν' ἀποβιβάσῃ στρατεύματα ὄπισθεν τῶν ἐν Θερμοπύλαις προμάχων. Τῶν δὲ Θερμοπυλῶν τούτων ἡ παροῦσα κατάστασις διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς ἀρχαίας· ὅθεν πρῶτον μὲν θέλομεν παραστήσει πῶς εἶχον τὸ πάλαι, ἔπειτα δὲ τίνας, διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου, ὑπέστησαν ἀλλοιώσεις. Τὸ δυτικώτατον τμῆμα τοῦ εὐβοϊκοῦ πορθμοῦ ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος Μαλιακὸς κόλπος, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Σπερχειός, ὁ ῥέων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐντὸς κοιλάδος κειμένης μεταξὺ τῆς Ὄθρυος, πρὸς βορρᾶν, καὶ τῆς Οἴτης πρὸς μεσημβρίαν. Εἰς τὸ κάτω τῆς μικρᾶς καὶ εὐφόρου ταύτης

κοιλάδος μέρος κατῴκουν αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν Μαλιέων, οἵτινες συνώρευον πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς πρὸς Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας· οἱ δὲ μεσημβρινώτατοι Μαλιεῖς κατεῖχον πεδίον, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ πόλις αὐτῶν Τραχὶς καὶ τὸ ὁποῖον, ποὺ μὲν εὐμέγεθες, ποὺ δὲ στενώτατον, κατακλείεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Οἴτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀπὸ τῆς Τραχῖνος ἡ Οἴτη τρέπεται πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν, κατερχομένη παρ' αὐτὴν σχεδὸν τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ Κόλπου· μεταξὺ δὲ τῆς πλευρᾶς ταύτης τῆς Οἴτης καὶ τοῦ κόλπου κεῖται τὸ πολυθρύλητον στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν. Εἰς τὴν ἀπὸ Τραχῖνος πρὸς τὰς Θερμοπύλας φέρουσαν ὁδὸν καὶ ἀμέσως πρὸ τῶν πυλῶν τούτων ἔκειτο περὶ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμίων Φοίνικος καὶ Ἀσωποῦ ἡ πόλις Ἀνθήλη, περίφημος διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἱερὸν τοῦ Ἀμφικτύονος καὶ τῆς Ἀμφικτυονίδος Δήμητρος, ἔτι δὲ διότι αὐτόθι ἐτελεῖτο ἡ μία τῶν συνόδων τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου. Πλησιέστατα εἰς τὴν Ἀνθήλην, ἡ ἀπόκρημνος Οἴτη τοσοῦτο προσήγγιζεν εἰς τὸν κόλπον, ἢ τοὐλάχιστον εἰς ἄβατόν τι ἕλος, ἀποτελοῦν τὸ κράσπεδον τοῦ κόλπου, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ εἰμὴ μία μόνον ἅμαξα. Ἡ στενὴ αὕτη δίοδος ἀποτελεῖ τὴν ἀρκτικοδυτικὴν πύλην τῶν Θερμο-

πυλῶν. Εἰς μικρὰν δὲ ἀπὸ ταύτης ἀπόστασιν, περὶ τὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας, προσήγγιζεν αὐθις τὸ ὄρος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπετέλει τὴν νοτιοανατολικὴν πύλην τῶν Θερμοπυλῶν, οὐ μακρὰν τῆς Ἀλπηνοῦ, πρώτης τῶν Λοκρῶν πόλεως. Τὸ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο τούτων πυλῶν διάστημα ἦτο ὁπωσοῦν εὐρύτερον, ἐκαλύπτετο δέ, ὡς καὶ ἤδη, ὑπὸ θερμῶν ὑδάτων, ἁλατούχων καὶ θειούχων· ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῶν *Θερμοπυλῶν*. Οὕτως εἶχε τὸ πάλαι ὁ χῶρος· συνέκειτο δηλαδὴ ἐκ δύο στενωτάτων διόδων, μιᾶς ἀρκτικωτέρας, ἄλλης νοτιωτέρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἐν διαστήματι δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας, ἡ ὁδὸς εὑρύνετο ὁπωσοῦν. Εἰς ἕτερόν τι σημεῖον, καὶ τοῦτο πλησίον τῆς Τραχῖνος κείμενον, καὶ ἀπέχον ἀρκτικοδυτικῶς τῶν Θερμοπυλῶν, περὶ τὰ δύο ἀγγλικὰ μίλια, ἡ μεταξὺ τοῦ ὄρους καὶ τῆς θαλάσσης ὁδὸς ἦτο σχεδὸν ὅσον καὶ ἐν Θερμοπύλαις στενή· ἀλλὰ τὸ στενὸν τοῦτο δὲν ἐχρησίμευεν· ἐπειδὴ τὰ παρακείμενα ὄρη ἦσαν ταπεινά, ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο, τραπεὶς πρὸς δυσμάς, νὰ διέλθῃ δι' αὐτῶν ἄνευ δυσκολίας, ἐνῷ εἰς Θερμοπύλας ὁ παρακείμενος τῆς Οἴτης κλάδος, ὡς τὰ μάλιστα ἀπόκρημνος, δασώδης καὶ ἐνὶ λόγῳ ἄβατος, οὐδεμίαν ἄλλην κατέλιπε δίοδον ἀπὸ Θεσσαλίας εἰς Λοκρίδα εἰμὴ τὴν διὰ τῶν προειρημένων πυλῶν.

Ὑπῆρχον μὲν καὶ ἄλλαι τινὲς ὁρειναὶ ἀτραποί, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον θέλομεν ὁμιλήσει· ἀλλὰ τούτων τοσοῦτον ὀλίγη ἐγίνετο τὸ πάλαι χρῆσις, ὥστε ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι, καὶ πρὸς τούτοις αἱ ἀτραποὶ αὗται ἠναγκάζον τὸν ἐπερχόμενον εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ παρατροπήν. Ἡ δὲ εὐθυτέρα καὶ ἡ τότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρησιμεύουσα ὁδὸς ἦτο ἡ ἄγουσα διὰ τῶν δύο πυλῶν, ἃς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Τούτου ἕνεκα οἱ Φωκεῖς εἶχον ἄλλοτε φράξει τὴν ἀρκτικωτέραν τῶν πυλῶν διὰ τείχους, ἀσφαλίζοντος αὐτοὺς ἀποχρώντως ἀπὸ τῶν Θεσσαλῶν. Τὸ δὲ τεῖχος τοῦτο, τὸ καταπεσὸν ἐν μέρει, ἠνώρθωσαν ἤδη οἱ Ἕλληνες, ἀποφασίσαντες ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὸν ἐπερχόμενον πολέμιον ἐν τῷ στενῷ τούτῳ χώρῳ, ὅστις ἦτο τότε στενώτερος καὶ αὐτῆς τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν. Ἡ περὶ τὴν παραλίαν θάλασσα εἶχεν ἔκτοτε μεταβληθῆ πολλαχοῦ εἰς ἕλος, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τις οὔτε πεζός, οὔτε πλέων· ὑπῆρχον ὅμως αὔλακες, δι' ὧν διετηρεῖτο ἀδιάκοπος κοινωνία μεταξὺ τοῦ ἐν Θερμοπύλαις στρατοῦ καὶ τοῦ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον τῆς Εὐβοίας εὑρισκομένου στόλου, ἡ δὲ ἀμέσως ὄπισθεν τῶν πυλῶν κειμένη Ἀλπηνὸς παρεῖχε τὰς ἀναγκαίας τροφάς.

Ἀλλά, καθὼς εἴπομεν, ἡ ὄψις τοῦ χώρου τούτου ὑπάρχει οὐσιωδῶς ἀλλοία τὴν σήμερον, καὶ

ἂν δὲν εἴχομεν τὴν εὐκρινῆ τοπογραφικὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἡροδότου, οὐδέποτε ἠθέλομεν ἐννοήσει πῶς ὀλίγοι Ἕλληνες ἀντέστησαν αὐτόθι εἰς τὴν πολυάριθμον τῶν πολεμίων στρατιάν, τοσοῦτον ἔκτοτε μετεβλήθησαν καὶ τὸ σχῆμα τῆς παραλίας, καὶ ὁ ῥοῦς τῶν ποταμῶν, καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ μορφὴ τοῦ τόπου. Εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κόλπου ἐσχηματίσθη, διὰ τῆς ἀδιακόπου σωρεύσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ συρομένων χωμάτων, πεδίον στερεὸν ἔχον ἔκτασιν τριῶν ἢ τεσσάρων ἀγγλικῶν μιλίων, διὸ τοῦ μὲν κόλπου ἡ περίμετρος εἶναι ἤδη πολὺ μικροτέρα ἢ τὸ πάλαι, τὸ δὲ παρὰ τὰς Θερμοπύλας ὄρος δὲν κεῖται πλέον ἐγγὺς τῆς θαλάσσης. Καὶ ὁ ῥοῦς τοῦ Σπερχειοῦ μετεβλήθη ὡσαύτως πολύ· ἐπὶ Ἡροδότου ὁ ποταμὸς οὗτος ῥέων πρὸς ἀνατολάς, ἐξέβαλλεν εἰς τὴν θάλασσαν ἱκανῶς πρὸς ἄρκτον τῶν Θερμοπυλῶν, ἐν ᾧ σήμερον ἐκτρέπεται πρὸς νότον, ὥστε μετὰ πολλοὺς ἑλιγμοὺς ὁ Σπερχειὸς φθάνει εἰς τὴν θάλασσαν πολὺ νοτιώτερον τῶν Θερμοπυλῶν. Τελευταῖον οἱ ποταμοὶ Δύρας, Μέλας καὶ Ἀσωπός, οἵτινες ἐπὶ Ἡροδότου ἐξέβαλλον ἅπαντες εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ Σπερχειοῦ καὶ Θερμοπυλῶν, ἤδη δὲν φθάνουσι μέχρι τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Σπερχειόν.

ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὴν διάκρισιν τριάκοντα ἀνδρῶν. Οἱ Τριάκοντα ἱδρύθησαν κυρίως ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ συντάξωσι νέους νόμους καὶ νέον πολίτευμα· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἀνέλαβον τὴν αὐτογνώμονα κυβέρνησιν τοῦ κράτους, διορίσαντες ὅσας καὶ οἵας ἤθελον ἀρχὰς καὶ προσέτι βουλήν, ἥτις ὅμως, συγκειμένη ἐκ τῶν ἐπανελθόντων φυγάδων καὶ ἐν γένει ἐκ τῶν ἐμπαθεστέρων ὀλιγαρχικῶν, ἀπέβη τυφλὸν ὄργανον τῶν νέων κυβερνητῶν· ἐννοεῖται ὅτι πᾶν ἴχνος ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ ἡλιαστικῶν δικαστηρίων ἐξέλιπεν. Οἱ Τριάκοντα, γενόμενοι οὕτω κύριοι τῆς πόλεως, ἐξετραχηλίσθησαν εἰς τυραννίαν φοβεράν, ἥτις δύναται νὰ δώσῃ ἡμῖν ἔννοιαν τοῦ τί συνέβαινε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ὅσων τὰ πράγματα παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς. Προέβησαν δὲ εἰς τὴν τυραννίαν μετὰ περιέργου τινὸς βαθμολογίας, ἣν κατὰ δυστυχίαν ἀπαντῶμεν εἰς ὅλας τὰς στάσεις τῶν πολιτειῶν, καὶ εἴδομεν ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ἐπαναληφθεῖσαν ἐπὶ τῆς διαβήτου τρομοκρατίας τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Κατ' ἀρχὰς οἱ Τριάκοντα ἐπεχείρησαν τὴν

τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες, διὰ τὴν ἐπὶ τῆς προηγουμένης δημοκρατίας αἰσχρὰν αὐτῶν διαγωγήν, ἦσαν τῷόντι ἄξιοι καταδίκης· «πρῶτον μέν, λέγει ὁ Ξενοφῶν, οὓς πάντες ἤδεσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἀπὸ συκοφαντίας ζῶντας καὶ τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς βαρεῖς ὄντας, συλλαμβάνοντες, ὑπῆγον θανάτου». Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεράσισαν νὰ θανατώσωσιν ἅπαντας τοὺς ἐπισημοτέρους ἄνδρας τῆς δημοκρατικῆς μερίδος· καὶ ἐπειδὴ προέβλεπον ὅτι τοῦτο δύναται νὰ προκαλέσῃ δεινὴν ἐν τῇ πόλει ἀντίστασιν, ἔστειλαν εἰς Σπάρτην καὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Λυσάνδρου φρουράν, ὑπὸ ἁρμοστὴν Λακεδαιμόνιον, ὑποσχόμενοι νὰ ἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὴν συντήρησιν τῆς ἐπικουρίας ταύτης. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἁρμοστοῦ Καλλιβίου μετὰ τῆς φρουρᾶς καὶ καταλαβόντος τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπεχείρησαν ἤδη σφαγὴν τῶν δημοκρατικῶν ἀνηλεῆ, δημεύοντες τὴν περιουσίαν ὅλων, ὅσοι διὰ τῆς φυγῆς ἐπετύγχανον νὰ σώσωσι τὴν ζωήν, ὅπως ἔπραξεν ὁ Θρασύβουλος καὶ ἄλλοι· καὶ πρὸς τούτοις καταδικάζοντες τοὺς τοιούτους εἰς ἐξορίαν, ὅτε καὶ κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐξέδωκαν ἐξορίας ψήφισμα. Οὐδὲ ἠρκέσθησαν εἰς μόνους τοὺς ἐπιφανεῖς δημοκρατικούς· ἀλλὰ ἐπέβαλον ἤδη χεῖρα ἐπὶ πάντας τοὺς ἐπὶ φρονήματι καὶ πλούτῳ καὶ ἀξιώματι διακεκριμένους ἄνδρας πάσης πολιτικῆς

μερίδος, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ πολλῶν ὀλιγαρχικῶν· διότι κατήντησαν νὰ θανατώσωσι καὶ αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Νικίου Εὐκράτην καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Νικίου Νικήρατον, ὅστις οὐ μόνον τὴν μεγάλην τοῦ πατρὸς περιουσίαν εἶχε κληρονομήσει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγνωσμένην πρὸς τὴν δημοκρατικὴν πολιτείαν δυσμένειαν.

Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τοὺς πολλοὺς τούτους τρόνους δὲν ἦσαν σύμφωνοι ὅλοι οἱ Τριάκοντα. Ὁ Θηραμένης, εἷς ὢν τῶν Τριάκοντα, ἐνόμιζεν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἦρκει ἡ καταδίκη τῶν πονηροτέρων δημοκρατικῶν, ὅτι δι' αὐτῆς ἐξησφαλίσθη ἡ ὀλιγαρχικὴ κυβέρνησις καὶ ὅτι πλειοτέρα αἵματος χύσις ἀπέβαινε μᾶλλον ἐπικίνδυνος, καθ' ὃ ταράττουσα τὰ πνεύματα, αὐξάνουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν πολεμίων καὶ ἀποξενοῦσα φίλους καὶ οὐδετέρους. Ταῦτα δὲ ἐπρέσβευον καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Τριάκοντα, καὶ τῶν νέων βουλευτῶν οἱ μετριοπαθέστεροι. Ἄλλα ὅμως ἐφρόνει ὁ βιαιότερος Κριτίας, ὅστις, εἷς ὢν ὁμοίως τῶν Τριάκοντα, παρέσυρεν, ὡς συνήθως συμβαίνει, διὰ τοῦ θράσους αὐτοῦ, τοὺς δειλοτέρους τῶν νέων κυβερνητῶν. Ὁ Κριτίας ἀνῆκεν εἰς τὰ πρῶτα τῆς πόλεως γένη, ἦτο πλουσιώτατος καὶ εἶχεν ἐξαίρετον παιδείαν καὶ εὐφυΐαν· ἀλλ' οἰστρηλατούμενος ὑπὸ ἀχαλινώτου φιλαρχίας, περιῆλθεν εἰς τὸ συμπέρασμα,

ὅτι καὶ ὁ φόνος καὶ ἡ λῃστεία καὶ πᾶν ἄλλο ἀνοσιούργημα εἶναι θεμιτὰ τοῦ πολιτικοῦ βίου ὄργανα. Ὅτε ὁ Θηραμένης βλέπων πολλοὺς θανατουμένους, ὄχι διότι ἐκακοποίησαν κατά τι τοὺς καλοὺς κἀγαθούς, ἀλλὰ μόνον διότι ἐτιμήθησάν ποτε ὑπὸ τοῦ δήμου, παρετήρει πρὸς τὸν Κριτίαν ὅτι τὸ τοιοῦτο δὲν ἦτο εὔλογον, «ἐπεὶ καὶ ἐγώ, προσθέτων, καὶ σὺ πολλὰ δὴ τοῦ ἀρέσκειν ἕνεκα τῇ πόλει καὶ εἴπομεν καὶ ἐπράξαμεν»· ὁ Κριτίας ἀντέλεγε μετὰ τῆς ἀναιδοῦς εἰλικρινείας, ἣν ἔχει πολλάκις ἡ φιλαρχία· ὅτι ὁ θέλων νὰ ἄρξῃ ὀφείλει νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν πάντα, ὅστις εἶναι ἱκανὸς νὰ παρεμβάλῃ κωλύματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου· ὁ δὲ φρονῶν ὅτι, ἐπειδὴ εἴμεθα τριάκοντα καὶ ὄχι εἷς, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐπιμελώμεθα τῆς ἀρχῆς ἡμῶν ὡς τυραννίδος, εἶναι εὐήθης». Καὶ ἐξηκολούθησε λοιπὸν ἡ σφαγὴ καὶ ἡ δήμευσις. Τότε ὁ Θηραμένης, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φοβούμενος τὴν αὔξουσαν ἀγανάκτησιν τοῦ κοινοῦ, προέτεινε νὰ κληθῶσι μέτοχοι τῆς ἀρχῆς πάντες οἱ ἐξ ἰδίων δυνάμενοι νὰ ὑπηρετήσωσι στρατιωτικῶς τὴν πολιτείαν· ὁ δὲ Κριτίας τοῦτο μὲν δὲν ἐδέχθη, συνήνεσε δὲ ἁπλῶς νὰ συνταχθῇ κατάλογος 3000 ἀνδρῶν καὶ νὰ ἐπιτραπῶσιν εἰς τούτους τὰ πολιτικὰ δίκαια· φροντίσας ὅμως συγχρόνως νὰ μὴ περιλάβῃ εἰς αὐτὸν εἰμὴ τοὺς

πιστοτέρους αὐτοῦ ὀπαδοὺς καὶ εἰς ἐκείνους πάλιν νὰ δώσῃ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἓν μόνον δικαίωμα, τοῦτο, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ θανατωθῶσιν εἰμὴ διὰ τῆς ψήφου τῆς Βουλῆς, ἐνῷ ὅλων τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἡ ζωὴ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ μόνης τῆς θελήσεως τῶν Τριάκοντα. Ἐν τῷ πολιτικῷ ἐκείνῳ παροξυσμῷ, καθ' ὃν δὲν προέκειτο εἰμὴ περὶ ζωῆς ἢ θανάτου, μόνον πολύτιμον δικαίωμα ἐθεωρεῖτο, ὡς φαίνεται, πῶς νὰ σώσῃ τις τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἢ τοὐλάχιστον πῶς νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅσον ἐνεστι πλειότερον τὸν θάνατον.

Συγκροτηθέντος τοῦ καταλόγου τῶν τρισχιλίων, ὁ Κριτίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀφώπλισαν πρὸ πάντων, διὰ τῶν ὀπαδῶν ἐκείνων καὶ τῶν λακεδαιμονίων φρουρῶν, ἅπαντας τοὺς ἄλλους Ἀθηναίους ὁπλίτας· καὶ ἔπειτα θεωρήσαντες ὅτι ἤδη δύνανται νὰ πραξωσιν ὅ,τι θέλωσι, «πολλοὺς μὲν ἔγχορας ἕνεκα ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ χρημάτων. Ἔδοξε δ' αὐτοῖς ὅπως ἔχοιεν καὶ τοῖς φρουροῖς χρήματα διδόναι, καὶ τῶν μετοίκων ἕνα ἕκαστον λαβεῖν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἀποκτεῖναι, τὰ δὲ χρήματα αὐτῶν ἀποσημήνασθαι». Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ Κριτίας, βλέπων ὅτι ὁ Θηραμένης δὲν ἔπαυεν ἀντιλέγων εἰς τὰ γινόμενα, ἀπεφάσισε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ τούτου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θηραμένης, εἷς ὢν τῶν τρισχιλίων, δὲν ἠδύνατο νὰ καταξικασθῇ

εἰμὴ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ δὲ Βουλή, ἀκούσασα αὐτὸν ἀπολογούμενον, ἐράνη εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένη, ὁ Κριτίας ἐξήλειψεν αὐτὸν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν 3000 καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον διὰ τῶν Τριάκοντα. Ὁ Θηραμένης ἀπέθανε γενναίως, καὶ λέγουσιν ὅτι, ἀφοῦ ἔπιε τὸ κώνειον, ἔχυσε κατὰ γῆς τὰς τελευταίας αὐτοῦ σταγόνας, εἰπών, «Κριτίᾳ τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ»· ὑποδεικνύων οὕτω τὴν τύχην, ἣς ἦτο ἄξιος ὁ βίαιος αὐτοῦ ἀντίπαλος. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀξιοκατάκριτος ὑπῆρξεν ἡ ὅλη τοῦ ἀνδρὸς παλίμβουλος καὶ ἰδιοτελὴς πολιτεία· ὅθεν καὶ ἀπεκαλεῖτο «κόθορνος», διότι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ὑποδήματος, φορούμενον ὑπὸ γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν, καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας ἁρμόζον, ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐξεικονίζει ἀποχρώντως τὸν ἄστατον καὶ κατὰ τὰς πνοὰς τοῦ ἀνέμου ἑκάστοτε στρεφόμενον ἄνθρωπον.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τυραννία τῶν Τριάκοντα ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου 404, καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἔπεσον ἐν Ἀθήναις, ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς μεταγενεστέρους ῥήτορας, θύματα αὐτῆς περὶ τὰ 1500. Ἀλλ' ἤδη ἤρχισαν νὰ ἐπισωρεύωνται εἰς τὸν ὁρίζοντα νέφη τινά, τὰ ὁποῖα ἐκραγέντα μετ' οὐ πολὺ ἔμελλον νὰ ἀπαλλάξωσι τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ταύτης συμφορᾶς. Εἴδομεν ὅτι πολλοὶ ἐπίσημοι Ἀθηναῖοι

εἶχον σώσει τὴν ζωὴν αὐτῶν διὰ τῆς φυγῆς. Οἱ φυγάδες οὗτοι, ὧν ἐπισημότατος ἦτο ὁ πολλάκις ἤδη παρ' ἡμῶν μνημονευθεὶς Θρασύβουλος, εὗρον ἄσυλον καὶ εἰς Θήβας καὶ εἰς Μέγαρα· διότι αἱ πόλεις αὗται, δυσαρεστηθεῖσαι διὰ τὴν ἀγέρωχον καὶ ἄδικον καὶ τυραννικὴν πολιτείαν τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῆς Σπάρτης, παρήκουσαν εἰς τὸ ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ φυγάδες ἔπρεπε νὰ παραδίδωνται ἀμέσως εἰς τοὺς Τριάκοντα, ὁ δὲ κωλύσας ἐτιμωρεῖτο διὰ χρηματικῆς ποινῆς πέντε ταλάντων. Ὁ Θρασύβουλος λοιπὸν καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ὠφελούμενοι ἐκ τῆς προστασίας, ἣς ἔτυχον εἰς τὰς γείτονας ἐκείνας πόλεις καὶ μάλιστα ἐν Θήβαις, καταλαμβάνουσιν αἴφνης τὴν Φυλήν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον δὲν ἦσαν κατ' ἀρχὰς εἰμὴ ἑβδομήκοντα, οἱ τύραννοι, ὀλιγωρήσαντες τὸ πρῶτον, δὲν ἔσπευσαν ν' ἀποκρούσωσιν αὐτοὺς δραστηρίως. Ὅθεν ὁ Θρασύβουλος ἐνισχύεται, τρέπει τὸν ὕστερον σταλέντα στρατὸν καὶ γίνεται μετ' οὐ πολὺ κύριος τοῦ Πειραιῶς. Τότε, συγκροτηθείσης μάχης μεταξὺ τῶν δύο μερῶν, πίπτει ὁ Κριτίας, καὶ οἱ Τριάκοντα ἀποβάλλουσιν ἤδη ἅπαν τὸ θάρρος αὐτῶν. Τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον ταπεινοὶ καὶ ἔρημοι εἰς τὸ συνέδριον, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ οἱ τρισχίλιοι ἦσαν διηρημένοι πρὸς ἀλλήλους. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μὴ μετασχόντες τῶν γενομένων ἀδικημά-

των, ἐπεθύμουν τὴν ἔξωσιν τῶν τυράννων καὶ τὴν τῶν φυγάδων κάθοδον, καὶ ἐπὶ τέλους, περὶ μέσου τινὸς ὅρου συμφωνήσαντες, ἔπαυσαν μὲν τοὺς Τριάκοντα, ἀπελθόντας εἰς Ἐλευσῖνα, διώρισαν δὲ ἀντ' αὐτῶν δέκα ἄλλους, ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς. Ταῦτα ἐγένοντο ἐν ἔαρι τοῦ 403. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Δέκα ἐξηκολούθησαν αἱ πρὸς τοὺς ἐν Πειραιεῖ ἐχθροπραξίαι· δὲν ἔπαυσαν δὲ οὐδ' οἱ ἐν Ἐλευσῖνι Τριάκοντα ἐλπίζοντες τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀρχῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θρασύβουλος ὁσημέραι ἐνισχύετο ἐν Πειραιεῖ, οἵ τε Δέκα καὶ οἱ Τριάκοντα ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ζητοῦντες βοήθειαν· οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐδάνεισαν μὲν εἰς τοὺς ἀθηναίους ὀλιγαρχικοὺς ἑκατὸν τάλαντα, ἀπεράσισαν δὲ συγχρόνως νὰ πολιορκήσωσι τὸν Πειραιᾶ κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ ἔστειλαν ἐπὶ τούτῳ τὸν μὲν Λύσανδρον ὡς ἁρμοστὴν μετὰ στρατοῦ, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Λίβυν ὡς ναύαρχον τοῦ στόλου. Ἐντεῦθεν ἡ καταστροφὴ τῶν ἐν Πειραιεῖ Ἀθηναίων ἐφαίνετο ἀναπόδραστος· τότε ὅμως ἀνεφάνη ἀριδήλως ἡ ἀνεπιτηδειότης τῆς Σπάρτης περὶ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἡγεμονίας. Οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἤδη ἀποποιηθῆ ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Λύσανδρον ἐπερχόμενον μετὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατ' οὐδὲν παρεβίασαν τὰς συνθήκας. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐν

αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ παρήχθη διχόνοια· ἡ ὀλιγαρχία τῆς πόλεως ταύτης, φοβουμένη πρὸ καιροῦ τὴν προαγομένην δύναμιν τοῦ Λυσάνδρου καὶ μὴ θέλουσα νὰ προσλάβῃ οὗτος νέαν τιμὴν καὶ δόξαν διὰ δευτέρας τῶν Ἀθηνῶν κατακτήσεως, ἔπεμψε κατόπιν αὐτοῦ καὶ ἕνα τῶν βασιλέων, τὸν Παυσανίαν, μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ δὲ ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς μερίδος, ἣν ὑπεστήριζεν ὁ Λύσανδρος, καὶ ἐπήγαγε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 403. Ἐκχωρησάντων δὲ ἔπειτα τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς, ἠνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τὸ ἀρχαῖον δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἀνεκτήθη ἡ Ἐλευσὶς καὶ ἐψηφίσθη ἀμνηστεία, τῆς ὁποίας δὲν ἐξηρέθησαν εἰμὴ οἱ τριάκοντα ἄνδρες καὶ ὅσοι ἐγένοντο τυφλὰ αὐτῶν ὄργανα.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

Ὁ Γεώργιος Χ. Ζαλοκώστας ἐγεννήθη ἐν Συρράκῳ τῆς Ἠπείρου τῷ 1805 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐξωμοτικὸς τοῦ πνευμονικοῦ τῷ 1858. Μικρὸς μετέβη εἰς Λιβόρνον καὶ ἐκεῖ ἐσχόλησε εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἰταλικῆς, ἀφ' ἧς οὐκ ὀλίγα ποιήματα ἐπιτυχῶς ἐξελλήνισεν. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἔγραφε πεζά τε καὶ ἐμμετρα ἔργα, ὧν τινα καὶ ἐβραβεύθησαν ἐν ποιητικοῖς διαγωνισμοῖς, ἔσχε δὲ τὴν ὑπηρεσίαν τιμὴν νὰ στεφθῇ διὰ τοῦ δαφνίνου στεφάνου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ὄθωνος. Τὸν ποιητὴν τοῦτον κατεδίωξεν ἀπηνὴς συμφορά, διότι ἐλλεπαλλίλως ἀπώλεσεν ἐκ τῶν ἑννέα αὐτοῦ τέκνων τὰ ἑπτά. Ἡ ποίησις τοῦ Ζαλοκώστα εἶναι τερπνὴ καὶ σεμνή, πολλὰ δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἶναι ἐλεγεῖα κοσμήματα τοῦ συγχρόνου Ἑλικῶνος.

Ο ΒΟΡΕΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΟΝΕΙ [1]

Ἦτον νύχτα, εἰς τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμηνοῦσε
ὁ βορειᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγόνει;

Μέσ' 'ς τὸ σπίτι μιὰ χαροκαμμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
'ς τοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη
δέκα νύχταις δὲν ἔκλειγε μάτι.

1. Τρία τέκνα ἐ'χε θάψει ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι ὁ Γεώργιος Χ. Ζαλοκώστας καὶ ὅτε ἀνεκούφιζε τὸ ἄλγος αὐτοῦ τὸ τέταρτον, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ πάππου αὐτοῦ Χρίστου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀνηρπάγη προώρως ὑπὸ τοῦ θανάτου. Ὁ ἀτυχὴς ποιητὴς-πατὴρ ἐθρήνησε τὸν προσφιλῆ υἱὸν καὶ ἀπὸ τῆς δεινῶς τραυματισθείσης καρδίας αὐτοῦ ἀνέθρεξε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο.

Εἶχε τρία παιδιὰ πεθαμμένα,
ἀγγελούδια, λευκὰ 'σὰν τὸν κρίνο,
κ' ἕνα μόνον τῆς ἔμεινεν, ἕνα,
καὶ 'ς τὸν τάφο κοντὰ ἦτον κ' ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμμα ἐβογγοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήτας τὸ δόλιο βοήθεια,
κ' ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρῆνοι
ἐπληγόναν βαθειὰ τὴν ψυχή μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
Ἄχ, καὶ τὸ ἄρρωστο ἦτον παιδί μου.

'Σ τοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμηνοῦσε
ὁ βορειᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγόνει.

Τὸν γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
'σὰν τρελή. Ὅλοι γύρω ἐσωπαίναν·
φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγι' ἀπ' τὸ στόμα της βγαίναν.

«Ὦ, κακὸ ποὺ μ' εὑρῆκε μεγάλο!
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου....
ἕνα τῶχω, δέν μ' ἔμεινεν ἄλλο·
σῶσέ μού το, καὶ πάρ' τὴν ψυχή μου».

Κι' ὁ γιατρὸς μὲ τὰ 'μάτια σκυμμένα
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων—ἄχ, λόγια χαμένα—
«Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα».

Κ' ἐκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψῃ
'Σ τὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.
Ἕνα δάκρυ ἐροςπάθαε νὰ κρύψῃ
Ποὺ κατέβ' εἰς τ' ὠχρὸ πρόςωπό του.

'Σ τοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς ἐμηνοῦσε
ὁ βορειᾶς, ποῦ τ' ἀρνάκια παγόνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ 'μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαρειὰ 'ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι!

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ο ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Εἰς τὸν δεύτερον μεσσηνιακὸν πόλεμον[1] οἱ Μεσσήνιοι ἐπολέμησαν μὲ τόσην ἀπελπισίαν[2], ὥςτε ἠνάγκασαν τοὺς ὑπερηφάνους Λάκωνας νὰ στείλωσιν εἰς τοὺς Δελφοὺς ζητοῦντες συμβουλὴν ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα[3]. Ὁ καλὸς Ἀπόλλων, ἢ μᾶλλον

1. Ὁ β' μεσσηνιακὸς πόλεμος ἐξερράγη τῷ 685, ἔληξε δὲ τῷ 668 πρὸ Χριστοῦ.

2. Ὀρθότερος εἶναι ὁ τύπος Ἀπελπισμός.

3. Ὁ Ἀπόλλων ἦτο ἀδελφὸς τῆς Ἀρτέμιδος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς, ἔχων πολλὰ μεταξὺ τῶν θεῶν τῆς ἀρχαιότητος ὑπουργήματα. Ἐγεννήθη ἐν Δήλῳ, καὶ τούτου ἕνεκα οὐ μόνον τὸ ἐν αὐτῇ μαντεῖον ἦτο ὀνομαστόν, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ νῆσος ἐθεωρεῖτο ἄτυλον. Ὁ Ἀπόλλων ἢ Φοῖβος ἦτο κυρίως θεὸς τοῦ ἡλίου, ὡς ἡ Ἄρτεμις ἡ Φοίβη καὶ Ἑκάτη θεὰ τῆς σελήνης. Ἦτο καὶ πρόεδρος τῶν Μουσῶν, ὅθεν ἐκαλεῖτο καὶ Μουσηγέτης. Πλεῖσθ' ὅσα μαντεῖα πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἀφιερωμένα τῷ θεῷ τούτῳ, ἀλλὰ τὸ πάντων ἐνδοξότατον ἦτο τὸ παρὰ τὸν Παρνασσὸν καὶ ἀνὰ τὴν ὀφίλιον περιμισμένον Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο διὰ τῆς ἱερείας Πυθίας, ἥτις, ἐνεργουμένη ἐπὶ τρίποδος, ἔμελπεν ἀσυναρτήτους τινὰς φθόγγους, οὓς μετ' εὐλαβείας παραλαμβάνοντες οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ, συνέταττον καταλλήλως καὶ παρέδιδον τοῖς ἐρωτῶσιν. Ἡ εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος πίστις τῶν ἀρχαίων ἦτο τοσαύτη, ὥςτε ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ συνειλεγμένος ἀμύθητος πλοῦτος εἰς χρήματα καὶ πολυτίμους προσφοράς.

οἱ καλοί του ἱερεῖς καὶ προφῆται, ἀντὶ νὰ συμβουλεύσωσι τὴν εἰρήνην, ἐσυμβούλευσαν νὰ ζητήσωσι στρατηγὸν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἔπεμψαν λοιπὸν ζητοῦντες τὸν στρατηγὸν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἢ μὴν ἔχοντες νὰ στείλωσιν ἐπίσημον κάνένα, ἢ καὶ θέλοντες νὰ περιπαίξωσι τοὺς Σπαρτιάτας, ἔστειλαν τὸν Τυρταῖον, ἄνδρα καταφρονημένον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπειδὴ ἐπάγγελμα εἶχε νὰ διδάσκῃ τὰ κοινὰ γράμματα, ἦτο χωλὸς τὸν πόδα καὶ περιπλέον, ἂν πιστεύσωμεν τὴν ἱστορίαν, ἐχώλαινεν ἀκόμη καὶ τὸν νοῦν.

Οὔτ' ἡ χωλότης τοῦ ποδὸς οὔτε τῆς γραμματοδιδασκαλίας τὸ ἐπάγγελμα ἰσχύουν νὰ κάμωσι καταφρονητὸν τὸν ἀνάξιον καταφρονήσεως. Ἡ περὶ τῆς βλάβης τοῦ νοῦ ὑπόληψις πιθανῶς ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ φυσικὴν τοῦ Τυρταίου ἀστειότητα, ὑπερβαίνουσαν ἴσως κἄποτε τὰ ὅρια τῆς ἀστειότητος ἤ, ἔτι πιθανώτερον, ἀπὸ τὴν συνήθη τῶν Ἀθηναίων ἐλαφρίαν[1] εἰς πολλὰς περὶ ἀνθρώπων καὶ περὶ πραγμάτων κρίσεις των. Τοῦτο συμπεραίνεται ἀπὸ Διογένην τὸν Λαέρτιον, ὅστις, ἱστορῶν τὴν περὶ Σωκράτους ἀδικον κρίσιν τῶν Ἀθηναίων, προσθέτει ἀμέσως, ὅτι παρόμοια ἔλεγαν καὶ τὸν Τυρ-

1. Ἐλαφρίαν. Σήμερον προτιμῶμεν τὸν τύπον Ἐλαφρότης=Ἀστάθεια.

ταῖον τρελόν· «Καὶ Τυρταῖον παρακόπτειν ἔλεγον». Ἐάν, ὡς συμφώνως μαρτυροῦν οἱ ἱστορικοί, χωρὶς τὴν στρατηγίαν καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Τυρταίου οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἤθελαν κατατροπώσειν τοὺς Μεσσηνίους, ἦτο λοιπὸν ὁ Τυρταῖος καὶ στρατηγὸς ἔμπειρος καὶ ποιητὴς ἐπιδέξιος· ἤγουν ἔδειξεν ὅτι πολὺ πλειότερον αὐτοῦ τρελοὶ ἦσαν ὅσοι τὸν ὑπελάμβανον τρελόν.

Τοιαύτη κἂν δὲν ἦτον ἡ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψις τῶν Λακεδαιμονίων. Αὐτοί, ὡς μέγαν αὐτῶν εὐεργέτην τὸν ἐπολιτογράφησαν, καὶ τὰ ποιήματά του νόμον ἔθηκαν νὰ τραγῳδῶνται εἰς τοὺς καθεξῆς ὅλους πολέμους εἰς αὐτὴν τοῦ βασιλέως τὴν σκηνήν.

Παρὰ τὸ ἐλεγεῖον τοῦτο[1], σῴζονται ἀκόμη τοῦ Τυρταίου τρία ἢ τέσσαρα ἐλεγεῖα πολεμικά. Ἂν πιστεύσωμεν τὸν Πολυδεύκην[2], τοῦ Τυρταίου ποίημα εἶναι καὶ τὸ περίφημον ᾄσμα τῆς τριχορίας «Ἀμὲς ποκ' ἦμες κτλ.» Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Στράβων ὀνομάζουν ποίησιν Τυρταίου καὶ τὴν ἐπι-

1. Τὸ ποίημα, τὸ ἀρχόμενον διὰ τοῦ Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα, ὅπερ μετερράσθη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ὑπό τε τοῦ Κοραῆ, καὶ τοῦ Σπ. Τρικούπη. Τὸ πρωτότυπον διετώθη ἡμῖν ἐν τῷ Κατὰ Λεωκράτους λόγῳ τοῦ ῥήτορος Λυκούργου. Ἴδε ἐν τόμῳ Α', σελίδι 12 τῆς ὑπὸ Ε. Buchholz ἐκδεδομένης Anthologie aus der Lyrikern der Griechen.

2. Ἀξιόλογος σοφιστής, συγγράψας καὶ λεξικὸν πραγμάτων, καλούμενον Ὀνομαστικόν.

γραφομένην καὶ ἀφανισμένην ἀπὸ τὸν χρόνον *Εὐ-νομίαν*, τῆς ὁποίας ἀπόσπασμα μᾶς ἐφύλαξεν ὁ Πλούταρχος μόνους στίχους ἕξ. Τὸ ὄνομα τῆς *Εὐνομίας* δείχνει ὅτι ὁ Τυρταῖος, παρὰ τὰς στρατηγικὰς καὶ ποιητικὰς ἀρετάς, εἶχε καὶ πολιτικὰς γνώσεις. Ὁ μακρὸς κατὰ τῶν Μεσσηνίων πόλεμος ἐγέννησεν (ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς ὅσοι ταράσσουν τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων) εἰς αὐτὴν τὴν Σπάρτην ταραχὰς καὶ στάσεις, αἱ ὁποῖαι ἤθελαν ἀφανίσειν[1] τοὺς Σπαρτιάτας, ἂν ὁ Τυρταῖος παρὼν δὲν ἐδιάλυε τὰς διαφορὰς των καὶ δὲν ἐδιώρθονε τοὺς νόμους των. Τόσων πραγμάτων γνώσεις εἰς κεφαλὴν τρελοῦ ἀνθρώπου!

Ἀλλ' ἂν ἦτο στολισμένος μὲ τόσα προτερήματα ὁ Τυρταῖος, ἆρα εἶχε καὶ τὴν βασίλισσαν τῶν ἀρετῶν δικαιοσύνην;

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστιν.

Ὄχι βέβαια! Ὅστις στρατηγεῖ λῃστάς, τί ἄλλο

1. Ὁ Κοραῆς καὶ ἄλλοι τῶν συγχρόνων αὐτῷ ἔγραφον ἐλόκληρον τὸ ἀπαρέμφατον, ἀλλ' οἱ μετ' αὐτοὺς συνέκοψαν τὸ τελικὸν **ν** τῶν ἐνεργητικῶν καὶ τὸ **ναι** τῶν παθητικῶν ἀπαρεμφάτων: Θέλω ἀφανίσει· θέλω ἀφανισθῇ (ἀφανισθῆναι ἢ ἀφανισθῆν', ὁ Κοραῆς). Ἀλλ' ὁ πολυμαθὴς γραμματικὸς καὶ κριτικὸς κ. Κ. Σ. Κόντος, καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, προκρίνει τὴν καθ' ὑποταχτικὴν ἐκφοράν, ἣν καὶ ἀποδέχονται ὡς ὀρθοτέραν οἱ πλείους: θέλω γράψῃ, θέλω ἐργασθῇ κτλ.

γίνεται παρὰ ἀρχιλῃστής; καὶ ὅστις μεταχειρίζεται τὴν ποίησιν νὰ παροξύνῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀδίκους φόνους, τί ἄλλο κάμνει παρὰ νὰ καταισχύνῃ τὰς Μούσας, τῶν ὁποίων τὰ δῶρα, ὅταν δὲν συνεργῶσιν[1] εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων, γίνονται ἀξιώτερα καταφρονήσεως παρὰ τὴν παντελῆ ἀπαιδευσίαν;[2]

Ἐπιθυμεῖς νὰ πληροφορηθῇς τί διαφέρει ὁ ἄδικος ἀπὸ τὸν δίκαιον ἄνδρα; Παράβαλε τὸν Τυρταῖον μὲ τὸν Ἐπαμινώνδαν[3]. Ἡ στρατηγία τοῦ Τυρταίου καὶ τὰ ποιήματα ἔγειναν αἴτια νὰ στερηθῶσι τελευταῖον καὶ τὴν πατρίδα των οἱ ταλαίπωροι Μεσσήνιοι, ἀφοῦ ἔπαθαν ἄλλα μύρια κακά[4]. Ὁ Ἐπαμινώνδας, στρατηγὸς τῶν Θηβαίων, ἀνεκάλεσε μετὰ τριακόσια ἔτη τοὺς Μεσσηνίους εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν πατρίδα, ἀφοῦ πρῶτον ἐταπείνωσε τὸ φρόνημα τῶν Λακεδαιμονίων.

Ἄλλην ἀπολογίαν δὲν ἔχει τις ἴσως νὰ προ-

1. Δὲν συνεργῶσιν=Δὲν συντελῶσιν.

2. Ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς, καὶ σὺν αὐτῷ πᾶς εὖ φρονῶν ἄνθρωπος, προκρίνει τὴν ἀμάθειαν τῆς ἡμιμαθείας, διότι ἡ ἡμιμάθεια γίνεται πλειόνων κακῶν πρόξενος ἢ ἐκείνη.

3. Ἐπαμινώνδαν. Τὸ ὄνομα τοῦ Θηβαίου στρατηγοῦ ἐκφέρεται καὶ διὰ διφθόγγου: Ἐπαμεινώνδαν.

4. Μύρια κακά. Ὀρθότερον εἶναι νὰ λέγηται Μυρία κακά, Μυρία ὅσα κτλ., διότι τὸ Μύρια σημαίνει τὴν μυριάδα (τὰς δέκα χιλιάδας, ὡριπαίνως), ἐν ᾧ τὸ Μυρία δηλοῖ τὸ Ἄπειρα, Ἀναρίθμητα.

βαλῇ διὰ τὸν Τυρταῖον, πλὴν ὅτι ἔζη εἰς καιρόν, ὅτε οἱ πλειότεροι ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ ἐξαιρέτως οἱ Λάκωνες, ὀλίγην ἔννοιαν εἶχαν τῶν ἐθνικῶν δικαίων· ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδικημένοι Μεσσήνιοι, ἐκδικούμενοι τοὺς ἐχθρούς των, ἐξεπήδησαν πολλάκις τὰ ὅρια τῆς συγχωρημένης ἐκδικήσεως· ὅτε . . . ἀλλὰ τί τὰ πολλά; εἴθε μὴν εἶχεν ἄλλην ἀπολογίαν παρὰ ταύτην ὁ Τυρταῖος!

Ὅπως ἂν ἦναι, τὸ ᾄσμα τοῦ Τυρταίου ἐκρίθη καὶ κρίνεται πολλὰ ὡραῖον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ [1]

Α΄

Ἐν μιᾷ τῶν ὡραίων ἀττικῶν ἡμερῶν, ἐν ᾧ λαμπρὸς ἠγείρετο ὁ ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ὑμηττόν, καὶ χρυσοῦς ἐχρίσθη ὁ ἀντιπέραν Πάρνης[2], σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως ξέων τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, ὅπερ, ὡς γνωστόν, βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ καταβαίνωσιν αἱ ἰδέαι, καὶ περὶ αὐτὸν ἵσταντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του, ᾄδουσαι καὶ ποικίλλουσαι τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς[3].

1. Ἡ λέξις αὕτη παρὰ τῷ Ῥαγκαβῇ προπερισπᾶται: Ἐρεχθεῖον, ἄλλοι προπαροξύνουσιν αὐτήν: Ἐρέχθειον.

2. Ὁ ἀντιπέραν Πάρνης. Τὸ ὄρος τοῦτο τῆς Ἀττικῆς κοινῶς σήμερον καλεῖται Ὄζιᾶς, εἶναι δὲ γένους θηλυκοῦ, ἡ Πάρνης, ὡς καὶ ἡ Πίνδος.

3. Τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς. Αἱ Ἀθηναῖαι παρθένοι ἐνύφαινον τὸν τῆς πολιούχου θεοῦ πέπλον, ὃς κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ μεγάλης πομπῆς ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀριεροῦτο εἰς τὸ ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ Διπετὲς τῆς θεοῦ ἄγαλμα. Ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὴ ἡ γενομένη προσβολὴ κατὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀρμοδίου ὑπὸ τοῦ Πεισιστρατίδου Ἱππάρχου, ἀποκλείσαντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τελετῆς, ὅπερ ἐπήνεγκε τὴν συνωμοσίαν τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος κατὰ τῆς ἀρχῆς τῶν Πεισιστρατιδῶν.

Αἴφνης πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ ὀπωσοῦν θορυβώδεις, ὡς ἀνθρώπων φιλονικούντων, καὶ διὰ μιᾶς ἡ Ἄγραυλος[1] καὶ ἡ Ἕρση ἀνεπήδησαν ἐρυθριῶσαι σφοδρῶς.

— Ὄχι! δὲν εἶν' ἐκεῖνος, εἶπον καὶ αἱ δύο συγχρόνως, ἰδοῦσαι ὅτι οἱ προσερχόμενοι καὶ οὕτω μεγαλοφώνως ὁμιλοῦντες ἦσαν εἷς ἀνὴρ εὔρωστος καὶ ἀθλητικός, ὑγρὸν ἔχων τὸ βλέμμα, μακρὸν τὸν πώγωνα καὶ κυματοῦσαν τὴν κόμην, καὶ μία γυνὴ εὔσχημος, γαλανὴ καὶ μεγαλοπρεπής.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἐδικός μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μετὰ ζωηρότητος.

— Παντάπασιν, ἀπατᾶσαι, διότι εἶναι ἐδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μεθ' ὑπεροψίας.

— Οὐδεὶς ἀκόμη μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὀργιζόμενος.

— Ἀντὶ νὰ παροξυνώμεθα, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνή, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής· ἂς τῷ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνήρ, διισχυρίζομαι ὅτι εἶναι ἐδικόν μου κτῆμα, καὶ ἔχω ἀπείρους αὐτοῦ ἀποδείξεις.

— Καὶ κηρύττω ἐξ ἐναντίας, ὑπέλαβεν ἡ γυνή, ὅτι εἶναι ἐδικός μου, καὶ οὐδεὶς ποτε μοὶ τὸν ἠμφισβήτησε. Θέλομεν νὰ κρίνῃς μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπητε, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἐδικός μου, διότι εἶμαι Κέκροψ, ὁ βασιλεύς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνήρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπρόσθεσεν ἡ γυνή.

— Ἄ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον, ὃ δύναμαι νὰ εἰπῶ, εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἐδική σας καὶ οὐχὶ ἐδική μου. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο, πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός;

— Ἐγὼ τὴν ζωννύω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καί, ἂν θέλω νὰ τὰς σφίγξω, τὴν καταστρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σῴζω τοὺς κατοίκους της, καὶ ἡ πόλις αὕτη εἶν' ἐδική μου ἐπώνυμος, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδὴ ἐδική μου, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κέκροψ.

— Ἐδική σου σήμερον, ὑπέλαβεν ἡ θεά, ἀνα-

1. Ἄγραυλος. Τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς θυγατρὸς τοῦ Κέκροπος ἀπαντᾷ καὶ Ἀγλαυρος. Δηλοῖ δὲ τὸ μὲν Ἀγλαυρος τὸν ἀγλαόν, τὸν λαμπρόν· τὸ δὲ Ἄγραυλος τὸν ἐν ἀγροῖς, ἐν τῷ ὑπαίθρῳ διαμένοντα. Τὸ δὲ ὄνομα τῆς Ἕρσης δηλοῖ τὴν δρόσον καὶ πᾶν τὸ δροσερόν (φρέσκον).

γνοῦσα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ νοός του. *Κεκροπία* καλεῖται ἐν ὅσῳ σύγκειται ἔκ τινων εὐτελῶν καλυβῶν, ἐρριμμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τραχέος σκοπέλου. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀθῆναι θέλει ἰδεῖ φθάνουσαν τὴν δόξαν της μέχρι τῶν ἀστέρων, θέλει ζήσει μέχρις ἐσχάτων αἰώνων, καὶ θέλει ἀναδειχθῆ εἰς εὐπρέπειαν λαμπροτέραν πάσης χώρας τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρὰ νῶτά μου τῇ φέρω θησαυροὺς ἀπὸ περάτων τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ τῇ παρασκευάζω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος της.

— Ἐγώ, ὑπέλαβεν ἡ Ἀθηνᾶ, τῇ δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὰς βουλάς, ἥτις σῴζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Καὶ ὅμως, εἶπεν ὀργιζόμενος ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν, ἣν καυχᾶσαι ὅτι προστατεύεις, ἀρίνεις ἔρμαιον εἰς τὰς λῃστρικὰς εἰσβολὰς τῶν Ἀόνων ἐκ Βοιωτίας.

— Δὲν τὴν βλάπτουσιν, ἀπεκρίθη πικρῶς ἡ Ἀθηνᾶ, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας, οὓς ἀποθέτεις εἰς τοὺς λιμένας της.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ἀφ' οὗ ἔξεσεν ὀλίγον τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, βλέπω ὅτι αἱ ὑποσχέσεις σας, μεγάλαι, ὑπερβολικαὶ ἑκατέρωθεν, ἰσοζυγοῦσι περίπου. Ἐπίσης ἐξισοῦνται

καὶ ὅσα κακὰ ἐπιφέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ἐπὶ τῶν παρόντων κακῶν δὲν δύναμαι νὰ στηρίζω τὴν πρόκρισίν μου· ἐπὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πῶς νὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐγὼ ὁ ἐφήμερος, ἐγὼ ὁ μὴ ἔχων τὴν προφητικὴν χάριν τοῦ μέλλοντος; Εἰμὶ ἁπλοῦς ἄνθρωπος, καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιος εὐγνωμοσύνης λογίζεται οὐχὶ ὁ πολλὰ ὑποσχόμενος[1], ἀλλ' ὁ ἀληθῶς εὐεργετῶν. Ἂν τοῦτο ἰσχύῃ καὶ εἰς τὸν Ὄλυμπον, πράξατέ τι ἐμπρός μου ὑπὲρ τούτου τοῦ τόπου, καὶ εἰς τὴν μεγαλειτέραν εὐποιΐαν δοθήσεται τὸ μεγαλείτερον γέρας.

Ἀμφότεροι οἱ θεοὶ ἔνευσαν τότε ὡς ἂν ἔλεγον·

— Μὰ τὸν Δία, δι' ἄνθρωπον ἀνόητα δὲν ὡμίλεῖ.

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν· καὶ ἰδού!

Καὶ διὰ τῆς τριαίνης του ἔπληξε βιαίως τὸν ξηρὸν βράχον. Ὁ δὲ βράχος ἐσείσθη σροδρῶς καὶ ἐσχίσθη δίχα, καὶ ἡ τριαινα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς, καὶ ἠνέῳξε φρέαρ πλησθὲν ὕδατος, ὅπερ ἐβόα διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς τῆς θαλάσσης.

— Ἰδού! ἐπανέλαβεν ὁ Ποσειδῶν, δίδωμι τὸ

1. Ὑποσχόμενος. Κακῶς μεταχειριζόμεθα ἐν τῷ σημερινῷ γραπτῷ λόγῳ τὸν ἀόριστον Ὑποσχόμενος, ἀντὶ τοῦ ἐνεστῶτος Ὑπισχνούμενος.

ὕδωρ εἰς τὴν αὐχμηρὰν Ἀττικήν, δίδωμι τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πετρώδους ἀκτῆς. Ἡ πυρὰ τοῦ ἡλίου ἤθελεν ἀποξηράνει πᾶσαν τὴν ζωτικήν της ἰκμάδα, ἤθελεν ἀπορροφήσει τὰ σπάνια νάματα τῶν ῥυάκων της, ἀπομαράνει ῥιζηδὸν τὰ φυτά της καὶ μεταβάλει τὴν γῆν της εἰς φλέγουσαν κόνιν. Τὸ ῥρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε! Τεχνητὸς ῥύαξ θέλει ἀνασύρεσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς καὶ θέλει διαχέει δρόσον καὶ ζωὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μεταβάλλει τὴν ἔρημον εἰς εὐθαλῆ καὶ εὔφορον κῆπον.

Προσέτι δέ, ὅταν μαστίζῃ τὸ Αἰγαῖον ὁ νότος, θέλει κυματεῖ καὶ τὸ ῥρεάτιον τοῦτο ὕδωρ, εἰς ἔνδειξιν ὅτι δωροῦμαι δι' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει εἶσθαι τοῦ πλούτου των· ἡ πηγή, τῶν θριάμβων των τὸ πεδίον, καὶ θέλει περιῤῥέει τὰς τροπαιούχους σημαίας των ὅπου περιῤῥέει τὰ κύματά της.

— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι εὐκαταῤῥόνητα· ἀλλ' ὁ δικαστής, ἵνα κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει ν' ἀκούσῃ τὰ μέρη ἀμφότερα.

Αὕτη ἦτο πλαγία πρόκλησις εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ὅπως καὶ αὐτὴ ὁμιλήσῃ.

Τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησεν ἐπίσης τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ποδός της, καὶ ἀμέσως ἀνεφύη ὡς πηχυαῖος θαλλὸς ἐλαίας, ὅστις ταχέως βλαστάνων, ηὔξησεν εἰς εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ καὶ ηὐῤῥαίνετο δροσιζόμενος ὑπὸ τὴν σκιάν του. Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, κόψασα, τῷ προσέφερεν ἕνα τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κέκροψ, προσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ στόμα του, διέστρεψε τὸ πρόσωπον σιωπῶν. Ἐν τούτοις οἱ καρποί, ὡριμάσαντες, ἀπὸ πρασίνων ἔγειναν μέλανες, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἔδωκε καὶ ἐκ δευτέρου καρπὸν εἰς τὸν Κέκροπα, ὅστις ἀπογευσάμενος, τὸν εὗρεν ἡδὺν εἰς βρῶσιν, καὶ ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς ὃν εἶχεν ἐντελῶς κλίνει, ἤρχισεν ἤδη ἀδιορατως νὰ τρέπηται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— Ἂν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἰδοὺ τῆς γονιμότητος αὐτῆς τὸ ἄριστον προϊόν. Αὐτὸ ἐνδύον καὶ πεδιάδας καὶ ὄρη, θέλει μεταβάλει τὴν ἔρημον τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἔσται τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλής. Ὁ δ' ὀπὸς[1] αὐτοῦ, οὐ μόνον ἔσται τῶν τεχνῶν βοηθός, ἀλλ' ἀφανεῖς ἐγκλείων τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, δωρήσεται ἐπὶ γῆς τὸ οὐράνιον φῶς, καὶ παρατενεῖ ἐν τῇ νυκτὶ τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ δένδρῳ

1. Ὁ π ὸ ς καλεῖται ὁ χυμός, ὁ ἐκρέων ἐκ τῶν φυτῶν, καὶ μάλιστα ὁ γαλακτώδης, ὡς ὁ τῆς συκῆς κτλ.

τούτῳ δωροῦμαι ὑμῖν τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως θυγατέρα. Αὕτη εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἡ μεγαλουργὸς εὐεργέτις, αὕτη ἡ πλουτοδότις θεά, αὕτη ἡ τῶν ἐθνῶν ἐμπεδοῦσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐημερίαν ῥιζοῦσα. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νῖκαι, ἂς οὐχ ἧττον θαλλὸς τῆς ἐλαίας μου θέλει ἀμείβει, τότε συμβάλλονται εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐτυχίαν, ὅταν μόνον προπαρασκευάζωσι τὴν εἰρήνην. Ἄλλως, φυτεύουσι χωρὶς νὰ θερίσωσι, καταστρέφουσι χωρὶς νὰ οἰκοδομῶσιν. Εὐτυχὴς ὁ λαὸς ὁ ἀσπασάμενος τὴν εἰρήνην καὶ νικῶν οὐχὶ ἵνα νικήσῃ, ἀλλ' ἵνα διατηρήσῃ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν προάγει εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

Ὁ Κέκροψ τότε ἀπεκρίθη·

— Ἀμφότερα τὰ δῶρα ὑμῶν εἰσι θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην κρίσιν ἀνετέθη ἡ δεινὴ αἵρεσις[1] μεταξὺ τῶν δύο, ἐπικαλοῦμαι μὲν ἀμφοτέρους ἵλεους εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀνατίθημι εἰς τὸν ἐπαγγελλόμενον ὄχι τοὺς κερανοὺς τῶν πολέμων καὶ τὴν ἐκ τούτων μεγάλην, ἀλλὰ στιγμιαίαν λαμπρότητα· τὴν παραχωρῶ εἰς τὸν χορηγοῦντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἡμερον, ἀλλὰ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

1. Αἵρεσις=Ἐκλογή, προτίμησις, ἐνταῦθα.

Ἅμα δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁ Ποσειδῶν ἀνεπήδησε θυμωθείς, καὶ ἐπάταξε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του, ἧς τὰ ἴχνη τῶν ὀδόντων φαίνονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ βράχου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐβυθίσθη βιαίως εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ τὰ ἀρρίζοντα αὐτοῦ κύματα ἀνεπήδησαν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, ἠρέμα διὰ τῆς χειρὸς καὶ εὐμενῶς νεύσασα πρὸς τὸν Κέκροπα, ἀπέβλεψε μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ αἰφνίδιός τις στοχασμὸς ἐφάνη ἀναφυεὶς ἐντὸς τῆς σοφῆς κεφαλῆς της. Μακρὸν δὲ καὶ σκεπτικὸν ἐπ' αὐτὰς προσήλωσε βλέμμα, καὶ ἔπειτα ἀπέπτη εἰς τοὺς ἀέρας, φῶς καὶ ἀρώματα διαχύσασα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν[1].

— Πόσον γλυκεῖς καὶ ἡγεμονικοὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς θεᾶς, εἶπεν ἡ Πάνδροσος, ἡ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Κέκροπος. Τὸ βλέμμα της ὡς

1. Ἀτμοσφαῖραν. Ὀρθότερος κρίνεται ὁ τονισμὸς τῆς λέξεως ταύτης εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: Ἀτμόσφαιραν.

βέλος μοὶ διεπέρασε τὴν καρδίαν, καὶ ὡς ῥλὸξ μοὶ ἀνῆπτε τὸ αἷμα.

— Πόσον δὲν ὁμοιάζει τὴν ὡραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ θεὰν τὸ δύσμορφον αὐτὸ ξόανόν της, εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἔρση, δεικνύουσα τὸ ξύλινον ἄγαλμα, εἰς οὗ τὸ αὐτοσχέδιον βάθρον ἐκάθητο.

— Δὲν ἠξεύρω, εἶπεν ἡ τρίτη ἀδελφὴ Ἄγραυλος, ἂν ἀξίζῃ νὰ κοπιάζωμεν κεντῶσαι δι' αὐτὸ πέπλον. Ἐγὼ δὲν κεντῶ πλέον· προτιμῶ νὰ κρεμάσω στέμματα εἰς τὸ δόρυ τοῦ Ἄρεως.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν ἡ Ἔρση, νὰ καλλιεργήσω τὰς μυρσίνας, ἃς ἐφύτευσα περὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ.

— Ἄφετε, πιστεύσατέ μοι, τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην, εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Μὴ ἀσέβειαν πρὸς τὸ ἱερὸν ἄγαλμα. Ὁ πατήρ μας εἶπεν ὅτι τοιοῦτον ὁποῖον εἶναι, ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

— Ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε, πάτερ; ἠρώτησαν αἱ δύω[1] κόραι.

— Ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εὑρίσκωμεν τὴν καταγωγήν του, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ὑπεκφεύγων τὴν ἐρώτησιν, πρέπει νὰ τὸ πιστεύωμεν ὡς

1. Δύω. Τὴν ὀρθότητα τῆς διὰ τοῦ ο γραφῆς τῆς λέξεως Δύο ἀπέδειξε διὰ μακρῶν ὁ καθηγητὴς κ. Κ. Σ. Κόντος.

πεμφθὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ Διιπετὲς νὰ τὸ ὀνομάζωμεν.

Καὶ ἀπῆλθεν, ὅπως, καλέσας οἰκοδόμους, περιτειχίσῃ εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον τὰ ἱερὰ καὶ ὁρατὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μνημόσυνα, παρὰ τὰ ξόανα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν θάλασσαν ἢ τὸ ῥρέαρ τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τοῦ ἴχνους τῆς τριαίνης αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

— Μὴ παραμελεῖτε, ἀδελφαί, τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν ἐργασίαν, ἐπανέλαβε παραινοῦσα ἡ Πάνδροσος. Τὰ *Ἀθήναια* μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἐπιστῇ· πρέπει ὁ πέπλος νὰ ἦναι ἕτοιμος.

Β΄

Ἀλλ' ἐνῷ αἱ δύω κόραι ἤρχοντο νὰ καθήσωσι[1] παρὰ τὴν ἀδελφήν των, αἴφνης ἔστησαν ἀμφότεραι, ἐράνησαν ἀκροώμεναι, καὶ ἔπειτα ὡς δύω νέαι ἔλαφοι ὥρμησαν ὁμοῦ τρέχουσαι πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀκροπόλεως, δι' ἧς εἰσήρχοντο δύω νέοι ἐξόχου ὡραιότητος, ὁ μὲν ῥωμαλέος καὶ ἀνδρικός, τὴν ὄψιν ἔχων καταπληκτικήν, τὸ βλέμμα εὐγενὲς καὶ σπινθηροβόλον καὶ τὸ βάδισμα

1. Καθήσωσι. Δέον νὰ γράφωνται ὀρθότερον Καθίσωσι, διὰ τοῦ ι.

στιβαρόν· ὁ δέ, νεανικός, τρυφερὸς καὶ κοῦφος, ὥστε ἐφαίνετο πετῶν ὅταν ἐπεριπάτει. Ὁ πρῶτος ἦτο ὁ Ἄρης, ὁ δὲ δεύτερος ὁ Ἑρμῆς.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Κέκροψ εἶχεν ἤδη περατώσει τὸν περίβολόν του, ηὐχὶ ὅμως καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, διότι, ἂν ἡ Πάνδροσος ἔβλεπεν ἐμπρός της μόνον τὸ ἔργον της, αἱ ἄλλαι δύω μεταξὺ ἐργαζόμεναι, ἔβλεπον τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην.

— Δέν μοι λέγετε, ἀδελφαί, εἶπεν ἀφελῶς ἡ Πάνδροσος, καθημένη μετ' αὐτῶν καὶ κεντῶσα εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ποίαν εὐχαρίστησιν εὑρίσκετε εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν δύω ἐκείνων ξένων, ὥστε δι' αὐτοὺς ν' ἀμελῆτε τὴν ἱερὰν ἐργασίαν σας; Ποῦ ὑπάγετε μετ' αὐτῶν, τί λέγετε καὶ τί κάμνετε, ὅταν ἔρχωνται; Ἔχω πολλὴν περιέργειαν νὰ τὸ μάθω.

— Ὦ! ἀδελφή, εἶναι κάκιστον πρᾶγμα ἡ περιέργεια[1], εἶπεν ἡ Ἕρση, καὶ σὲ συμβουλεύω πολὺ νὰ τὴν ἀπομάθῃς.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος, πῶς εὑρίσκονται περίεργοι ἄνθρωποι! Εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητον πάθος. Τί τοὺς μέλει διὰ τῶν ἄλ-

1. Περιέργεια. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι Περιεργία. Ὅθεν καὶ προτιμητέα.

λων τὰ μυστικά; Διατί δὲν περιορίζονται εἰς τὰ ἐδικά των;

— Ὅταν δὲν θέλητε, ἀδελφαί, νά μ' εἰπῆτε ὅτι σᾶς ἐρωτῶ, εἶπεν ἡ Πάνδροσος μετὰ πολλῆς ἀφελείας, ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπιμένω. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι εἶμαι περίεργος.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἀνέλαμψεν αἴφνης ὁ οὐρανός, καὶ αὖρα[1] μυροβόλος περιεχύθη περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκ φωτεινῆς δὲ νεφέλης ἐπεφάνη εἰς τὰς τρεμούσας κόρας ἡ Ἀθηνᾶ, γνώριμος ἐκ τῶν αἰθρίων γλαυκῶν ὀφθαλμῶν της, ἐκ τοῦ ἔγχους[2] καὶ τῆς ἀσπίδος της, καὶ ἐκ τοῦ ποδήρους χιτῶνός της, ἐφ' οὗ ἀπαισίως ἐμόρφαζεν ἡ τερατώδης κεφαλὴ τῆς Γοργόνος[3]. Στᾶσα δ' ἐμπρὸς τῶν νεανίδων,

1. Αὖρα. Ἐλαφρὰ πνοὴ ἀνέμου, δροσιά. Γραπτέα δὲ ἡ λέξις ὀρθότερον Αὔρα.

2. Ἔγχους. Ἔγχος εἶναι κυρίως τὸ δόρυ, ἡ λόγχη. Πτερωτὸν ἔγχος δὲ εἶναι τὸ βέλος.

3. Γοργόνος. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν Μυθολογίαν, τρεῖς ἦσαν αἱ Γοργόνες, τερατώδη ὅτα καὶ ἀπαίσια τὴν θέαν, διότι ἀπελιθοῦτο ὁ προσβλέπων αὐτάς· ἡ Σθενώ, ἡ Εὐρυάλη καὶ ἡ Μέδουσα, κατοικοῦσαι μακρὰν, παρὰ τὸν κῆπον τῶν Ἑσπερίδων. Τὴν τελευταίαν, τὴν Μέδουσαν, ἐφόνευσεν ὁ Περσεὺς τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἔκτοτε εἰκονίζετο φέρουσα ἐπὶ τῆς αἰγίδος τὴν ὀμιόπλεκτον τῆς Γοργοῦς ταύτης κεφαλήν, τὸ Γοργόνειον.

— Σᾶς εἶδα χθὲς εὐσεβεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, εἶπε· σᾶς φέρω ἓν δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης μου.

Λαβοῦσα δὲ μικρὸν κιβώτιον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα της,

— Σᾶς παραδίδω, ἐπρόσθεσε, τὴν παρακαταθήκην αὐτήν. Φυλάξετέ το ἐπιμελῶς καὶ προσέξατε μὴ τύχῃ καὶ ἀνοιχθῇ.

Εἶπε, καὶ εἰποῦσα ἀπέπτη.

Αἱ δὲ κόραι ἔμειναν ἀκίνητοι, ἄρωνοι καὶ σχεδὸν ἄπνοες[1].

Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! ἡ Ἀθηνᾶ! ἐπανέλαβον αἱ ἄλλαι δύω. Ἔπειτα δὲ τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸ κιβώτιον.

— Ἀλλὰ τὸ κιβώτιον τοῦτο! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος. Τί ἄρα νὰ ἦναι; τί περιλαμβάνει;

— Τί παράδοξον μυστήριον! εἶπεν ἡ Ἕρση.

— Ἱερὰ παρακαταθήκη, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· ἡ θεὰ μᾶς τὴν ἐνεπιστεύθη· πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν μετὰ φόβου καὶ μετὰ πίστεως.

— Ὦ! ἀναμφιβόλως, ὑπέλαβεν ἡ Ἕρση, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν. Ἀλλὰ τί ἀρά γε περιέχει;

1. Ἄπνοες. Ὡς δευτερόκλιτον τὸ Ἄπνοος-ους σχηματίζει πληθυντικὸν Ἄπνοοι-Ἄπνοι, κατὰ τὸ Ἁπλοος-Ἁπλοι, Ἔνοπλοος-Ἔνοπλοι, Ἔννοοι-Ἔννοοι κτλ.

— Ἴσως ἄγνωστόν τινα θησαυρόν, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος μετ' ἀστραπτόντος βλέμματος· ἴσως πολυτίμους λίθους, συλλεγέντας εἰς τοῦ Ὀλύμπου τὰς κορυφὰς ἢ τὰς φάραγγας.

— Ἴσως νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν[1], ἐπρόσθεσεν ἡ Ἕρση. Ἴσως τι οὐράνιον προϊὸν ἄγνωστον εἰς τὴν γῆν.

— Ἢ φάρμακόν τι δίδον τὴν ἀθανασίαν, εἶπεν ἡ Ἕρση. Ὦ! ἂν μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ ἰδῶμεν!

— Ἄπαγε! εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Ἡ Ἀθηνᾶ ἀπηγόρευσε ν' ἀνοιχθῇ τὸ κιβώτιον.

— Ἄπαγε! ἀναμφιβόλως! ἀπεκρίθη ἡ Ἕρση. Βεβαίως ἡ Ἀθηνᾶ εἶπε νὰ μὴ ἀνοιχθῇ· ἀλλ' ἤθελον τόσον νὰ ἰξεύρω τί περιέχει!

— Ὦ! Μίαν μόνον γωνίαν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ διεγείρωμεν, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Φυλαχθῆτε, ἀδελφαί, φυλαχθῆτε, εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Ἐνθυμηθῆτε[2] τῆς θεᾶς τὸν λόγον.

— Τῆς θεᾶς τὸν λόγον τὸν ἐνθυμούμεθα, τίς

1. Νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν. Ἀμβροσία μὲν ἦτον ἡ τροφὴ τῶν ἀθανάτων, ἐκ μίγματος ὕδατος, ἐλαίου καὶ καρπῶν· Νέκταρ δὲ τὸ ποτόν, ὅπερ ἔπινον οἱ θεοί, οἱονεὶ τὸ ἀθάνατον νερόν.

2. Ἐνθυμηθῆτε. Ἡ προστακτικὴ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς τὸ β' πρόσωπον προπαροξύνεται. Ἐνθυμήθητε, Φαντάσθητε, ὡς ὀλίγῳ κατωτέρω: Αἰδέσθητε.

τὸν λησμονεῖ; ὑπέλαβεν ἡ Ἔρση. Ἀλλ' ἓν μόνον βλέμμα δύναται τόσον νὰ βλάψῃ;

— Ἀρῆτε τοῦτο, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· νικήσατε τὴν περιέργειάν σας· αἰδέσθητε[1] τὴν θεάν· ροβήθητε τὴν ὀργήν της.

Αἱ κόραι ὑπήκουσαν, καὶ ἤρχισαν νὰ κεντῶσι σιωπηλῶς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά,

— Ἄγραυλε! εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Ἔρση, ἀπεκρίθη αὐτή.

— Μόνον ἓν βλέμμα! εἶπεν ἐκείνη.

— Ἓν μόνον βλέμμα, ἀπεκρίθη ἡ Ἄγραυλος, τί θὰ βλάψῃ; Ἰδέ, τὸ πῶμα ὑποχωρεῖ. Ὀλίγον ἂν τὸ ὠθήσω, ἀνοίγει.

— Ὀλίγον μόνον, εἶπεν ἡ Ἔρση, καὶ τὸ κλείομεν πάλιν ἀμέσως.

— Πρὸς Ἀθηνᾶς[2], σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφαί· σᾶς ἐξορκίζω νὰ μὴν πράξητε τοῦτο, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἀλλ' ἀμέσως θὰ τὸ κλείσωμεν πάλιν, ἐπανέλαβεν ἡ Ἄγραυλος, κρατοῦσα ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τὸ πῶμα. Ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι ἤδη εἰς τὴν ἑστίαν

1. Αἰδέσθητε=Σεβέσθητε.

2. Πρὸς Ἀθηνᾶς. Ἡ Πρὸς μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ: Δι' ἀγάπην. Ἐσώθη δὲ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ τοιαύτη σύνταξις καὶ σημαντικά: Πρὸς Θεοῦ, τί εἶναι αὐτό;

τοῦ πατρός της· οὔτε θὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι τὸ ἠγγίσαμεν. Νὰ τὸ ἀνοίξω;

— Μή, μή! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἄνοιξον, ἄνοιξον! εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Τὸ ἀνοίγω λοιπόν! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Ὦ! ἐγὼ φεύγω, καὶ ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος, ἐγερθεῖσα καὶ δρομαίως μακρυνομένη.

— Ἄνοιξον, ἄνοιξον! ἐπανέλαβεν ἡ Ἔρση. Ἓν μόνον βλέμμα, καὶ ἀμέσως τὸ κλείεις.

Καὶ ἡ Ἄγραυλος διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς ἠνέῳξε τὸ πῶμα.

— Ἄ! ἀνεφώνησαν καὶ αἱ δύω συγχρόνως, καὶ κατέρριψαν πάλιν τὸ πῶμα μείνασαι ὡς ἀπολελιθωμέναι, διότι εἰς τὸ κιβώτιον, ἀντὶ πολυτίμων κόσμων καὶ θησαυρῶν, εἶδον κείμενον... βρέφος. Ἐνῷ δὲ αὐταὶ ἀνεφώνουν ἐκπληττόμεναι, κορώνη ἠγέρθη ἐκ τῶν κλάδων τῆς ἱερᾶς ἐλαίας καί, ὀξεῖαν κραυγὴν ἀφεῖσα, διέσχισε πρὸς βορρᾶν τὸν ἀέρα....

Γ'

Ἐν τούτοις δ' ἡ Ἀθηνᾶ, ἀφ' οὗ, παραδοῦσα αὐταῖς τὸ κιβώτιον, ἐπέβη τοῦ νέφους της πάλιν, ἀπ' αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν

πόλιν της μετὰ στοργῆς καὶ μερίμνης, καὶ εἶδεν αὐτὴν καταλλήλως κειμένην διὰ τὸ προωρισμένον αὐτῆς μεγαλεῖον, καὶ τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς βασιλικὸν στέμμα ἐπιστέφον αὐτήν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν Ὑμηττόν, πρὸς νότον δὲ τὸ Μουσεῖον, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον, περιβάλλοντας αὐτὴν ὡς φυσικὰ ὀχυρώματα. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τὴν εἶδεν ἄφρακτον μέχρι τοῦ ἀπέχοντος Βριλησσοῦ[1], καὶ ἐλυπήθη. Ὥρμησεν ἑπομένως πρὸς τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἔκοψεν ἓν τέμαχος[2] αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης της, ὅπως τὸ θέσῃ προτείχισμα κατὰ τὴν ἀσθενῆ θέσιν, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἔπαλεν εἰς τὴν παλάμην της, τὸ ἐφορτώθη εἰς τὸν ὦμον καὶ ἀπέπτη πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν τὴν ἀπήντησεν ἡ λαῖλος[3] κορώνη[3], ἥτις εἶχεν ἀναπτῆ ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ τὴν προσεῖπεν ὡς ἔπεται·

— Κρά, κρά! Κυρὰ Ἀθηνᾶ, κυρὰ Ἀθηνᾶ!

— Τί θέλεις, κορώνη μου, καί μ' ἀναχαιτίζεις;

1. Βριλησσοῦ. Μικρὸς λόφος, ὑπερκείμενος τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισσοῦ.
2. Τέμαχος=Τεμάχιον, κυρίως τεταριχευμένου ἰχθύος.
3. Λάλος. Τὸ συγκριτικὸν Λαλίστερος καὶ τὸ ὑπερθετικὸν Λαλίστατος· ὁ πολλὰ λαλῶν, ὁ πολυλόγος, ὁ φλύαρος.
4. Κορώνη. Τὸ πτηνὸν τοῦτο, κοινῶς Κουρούνα καλούμενον, θεωρεῖται λάλον καὶ ἀκριτόμυθον.

Ὑπάγω νὰ φράξω τὴν καλήν μου πόλιν, νὰ ἔχῃ βράχους ὡς ἐπάλξεις, καὶ ὡς πυργώματα ὄρη.

— Κρά, κρά! εἶπεν ἡ κορώνη. Ὀχυρώνεις καὶ φράττεις, καὶ αἱ κόραι ἠνέῳξαν τὸ κιβώτιον, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ βρέφος καὶ ἐξεπλάγη.

— Κακὴ κορώνη, κακῶν ἄγγελε! μὴ φθάσῃς νὰ πατήσῃς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ πλέον! Τὸ κιβώτιον! τὸ κιβώτιον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἠνέῳξεν εὐρέως τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας, λησμονοῦσα τὸ ἄχθος της, ὅπερ, πεσόν, ἔμεινε δι' αἰώνων κείμενον κατὰ γῆς, καὶ ὠνομάσθη *Λυκαβηττὸς* ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ μὲν κορώνη, τῆς θεᾶς τρομάζουσα τὴν ἀράν, ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπέβη τῆς Ἀκροπόλεως· ἡ δὲ θεὰ ἔπτη εὐθὺ πρὸς αὐτήν, καὶ ἀοράτως, ἀλλ' ὁρῶσα αὐτή, εἶδε τὰς δύω κόρας κυπτούσας ὑπὲρ τὴν λάρνακα, καὶ πολυπραγμονούσας περὶ τὸ βρέφος.

— Ἐπάρατοι σεῖς καὶ ἡ ἄπιστος περιέργειά σας! Κακαὶ κακῶς ἀπόλοισθε! ἔκραξεν ἡ θεά, καὶ ἡ κραυγή της ἀντήχησεν ὡς βροντὴ εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ὑμηττοῦ, τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος, καὶ ἔνευσε φοβερά, καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ, καὶ ἐσείσθησαν τῶν δυστυχῶν νεανίδων αἱ φρένες καὶ αἱ καρδίαι.

— Ἔρση, Ἔρση! τί εἶναι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος; ἐφώναξεν ἀναπηδῶσα ἡ Ἄγραυλος. Διατί ὡς φλεγομένη πίσσα διαρρέει ὁ οὐρανός; διατί τὰ ὄρη παλαίουσιν ὡς μαινόμενα; διατί ἡ γῆ συστρέφεται στροβιλίζουσα;

— Ἄκουσον, ἀνέκραξεν ἡ Ἔρση, ἡ θάλασσα βοᾷ ὡς ἐκ μυρίων στομάτων, καὶ κορυβαντιῶσα[1] τινάσσεται· ὁ οὐρανὸς ἐρράγη καὶ προχέει ὑλακτοῦντας τοὺς καταρράκτας του, καὶ ὁ βορρᾶς συρίζει συναυλίαν μετὰ τοῦ νότου! Ἡ φύσις ὅλη μυκᾶται ὡς σραγιαζομένη.

— Ὦ! πῶς οἱ οὐρανοὶ ἠνεῴχθησαν! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος. Ποῖον φῶς, χιλιαπλάσιον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς! Ἰδέ, ἰδὲ τὰ χαρίεντα δάση. Ἰδέ, ἰδὲ τοὺς λειμῶνας! Ἰδέ, ἰδὲ τὰ ἄνθη, τοὺς ῥύακας καὶ τοὺς λόφους! Ὦ! πῶς ἡ γῆ σχίζεται! Φῶς ἐκχεῖται ἐκ τῆς χαινούσης πληγῆς της. Αἱ Ἐρινύες![2] Ἔρση! φρίκη! Αἱ

1. Κορυβαντιῶσα = Ἐνθουσιῶσα ὥσπερ οἱ Κορύβαντες, οἱ ἱερεῖς τῆς ἐν Φρυγίᾳ Κυβέλης, οἵτινες ἱερούργουν ἐνόπλως καὶ μετὰ μουσικῆς ὀρχούμενοι.

2. Ἐρινύες. Αὕτη εἶναι ἡ ὀρθὴ τῆς λέξεως γραφὴ καὶ οὐχὶ ἡ διὰ διπλοῦ νν ἐκφερομένη. Ὁ πληθυντικὸς εἶναι Ἐρινύες καὶ ἀττικῶς Ἐρινῦς. Αἱ Ἐρινύες κατοῴκουν ἀπηνῶς πάντα ἐγκληματικὸν ἄνθρωπον, ἀλληγοροῦνται δὲ εἰς τὰς καρδιοβόρους τύψεις τῆς συνειδήσεως. Τὰς τρομερὰς ταύτας θεὰς οἱ παλαιοὶ κατ' εὐφημισμὸν ἐκάλουν Εὐμενί-

Ἐρινύες ἐξέρχονται! ὄχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες! Εἶναι ὁ Ἄρης! ὁ ἀνδρεῖός μου Ἄρης! Πάλλει τὴν φοβερὰν λόγχην του καὶ μὲ καλεῖ εἰς χορόν.

— Ὦ! ποῖος ἦχος πλήττει τὴν ἀκοήν μου! ἔλεγε συγχρόνως ἡ Ἔρση. Ποία ἐπουράνιος μουσικὴ διαχεῖται ἐπὶ τῆς γῆς! Ἄκουσον, ἄκουσον τὰς μυρίας κιθάρας· ἄκουσον, ἄκουσον τοὺς χιλιοστόμους αὐλούς· ἄκουσον τὰ χίλια μέλη συγχεόμενα εἰς ἓν μέλος. Ἀλλὰ πῶς; προχωροῦσιν αἱ Ἐρινύες τρίζουσαι τοὺς ὀδόντας καὶ ὑλακτοῦσαι ὡς πεινασμέναι λύκαιναι! Ὄχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες, εἶναι ὁ καλός μου Ἑρμῆς, γλυκὺ μειδιῶν, τὴν τρίχορδον χελώνην[1] του κρούων καὶ προσκαλῶν με εἰς τὸν χορόν!

Καὶ συγχρόνως ἀνέκρουσαν ἀμφότεραι ἆσμα ἀνέκφραστον καὶ ἀνήκουστον, οὔτε ὁλοφυρμόν, οὔτε ἀλαλαγμόν, ἀλλ' ἀμφοτέρων μετέχον, καὶ ἐκπλῆττον τὴν ἠχὼ τῶν περιξ σπηλαίων. Κρατούμεναι δὲ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν, ἤρχισαν ἀλλόκοτον ὄρχησιν, συνισταμένην εἰς ἅλματα καὶ στροφὰς

δας καὶ Σεμνάς. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην, αἱ Ἐρινύες ἦσαν τρεῖς, ἡ Ἀληκτώ, ἡ Τισιφόνη καὶ ἡ Μέγαιρα.

1. Τρίχορδον χελώνην. Χέλυς καὶ Χελώνη ἐκαλεῖτο ἡ λύρα, διότι ἐπιστεύετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὅτι πρῶτος ὁ Ἑρμῆς ἐπενόησεν αὐτὴν προσαρμόσας ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τοῦ γνωστοῦ ἀμφιβίου ἑρπετοῦ χορδάς, ἃς βραδύτερον μετερρύθμισεν ὁ Τέρπανδρος.

παραφόρους, ὧν ἑκάστη τὰς ἐπλησίαζεν εἰς τοῦ κρημνοῦ τὸ ἄρρακτον χεῖλος.

Ἐπιστᾶσαι δὲ εἰς αὐτό, ἐξέτειναν ἀμφότεραι μειδιῶσαι τὰς χεῖρας, καί,

— Ἐλθέ, ὦ φίλτατε Ἄρη[1],—ἐλθέ, ὦ Ἑρμῆ, προφέρουσαι, ἐπήδησαν ἐμπρός, καὶ κατὰ τῶν βράχων ῥιφθεῖσαι μετὰ μεγάλης κραυγῆς, κακῶς συνετρίβησαν.

Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη ποινὴ τῆς πρώτης περιεργείας ἐν Ἀθήναις.

Δ΄

Τὴν λύπην τῆς Πανδρόσου διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἀφίνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμπεράνῃ, καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν τὴν ἠξεύρομεν. Πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὰς θανούσας αὐτῆς ἀδελφὰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα, ἐνταφιάσασα αὐτὰς εἰς τὸ σπήλαιον, παρ' ᾧ ἐκρημνίσθησαν, ὡς ἐνεταφίασε καὶ τὸν πατέρα της, ὅταν μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς· τὸ δὲ βρέφος, τῆς θεᾶς τὸν τρόφιμον, ἀναθρέψασα, ἐκάλεσεν αὐτὸ *Ἐρεχθέα ἢ Ἐριχθόνιον*.

1. Ὦ φίλτατε Ἄρη. Ἡ κλητικὴ τοῦ τριτοκλίτου τούτου ὀνόματος εἶναι οὐχὶ Ἄρη, ὡς εἰ ἦτο πρωτόκλιτον, ἀλλὰ Ἄρες.

Τὸ βρέφος τοῦτο ηὔξησεν ἐπὶ τῶν βασιλέων Κραναοῦ καὶ Ἀμφικτύονος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔγεινε καὶ αὐτὸ βασιλεύς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χωλὸς εἰς βαθμὸν ὥστε ἠναγκάσθη, ὅπως μετακινῆται, νὰ ἐφεύρῃ μηχανήν, ἣν ἐκάλεσεν ἅμαξαν, ἴσως διὰ τοῦτο, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβαίνῃ ὅσον ἤθελε συνεχῶς εἰς τὸν τόπον, ὃν καθιέρωσε τῆς προστάτιδός του ἡ νίκη, ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτῷ τοῦτῳ τὸν οἰκόν του, τὸν μὲν ἕνα τοῖχον στηρίζων ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς δὲ τὸν ἄλλον περιλαβὼν καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὴν ἐλαίαν καὶ τῆς τριαίνης τὰ ἴχνη καὶ τὸν τάφον τοῦ Κέκροπος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ Διιπετὲς ξόανον.

Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν, ὅσον θεὸς καὶ ἂν ἦναι, ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι φύσει ὀργίλος. Ἅμα λοιπὸν ἠτυχήθείς, ἐβυθίσθη, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸν Ὠκεανόν, πνέων τρικυμίαν καὶ θύελλαν, καὶ εὐτυχία ὅτι τότε ἀκόμη δὲν διέτρεχον τὰς θαλάσσας στόλοι· ἄλλως, θὰ κατεποντίζοντο αὖτανδροι. Ἀφοῦ δ' ἔμεινε χωνεύων τὸν θυμόν του τεσσαράκοντα περίπου στιγμάς, ἃς ἡμεῖς οἱ ὠκύμοροι[1] ὀνομάζομεν ἔτη, ἀνῆλθε διὰ σίφωνος εἰς τὸν Ὄλυμπον, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Δία, ἐκδίκησιν μελετῶν.

1. Ὠκύμοροι = Λέξις ποιητική, δηλοῦσα τὸν ταχέως ἀποθνήσκοντα, τὸν βραχύβιον, τὸν ταχυθάνατον.

— Τί ἔχει ὁ ἀγαθός μου ἀδελφὸς καὶ πνευστιᾷ ὡς τὰς φύσας τοῦ Ἡφαίστου εἰς τῆς Αἴτνης τὰ ἐργοστάσια;[1] ἠρώτησεν ὁ Ζεύς.

— Εἰς αὐθάδης . . . , εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, ἀποπνιγόμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του, — δὲν ἐξήτασα ἂν Αἰγύπτιος ἢ ἂν Πελασγός . . . , διότι φαίνεται τὴν φύσιν διπλοῦς . . . — ὁ βασιλεύς . . . ὁ οἰκιστής . . . ὁ . . . δὲν ἠξεύρω τί τοῦ βράχου ἐκείνου, ὃν ὠνόμασε *Κεκροπίαν* . . . . ὁ Κέκροψ τέλος . . . .

— Αἴ! τί ὁ Κέκροψ; ἠρώτησεν ὁ Ζεύς, γελῶν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν ἔξαψιν.

Ἀλλὰ τὸ τί ἦτο δύσκολον νὰ εἰπῇ ὁ Ποσειδῶν· διότι πῶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κέκροπα ὅτι, αἱρεθεὶς δικαστής, ἀπεράσισε κατὰ συνείδησιν, καὶ πῶς νὰ τὸ παραστήσῃ ὡς ἔγκλημα εἰς τὸν Δία, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐδικαίωσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ; Ἀνάγκη λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἀφορμῆς νὰ εὑρεθῇ πρόφασις.

— Ἀλλ' ὁ Κέκροψ, ὑπέλαβεν ὁ παντεπόπτης Ζεύς, πρὸ πολλῶν στιγμῶν ἢ ἐτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνήκει ἤδη εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλούτωνα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύει ἤδη ἐν Ἀθήναις ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἐρεχθεύς.

Ἰδοὺ ἑτοίμη ἡ πρόφασις· καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐκδίκησις κατὰ τοῦ Ἐρεχθέως περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν δικαστήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίζηλον, διότι ὁ Ἐρεχθεὺς ἦτο θετὸς ἀμφοτέρων.

— Ναί, περὶ τούτου τοῦ Ἐρεχθέως ἤθελον νὰ εἰπῶ, ἀπήντησεν ἀμέσως ὁ Ποσειδῶν. Ἠξεύρεις τί ἔπραξεν; Ὁ αὐθάδης αὐτὸς ἐπολέμει τοὺς γείτονάς του Ἐλευσινίους· καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱός μου Εὔμολπος ἦλθεν ἐκ Θράκης εἰς βοήθειάν των, ἐτόλμησε καὶ μοὶ τὸν ἐφόνευσεν! Ἀκούεις, πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε;[1] Τὸν υἱόν μου! Ὁ Ἐρεχθεὺς μοὶ ἐφόνευσε τὸν υἱόν μου!

— Ἀτρέμας[2] ἔχε, ἀγαπητέ, εἶπεν ὁ Ζεὺς μετ' ἀμιμήτου ἠρεμίας. Δι' ἕνα τῶν θνητῶν τούτων σκωλήκων ὀργίζεσαι; Νὰ κινήσω μόνον τὸν βραχίονά μου, καταστρέφω ὅλας τὰς γενεὰς αὐτῶν.

— Κίνησον λοιπόν, εἶπεν ὁ φιλέκδικος Ποσειδῶν.

— Οὐ φροντίς, Ἐνοσίχθων[3], ἀπεκρίθη ὁ Ζεύς·

1. Εἰς τῆς Αἴτνης τὰ ἐργοστάσια. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὁ Ζεύς, κατακεραυνώσας μετὰ τῶν Γιγάντων, Τιτάνων καὶ Ἑκατογχείρων καὶ τοὺς Κύκλωπας, κατέχωσεν αὐτοὺς ὑπὸ τὸ ὄρος τῆς ἐν Σικελίᾳ Αἴτνης, ἵνα ἐξακολουθοῦσιν ὑπὸ τὴν χθόνα ἐργαζόμενοι καὶ σφυρηλατοῦντες τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διός.

1. Πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Ἡ πρὸς τὸν Δία προσφώνησις αὕτη ἐλήφθη ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

2. Ἀτρέμας. Ἐπίρρημα σύνηθες παρὰ ποιηταῖς = Ἡσύχως, ἀταράχως, ἠρέμα.

3. Ἐνοσίχθων. Ἓν τῶν ποιητικῶν ἐπιθέτων τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνος, δηλοῦν τὸν σείοντα, τὸν κινοῦντα τὴν χθόνα, τὴν γῆν.

καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ὁπλοθήκης τῆς Αἴτνης ἕνα του κεραυνόν, καὶ χασμώμενος τὸν ἀφῆκε νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐρεχθέως.

— Ἰδού, φίλτατε, τῷ εἶπεν. Ὕπαγε τόρα ν' ἀναπαυθῇς. Ἂν ὁ ζέφυρός σ' ἔστρωσε μαλακὴν τὴν κοίτην σου, ἄπλωσον τὸν ἕνα βραχίονα εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὴν Εἰρηναίαν, καὶ ῥέγχε τὸν ῥόχθον τοῦ Ὠκεανοῦ.

Ὁ Ἐρεχθεὺς λοιπὸν ἔπεσεν ἐμβρόντητος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας του.

Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐξ ἄλλης γωνίας τοῦ Ὀλύμπου, ἠκούσθησαν μεγάλαι φωναί, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰσώρμησεν ἐρωτῶσα τίς ἐφόνευσε τὸν υἱόν της.

— Εὑρήμει, παρθένε, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ ὁ Ζεύς. Ἀλλ' ἐκείνη εἰς ἀστεϊσμοὺς δὲν ἦτο ποσῶς διατεθειμένη, καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους της ἔνευε φοβερός, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ Ποσειδῶν ἠγριοῦτο. Λοιδορίαι ἤρχισαν ἑκατέρωθεν νὰ διαφεύγωσι τὰ θεῖα στόματα, καὶ ἡ Ἔρις ἤρχιζε νὰ ἐπικροτῇ, τρίζουσα τοὺς ὀδόντας ὅτι ὁ θριαμβός της ἤθελεν ἀνανεωθῇ ἐνώπιον τοῦ Διός.

Τοῦτον αὐτὸς τὸν κίνδυνον αἰσθανόμενος,

— Ὅ,τι ἔγεινεν ἔγεινεν, εἶπεν. Τόρα εἰρήνην, παρακαλῶ. Ὁ ἀγαπητός σου Ἐρεχθεὺς ἀπέθανε,

φίλη Τριτογένεια[1]· ἂς τιμᾶται ὡς ἥρως καὶ ἂς μείνῃ ὁ οἶκός του ἐσαεὶ σεβόμενος ὡς ἐδικός σου ναός, ὅπου μετὰ σοῦ νὰ λατρεύηται καὶ ἡ πιστή σου Πάνδροσος, ἡ ἠξεύρουσα νὰ μὴ πολυπραγμονῇ εἰς τὰ σκάνδαλα. Καὶ σὺ προσέτι, ἀδελφέ, — προσέθηκεν ἔπειτα βλέπων τοῦ Ποσειδῶνος τὴν ὀργὴν ἑτοίμην νὰ ἐκραγῇ —, ἔχε καὶ σὺ τὸ μέρος σου εἰς τὸν οἶκον τοῦτον. Ὅπου σᾶς διήρεσε θεία ἀντιζηλία, ἂς σᾶς ἑνώσῃ ἀνθρωπίνη λατρεία. Ἂς θύωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν Ἐρεχθέα ἀναίμακτα θύματα, διότι ἱκανὸν αἷμα μεταξύ σας ἐχύθη.

Μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν[2] λοιπὸν ταύτην, ἥτις ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν τοῦ Ὀλύμπου ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης δικαστικῆς ἀγχινοίας καὶ ἐπανέφερεν εἰς αὐτὸν πάλιν τὴν ἁρμονίαν, οἱ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν τὸν οἶκον τοῦ Ἐρεχθέως ἢ τὸ Ἐρεχθεῖον εἰς ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, καί, διασκευάσαντες αὐτὸν ἀναλόγως, ἐτέλουν ἐν αὐτῷ τῆς θεᾶς τὴν λατρείαν.

---

1. Τριτογένεια. Ἐν τῶν πολλῶν ἐπιθέτων τῆς Ἀθηνᾶς, καλουμένης οὕτως ἢ διότι ἐγεννήθη ἐν τῇ Τριτωνίδι λίμνῃ τῆς Λιβύης, ἢ ἐκ τοῦ Τρίτωνος, ἀττικοῦ τινος ποταμοῦ, ἢ τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς κτλ.

2. Ἐτυμηγορίαν. Ἡ λέξις εἶναι συντεθειμένη ἐκ τοῦ Ἔτυμος (ἀληθὴς) καὶ Ἀγορεύω (λέγω), ὅθεν δηλοῖ τὸ λέγειν τὴν ἀλήθειαν· ἐνταῦθα δὲ τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀνεπάκλητον (τοῦ Διός).

Ε'

Μετά τινας δ' ἑκατονταετηρίδας ἐπελθών ὁ Πέρσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος[1] καὶ ἀσεβῶς συλήσας τοὺς ναοὺς αὐτῆς, ἐπυρπόλησε καὶ τὸ Ἐρεχθεῖον μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας[2], πρὸς μεγίστην ὀλῖψιν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ὁποία ἡ ἔκπληξις, ὅταν μετὰ μίαν ἡμέραν, ἀνελθόντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὅπως θύσωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, εὗρον εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν ποδιαῖον ἢ διποδιαῖον θαλλὸν βλαστήσαντα ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στελέχους!

Μετὰ βαθείας εὐλαβείας ἐδέχθησαν ὅλοι τὸ θαῦμα, καὶ ἅμα διὰ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδραγαθημάτων[3] ἔσωσαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν, ἐμνήσθησαν τῆς προστατιδος αὐτῶν θεᾶς καὶ οὐ μόνον τῇ ἀνήγειραν τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, ἀλλ' ἀνῳκοδόμησαν ἐν Ὀλυμπιάδι[4] 92ᾳ καὶ 93ῃ τὸ Ἐρεχθεῖον μετὰ λαμπρότητος καὶ εὐπρεπείας ἀπεριγράπτου, τὸν πολυτελῆ εἰς αὐτὸ ἐφαρμόσαντες ἰωνιον ρυθμόν, περιστήσαντες τρεῖς στοάς,

1. Ὅτε συνεκροτήθη καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ἤτοι τῷ 480 πρὸ Χριστοῦ.

2. Μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας. Ἐννοεῖ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὴν πολιοῦχον θεὸν Ἀθηνᾶν.

3. Τῶν ἐν Θερμοπύλαις, ἐν Σαλαμῖνι καὶ παρὰ τὴν Μυκάλην.

4. Ὀλυμπιάς ἐκαλεῖτο τὸ τετράετες χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἐχρονολόγουν οἱ ἀρχαῖοι τὰ διάφορα γεγονότα,

ὧν τὴν μίαν ἀντὶ κιόνων στηρίζουσι παρθένοι γλυπταί[1], τὰ γλαφυρὰ κιονόκρανα εἰς ἐπιχάλκους ἕλικας κάμψαντες, τὰς βάσεις διὰ κομψῶν πλοκάμων περικοσμήσαντες, τὸν λίθον εἰς ὁμοιότητα λεπτῶν ποικίλαντες ἀνθεμίων, καὶ πᾶν τὸ οἰκοδόμημα διὰ γραφῆς καὶ γλυφῆς πλουσίως καθωραΐσαντες. Διῄρεσαν δὲ τὸν ὅλον ναὸν δίχα[2], τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸν τάφον περιέχον τοῦ Ἐρεχθέως, τῇ Παλλάδι καθιερώσαντες καὶ τῷ Ποσειδῶνι, τὸ δέ, τὴν ἐλαίαν ἐγκλεῖον καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὸν τοῦ Κέκροπος τάφον καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον[3], εἰς τὴν Πάνδροσον ἀναθέντες. Ἀρχιτέκτονες δὲ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ἀριστουργήματος ἦσαν ὁ Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Φιλοκλῆς.

Μόλις δ' εἶχε περατωθῇ ὁ ναὸς καὶ μετὰ ἓν ἔτος (ἐν Ὀλ. 93η, γ'), ἐξερράγη πυρκαϊὰ ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀλίγον τὸν ἔβλαψε· πιθανῶς μόνον τῆς στέγης τὴν ξυλικήν.

ὁπότε συνεκροτοῦντο καὶ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τετραετίαν τελούμενοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἡ πρώτη Ὀλυμπιὰς ἤρξατο τῷ 776 πρὸ Χριστοῦ.

1. Οἱ κίονες οὗτοι ἐσφαλμένως καλοῦνται κοινῶς Καρυάτιδες· ὀρθότερον δέον νὰ ὀνομάζωνται Κανηφόροι, διότι παριστῶσι παρθένους κομιζούσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱερὸν κανοῦν (κάνιστρον), τὸ περιέχον τὰ διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἀπαιτούμενα.

2. Δίχα=Εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν μέσην.

3. Ξόανον. ἐκ τοῦ Ξέω ="Αγαλμα, εἴδωλον, κυρίως ἐκ ξύλου καὶ ἀκατέργαστον.

Αἰῶνες παρῆλθον ἔκτοτε, ἐφ' ὧν ὁ ναὸς οὗτος ἦτο τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἐγκαύχημα, καὶ ἡ ἐγγύτης τῆς προστασίας[1] τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλ' ἦλθον καὶ αἰῶνες, καθ' οὓς ἀπέθανον ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν. Τότε αἱ Ἀθῆναι, μετασχηματίσασαι, ἀφιέρωσαν τὸν κομψὸν ναὸν εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν τῶν Χριστιανῶν. Ὅταν ὅμως ἐπέστη χρόνος, καθ' ὃν καὶ αἱ Ἀθῆναι ἀπέθανον, τότε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς, τὸ περιλαβὸν καὶ στεγάσαν δύο ἀλληλοδιαδόχους θρησκείας[2], κατερρύη καὶ αὐτὸ λίθος πρὸς λίθον, καὶ τέλος ὁ σηκὸς τοῦ ναοῦ ἐγένετο ἀποθήκη πυρίτιδος, ἥτις, ἀναφθεῖσά ποτε, κατεσύντριψε[3] τὰς θαυμαστὰς γλυφὰς εἰς κόνιν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν πᾶσαν κατέρριψεν εἰς ἄμορφον σωρὸν ἐρειπίων. Ἀλλ' οὐχὶ πᾶσαν· ἡ πρόστασις τοῦ μεγάλου πυλῶνος διετηρήθη ἀκεραία.

1. Προστασίας. Ἐκ τοῦ Προίσταμαι, ὅθεν Προστασία καὶ οὐχὶ Προ-στασία, ὡς ἐσφαλμένως τινὲς γράφουσιν.

2. Δύο ἀλληλοδιαδόχους θρησκείας. Τὴν τῶν εἰδώλων καὶ τὸν Χριστιανισμόν.

3. Κατεσύντριψε. Διόρθου: Κατα-συν-έτριψε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ο ΠΟΝΤΟΣ

Ὁ τοῦ πόντου διαβάτης βλέπει ἔκθαμβος τὸ λεῖον,
τὸ χωρὶς ἀρχὴν καὶ τέλος ὠκεάνειον πεδίον.
Εἰς τὸ κέντρον μένων κύκλου, ὅστις πάντοτε αὐξάνει,
πῶποτε τὴν φεύγουσάν του περιφέρειαν δὲν φθάνει.
Τοῦ νοὸς ἐκεῖ δὲν ἔχει πέρας ἡ ταχυπορία,
οὐδ' ὁρίζοντα ἐμπρός της ἀπαντᾷ ἡ φαντασία·
ἡ ψυχή του ἐλευθέρα
διατρέχει τὰς ἐκτάσεις ὑπὸ οὔριον ἀέρα.

Κύλιε τὰ κύματά σου, θάλασσα! . . . μυρίοι στόλοι
ἔρχονται, ὑπάγουν, τρέχουν εἰς τὸν τράχηλόν σου ὁλοι-
σείεσαι, καὶ τῶν μελῶν σου τῶν βαρέων, τῶν μεγάλων,
καὶ ὁ εἷς κ' ὁ ἄλλος πόλος συναισθάνονται τὸν σάλον.
Θάλασσα! ὁ ἀμετρός σου καὶ ἀγήρατος βραχίων
ἐγκολποῦται τὴν γῆν ὅλην, ὡς ἡ μήτηρ τὸ παιδίον,
καὶ ἀτίθασσος, ἀγρία
μάχεσαι πρὸς τοὺς τυφῶνας, μάχεσαι πρὸς τὰ στοιχεῖα.

Τὴν γῆν ὅλην ἡ θρασύτης τοῦ ἀνθρώπου μεταλλάττει,
ἀλλ' εὑρίσκει ὅριά της τ' ἀναλλοίωτά σου κράτη.
Ὅτε ἤχησεν ἡ πρώτη ὥρα τῆς δημιουργίας,
νέα ἔρρευσες καὶ νέα ῥεῦσεις μέχρι συντελείας.
Τὴν παλίρροιαν τῆς Τύχης καὶ τὸ ἄστατόν της πνεῦμα
παριστᾷ τὸ ὑπ' ἀνέμων περιδίνητόν σου ῥεῦμα,
καὶ εἰς σὲ ἡ τοῦ ἀπείρου
ἔκτασις ἀνταναλλᾶται, ὡς εἰς κάτοπτρον σαπφείρου.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΤΟ ΕΝΥΠΝΙΟΝ[1]

Πολλάκις, ἀδελφέ μου, εἰς τὰς ἀνιαράς μου ἀγρυπνίας, καὶ αὐταὶ αἱ ἀγρυπνίαι μὲ συμβαίνουσι πολλάκις, μάλιστα τὸν χειμῶνα, ὅταν αἱ νύκτες μακραί, ἀναλίσκω τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ συλλογίζωμαι τὰ πάθη μου. Ἀφοῦ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα ἕν πρὸς ἕν, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐκεῖνα[2] τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὁποῖα ἦσαν αἱ πατρικαὶ παιδεύσεις διὰ τὰς ἐν οἴκῳ ἀταξίας μου καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ τοῦ φροντιστηρίου[3] διὰ τὰ γραμματικά, καὶ διαβαίνων ἔπειτα εἰς τὰ πλέον ἀνιαρά, τὴν μετὰ τοῦ Εὐσταθίου συντροφίαν, τὴν εἰς Ὁλλανδίαν ἀποδημίαν, τὰς περιηγήσεις ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων, τὴν δευτέραν ἐκδημίαν μου εἰς Γαλλίαν κτλ. κτλ., ἀφοῦ, λέγω, τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα, ἢ κἂν ὅσα ἐνθυμοῦμαι, μὲ φαίνεται νὰ ἀκούω μίαν φωνὴν ἀράτως:

«Ἀχάριστε, ἂν ἡ Πρόνοια[1] σὲ ἐπαίδευσε πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, σὲ ἔκαμεν ὅμως καὶ μεγάλας εὐεργεσίας».

Καὶ τότε ἄρχομαι ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ ἀπαριθμῶ τὰ τῆς Προνοίας δωρήματα, καὶ σὲ βεβαιόνω, φίλε μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ὑπολογισμὸν εὕρηκα πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλῶν ἀνώτερον ἀπὸ τὰ κακά. Οὕτω παρηγορούμενος μὲ τοιούτους λογισμούς, ἀπεκοιμήθην μίαν νύκτα πρὸς τὸ ἑξημέρωμα· καὶ εἶδον καθ' ὕπνους θέαμα περίεργον καὶ ἄξιον νὰ παρηγορήσῃ ὄχι μόνον ἐμέ, ἀλλὰ πάντας τοὺς κακῶς πάσχοντας.

Ἄγγελος[2], ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνων, παρεστάθη

1. Ὁ Δημήτριος Δῶτος, Πρωτοψάλτης, ἦτο φίλος τοῦ Κοραῆ, διαμένων ἐν Σμύρνῃ, πρὸς ὃν πολλὰς περὶ πολλῶν ὑποθέσεων ἐπιστολὰς ἀπηύθυνεν ἐξ Εὐρώπης. Ἕνεκεν τῆς μεγάλης μεταξὺ αὐτῶν οἰκειότητος, ὁ Κοραῆς ἐκθέτει ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην ἐπιστολαῖς αὐτοῦ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀτημελίστερον. Τὸ παρατιθέμενον χαρίεν Ἐνύπνιον ἀπεσπάσθη ἔκ τινος τῶν ἐπιστολῶν τούτων.

2. Ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἡ τοιαύτη ἔκφρασις εἶναι κατὰ τὸ γαλλικόν, ὅθεν φευκτέα. Ἀρκεῖ τό: Ἀπὸ τὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

3. Φροντιστηρίου = Ἐκπαιδευτηρίου, σχολείου.

1. Πρόνοια = Ὁ Θεός, ὁ προνοῶν ὑπὲρ τῶν πλασμάτων Αὐτοῦ.

2. Ἄγγελος. Κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι εἶναι ὄντα πνευματικὰ καὶ λογικά, ὑπέρτερα τοῦ ἀνθρώπου, ἱστανται δὲ διαρκῶς πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, οὗ τὰς διαταγὰς ἐκτελοῦσιν. Περὶ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἴδε τὴν ἐν σελίδι 18 σημείωσιν 2. Εἶναι δὲ οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι διαφόρων τάξεων καὶ ὀνομάτων· Ἄγγελοι, Ἀρχάγγελοι (ὁ Μιχαήλ, Γαβριήλ, Ῥαφαὴλ καὶ Οὐριήλ), Ἀρχαί, Ἀσώματοι, Δυνάμεις, Ἐξαπτέρυγα, Ἐξουσίαι, Θρόνοι, Κυριότητες, Σεραφίμ, Χερουβὶμ κτλ.

εἰς τὴν κλίνην μου, κολοσσαῖος τὸ μέγεθος, ἐκράτει τρυτάνην[1] εἰς χεῖράς του ὡς ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι κάμμίαν φορὰν τὰ ξύλα ἔμπροσθεν εἰς τὸ Κουμμέρκιον[2].

Παραπονεῖσαι, μὲ λέγει, ὡς ἠδικημένος ὑπὸ τῆς Προνοίας. Ἀλλ' ἰδοὺ τῆς Δικαιοσύνης ἡ τρυτάνη. Βάλε εἰς τὸ ἓν μέρος ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἐν τῷ βίῳ, καὶ πρόσεχε νὰ μὴ λησμονήσῃς τίποτε.

Ἐγώ, τρέμων ἀπὸ τὸ ἓν μέρος ὡς βλάσφημος, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ δικαιολογηθῶ, ἤρχισα μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ ἐπιφορτίζω τὴν μίαν πλάστιγγα τῆς τρυτάνης ὅσα κακὰ ἠδυνήθην νὰ συλλογισθῶ, καί, φοβούμενος μὴ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου, συνεφόρουν[3] ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου· ὁποῖα παραδείγματος χάριν ἦσαν τὸ νὰ ὑπάγω κάμμίαν φορὰν εἰς τὸν Κουγλουτζᾶν[4] περιπατῶν, τὸ νὰ κρυμνισθῶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν κλίμακα τοῦ ὀσπιτίου[5],

1. Τρυτάνην=Τὸν ζυγόν. ζυγαριάν, κοινῶς.
2. Κουμμέρκιον· λέξις ἰταλική=Τελωνεῖον.
3. Συνεφόρουν=Προσέθετον, ἐφόρτονον.
4. Κουγλουτζᾶν. Ἐξοχήν τινα τῆς Σμύρνης.
5. Ὀσπιτίου. Ἡ λέξις αὕτη, δηλοῦσα τὴν οἰκίαν, εἰσῆχθη παρ' ἡμῖν ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν, διότι πανταχοῦ διασώζεται· εἶναι δὲ καταγωγῆς λατινικῆς hospitium, ὅθεν τὸ γαλλικὸν hôpital (νοσοκομεῖον) καὶ τὸ ἰταλικὸν (o)spedale καὶ ospizio.

τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας βαθμοὺς[1] (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλά), χωρὶς ἄλλην βλάβην παρὰ τὴν συντριβὴν ἑνὸς ποτηρίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐφόρτισα[2] τὴν πλάστιγγα ὅσον ἦτον δυνατόν, καὶ ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὰ δοκοῦντα[3] κακά. Τὸ θαυμαστὸν ἦτον ὅτι ὁ Ἄγγελος δὲν ἔλεγε τίποτε πρὸς αὐτά· ἀλλ' ἐπροσποιεῖτο νὰ μὴ καταλαμβάνῃ τὴν ἀπάτην. Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὴν συγκομιδὴν ὅλων μου τῶν κακῶν,

— Ἔχεις ἄλλο τι περισσότερον; μὲ λέγει ὁ Ἄγγελος.

— Ὄχι, ἀπεκρίθην ἔντρομος.

— Σὺ μέν, λέγει, ἐπεφόρτισας τὴν πλάστιγγα ὅσα ἤθελες καὶ δὲν σὲ ἐκώλυσα κατ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ θέλει βάλω εἰς τὴν ἑτέραν πλάστιγγα τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάθεσίν σου· σὲ δίδω ἀδειαν νὰ μὲ ἐναντιωθῇς εἰς ὅ,τι κρίνεις ἢ κατὰ πολλὰ βαρὺ ἢ ἀνοίκειον εἰς τὸ νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν καλῶν.

Ἤρχισε λοιπόν, ἀδελφέ μου, νὰ στοιβάζῃ καὶ αὐτὰς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρήματα. Καὶ ποῖα δωρήματα; ὁποῖα ποτὲ δὲν συλλογιζόμεθα. Τόσον

1. Βαθμούς=Ἀναβαθμούς, τὰς βαθμίδας.
2. Ἐφόρτισα=Ἐπεφόρτισα, ἐφόρτωσα.
3. Δοκοῦντα=Νομιζόμενα, θεωρούμενα.

ἐτυρλώθημεν ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν! Ἔρριψεν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸ νὰ μὴν ἀποθάνω μέχρι τοῦ νῦν, μὲ ὅλον ὅτι πολλὰ νοσήσας, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς αὐτὸ βλέπων με ἀποροῦντα,

— Δὲν ἀνέγνως ποτέ, μὲ λέγει, τὴν Γραφήν;

— Ναί, τὸν ἀπεκρίθην, ἐπειδὴ μετεγλώττισα μίαν *Κατήχησιν*, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθροισα τὰ ὡραιότερα[1] ῥητὰ τῆς *Γραφῆς*.

— Μεταξὺ αὐτῶν, μὲ λέγει, θέλει εὕρηκας καὶ τὸ *Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν*.

Ἀλλὰ τί κακόν μου καιρὸν ἤθελα, Πρωτοψάλτα, νὰ τὸν ἐνθυμίσω τὴν *Κατήχησιν*; Ἁρπάζει ἓν ἐξεμπλάριον[2] (δὲν ἠξεύρω ποῦ τὸ εὗρεν εὐθὺς) καὶ τὸ ῥίπτει εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτό. Ἐζήτησα νὰ ἐναντιωθῶ, προφασιζόμενος τοὺς μόχθους τῆς μεταφράσεως καὶ σπουδάζων νὰ δείξω αὐτὸ ἀληθῶς πόνημα ἰδικόν μου, καὶ ὄχι δῶρημα ἄλλου· καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεστόμισε μὲ τὸ *Χωρὶς αὐτοῦ*

1. Τὰ ὡραιότερα=Τὰ ὡραιότατα. Ἡ χρῆσις τοῦ συγκριτικοῦ ἄνευ τοῦ ὅρου τῆς συγκρίσεως εἶναι γαλλισμός. Ἀλλ' ἐπὶ Κοραῆ ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ λεπτολογῇ ὅσον σήμερον.

2. Ἐξεμπλάριον. Ἰταλικὴ λέξις, Esemplare, γαλλιστὶ Exemplaire=Ἀντίτυπον.

δυνάμεθα ποιεῖν οὐδὲν καὶ μὲ τὸ *Πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον* καὶ μὲ τὸ *Τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν* καὶ μὲ ἄλλους μυρίους τόπους τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Ἠπόρησα, φίλε μου, πόσον ἦτον δυνατὸς ἐν ταῖς Γραφαῖς ὁ Ἄγγελος, καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τὴν Γραφήν, μὴ ὄντων, καθὼς ἐξεύρεις, ἐν οὐρανοῖς μήτε βιβλίων μήτε τυπογράφων. Ἀναίβασεν ἔπειτα εἰς τὴν πλάστιγγα τοὺς μακαρίτας γονεῖς μου, μὲ πᾶσαν αὐτῶν τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ μὲ προξενήσωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς· ἀναίβασε τοὺς καλούς μου συγγενεῖς, τοὺς εὐεργέτας μου ὡς τοσαῦτα τοῦ Θεοῦ δωρήματα· ἡ πλάστιγξ ἤρχισε νὰ κινῆται· ἐγὼ ἔτρεμον ὅλος, ἐνθυμούμενος τὸ *Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν*. Ἀναβιβάζει τέλος τὸν Δόμινον. Εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν εἶχον τί νὰ ἐναντιωθῶ. Ἔπειτα βλέπω τὴν λογιότητά σου πλησίον τοῦ Ἀγγέλου, ἕτοιμον νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν πλάστιγγα. Τότε ἀληθινὰ ἄρχισα νὰ φοβοῦμαι ὅτι ἔχω νὰ μείνω ἀναπολόγητος, μάλιστα βλέπων ὅτι διὰ τὸ ψῦχος (ἐπειδὴ ἦτον χειμών) ἤσουν ἐνδεδυμένος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καταπεφορτισμένος μὲ δύο βαρυτάτας γούνας[1] καὶ εἶχες ἐπὶ κεφα-

1. Γούνας. Ἑλληνιστὶ Μηλωτὰς ἢ Σισύρας.

λῆς σου καλουπάκιον[1], ὄχι ὡς τὰ σημερινὰ τῶν Χίων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα τὰ παλαιά.

Οὐαί, ἔλεγον, εἰς ἐμέ! Ἂν ἀναβῇ ὁ Πρωτοψάλτης μὲ τοιαύτην σκευήν, ἡ πλάστιγξ ἔχει νὰ κλίνῃ ἐξάπαντος.

Μὴ ἔχων τί ποιήσω, εἶπον τὸν Ἄγγελον, ὅτι δὲν στέργω νὰ σὲ ἀναβιβάσῃ οὕτως ἔχοντα ἐπὶ τῆς πλάστιγγος· καὶ αὐτός, αὐθέντα μου, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἤρχισε νὰ σὲ ἐκδύνῃ ἓν πρὸς ἓν τῶν ἐνδυμάτων σου, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μπινισίου[2] καὶ καταντῶν εἰς τὸν χιτῶνα, εἰς τρόπον ὥστε σὲ ἄφῆκε γυμνόν, πανταγυμνον. Μὲ ὅλην τὴν ἀπορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμην, μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα· ὄχι μόνον διὰ τὴν γυμνότητα, εἰς τὴν ὁποίαν σὲ ἔβλεπον, ἀλλὰ προσέτι καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχες, καὶ τὰς ἀράς, τὰς ὁποίας ἐξέχεες κατ' ἐμοῦ, ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους. Τέλος πάντων σὲ ἀνεβίβασε τζὶπ τζιμπλάκην[3] εἰς τὴν πλάστιγγα

1. Καλουπάκιον. Ἐπίμηκες ἐκ πιλήματος (κετσέ) κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, περὶ ὃ εἵλισσον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὰ μανδήλια· εἶδος καλύπτρας. Καὶ τὸ Καλουπάκιον ὑποχωρεῖ ὀσημέραι εἰς τὰ νέα καλύμματα.

2. Μπινιαίου. Λέξις τουρκική, δι' ἧς σημαίνεται μακρὸν ποδόρες ἔνδυμα ὡς ράσον, οἷον ἐφόρει μέχρι ἐσχάτων ὁ μακαρίτης Δ. Βούλγαρης, πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος.

3. Τζὶπ τζιμπλάκην. Λέξις τουρκική = Ὁλόγυμνον, θεόγυμνον.

κατὰ τὴν θέλησίν μου· ἀλλὰ τί τὸ ὄρελος! μὲ ὅλον τοῦτο ἡ τρυτάνη ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ Ἄγγελος, θέλων νὰ μὲ καταισχύνῃ περισσότερον,

— Λυτά, μὲ λέγει, ὅσα συνεφόρησα εἰς τὴν πλάστιγγα, δὲν εἶναι μήτε τὸ ἑκατοστημόριον ἐκ πάντων, ὅσα σὲ εὐεργέτησεν ἡ Πρόνοια, καὶ ὅμως ὑπερβαίνουσιν ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἢ φαντάζεσαι νὰ ἐδοκίμασας. Γενοῦ λοιπὸν εὐγνωμονέστερος, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ *Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἔδωκέ μοι;*

Καὶ τοῦτα τὰ τελευταῖα λόγια ἦσαν τοῦ ἐνυπνίου τὸ ἐπιμύθιον.

Ἔπειτα ἀπέπτη πάλιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τοσαύτην ταχύτητα, ὥστε, ἂν δὲν σὲ ἥρπαζον ἀπὸ τὸν πόδα διὰ νὰ σὲ ἐκβάλω ἀπὸ τὴν πλάστιγγα, ἤθελε βέβαια σὲ συναναβιβάσειν μαζί[1] του, καί, Κύριος οἶδεν, ἂν ἐκατέβαινες πλέον. Αὐτὸ τὸ ἔκαμα, ὄχι φθονήσας τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδόν σου, ἀλλ' ἀπορῶν τί εἶχε νὰ γενῶ ἐγὼ χωρὶς τῆς λογιότητός σου. Ζῆθι λοιπὸν εὐδαιμόνως, καὶ μένε ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διὰ τὴν φαμιλίαν[2] σου καὶ διὰ τὸν φίλον σου.

1. Μαζί. Ἡ λέξις γράφεται τριχῶς: Μαζῆ, Μαζὶ καὶ Μαζί. Ἡ τελευταία γραφὴ θεωρεῖται ὀρθοτέρα πασῶν.

2. Φαμηλίαν. Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ = Οἰκογένειαν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ

Ποῦ μ' ἁπλωμένα τὰ πτερὰ
πετᾷς, λευκὴ περιστερά,
ὅτ' ἐφ' ἡμῶν
βαρὺς χειμὼν
τοὺς πάγους φέρει τοῦ βορρᾶ;

—Ὅπου ἡ ἄνοιξις γελᾷ
κ' αἱ αὔραι πνέουν ἁπαλά,
ἐκεῖ πετῶ,
τὸ φῶς ζητῶ,
ζητῶ τὰ ἄνθη τὰ καλά.

—Πτηνόν, μὴ φεύγεις δειλιῶν
πῶς μᾶς κατέλαβε χιών.
Θερμόν, θερμὸν
ἐντὸς ἡμῶν
θάλπει τὸ πῦρ τῶν καρδιῶν.

—Θερμὴ καρδία φιλικὴ
πάλλει παντοῦ· δὲν μοὶ ἀρκεῖ,
μᾶς ἁπαντᾷ,
γοργὴ πετᾷ,
κ' εἰς ξένας στέγας κατοικεῖ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΥΡΥΚΛΗΣ Ο ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣ

Ἵνα ἐννοήσῃ τις πῶς ἐπολιτεύοντο ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης οἱ ἄρχοντες τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, θέλομεν ἱστορήσει ἐνταῦθα δι' ὀλίγων τὸν βίον τοῦ σπαρτιάτου Εὐρυκλέους τοῦ Λαχάρους, τὸν ὁποῖον ὁ Αὔγουστος κατέστησεν ἡγεμόνα τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Λαχάρης εἶχε καταδικασθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου εἰς θάνατον ἕνεκα ἐπιδρομῆς τινος εἰς τὰς περιοικίδας πόλεις, ἥτις ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων ἤθελεν ἴσως ὀνομασθῇ Μεσσηνιακός τις ἢ ὁστισδήποτε ἄλλος τοιοῦτος πόλεμος, ὑπὸ δὲ τοῦ θετικοῦ ἐκείνου Ῥωμαίου ἐχαρακτηρίσθη ἁπλῶς ὡς λῃστεία. Ἐπελθόντος δὲ μετ' οὐ πολὺ τοῦ μεταξὺ Ἀντωνίου καὶ Αὐγούστου πολέμου καὶ συνταχθέντων τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου, ὁ Εὐρυκλῆς ἠγωνίσθη περὶ τὸ Ἄκτιον[1] τοσούτῳ γενναιότερον

1. Ἄκτιον, κοινῶς Πούντα· ἀκρωτήριον πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, διάσημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι παρ' αὐτὸ ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου, τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορος Καίσαρος Αὐγούστου, ὁ Ἀντώνιος τῷ 31 π. Χ.

ὅσῳ εἶχε νὰ ἐκδικηθῇ καὶ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον. Ὅτε κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ ὁ Ἀντώνιος καὶ ἐσταλησαν πλοῖα εἰς καταδίωξιν αὐτοῦ, ἓν μάλιστα διεκρίθη διὰ τὴν ἐπιμονήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπετίθετο, ἐπὶ δὲ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου τούτου ἵστατο ἀνὴρ ἀγέρωχος, σείων μὲν τὴν λόγχην διὰ τῆς χειρός, κρατῶν δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηριγμένους ἐπὶ τῆς πολεμίας νηὸς ἵνα ῥίψῃ ἐπ' αὐτῆς τὸ ὅπλον ἅμα πλησιάσῃ. Τελευταῖον ὁ Ἀντώνιος, ἀγανακτήσας διὰ τὴν τόλμην ταύτην καὶ ἐπιστὰς πρὸς τὴν πρῷραν· «Τίς οὗτος, ἀνέκραξεν, ὁ διώκων Ἀντώνιον;» Ὁ δέ, «Ἐγώ, ἀπεκρίθη, Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον». Δὲν κατώρθωσεν ὅμως ὁ Εὐρυκλῆς νὰ καταβάλῃ τὴν ναυαρχίδα ἐκείνην, ἀλλὰ ἐκυρίευσε τὴν δευτέραν τῶν ναυαρχίδων, διότι ἦσαν δύο, κτυπήσας, περιστρέψας καὶ πλαγιάσας αὐτήν, ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλο ἓν πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκοντο πολυτελῆ σκεύη καὶ πράγματα.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ὀκτάβιος ἀντήμειψε τὸν Εὐρυκλῆ, δοὺς μὲν αὐτῷ ὡς ἴδιον κτῆμα τὰ Κύθηρα, καταστήσας δὲ αὐτὸν ἡγεμόνα τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁποῖόν τι ἦτο κυρίως τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν γνωρίζομεν. Ἡ Σπάρτη ἔσῳζε τότε καθὼς καὶ πολὺ βραδύτερον τοὺς πλείστους τῶν ἀρχαίων θεσμῶν, ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, γερουσίαν, νομοφύλακας καὶ τὰ τοιαῦτα. Μόνον βασιλεῖς συνεχῶς δὲν ἀναφέρονται, ἀλλ' ἁπλῶς ἐκ διαλειμμάτων, ὅπως εἴδομεν κατὰ τὴν περὶ Φάρσαλον[1] μάχην. Ὅθεν ἐπιτρέπεται ἴσως νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου εἰς τὸν Εὐρυκλέα ἀξίωμα ἐπεῖχε τὸν τόπον τῆς βασιλείας. Ἀλλ' εἰς ἄνθρωπον ἐνεργόν, οἷος ἦτο ὁ Εὐρυκλῆς, ὁποῖον θέλγητρον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, ὅπως εἶχον τότε τὰ ἐν Σπάρτῃ πράγματα; Ἡ πόλις ἦτο πενιχρά· πόλεμον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῶν γειτόνων πόλεων καὶ ἔτι ὀλιγώτερον κατὰ ἀπωτέρων, ὅθεν μετ' ὀλίγον ὁ Εὐρυκλῆς ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τύχην ἀλλαχοῦ καὶ μετέβη ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Μὴ φανῇ δὲ παράδοξον ὅτι ὁ τῆς Σπάρτης ἡγεμὼν ἐκεῖ μᾶλλον ἀπῆλθεν ἢ ἀλλοῦ που· διότι πρὸ καιροῦ οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες διετήρουν φιλικὰς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους σχέσεις. Ἐν ἔτει 144 πρὸ Χριστοῦ, λόγου χάριν, οἱ Σπαρτιᾶται συνωμολόγησαν συνθήκην φιλίας μετ' αὐτῶν, ἐν ἔτει δὲ 136 ἔπεμψαν συγχαρητηρίους ἐπιστολὰς πρὸς τὸν τότε ἀρχιερέα Σίμωνα. Ἐν ἔτει δὲ πάλιν

1. Φάρσαλον. Ἡ Φάρσαλος κεῖται ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης, διάσημος διότι ἐνταῦθα ἐνίκησεν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ τὸν Πομπήιον τῷ 48 πρὸ Χριστοῦ.

126, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθηναίων Ἀγαθοκλέους, ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας πρεσβεία τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐθνάρχου Ἰωάννου Ὑρκανοῦ, καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξέδοτο ψήφισμα, εἰς τιμὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου. Πλὴν τούτων ἡ Ἰουδαία εὑρίσκετο ἐπὶ Εὐρυκλέους εἰς περιστάσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἠδύνατο πολὺ νὰ ὠφεληθῇ ἀνὴρ πανοῦργος, οἷος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ἡγεμών. Ἐβασίλευε τότε αὐτῆς ὁ Ἡρῴδης, ὅστις κατετρύχετο ὑπὸ πολλῶν οἰκιακῶν συμφορῶν, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῆς ἀμοιβαίας ἀντιζηλίας δύο υἱῶν, τοὺς ὁποίους ἐγέννησεν ἐκ δύο συζύγων. Ὁ Εὐρυκλῆς, φθάσας εἰς Ἱεροσόλυμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκιακῆς ἐκείνης ῥαδιουργίας, παρεμβαίνει εἰς αὐτήν, ὡς φίλος καὶ σύμβουλος νῦν μὲν τούτου, νῦν δὲ ἐκείνου, φορολογεῖ τὸν πατέρα, φορολογεῖ τοὺς δύο υἱούς, φορολογεῖ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον, πενθερὸν ὄντα τοῦ ἑνὸς τῶν δύο νέων, καί, συλλέξας οὕτω χρήματα πολλά, ἐπανέρχεται εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐνταῦθα ἔζησε κατ' ἀρχὰς πολυτελῶς καὶ ἔκτισε πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου κτίρια λαμπρά, ἐξ ὧν ὀνομαστότατα μάλιστα ἦσαν τὰ ἐν Κορίνθῳ λουτρά, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο μεγαλοπρεπέστερα τῶν λουτρῶν τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ βραδύτερον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κατασκευασθέντων. Ἀλλ' οἱ θησαυροί, τοὺς

ὁποίους ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκόμισεν, ἀφειδῶς οὕτω δαπανώμενοι καὶ μὴ ἀναπληρούμενοι, τελευταῖον ἐξηντλήθησαν. Τότε ὁ Εὐρυκλῆς ἐτράπη ἐπὶ τὴν καταπίεσιν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων· οὗτοι ὅμως παρεπονέθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὸν Αὔγουστον, καὶ ὁ Αὔγουστος, ἀφοῦ μάτην ἠγωνίσθη νὰ συνετίσῃ τὸν ἀρχαῖον σύμμαχον, ἠναγκάσθη νὰ ἐξορίσῃ αὐτὸν διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς, τὰς ὁποίας ἡ πλεονεξία τοῦ ἀνδρὸς ἐπροξένει καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Εὐρυκλῆς ἀπέθανεν ἐξόριστος, καταλιπὼν υἱὸν Γάϊον Ἰούλιον, ὅστις οὔτε τὴν ἀρχαίαν τοῦ Αὐγούστου πρὸς τὸν πατέρα εὔνοιαν ἐκληρονόμησεν, οὔτε τὸ ἐν Σπάρτῃ τούτου ἀξίωμα· ἀλλὰ δὲν διέζησε καὶ ὅλως ἀκατονόμαστος, διότι ἐν Ταινάρῳ εὑρέθη ἐπιγραφὴ λέγουσα· « Τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων Γάϊον Ἰούλιον Λάκωνα Εὐρυκλέους υἱόν, τὸν ἴδιον εὐεργέτην ».

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἔχομεν καὶ ἄλλην τινὰ μικράν, ἐλαχίστην πληροφορίαν, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει πληρεστέρων εἰδήσεων, οὐχὶ ἴσως ὅλως ἀναξίαν μνείας. Ὁπόσος ἦτο ὁ φόρος, ὃν ἐτάχθη νὰ πληρώνῃ τότε εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἴτε σύμπασα ἡ Ἑλλὰς εἴτε πόλις τις αὐτῆς ἢ νῆσος ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ παράδοξον ὅμως σύμπτωσιν ἐμάθομεν τί ἐπλήρονεν

ἡ μικρὰ νῆσος Γύαρος, τὰ σήμερον λεγόμενα *Γυοῦρα*. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι, προσορμισθεὶς εἰς τὸ νησίδιον τοῦτο, εὗρεν ἐκεῖ κώμιον ὑπὸ ἁλιέων συνοικούμενον, ὅτε δὲ ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν, ἐδέχθησαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτῶν πρεσβευτὴν τῶν ἁλιέων τινά, ὅστις συμπλέων ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας συνεπιβάτας, ὅτι πρεσβεύει πρὸς τὸν Αὔγουστον, εὑρισκόμενον τότε εἰς Κόρινθον, περὶ ἐλαττώσεως τοῦ φόρου· διότι τελοῦσι δραχμὰς 150, ἐνῷ μόλις ἠδύναντο νὰ καταβάλλωσι τὰς 100. Ἡ εἴδησις αὕτη ὁμοιάζει ὀπωσοῦν τὰ συντρίμματα ἐκεῖνα, ὅσα μόνον τυχαίως περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ μεγάλων καὶ καλῶν οἰκοδομημάτων ἢ ἀγαλμάτων, ἀνάγλυφόν τι, λόγου χάριν, ἢ πόδα ἢ χεῖρα ἢ δάκτυλον ἢ καὶ ὄνυχα τῇ ἀληθείᾳ ἁπλοῦν, ἅτινα δὲν ἀπορρίπτομεν οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ διαφυλάττομεν ἐπιμελῶς, διότι, ὅσῳ μικρὰ καὶ ἂν ἦναι, διδάσκουσί τι πάντοτε εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸ «Ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα».

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

ΕΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΟΝ

Ὦ σύ, ποὺ εἰς αἰθέρος τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις
δι' ἀμυδροῦ ὁρᾶσαι φωτὸς καὶ ἀβεβαίου,
ὡς ὄστρακον λευκάζον εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης,
χανόμενον καὶ πάλιν φαινόμενον ἐκ νέου.

Ἐὰν ὁ μέγας οὗτος σωρὸς τῶν ἀθαμάντων
τὸ ἄκρον τῆς ἐσθῆτος ἀποτελῇ τοῦ Πλάστου,
σὺ τοῦ κραισπέδου εἶσαι τοῦ Ποιητοῦ τῶν πάντων
σμικρὸς ἀδάμας στίλβων εἰς τὰς πυκνὰς πτυχάς του.

Ἢ ἂν δὲν ἦν' ἐσθής του, ἀλλὰ βωμὸς προχέων
ἀείροον φῶς λύχνων χιλίων καὶ χιλίων,
λαμπὰς μικρὰ σὺ εἶσαι, εἰς πεῖσμα τῶν βορέων
ἄσβεστον συντηροῦσα τὸ φέγγος σου τὸ θεῖον.

Ἢ ἂν ὁ θόλος οὗτος τοῦ στερεώματός του
κατάστιλπνος ἐκ λίθων σμαράγδου καὶ σαπφείρου,
δὲν ἦναι οὔτ' ἐσθὴς σου χρυσῆ, οὔτε βωμός του,
ἀλλὰ σωρεία κόσμων ἐκτάσεως ἀπείρου·

Σὺ τότε ζωογόνος πηγὴ φωτὸς καὶ κάλλους,
ἥλιος εἶσαι φέρων πλανήτας κινουμένους,
καὶ πᾶς σου δὲ πλανήτης ὑποπλανήτας ἄλλους,
ὡς πρὸς μητέρα ὄρνεις μικροὺς συσσωρευμένους.

Καὶ φέρεις λοιπόν, γῆγα, ἐπὶ εὐρέων νώτων
καὶ γαίας καὶ θαλάσσας καὶ λόφους καὶ πεδία,
καὶ μυριάδας ἴσως ἀστέων πολυκρότων·
πλὴν ποία των ἡ τύχη, καὶ τίς ἡ ἱστορία;

Καὶ τὰ ἐν σοί, ὦ κόσμε, ὡς τὰ ἐνθάδε ῥέουν;
γεννῶνται μυριάδες, καὶ θνῄσκουν μυριάδες,
καὶ μυριάδες χαίρουν, καὶ μυριάδες κλαίουν,
καὶ νυμφικαὶ μαρμαίρουν καὶ νεκρικαὶ λαμπάδες;

Κ' ἐνῷ ὁ ὀφθαλμός μου, ὦ ἄστρον, σ' ἀτενίζει,
σὲ διαπρῄσσουν ἴσως στρατεύματα καὶ στόλοι·
ὑπὸ τὰ βήματά των τὸ ἔδαφός σου τρίζει,
καὶ μάχαι συγκροτοῦνται, καὶ πίπτουν στρατοὶ ὅλοι.

Καὶ ὅμως τόσα ὄντα, βοὴ καὶ τύρβη τόση,
ἐντὸς στενῶν τὰ πάντα ἐγκλείονται ὁρίων·
πέραν δὲ τούτων μένουν νεκρά, καὶ σιωπῶσι,
κ' εἰς ἓν σμικρὸν τὰ πάντα συγχέονται σημεῖον.

Καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, ποὺ στιλβει εἰς τὰ ὕψη,
κ' οὐδέποτε ἢ θέσιν ἢ ὥραν δὲν ἀλλάσσει,
ἂν ἔλθῃ νὺξ κ' ἐκεῖνο δὲν ἔλθῃ, τί θὰ λείψῃ;
εἷς κόκκος εἰς τὴν ἄμμον, ἓν φύλλον εἰς τὰ δάση!

Ὦ ἄστρον, ἀνατέλλεις αἰῶνια καὶ δύεις,
κ' εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἄστρων ἡμεῖς σὲ παροῤῥωμεν·
πιστῶς τὴν ὡρισμένην ὁδόν σου διανύεις,
καὶ εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν.

Ἡ νὺξ ὅταν ἐπέλθῃ, ὡςὰν δειλή τις κόρη
ἔσχατον σὺ τῶν ἄστρων μὲ συστολὴν προκύπτεις·
γλυκοχαράζει μόλις, κ' ὀπίσω εἰς τὰ ὄρη
σὺ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις.

Ἀνώνυμόν σ' ἄφῆκεν ὁ Ἄργος ἀστρονόμος,
πλὴν σὺ ἐπανατέλλεις ἀείποτε ὡραῖον,
κ' εἰς τὸν γλαυκὸν αἰθέρα μαρμαίρεις, ἄστρον ὅμως
θὰ ἔλθῃ νύξ, ὁπόταν δὲν θ' ἀνατείλῃς πλέον.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ο ΠΑΠΑ ΤΡΕΧΑΣ

Ἡ συναναστροφή μου εἶναι μὲ τὸν ἐρημέριον τοῦ χωρίου, ἄνδρα, ὅστις, παρὰ τἄλλά του πολλὰ προτερήματα, καυχᾶται καὶ ὅτι εἰς ὅλην τὴν νῆσον δὲν εὑρίσκεται παπᾶς νὰ ἀναγινώσκῃ παρ' αὐτὸν ἐγρηγορώτερα τὰ *Καθίσματα*[1] τοῦ Ψαλτηρίου. Εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων τὸν ὄρθρον[2] τὸν συνέβη νὰ πτερνισθῇ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τόσον σφοδρά, ὥστε νὰ σβέσῃ τὴν λαμπάδα. Ὅταν τὴν ἄναψαν, συλλογιζόμενος πόσον ἔχασε καιρὸν εἰς τὴν μεταξὺ σκοτίαν, ἐπροτίμησε νὰ πηδήσῃ ψαλμὸν ὁλόκληρον, τὸν μακρότερον, παρὰ τὸ ὄνειδος νὰ μακρύνῃ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγνώσεως ὑπὲρ τὸ σύνηθες.

Δὲν ἐξεύρω, ἂν διὰ τὴν ταχυτάτην ταύτην ἀνάγνωσιν ἢ διὰ τὴν φυσικὴν ἡμῶν τῶν Χίων κλίσιν εἰς τὰ σκωπτικὰ παρωνύμια, ὁ βολισσηνὸς ἐρημέ-

1. Καθίσματα τοῦ Ψαλτηρίου. Τὸ Ψαλτήριον εἶναι διῃρημένον εἰς εἴκοσι κεφάλαια, καλούμενα Καθίσματα, ὡς τὰ τοῦ Ὁμήρου ποιήματα εἰς Ῥαψῳδίας.

2. Ὄρθρον. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἀναγινωσκομένη ἱερὰ ἀκολουθία.

ριος ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς Χίου *Παπᾶ Τρέχας*· καὶ τὸ παρωνύμιον ἤρεσε τόσον εἰς τὸν παρονομαζόμενον, ὥστε δὲν σ' ἀκούει πλέον, ἐὰν τὸν καλέσῃς μὲ τὸ κυρίόν του ὄνομα.

Καυχᾶται πρὸς τούτοις καὶ εἰς ἑξηκοντατέσσαρα ταξειδια καὶ φανταζεται ἑαυτὸν ὡς ἄλλον Ὀδυσσέα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τοῦτο μόνον διαφέρει, ὅτι τὰ ἔκαμεν εἰς αὐτὰ τῆς νήσου τὰ ἑξηκοντατέσσαρα χωρία χωρὶς κίνδυνον κἀνένα τῆς θαλάσσης.

Διὰ νὰ σὲ δώσω, φίλε, μικρὸν παράδειγμα τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ ταξειδια πολυπειρίας, ἐπέρασεν ἐδῶ πρὸ μηνῶν Ἄγγλος τις περιηγητής, μὲ σκοπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ κἀνὲν ὑπόμνημα[1] τῆς εἰς Βολισσὸν διατριβῆς τοῦ Ὁμήρου· εἶχε σιμὰ[2] καὶ δύο του μικρὰ παιδάρια[3]. Μόλις τἄκουσεν ὁ Παπᾶ Τρέχας νὰ συλλαλῶσι μὲ τὸν πατέρα των, καὶ μὲ ἠρώτησεν ἐκστατικός·

— Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦσι;

— Τὴν ἀγγλικήν, τὸν ἀπεκρίθην· καὶ ἡ ἔκστασίς του ἔγεινεν ἀπολίθωσις.

Δὲν ἐμπόρει νὰ χωρήσῃ τοῦ βολισσηνοῦ Ὀδυσσέως ἡ κεραλή, πῶς τόσον νεαρὰ παιδάρια ἠτο

1. Ὑπόμνημα=Μνημεῖον, μαρτύριον, ἀπόδειξιν τεκμήριον.
2. Σιμά=πλησίον.
3. Παιδάρια. Δὲν εἶναι πρὸς περιφρόνησιν ἡ ὑποκοριστικὴ αὕτη κατάληξις, ὡς παρ' ἡμῖν σήμερον.

δυνατὸν νὰ λαλῶσι γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον. Δὲν ἐξεύρω πλέον ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἔπρεπε νὰ λαλῶσι τῶν Ἄγγλων τὰ τέκνα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι γελᾷς τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπᾶ Τρέχα· ἀλλὰ τί ἤθελες κάμειν, ἐὰν παρὼν παρόντος ἤκουες αὐτολεξεὶ ἀπὸ τὸ στόμα του τοὺς λόγους τούτους· *Τὰ διαβολόπουλα! Τόσον μικρὰ νὰ μιλοῦν ἐγγλέζικα!*

Γέλα, φίλε, ὅσον θέλῃς, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ καταφρονήσῃς διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπᾶ Τρέχαν. Ναί! *σεβάσμιος* ἀληθῶς εἶναι, ὡς σὲ τὸ λέγω. Μ' ὅλην ταύτην τὴν ἁπλότητα δὲν ἐμπορεῖς νὰ στοχασθῇς πόσον εἶναι φιλάνθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ἱερεύς, πόσον φροντίζει διὰ τὴν χρηστοήθειαν τοῦ μικροῦ του ποιμνίου, μὲ ποίαν ψυχῆς διάθεσιν παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὐτυχῶσι, νὰ ἔχωσι πρόνοιαν τῶν δυστυχούντων.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδείαν δὲν ἔλαβε· δὲν εἶναι καρπὸς τῆς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κἀνένα κόπον δὲν δοκιμάζει εἰς τὴν γύμνασιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐρυτεύθη οὐρανοκαταίβατος εἰς τὴν ψυχήν του. Λυπεῖται πολλάκις διὰ τὴν στέρησιν τῆς παιδείας· καὶ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ γονεῖς του εἰς αὐτόν,

ἔπεμψε τὸν υἱόν του εἰς τὴν Πόλιν[1] νὰ μάθῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου Σελεπῆ. Εἶναι ἀνεκδιήγητος τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασε χαράν, ὅταν ἔμαθεν[2] ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐδιάτριψεν εἰς τὴν Βολισσόν, καὶ ὅτι ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Τοῦτο μόνον μὲ ἐρώτησεν, ἂν ὁ Ὅμηρος ἦτο Χριστιανός.

— Ἀδύνατον ἦτο, τὸν εἶπα, ἐπειδὴ ἔζη χρόνους ἐννεακοσίους σχεδὸν πρὸ Χριστοῦ.

— Τί, μὲ ἀπεκρίθη, εἰς τοῦτο; Ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς πατέρας· *Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.*

Μὲ τὸ πρῶτον ἐνόει φανερὰ ὁ φιλάνθρωπος παπᾶς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει καταδικάσειν τὸν Ὅμηρον διότι ἐγεννήθη τόσον ἀρχήτερα τοῦ Χριστοῦ· τοῦ δευτέρου προσμένω ἀπὸ τὴν ἀγχίνοιάν σου τὴν ἐξήγησιν. Ποίαν, εἰπέ με, συγγένειαν ἔχει τοῦ Ὁμήρου ἡ ποίησις μὲ τὴν θαυμαζομένην ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ποίησιν τοῦ κόσμου; Εἰς πολλὰς

1. Πόλις. Κατ' ἐξοχὴν Πόλις ὀνομάζεται ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς τὸ πάλαι Ἄστυ αἱ Ἀθῆναι. Ὁμοίως οἱ περίοικοι τῶν πρωτευουσῶν νομαρχίας ἢ ἐπαρχίας καλοῦσι τὴν πρωτεύουσαν πόλιν ἢ πολίχνην τοῦ νομοῦ ἢ τῆς ἐπαρχίας Κάστρον ἢ Χώραν.

2. Τὸ Ὅταν φέρεται κυρίως εἰς ὑποτακτικὴν ἐγκλισιν· οἷον, Ὅταν μάθῃ κτλ., ἐπὶ δὲ τῶν παρῳχημένων χρόνων τῆς ὁριστικῆς δέον, κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ Συντακτικοῦ, νὰ γίνηται χρῆσις τοῦ χρονικοῦ Ὅτε· οἷον, Ὅτε ἔμαθεν.

τοιαύτας ἀπορίας μὲ βάλλει καθ' ἡμέραν, προσαρμόζων τοῦ *Ψαλτηρίου* ῥητὰ εἰς πραγμάτων περιστάσεις, ὅπου ὁ ἰδικός μου νοῦς δὲν βλέπει κἀμμίαν προσαρμογήν.

Μὲ ἐρώτησε προχθές, ἂν τυπόνεται γρήγορα ὁ Ὅμηρος. Ἀφοῦ ἤκουσε τὰς δυσκολίας πρῶτον τῆς συντάξεως τῶν σχολίων, ἔπειτα καὶ τῆς δαπάνης τοῦ τύπου,

— Διὰ τὴν σύνταξιν, μὲ εἶπε, δὲν εἶμαι καλὸς νὰ κρίνω· τῆς δαπάνης ὅμως τὸ πρᾶγμα μὲ φαίνεται εὐκολώτατον.

— Πῶς, Δέσποτά μου;

— Ἔχομεν, ἀπεκρίθη, τόσους ἀρχιερεῖς, τοὺς ὁποίους δὲν λείπει[1] μήτε πλοῦτος μήτε ζῆλος ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ Γένους. Ἂν ὁ ἀείμνηστος τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιερεὺς Εὐστάθιος ἐδαπάνησεν, ὡς μὲ λέγεις, χρήματα πολλὰ νὰ συναξῃ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία καὶ ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν ν' ἀπανθίσῃ ἀπ' αὐτὰ τὰς χρειαζομένας εἰς τὸν Ὅμηρον ἐξηγήσεις, εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι, ἂν γράψῃς περὶ τοῦ σκοποῦ σου πρὸς τὸν ἅγιον . . . , τὸν ἅγιον . . . , τὸν ἅγιον . . . (ἀπαριθμήσας ἐκτὼ ἢ δέκα ἀπὸ τοὺς ἐγκρίτους ἡμῶν ἀρχιερεῖς), θέλουν

1. Τοὺς ὁποίους δὲν λείπει = Ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν λείπει, οἵτινες δὲν στεροῦνται.

σὲ γνωρίσειν χάριν, ἐπειδὴ τοὺς δίδεις ἀφορμὴν νὰ δείξωσι πόσον ἡ παιδεία τοῦ Γένους εἶναι πρᾶγμα ἱερὸν εἰς τὴν πανιερότητά των.

— Πολλούς, ἀπεκρίθην, ἀπ' ὅσους ὠνόμασες, ἐγνώρισα προσωπικῶς, ἀληθῶς ἄνδρας ἱεροὺς καὶ σεβασμίους, μηδ' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς εἰς τὰ καλὰ προθυμίας των· ἀλλ' ὅμως ἀποστρέφομαι νὰ κάμω τώρα ὅ,τι δὲν ἔκαμα τὴν περασμένην ὅλην μου ζωήν· ἢ θέλεις, Δέσποτά μου, διὰ δεκαπέντε μηνῶν εἰς τὴν Βολισσὸν διατριβὴν νὰ κατασταθῶ ψωμοζήτης;

— Ἀλλ' ἐὰν εἰς τοῦτο, μὲ λέγει, ἀντιπαθῇς, δὲν θέλεις, ἐλπίζω, ἀποστραφῆν[1] τὴν ἰδικήν μου βοήθειαν.

Εἰς τὰ ἀπροσδόκητα ταῦτα λόγια, φίλε, ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάθω τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔπαθεν ἔκπληξιν, ὅταν ἤκουσε τοῦ Ἄγγλου τὰ τέκνα λαλοῦντα τὴν ἀγγλικὴν γλῶσαν· διότι εἰς τὴν πολυδάπανον ἔκδοσιν τοῦ Ὁμήρου ποίαν ἀπὸ τῆς Βολισσοῦ τὸν ἐφημέριον ἔπρεπέ τις νὰ ἐλπίζῃ βοήθειαν; Χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὴν ἔκπληξίν μου, μὲ προβάλλει ὁ καλὸς οὗτος παπᾶς δύο γρόσια.

— Ταῦτα, λέγει, ἔλαβα σήμερον ἀπὸ στεφάνωμα, ταῦτα μόνα ἔχω, ταῦτα σὲ δίδω· πλειότερα ἂν εἶχα, πλειότερα μετὰ χαρᾶς ἤθελα σὲ δώσειν[1], διὰ νὰ τυπωθῇ τοῦ συμπατριώτου ἡμῶν Ὁμήρου ἡ ποίησις, τὸν ὁποῖον ἐπεθύμουν νὰ ἐξεύρω εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Πλὴν ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς πατέρας· *Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.*

Μαντεύω τώρα, φίλε, τὴν περιέργειάν σου νὰ μάθῃς πῶς ἐφέρθην εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην συνεισφορὰν τοῦ καλοῦ παπᾶ· τὴν ἔλαβα, ἀσπαζόμενος μὲ δακρυμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν πλουσίαν τοῦ πένητος ἱερέως χεῖρα, ὄχι μόνον διὰ νὰ μὴ λυπήσω μὲ τὴν ἄκαιρον παραίτησιν τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ ψυχήν, ἀλλὰ ὅτι καί μ' ἐφάνη νόστιμον νὰ ὀνομάσω τὴν ἔκδοσιν ταύτην τοῦ Ὁμήρου *Βολισσηνὴν Ἔκδοσιν*, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν Βολισσὸν ὑπέμεινα τοὺς κόπους της καὶ ἀπὸ τὴν πτωχὴν ταύτην Βολισσὸν ἔλαβα τὴν πρώτην βοήθειαν τῆς ἐκδόσεως.

Ἄκουσε ἄλλο θαυμαστότερον. Οἱ κάτοικοι τοῦ

1. Ἴδε ἀνωτέρω τὴν ἐν σελίδι 110 σημείωσιν.

1. Ἡ φιλομουσία τῶν Χίων τῷ ὄντι εἶναι παραδειγματική. Ἐκ τῶν συγχρόνων συγγραφέων μόνοι οἱ ἐκ Χίου δύνανται νὰ καυχῶνται ὅτι ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν καὶ ἐκέρδησαν, διότι πάντες οἱ συμπολῖται τῶν χίων συγγραφέων προθύμως καὶ ἄνευ φειδοῦς ὑποστηρίζουσι πᾶν ἔργον ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδόμενον, ὥστε ἀκραδάντως ἀποδέχομαι ὅτι ὁ σεβάσμιος Παπᾶ Τρέχας εἶπε τὴν ἀλήθειαν, λέγων· «Πλειότερα ἂν εἶχα, πλειότερα μετὰ χαρᾶς ἤθελα σὲ δώσειν, διὰ νὰ τυπωθῇ τοῦ συμπατριώτου ἡμῶν Ὁμήρου ἡ ποίησις».

χωρίου εἶναι τόσον ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν, ὥστε ἡ πολλὰ[1] μικρά των ἐκκλησία ἐμπορεῖ νὰ χωρέσῃ τριπλασίους αὐτῶν. Μ' ὅλον τοῦτο τινὲς ἀπὸ τοὺς προεστῶτας, οἱ πλουσιώτεροι, ἐπεθύμησαν νὰ πλατύνωσι τὴν οἰκοδομήν. Ἐκοινώνησαν[2] τὴν γνώμην αὐτῶν εἰς τὸν ἐφημέριον, καὶ οὗτος τοὺς ἐσυμβούλευσε νὰ συναθροίσωσι πρῶτον τὴν χρειαζομένην δαπάνην, διὰ νὰ τελέσωσι κατ' αὐτὴν καὶ τὸ ἔργον. Ἀφοῦ ἔμαθε[3] συναγμένα τὰ ἀργύρια ὁ σεβάσμιος οὗτος παπᾶς, μίαν τῶν Κυριακῶν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, τοὺς εἶπε·

— Τέκνα μου, ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ εἰς πέτρας καὶ ξύλα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν Χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλησίας τὸ μέγεθος βλέπετε ὅτι δὲν εἴμεθ' ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμίσωμεν. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἠξεύρουν μήτε νὰ ἀναγινώσκωσι μήτε νὰ γράφωσι· πρᾶγμα ἀσυγχρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν ἠθέλαμεν πράξειν, βαλλοντες εἰς τόκον τὰ συναγμένα ἀργύρια[4], διὰ νὰ πληρόνεται ἀπ' αὐτὸν ἐτησίως διδάσκαλος γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως,

1. Πολλὰ μικρὰ ἐκκλησία· ἐπιρρηματικῶς· σήμερον προτιμῶμεν τὸ ἐπίκλην Πολύ· οἷον, Πολὺ μικρὰ ἐκκλησία.

2. Ἐκοινώνησαν. = Ἐκοινοποίησαν κατέστησαν γνωστήν.

3. Ἔμαθε συναγμένα = Κατενόησεν, ἐβεβαιώθη ὅτι ἦσαν συνηγμένα.

4. Ἀργύρια = Χρήματα. Πρβλ. τὸ γαλλικὸν Argent.

καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζεται εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἡ πτωχεία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀργίας καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὸ ὄνειδος ὅτι μόνοι ἡμεῖς εἰς ὅλην τὴν νῆσον ἀγαπῶμεν τὴν ψωμοζητίαν[1]. Τί λέγεις εἰς τοῦτο, φίλε; Δὲν σὲ φαίνεται ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς τῆς Βολισσοῦ φρονιμώτερος καὶ θεοσεβέστερος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ[2], ὅστις ἔκοψε τὰ σιτηρέσια τῶν διδασκάλων[3], διὰ νὰ οἰκοδομῇ λαμπρὰς ἐκκλησίας;

Ἀφίνω ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἱερέως τούτου δείγματα, καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἓν ἀκόμη, τὸ ὁποῖον μὲ φαίνεται ἀσυγχώρητον νὰ σιωπήσω. Ἤκουσεν ὅτι ἱερεύς τις, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐπεριήρχετο τὴν νῆσον, ζητῶν νὰ ἐμβῇ εἰς κάμμίαν ἐκκλησίαν ἐφημέριος. Τί κάμνει ὁ καλός σου Παπᾶ Τρέχας; Τρέχει πρὸς αὐτὸν νὰ τὸν προβαλῇ[4] νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν

1. Τῷ ὄντι, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπαιτῶν, τῶν καταπλημμυρούντων τὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐκ Βολισσοῦ δυστυχῶς ἔλκουσι τὴν καταγωγήν.

2. Ἰουστινιανοῦ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ἀκμάσαντος κατὰ τὰ τέλη τῆς ε' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς στ' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος, ἐγένοντο μεγάλαι πρόοδοι εἰς τὸ βυζαντιακὸν κράτος.

3. Διὰ τῆς καταργήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς λεγομένης Σχολῆς.

4. Προβάλῃ = Προτείνῃ.

ἐρημερίαν τῆς Βολισσοῦ. Μόλις ἔμαθαν οἱ ταλαίπωροι Βολισσηνοὶ τὸ ἀπροσδόκητον εἰς αὐτοὺς μέγα δυστύχημα τοῦτο, καὶ ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ δάκρυα παρακαλοῦντές με νὰ τὸ ἐμποδίσω. Ἀρίνω σε, φίλε, νὰ στοχασθῇς πόσην ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἱερέως, καὶ μάλιστα ὅταν, ἐρωτήσας αὐτὸν διατί ἀπεράσισε νὰ παραιτηθῇ τὴν ἐρημερίαν, ἔλαβα τοιαύτην ἀπόκρισιν·

— Ἐγώ, τέκνον, εἶμαι ἀγράμματος· τὸν ὁποῖον ἐπιθυμῶ νὰ βάλω εἰς τόπον μου ἐρημέριον εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι ἐπιτηδειότερος παρ' ἐμὲ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν.

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχα ν' ἀποκριθῶ; Συνέκλαυσα κ' ἐγὼ μὲ τοὺς Βολισσηνοὺς καὶ ἐπρόσμενα μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου ἱερέως, τὴν ὁποίαν καὶ ἠθέλαμεν πάθειν, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δὲν ἐπρόφθαναν νὰ λάβωσι τὸν λόγιον ἱερέα εἰς ἐρημέριον, καὶ ν' ἀφήσωσι πάλιν εἰς ἡμᾶς τὸν ἰδικόν μας. Τοῦ θαυμαστοῦ ἡμῶν παπᾶ τὸ ἔργον τοῦτο δὲν τὸ κρίνεις, φίλε, ὡς ἐγώ, ἀληθῶς σωκρατικόν;[1]

1. Σωκρατικόν="Αξιον τοῦ Σωκράτους, τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος.

Τοιοῦτος εἶναι, φίλε, ὡς σὲ τὸν περιγράφω, ὁ ἁπλούστατος καὶ φιλάνθρωπος ἐφημέριος τῆς Βολισσοῦ. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δεκαπέντε, ὁποῦ κατοικῶ τὸ χωρίον, καὶ κἀνὲν ἀκόμη πάθος κυριεῦον εἰς τὴν καλήν του ψυχήν, ἄλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ ταβάκου. Ἀλλὰ ἐλαττώθη καὶ τοῦτο πολύ, ἀφ' οὗ ἔμαθεν ὅτι μήτ' ὁ Ὅμηρος μήτ' ὁ Εὐστάθιος δὲν ἐγνώρισαν τὴν σκόνιν ταύτην, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν ἀφήσῃ καὶ ὁλότελα, ἀφοῦ τὸν ἐσυνέβη τὸ ὁποῖον μέλλω νὰ σὲ διηγηθῶ ἀστεῖον, ἢ μᾶλλον ἄτοπον καὶ ἄκαιρον, εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν. Γνωρίζεις τὸ κατάστημα[2] τοῦ σωματός μου ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ὑπερβολῇ μακρά· ὅμως ὁ καλὸς οὗτος ἱερεύς, ἂν τὸν παραβάλῃς πρὸς ἐμέ, εἶναι πυγμαῖος[3], ὥστε καὶ μὲ δίδει πολλάκις ἀφορμὴν νὰ παρῳδῶ εἰς αὐτὸν τὸ κωμικόν·

Μικρός γε μῆκος οὗτος, ἀλλ' ἅπαν καλόν.

Μίαν τῶν Κυριακῶν, εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἐπλησίασα εἰς αὐτὸν νὰ λάβω, ὡς οἱ ἄλλοι, τὸ ἀντίδωρον καί, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀνισότητα

1. Μήτ' ὁ Ὅμηρος μήτ' ὁ Εὐστάθιος. Ἴδε τὴν ἐν σελίδι 53 σημείωσιν.
2. Κατάστημα="Αναστημα, κατασκευή.
3. Πυγμαῖος=νάνος, μικρόσωμος· ἐκ τοῦ Πυγμή.

τῶν σωμάτων ἦτον ἀνάγκη νὰ σκύψω, ἔπεσεν ἀπὸ τὸν κόλπον μου ἡ κατάρατος ταβακοθήκη, καὶ ἐφέρετο ὡς ἄλλος δίσκος εἰς αὐτὸν τοῦ ἀντιδώρου τὸν δίσκον. Μόλις τὴν ἐνόησε κυλιομένην ὁ εὐλογημένος Παπᾶ Τρέχας, καί, κινούμενος αὐτομάτως πρὸς αὐτήν, τὴν ἁρπάζει μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ἀφοῦ ἐταβακίσθη, μοῦ τὴν βάλλει εἰς τὴν χεῖρα καὶ ταύτης ἐξοπίσω τὸ ἀντίδωρον, μηδ' αὐτὸ παντάπασι καθαρὸν ἀπὸ ταβάκον.

Ἄτοπον ἦτο χωρὶς ἀμφιβολίαν τοῦτο· ἀλλ' εἰς τὸν παπᾶν τῆς Βολισσοῦ ἡ τοιαύτη ἀτοπία παραβλέπεται καὶ διὰ τὰ πολλά του προτερήματα καὶ διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐμπόδισε νὰ καταλάβῃ ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην παρὰ τὸν μοιρασμὸν τοῦ ἀντιδώρου εἰς τίποτ' ἄλλο νὰ προσέχῃ δὲν ἔπρεπεν.

—

Ὅταν ἠσχολούμην εἰς τὴν Ἄλφα Ῥαψῳδίαν [1], ἤρχετο σχεδὸν καθ' ἡμέραν εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου, περιεργαζόμενος καὶ ἀναγκάζων με πολλάκις νὰ τοῦ ἐξηγῶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσ-

1. Ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου εἶναι διηρημέναι ἑκατέρα εἰς 24 βιβλία, ὀνομαζόμενα ῥαψῳδίας καὶ λαβούσας τὸ ὄνομα ἑκάστου στοιχείου τοῦ ἀλφαβήτου Α, Β, Γ, Δ κτλ. Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς δυστυχῶς δὲν ἐξέδωκεν ὅλην τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα μόνον στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδος.

σαν ὅ,τι ἔγραφα εἰς τὴν ἑλληνικήν. Κατ' ἀρχὰς τὸ πρᾶγμά μ' ἐφάνη ὀχληρόν, διὰ τὴν προξενουμένην τοῦ ἔργου μου διακοπήν· ἀλλά, βλέπων καὶ τὴν φιλομαθίαν τοῦ ἱερέως καὶ ποτε ἀκούων ἀστεῖα, ἀλλ' ὀρθὰ καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του ἀπροσδοκήτους περὶ πολλῶν πραγμάτων κρίσεις, ἐνεθυμήθην τὴν παροιμίαν

Πολλάκι καὶ κηπουρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε,

καὶ ἔκρινα ὅτι πλειοτέρα τῆς ἐνοχλήσεως ἐγίνετο ἡ ἐκ τῆς συνομιλίας του ὠφέλεια.

Μὲ ἐρώτησε πολλάκις ἂν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ μάθησις ἦτο δύσκολος. Συλλογιζόμενος τὴν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη ἡλικίαν τοῦ ἐρωτῶντος καὶ πλέον (νά σ' ἐξομολογηθῶ τὴν ἀλήθειαν) προβλέπων ὅτι ταύτης τῆς διδασκαλίας τὸ βάρος ἔμελλε νὰ προστεθῇ εἰς τὰ λοιπά μου βάρη, τοῦ αὔξησα ὑπέρμετρα τὰς δυσκολίας. Τοῦτο τὸν ἠσύχασε πρὸς καιρόν, καὶ δέν μ' ἀνέφερέ τι πλέον περὶ τῆς εὐγενικῆς [1] ἐπιθυμίας ταύτης, τὴν ὁποίαν εὔχομαι νὰ γεννηθῇ εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων καὶ νὰ γεννήσῃ εἰς αὐτὰς ὅσα καλὰ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἱεροῦ Παπᾶ Τρέχα.

1. Εὐγενικῆς=Εὐγενοῦς.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1845 ἐν Πάτραις καὶ ἀπέθανε τῷ 1874 ἐν Παρισίοις, ὅθεν καὶ μισθὸν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐτάφη ἐν Ἀθήναις. Ὁ Βασιλειάδης ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καίτοι δὲ νέος, πολλὰς καὶ ἀπουσίας τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ παρέσχε συμβολάς, καλλιεργήσας τὴν λυρικὴν καὶ δραματικὴν ποίησιν. Τῷ 1869 ἐξέδωκε τοὺς «Καλλιέργας» καὶ τὸν «Λευκὸν Νυκτερινὸν» καὶ τῷ 1873 τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» τὸν Α' τόμον, ἐν ᾧ περιελήφθη καὶ ἡ ὡραία τραγῳδία «Ὑπάτεια». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλειάδου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὁ Β' καὶ Γ' τόμος τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν», ἐξαντλησάντες δ' αὐτοὺς ἀνετύπωσεν ὁ κ. Φ. Παρασκευαΐδης εἰς τέσσαρας τόμους, περιλαβὼν ὡς πρῶτον τόμον τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» καὶ τὰ πρῶτα δραματικὰ ἔργα τοῦ πρωΐμως τὸν βίον τελευτήσαντος συγγραφέως. Τῷ Βασιλειάδῃ ἀνῆκει ἡ ἐντεχνὸς ἰδέα τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀθήνησι Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἱδρύσεως Σχολῶν τῶν Ἀπόρων Παίδων, εἰδεχθεισῶν ἤδη λειτουργούσης.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

I

Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἁρμονία γλυκυτάτη...
Κεφαλὰς παιδίων βλέπω, βλέπω οἴκημα σχολείου...
Τῆς ἀμάξης σου τὸν ὁρόμον, ἀγαθέ μου φίλε, κράτει·
ὦ, μαγεύει τὴν ψυχήν μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

Συναισθάνομαι βαθείας καὶ γλυκείας συγκινήσεις,
ὅταν βλέπω τὰ παιδία, τὰς πληθύας τοῦ σχολείου....
Μὴ μαγεύωμαι ὅτι μ' ἔρχονται αἱ ἀναμνήσεις
τῆς μικρᾶς μου ἀλφαβήτου καὶ τοῦ ἀγνοτάτου βίου;

Εἶν' αὐτὸ καὶ μόνον; Ὄχι· ὅπου ἂν σᾶς διακρίνῃ,
ἂν, μικρά μου, μετὰ πόθου ἡ ψυχή μου σᾶς θωπεύῃ,
εἰς χρυσῶν ἐλπίδων κόσμον, ὁμοῦ αὔτη ἐνθους κλίνει
Καὶ ἰδού ὑμῶν ἡ θέα διατί ἐμὲ μαγεύει.

II

Μετ' ὀλίγους ἔτι χρόνους τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδία
εἰς τὸν δύσζηλον ἀγῶνα τῆς ζωῆς θ' ἀποδυθῶσι,
ἄλλα θέλει ἀμειλίχως ἀφανίσ' ἡ δυστυχία,
ἄλλα θέλει χρυσῆ μοῖρα καὶ νεότης στεφανώσει.

Ἐὰν σήμερον τὸ ῥάκος καὶ τὸ δάκρ' ἦναι στολή των,
ποῖος αὔριον γνωρίζει ἐκ τῆς χαροπῆς πληθύος,
ἥτις σήμερον εὐφώνως ἀτακτεῖ, σκιρτᾷ, μανθάνει,
μὴ ἂν αἴφνης ἀνατείλῃ νοῦς διάφωτος καὶ θεῖος!
Θάρρος, φίλοι μου· ὁ κόσμος εἶναι μοῖρα τῶν κρειττόνων,
κ' ἤρχισαν πολλάκις οὗτοι τὴν ζωὴν των ῥακενδύται.

III

Ὁ Θεός, γλυκὺς φρουρός της, ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ
τὴν καρδίαν, ἥτις ἤλθεν ὡς ἡγέτης τοῦ σχολείου,
καὶ φωτίζει τὰ παιδία καὶ ὡς ὄρνις περιπτύσσει.
—Πῶς λατρεύει ἡ ψυχή μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΗΡΩΔΗΣ Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

Ὁ Ἡρῴδης ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς εὐπορίας καὶ τῆς δυνάμεως ἐρημίζετο ὡς ἀπόγονος τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Κέκροπος, τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Διός. Τὸ δὲ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν ἦτο μὲν ὅλως εὐτελὴς ὁ οἶκος αὐτοῦ, διότι ὁ τοῦ Ἡρῴδου πάππος εἶχε κατηγορηθῇ ἐπὶ βουλεύματι τυραννίδος, ἀλλ' ἤθελε πιθανώτατα παρέλθει ἀκατονόμαστος, ἐὰν ὁ πατὴρ Ἰούλιος Ἀττικὸς δὲν εὕρισκε κατὰ τύχην θησαυρὸν ἀκαταμέτρητον ἔν τινι αὐτοῦ οἰκίᾳ παρὰ τὸ θέατρον. Κατὰ τὸν νόμον, μέρος τοῦ πλούτου τούτου ἀνῆκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅθεν ὁ Ἀττικὸς ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ εὕρημα εἰς τὸν τότε βασιλεύοντα Νερούαν, τὸν διάδοχον τοῦ Δομιτιανοῦ, τοῦ δὲ Τραϊανοῦ προκάτοχον. *Θησαυρόν, ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ τῆς ἐμαυτοῦ οἰκίας εὕρηκα*, ἔγραφεν ὁ Ἀττικὸς πρὸς τὸν Νερούαν· *τί οὖν περὶ αὐτοῦ κελεύεις;* Ὁ δὲ καλὸς κἀγαθὸς Νερούας, μὴ θέλων νὰ στερήσῃ ἕνα τῶν ὑπηκόων τοῦ δῶρου, δι' οὗ εὐηργέτησεν αὐτὸν ἡ τύχη, *Χρῶ οἷς εὗρες*, ἀπε-

κρίθη. Ὁ Ἀθηναῖος δὲν εὐχαριστήθη εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἀπάντησιν καὶ παρέστησε τῷ βασιλεῖ ὅτι ὁ θησαυρὸς εἶναι πολὺς δι' αὐτόν. *Παραχρῶ τῷ ἑρμαίῳ,*[1] ἀπεκρίθη πάλιν ὁ αὐτοκράτωρ, *σὸν γάρ ἐστιν.* Πῶς εὑρέθη τότε εἰς Ἀθήνας τοσοῦτον πλῆθος ἀργυρίου, ἄδηλον· ἴσως ὁ εὐτυχὴς Ἀττικὸς συνέπεσε νὰ καταστῇ κύριος τοῦ χώρου, ὅπου πρὸ δύο περίπου ἑκατονταετηρίδων ὁ Ἀθηνίων εἶχε πλουτήσει φρέατα ὅλα χρημάτων, προελθόντων ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀπείρων θημεύσεων. Ὁπωσδήποτε, ὁ Ἰούλιος Ἀττικὸς ηὔξησεν ἔπειτα ἔτι μᾶλλον τὴν περιουσίαν διὰ τῆς μεγάλης προικός, ἣν ἀπὸ τῆς συζύγου ἔλαβε, καί, ἀφοῦ ζῶν πολυειδῶς εὐηργέτησε τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἀποθανὼν κατέλιπε διὰ διαθήκης εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν συμπολιτῶν ἐτήσιον κληροδότημα μιᾶς μνᾶς. Ἡ μνᾶ, ὡς γνωστόν, εἶχε δραχμὰς ἀττικὰς ἑκατόν, ὥστε, ἂν ὑπολογίσωμεν κατὰ μέσον ὅρον τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν Ἀθηναίων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς 6 000, τὸ ἐτήσιον κληροδότημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ Ἰουλίου Ἀττικοῦ ἔμελλε νὰ πληρώνηται εἰς τοὺς συμπολίτας, ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὑπέρογκον πο-

1. Ἑρμαίῳ. Ὁ Ἑρμῆς ἐθεωρεῖτο θεὸς πάροχος ἀνελπίστων, ἀπροσδοκήτων κερδῶν (κελεπίρια, τουρκιστί)· ὅθεν τὰ τοιαῦτα εὑρήματα ἐκαλοῦντο Ἕρμαια.

σὸν τῶν 600 000 ἀττικῶν δραχμῶν. Ἐπεμελήθη δὲ ἰδιαζόντως τῆς ἀνατροφῆς τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου, καλέσας ἐπὶ τούτῳ δι' ἀμοιβῶν ἀδρῶν τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν τότε σοφιστῶν. Καὶ ὁ μαθητὴς αὐτῶν ἀπέβη, ὡς εἴδομεν, εἷς τῶν δεινοτάτων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων, ὅπως ἐνοεῖτο τότε ἡ ῥητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία. Ἐτιμήθη δὲ πολυειδῶς καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων αὐτῶν. Ἔτι ζῶντος τοῦ πατρός, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ πέντε, ὁ Ἡρώδης εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἔφορος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐλευθέρων πόλεων. Ἡ πόλις τῆς Τρωάδος ἐστερεῖτο ὕδατος, ὅθεν ὁ ἔφορος ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἑξακόσια τάλαντα πρὸς κατασκευὴν νέου ὑδραγωγείου. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ἵνα συμπληρωθῆ ἀπήτησε δαπάνην ὑπερβαίνουσαν τὸν ἀρχικὸν ὑπολογισμὸν περὶ τὰ ἑκατὸν περίπου τάλαντα· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς Ἀσίας δὲν ἤθελον νὰ καταβάλωσι τὴν ὑπέρβασιν ταύτην, λέγοντες ὅτι εἶναι ἄδικον νὰ καταδαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα πεντακοσίων πόλεων εἰς τὰς κρήνας μιᾶς καὶ μόνης ἐξ αὐτῶν, ὁ γενναῖος τοῦ Ἡρώδου πατὴρ ἐχορήγησεν ἐξ ἰδίων τὸ περιπλέον ἐκεῖνο τῆς δαπάνης. Μετῆλθε δὲ ὁ Ἡρώδης καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου ἀξίωμα ἐν Ῥώμῃ τῷ 143 ἔτει ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, διότι, καθὼς οἱ αὐτοκράτορες κατελάμβανον πολλάκις τὰ

μέγιστα τῶν ἐν Ἀθήναις ἀξιωμάτων, οὕτω συνέβαινε καὶ Ἕλληνές τινες, ἰδίως Ἀθηναῖοι, νὰ ἀναδεικνύωνται ὕπατοι τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς διήγαγεν ὁ Ἡρώδης ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις, ἃς εἶχεν εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, μάλιστα δὲ ἐν Μαραθῶνι, φιλοσοφῶν ἐνταῦθα καὶ ῥητορεύων ἐν μέσῳ ἀπείρων σοφιστῶν, οἵτινες εὐχερῶς ἀνεγνώριζον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλουσίου καὶ ἐλευθερίου ἐκείνου συναδέλφου. Ὅ,τι ὅμως κατέστησεν ἀθάνατον τὸ τοῦ Ἡρώδου ὄνομα εἶναι τὰ πολυάριθμα κατασκευάσματά του, δι' ὧν ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα ἅπασαν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἠνάλωσε ποσὰ τῇ ἀληθείᾳ μυθώδη. Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι εἶπον ὅτι ἔδωκεν ἐνίοτε δείγματα ἀλλοκότου γλισχρότητος. Ἀποθανόντος λ. χ. τοῦ πατρός, ἐπεχείρησε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς πληρωμῆς τοῦ ὁρισθέντος ὑπ' ἐκείνου ἐτησίου κληροδοτήματος καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεφώνησε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους νὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον ἐφ' ἅπαξ μνᾶς πέντε, ἀλλ' ἔπειτα ἀντὶ νὰ δώσῃ μετρητά, παρέδωκεν εἰς ἕκαστον τὰς ὁμολογίας τῶν διαφόρων χρεῶν ὅσα ὤφειλον πρὸς τὴν οἰκογένειαν του, ἐξ οὗ συνέβη τινὲς μὲν νὰ μὴ λάβωσιν ὀβολόν, τινὲς δὲ νὰ πληρωθῶσιν ἐλάχιστον μόνον περίσσευμα. Ἐντεῦθεν ὅτε ὁ Ἡρώδης κατεσκεύασε τὸ

λαμπρὸν ἐκ λίθου πεντελησίου Στάδιον, τοῦ ὁποίου σῴζονται καὶ ἤδη ἐπέκεινα τοῦ Ἰλισσοῦ τὰ ἐρείπια, καὶ τὸ ὁποῖον, ἔχον μῆκος ἑξακοσίων ποδῶν καὶ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἅπαντα τὸν ὄχλον τῶν Ἀθηναίων, ἐπετελέσθη εἰς ἔτη τέσσαρα, οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἀπεθαύμασαν μὲν τὸ ἔργον, ἀλλὰ παρετήρησαν ὅτι ὀρθῶς τῳόντι τὸ στάδιον τοῦτο ἐπωνομάσθη *Παναθηναϊκόν*, διότι κατεσκευάσθη ἐξ *ὧν ἀπεστεροῦντο Ἀθηναῖοι πάντες*. Ἀλλ' ἴσως ὁ Ἡρῴδης ἐθεώρει τὸ δαπανᾶν τὰ χρήματα αὐτοῦ εἰς κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἅμα μὲν ἐκόσμουν τὰς πόλεις, ἅμα δὲ ἔτρεφον τοὺς ἐργαζομένους, λυσιτελέστερον τοῦ σιτίζειν τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας. Τῶν ἔργων ἐκείνων ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ εἶναι πρόσφορος μᾶλλον εἰς εἰδικὴν βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν ἀρκούμεθα ἐνταῦθα εἰς βραχεῖάν τινα περὶ αὐτῶν σημείωσιν. Ὁ Ἡρῴδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου αὐτοῦ Ῥηγίλλης θέατρον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ κέδρου λαμπρῶς ἐξειργασμένου καὶ γεγλυμμένου καὶ τοῦ ὁποίου ὅμοιον δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Πλὴν τούτου ᾠκοδόμησεν Ὠδεῖον, ἕτερον τοῦ προϋπάρχοντος, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ, κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως, διετέλεσεν ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ χωμάτων κεκαλυμμένον·

μόλις δὲ κατὰ τὸ 1855 ἐξεχώσθη καὶ ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ σχῆμα, ἂν ὄχι τὴν πάλαι λαμπρότητα καὶ καλλονήν. Ἀλλὰ τί ταῦτα; Τὸ θέατρον, ὅπερ ἤγειρεν ἐν Κορίνθῳ, τὰ πλούσια ἀναθήματα καὶ κοσμήματα, ὅσα ἐχορήγησεν εἰς τὸν ἐν Ἰσθμῷ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ λουτρά, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασεν ἐν Θερμοπύλαις, δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξαντλήσωσι τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἤπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εὔβοια, ἡ Βοιωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔλαβον ἀλληλοδιαδόχως πολλὰς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίας. Αἱ δὲ ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνίδες πόλεις διὰ πολυαρίθμων ἐπιγραφῶν ἐδήλωσαν τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην, ἀποκαλοῦσαι τὸν Ἡρῴδην προστάτην αὐτῶν καὶ εὐεργέτην.

Ὁ Ἡρῴδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἐτῶν εἰς Μαραθῶνα, κηδευθεὶς πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ κατασκευασθέντι Παναθηναϊκῷ Σταδίῳ· ὥστε, ἀναφανεὶς τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἀδριανοῦ, ἤκμασεν ἰδίως ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, τοῦ βασιλεύσαντος μέχρι τοῦ ἔτους 162 καὶ κατὰ πλεῖστον τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου διαδόχου Μάρκου τοῦ Αὐρηλίου, ὅστις καὶ *Ἀντωνῖνος φιλόσοφος* ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπονομάζεται.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

ΤΟ ΣΤΕΡΕΩΜΑ

Εὐφραίνου, ὦ ψυχή μου, τῆς κτίσεως τὰ κάλλη,
ἡ γῆ θαυμάτων πλήρης ἐνώπιόν σου θάλλει·
κ' ἂν τῆς νυκτὸς ὁ πέπλος ἐπὶ μικρὸν τὰ κρύψῃ,
πληθὺς θαυμάτων νέων γεννᾶται εἰς τὰ ὕψη.

Γλυκεῖα νηνεμία! νυκτερινὴ γαλήνη!
στιλπνή, ἀκτινοβόλος, μηνοειδὴς σελήνη·
λάμπει ἐπὶ αἰθέρος εἰς ὁράσιν λελουσμένου,
ὡς κόσμημ' ἀδαμάντων εἰς μέτωπον παρθένου.

Ἡ πόλις ὅλη κεῖται ὡς ἄνθρωπος ὑπνώττων·
κανένα δὲν ἀκούεις εἰς τὸν ἀέρα κρότον·
ὡς πλὰξ χρυσοῦ ἀπέφθου τὸ πέλαγος μαρμαῖρον
ἀντανακλᾷ τὴν λάμψιν ἑκάστου τῶν ἀστέρων.

Γλαυκόν, γλυκύ, γελόεν τοῦ οὐρανοῦ τὸ χρῶμα·
νέφος οὐδὲν σκιάζει τὸ καθαρόν του δῶμα·
καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἐνάστρου ὀροφῆς του,
ἡ δόξα διαλάμπει καὶ χάρις τοῦ Ὑψίστου!

Ὁ μέγας Γαλαξίας ὡσὰν πλατεῖα ζώνη
ἐκ πέρατος εἰς πέρας τοὺς οὐρανοὺς κυκλόνει,
σπόρος πυκνὸς καὶ ἄστρων φυταλιὰ μεγάλη,
ἐξ ἧς ὁ Πλάστης κόσμους διπλοῦς ἐκβάλλει.

Μικρὰν τῶν ἄλλων ἄστρων, δειλαὶ ὡς πελειάδες,
ὁδεύουν κατὰ μόνας αἱ ἄσπιλοι Πλειάδες,
ἀχώριστοι παρθένοι μὲ συστολὴν μεγάλην
ὁμοῦ συνανατέλλουν, καὶ δύουν ὁμοῦ πάλιν.

Ὁ εὔζωνος Ὡρίων νυκτιπολεῖ κατόπιν,
ἀργυροήλου ξίφους χρυσῆν βαστάζων κώπην,
ἄγρυπνος στρατιώτης καὶ φύλαξ πιστός, μένων
ἔνθα ὁ Ἀρχηγός του τὸν ἔχει τεταγμένον.

Ἐδῶ σμαράγδου δίκην ἓν ἄστρον πρασινίζει,
ἐκεῖ ἐρυθρὸν ἄλλο ὡς ἄνθραξ σελαγίζει,
καὶ ὅλα ὁμοῦ λάμπουν ἀτάκτως ἐσπαρμένα,
ποῦ μὲν πυκνὰ ὡς ἄμμος, ποῦ δὲ ἀραιωμένα.

Ὦ οὐρανέ, ὦ κάλλος αἰώνιον, ἀρχαῖον,
ἀείποτε νεάζον, ἀείποτε ἀκμαῖον,
ὁ τύπος τῶν δακτύλων τοῦ Πλάστου εἰς σὲ μόνον
ἀνέπαφος τηρεῖται δι' ὅλων τῶν αἰώνων.

Ποτὲ τὸ κρύσταλλόν σου τὸ διαυγὲς ἐκεῖνο
μ' ἀναπνοὴν ὁ σκόλιπξ ἐγὼ δὲν θὰ μολύνω·
οὐδὲ κανεὶς μοναρχης, ὅστις τὴν γῆν ἐκπλήσσει,
δὲν θέλει ἓν σου ἄστρον μικρὸν μετατοπίσει.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΜΙΑ ΜΗΤΕΡΑ

(Κατὰ τὸν δανὸν Ἀνδερσεν)

Ἦτο χειμών. Ὁ ἥλιος ἔδυσεν ἤ ἀπὸ τῶν νεφῶν ἀπεσβέσθη, ὁ ἄνεμος ἔξω ἄγριος ἐγόγγυζεν, ἡ χαλαζα ἔπληττε διακεκομμένως τοῦ παραθύρου τὰς ὑέλους.

Νεαρὰ μήτηρ ἐκάθητο παρὰ τὴν κοιτίδα τοῦ τέκνου της. Τοῦτο κάτωχρον, μὲ ὀρθαλμοὺς κλειστούς, ἀνέπνεε δυσκόλως, καὶ ἑκάστη ἀναπνοή ἦτο βαθεῖα, ὡς νὰ ἦτο ἀναστεναγμός. Ἔφερεν ἐπὶ τοῦ μετώπου του πλειοτέρας ῥυτίδας ἡ ἔτη.

Ἠδύνατό τις μόνον ἀτενίζων ν' ἀναγνώσῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς μητρὸς ὅτι βαρεῖα ὀδύνη ἐσπάραττεν ἐνδομύχως τὴν ταλαίπωρον. Ἔβλεπε τὸ ἀσθενοῦν μετὰ λύπης ἀφώνου, ὡς ἡ ἀπελπισία. Ἠγρύπνει ἀπὸ τριῶν νυκτῶν.

Ἡ θύρα ἐκρούσθη.

— Εἰσέλθετε, εἶπεν ἡ μήτηρ.

Ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ ἐκλείσθη πάλιν ἀθορύβως. Ἡ περίλυπος μήτηρ, μὴ ἀκούουσα βήματα, ἐστράφη νὰ ἴδῃ.

Εἰδε τότε νὰ πλησιάζῃ κάτισχνος γέρων, κεκαλυμμένος διά τινος σκεπάσματος, ὡς τῶν ἵππων. Ἦτο ἔνδυμα ἐλεεινόν. Ἄλλο νὰ φορέσῃ δὲν θὰ εἶχεν. Ἦτο γυμνόπους· διὰ τοῦτο βεβαίως ἐβημάτιζεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀψοφητί. Σκελετώδης, σιγηλός.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ γέρων ἔτρεμεν ὑπὸ τοῦ κρύους, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἐσιώπα, τὸ δὲ τέκνον ἐφαίνετο βαθύτερον κοιμώμενον ἀφ' ὅτου αὐτὸς εἰσῆλθεν, ἡ πτωχὴ μήτηρ ἠγέρθη νὰ συνδαυλίσῃ τὴν ἑστίαν, νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὸν κατάψυκτον.

Ὁ γέρων κατέλαβε τὴν θέσιν της καὶ ἤρξατο νὰ βαυκαλίζῃ τὸ νήπιον ἐφάδων ᾄσμα θανασίμως πένθιμον εἰς γλῶσσαν ἄγνωστον.

— Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι θὰ λυτρώσω αὐτό; εἶπεν ἡ μήτηρ ἀπευθυνομένη εἰς τὸν σκοτεινὸν ξένον.

Λυτὸς ἔκαμε διὰ τῆς κεφαλῆς σημεῖον, ὅπερ οὔτε ναὶ οὔτε ὄχι ἐδήλου, καὶ ἀρῆκε μειδίαμα ἀλλόκοτον.

Ἡ μήτηρ ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμούς, μεγάλα δάκρυα ἤρχισαν λειβόμενα ἐπὶ τῶν παρειῶν της, ἡ κεφαλή της ἔπεσε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ στήθους.

Ὁ γέρων ἤρεμα ἐκίνει τὸ λίκνον ἐρεθίζων αὐτήν. Ἐκεῖ ἡ καταβεβλημένη μήτηρ, θαλπομένη ὑπὸ τῆς πυρᾶς, ἐκλυομένη ὑπὸ τῆς λύπης, ἀφέθη ἄκουσα εἰς λιπόθυμον ὕπνον ἐπὶ στιγμήν· ἀπὸ

τριῶν ἡμερονυκτίων εἶχε νὰ φάγῃ, εἶχε νὰ κοιμηθῇ. Λίγης ἀφυπνίσθη ἔντρομος, παγερά.

— Ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ γέρων; ἀνεφώνησεν.

Ἐκεῖνος δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ.

Τρέχει εἰς τὴν κοιτίδα.

Ἡ κοιτὶς ἦτο κενή. — Πτωχὴ μῆτερ! . . . Ὁ ὕπνος σου συνέδραμε τὸν θάνατον· οἱ ἀδελφοὶ βοηθοῦνται.

Ὁ γέρων εἶχεν ὑφαρπάσει τὸ παιδίον.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν τὸ παλαιὸν ὡρολόγιον, ὅπερ ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς μίαν γωνίαν ἠρείδετο, ἐφάνη ὡσεὶ λυόμενον, τὸ ἐκκρεμὲς κατέδη ἕως τοῦ ἐδάφους, ἡ ὥρα ἐσταμάτησεν.

Ἀντίπεραν, μακράν, ἠκούσθη φωνὴ γλαυκός.

Ἡ μήτηρ ἐλαφροσκεπής, λυσίκομος, ἐρρίφθη ἔξω τῆς οἰκίας ἀναφωνοῦσα·

— Τέκνον μου! Τί ἔγεινε τὸ τέκνον μου;

Γυνὴ ὑψηλή, περιβεβλημένη μέλαιναν μακρὰν ἐσθῆτα καὶ περιφερομένη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἀπέναντι τῆς οἰκίας, μὲ τοὺς πόδας εἰς τὴν χιόνα, τῇ εἶπεν·

— Ἄφρων! ἀφῆκες τὸν Θάνατον νὰ εἰσέλθῃ καὶ βαυκαλίσῃ τὸ τέκνον σου, ἀντὶ ν' ἀποδιώξῃς αὐτόν. Ἀπεκοιμήθης, ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἦτο ἐκεῖ, ἐν ᾧ αὐτὸ ἐπερίμενε: νὰ κλείσῃς τοὺς ὀφθαλμούς. Τότε τὸ ἥρπασεν. Εἶδον αὐτὸν νὰ φεύγῃ δρομαῖος καὶ νὰ φέρῃ τὸ τέκνον σου εἰς τοὺς βραχίονάς

του. Ἔφευγε ταχύς, ὡς ὁ ἄνεμος, καὶ ὅ,τι ὁ Θάνατος ἀπαγάγῃ οὐδέποτε φέρει ὀπίσω, πτωχὴ μῆτερ, οὐδέποτε!

— Ὦ, εἰπέ μοι μόνον τὴν ὁδόν, ἣν ἔλαβεν, ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ, καὶ θὰ δυνηθῶ νὰ ἀνεύρω αὐτὸν ἐγώ.

— Ἀληθῶς, οὐδὲν μοὶ εἶναι εὐκολώτερον, εἶπεν ἡ μέλαινα γυνή, ἀλλὰ πρὶν ἢ τοῦτο κάμω, θέλω νὰ μοὶ τραγῳδήσῃς ὅλα τὰ ἄσματα, ἄτινα ἔψαλλες βαυκαλίζουσα τὸ τέκνον σου ὑγιές. Εἶμαι ἡ Νύξ.

— Σοὶ τὰ λέγω ὅλα, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, εἶπεν ἡ μήτηρ, ἀλλ' ἄλλοτε, ἀλλ' ἀργότερον. Ἄφες με ἤδη νὰ περάσω μήπως τοὺς συναντήσω καὶ ἐπανεύρω τὸ τέκνον μου.

Ἀλλ' ἡ Νὺξ ἔμεινεν ἄφωνος καὶ ἀνένδοτος. Τότε ἡ δειλαία μήτηρ, περίδακρυς καὶ ἀγωνιῶσα, ἤρξατο ἐπᾴδουσα· οἱ λυγμοὶ ἦσαν τὸ μέτρον τῶν στίχων, καὶ ἐλέγοντο μετὰ τοσαύτης περιπαθείας καὶ στοργῆς, ὥστε ἦτο δυνατὸν ν' ἀναστήσωσι νεκρὸν καὶ οὐχὶ ν' ἀποκοιμίσωσιν ἐγρηγορότα. Εἶπε·

Κοιμήσου, ἄστρον μου γλυκύ,
τὰ βλέφαρά σου κλεῖσε·
Ἡμέρα εἶμαι, φυλακὴ
τοῦ ὕπνου σου. Κοιμοῦ.

Κοιμήσου· εὐφροσύνη μου
καὶ ὕπνος μου σὺ εἶσαι,
σὺ εἶσαι ἡ γαλήνη μου
καὶ τ' ὄνειρον ὁμοῦ . . . .

Καὶ ὅταν πάλιν τὴν αὐγὴν
τὰ ὄμματα ἀνοίγῃς
καὶ μὲ οὐράνιον σιγὴν
ἐμπρός μου μειδιᾷς,

λέγω : «Ξανθέ μου ἥλιε,
ἐάν ποτε μοῦ φύγῃς,
ὦ ! . . .

Ἡ φωνὴ τῆς μητρὸς ἐθραύσθη ὑπὸ χείμαρρον δακρύων, ὡς κλωνίον κρίνου ὑπὸ πολλὴν δρόσον. Ἔμεινεν ὀλολύζουσα.

— Ἀρκεῖ, εἶπεν ἡ Νὺξ συγκεκινημένη. Ταλαίπωρος, ἦρχισες ὅθεν ἔπρεπε νὰ τελειώσῃς . . . . Ἄγε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο δάσος τῶν κυπαρίσσων· ἐκεῖ εἶδον νὰ εἰσέλθῃ ὁ Θάνατος μετὰ τοῦ τέκνου σου.

Ὥρμησεν ἡ μήτηρ, ῥθάνει, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους ἡ ὁδὸς ἠνοίγετο εἰς δύο. Ἐστάθη ἀποροῦσα ποῦ νὰ διευθυνθῇ, ἂν δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ.

Ἀκριβῶς ὅθεν ἡ ὁδὸς διεκλαδίζετο μεγάλη ἐρύετο βάτος, ἥτις οὔτε ἄνθη οὔτε φύλλα εἶχε πλέον, διότι ἦτο χειμών. Ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ

τοῦ παγετοῦ καὶ εἰς τοὺς κλῶνάς της ἀντὶ ἀνθέων ἔφερε κρύσταλλα.

Εἶπεν ἡ μήτηρ εἰς τὴν βάτον·

— Μήπως εἶδες τὸν Θάνατον νὰ διέλθῃ μετὰ τοῦ τέκνου μου ἐδῶθεν ;

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ ἀκανθηρὸς θάμνος· ἀλλὰ δὲν θὰ σοὶ εἴπω τὴν ὁδόν, ἣν ἔλαβε, πρὶν μὲ θερμάνῃς εἰς τὸ στῆθός σου, διότι, βλέπεις, ἀπεκρυσταλλώθην.

Ἡ μήτηρ ἄνευ δισταγμοῦ ἐγονυκλίτησε καὶ ἐνηγκαλίσθη θλίβουσα τὴν βάτον ἐπὶ τοῦ στήθους της. Οἱ πάγοι ἀνελύοντο, αἱ ἄκανθαι γυμνούμεναι εἰσήρχοντο εἰς τῆς μητρὸς τὰ στήθη καὶ τὸ αἷμα ἀπελείβετο εἰς ῥανίδας μεγάλας.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐν ᾧ τὸ στῆθος τῆς μητρὸς κατεσχίζετο καὶ τὸ αἷμά της κατέρρεεν ἐπὶ τῆς βάτου, ἥτις ἦτο ἀγρία λευκάκανθα, ἀνεβλάστανον περικαλλῆ πράσινα φύλλα καὶ ὡραῖοι ἐρυθρωποὶ καρποί. Τόσον θερμὴ εἶναι ἡ καρδία μιᾶς μητρός!

Τότε ἡ βάτος τῇ ὑπέδειξε τὴν ὁδόν, ἣν ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ.

Λύτη ἔδραμε φλογερά, ὡς ἠλιακὴ ἀκτὶς καὶ μετὰ μικρὸν περιῆλθεν εἰς τὴν ὄχθην μεγάλης λίμνης, ἐφ' ἧς οὔτε λέμβος οὔτε πλοιάριον ἐφαίνετο. Ἡ λίμνη ἦτο παγωμένη εἰς τοσοῦτον, ὥστε ἀδύνατον νὰ διέλθῃ αὐτὴν κολυμβῶσα, ἐπὶ το-

σοῦτον ἅμα ὑδατώδης, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διέλθῃ αὐτὴν πεζῇ. Βλέπει κύκλῳ· εἰς τὸ πλάτος ἡ λίμνη ἀπέραντος, ὡς ὁ λογισμός. Ἡ τάλαινα μήτηρ ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ ἀνέτεινεν ἱκέτιδας χεῖρας ἐλπίζουσα ὅτι ὁ Θεὸς ἤθελε θαυματουργήσει ὑπὲρ αὐτῆς.

— Μὴ ἔλπιζε τὸ ἀδύνατον, τῇ λέγει ἡ νηρηὶς τῆς λίμνης, ἐγείρουσα τὴν λευκὴν κεφαλήν της ὑπὲρ τὰ ὕδατα· ἂς ἴδωμεν μᾶλλον ἂν αἱ δύο ἡμεῖς θὰ κατορθώσωμεν τοῦτο. Ἀγαπῶ νὰ συναθροίζω τοὺς πολυτίμους λίθους, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου εἶναι οἱ ὡραιότεροι ἀφ' ὅσους ποτὲ εἶδον· δέχεσαι νὰ κλαύσῃς ἐπὶ τῶν ὑδάτων μου τόσον, ἕως οὗ καταπέσωσι καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου; Διότι οὕτω τὰ δάκρυά σου θὰ μεταβληθῶσιν εἰς μαργαρίτας, οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς ἀδάμαντας. Μετὰ τοῦτο δὲ θὰ σὲ μεταφέρω ἐπὶ τῆς ἑτέρας μου ὄχθης, εἰς τὸ μέγα θερμὸν φυτοκομεῖον, ὅπου ὁ Θάνατος διαμένει καὶ ὅπου καλλιεργεῖ τὰ δένδρα καὶ τὰ ἄνθη, ὧν ἕκαστον ἀναπαριστᾷ μίαν ζωὴν ἀνθρώπου.

— Ὦ, μόνον τοῦτο θέλεις; εἶπεν ἡ πτωχὴ μήτηρ. Ὅλα, ὅλα σοὶ δίδω διὰ νὰ προφθάσω τὸ τέκνον μου!

Καὶ ἤρξατο κλαίουσα, κλαίουσα εἰς τοσοῦτον, ὥστε, στειρεύσαντες πλέον οἱ ὀφθαλμοί, ἠκολούθησαν τὰ δάκρυα, ἅτινα εἶχον μεταβληθῇ εἰς μαργαρίτας, καὶ ἐχύθησαν ἐντὸς τῆς λίμνης, ὅπου μετεβλήθησαν οὗτοι εἰς ἀδάμαντας. Τότε τὸ πνεῦμα ἀνέτεινε τοὺς βραχίονάς του, ἔλαβε τὴν τυρλὴν μητέρα καὶ ἐντὸς στιγμῆς μετήγαγεν ἐπὶ τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Ἐκεῖ ἠγείρετο τὸ ἀνάκτορον τῶν ζώντων ἀνθέων.

Ἦτο μέγα παλάτιον ὑέλινον, μήκους πολλῶν λευγῶν, ἡπίως θερμαινόμενον τὸν χειμῶνα ὑπὸ ἀοράτων ἑστιῶν καὶ τὸ ἔαρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἡ πτωχὴ μήτηρ δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ αὐτό, ἐπειδὴ ὄμματα δὲν εἶχε πλέον. Ἐκινήθη ψηλαφῶσα ἕως οὗ ἀνεῦρε τὴν εἴσοδον· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ἐκάθητο γραῖα οἰκοφύλαξ.

— Τί ζητεῖς ἐδῶ; ἠρώτησεν ἡ φρουροῦσα.

— Ὦ, μία γυνή! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ, θὰ μὲ εὐσπλαγχνισθῇ! — Καὶ εἶπεν:

— Ἔρχομαι ζητοῦσα τὸν Θάνατον, ὅστις ἥρπασε τὸ τέκνον μου.

— Πῶς ἦλθες ἕως ἐδῶ καὶ τίς σὲ ἐβοήθησεν; ἐπανέλαβεν ἡ γραῖα.

— Ὁ ἀγαθὸς Θεός, εἶπεν ἡ μήτηρ, μὲ εὐσπλαγχνίσθη. Σὺ ὁμοίως θὰ μὲ εὐσπλαγχνισθῇς καὶ θὰ μοὶ εἴπῃς ποῦ δύναμαι νὰ ἐπανεύρω τὸ τέκνον μου.

— Δὲν γνωρίζω τὸ τέκνον σου, εἶπεν ἡ γραῖα,

καὶ σὺ δὲν δύνασαι πλέον νὰ τὸ ἰδῇς. Πολλὰ ἄνθη καὶ δένδρα ζωῆς ἀπέθανον τὴν νύκτα ταύτην. Μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθῃ ὁ Θάνατος διὰ νὰ τὰ ἀποσπάσῃ, διότι δὲν ἀγνοεῖς ὅτι πᾶν ἀνθρώπινον πλάσμα ἔχει ἐδῶ τὸ ἄνθος του ἢ τὸ δένδρον του, κατὰ τὸ σῶμα ἑκάστου. Ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὡς τὰ ἄλλα φυτὰ ὄψιν, ἔχουσιν ὅμως καρδίαν, καὶ ἡ καρδία αὕτη πάλλει πάντοτε. Καὶ ἀφ' οὗ ἡ καρδία τῶν μικρῶν παιδίων κτυπᾷ, ὡς καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἂν διὰ τῆς ἀφῆς ἠδύνασο ν' ἀναγνωρίσῃς τὸν παλμὸν τοῦ ἰδικοῦ σου . . . .

— Ὦ, ναί, ναί, εἶπεν ἡ μήτηρ, θὰ τὸ ἀναγνωρίσω, εἶμαι βεβαία.

— Τίνος ἡλικίας ἦτο τὸ τέκνον σου;

— Ἐνὸς ἔτους· ἐμειδία πρὸ πολλοῦ καὶ μόνον διὰ πρώτην φορὰν εἶπε χθὲς τὸ ἑσπέρας: *Μαμά μου*!

— Θὰ σὲ ὁδηγήσω εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν μονοετῶν παιδίων· ἀλλὰ τί θέλεις μοὶ δώσει;

— Μήπως ἔχω τι πλέον νὰ διαθέσω; εἶπεν ἡ μήτηρ. — Τίποτε, ὡς βλέπεις· ἀλλ' ἂν πρόκηται χάριν σοῦ νὰ ὑπάγω γυμνόπους εἰς τὸ πέρας τοῦ κόσμου, θὰ ὑπάγω!

— Δὲν ἔχω ὑποθέσεις εἰς τὸ πέρας τοῦ κόσμου, εἶπε ξηρῶς ἡ γραῖα· ἀλλ' ἂν θέλῃς νὰ μοὶ δώσῃς τοὺς μακροὺς μέλανας βοστρύχους σου, ἀναλαμβάνουσα τὴν φαιὰν κόμην μου, θὰ κάμω ὅ,τι ποθεῖς.

— Τοῦτο μόνον; εἶπεν ἡ πτωχὴ γυνή. Ὦ, λάβε τους, λάβε τους!

Καὶ ἡ μήτηρ τῇ ἔδωκε τοὺς ὡραίους μέλανας πλοκάμους της εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν ὀλίγων λευκῶν τριχῶν τῆς γραός.

Τότε εἰσῆλθον εἰς τὸ μέγα θερμὸν φυτοκομεῖον τοῦ Θανάτου, ὅπου φυτά, ἄνθη, θάμνοι, δένδρα, εἶναι παρατεθειμένα καὶ διακεκριμένα κατὰ ἡλικίαν. Ἦσαν ἐκεῖ ὑάκινθοι ὑπὸ ὑαλίνας καλύπτρας, ὑδροχαρῆ φυτὰ ἔπλεον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν λεκανῶν, ἄλλα ζωηρὰ καὶ δροσώδη, ἄλλα ἀσθενῆ καὶ μαραινόμενα. Ἦσαν ἐκεῖ μεγαλοπρεπεῖς φοίνικες, λεῦκαι γιγάντειοι, βαθύσκιοι πλάτανοι· ἦσαν ἐρεῖκαι, ἔρπυλλοι, θύμοι ἀνθοστερεῖς. Πᾶν δένδρον, πᾶν χόρτον, πᾶν ἄνθος εἶχε τὸ ὄνομά του καὶ ἀναπαρίστα μίαν ζωὴν ἀνθρωπίνην. Ἦσαν ἐκεῖ δένδρα μεγάλα εἰς στενοὺς πίθους, ἑτοίμους νὰ διαρραγῶσιν ἕνεκα τῆς σμικρότητός των· ἦσαν πάλιν πολλὰ μικρὰ φυτὰ τεθειμένα εἰς πολυτελεῖς γάστρας, δεκάκις ἀναλόγως δι' αὐτὰ μεγαλειτέρας. Οἱ στενοὶ πίθοι παρίστανον τοὺς πτωχούς, αἱ μεγάλαι γάστραι τοὺς πλουσίους.

Τέλος ἡ μήτηρ ἔφθασεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παιδίων.

— Ἐδῶ! τῇ εἶπεν ἡ γραῖα.

Τότε ἡ τυφλὴ μήτηρ ἤρχισε νὰ ἀκροᾶται τοὺς παλμοὺς τῶν ἀνθέων καὶ νὰ θίγῃ τὰς παλλομένας καρδίας των.

Εἶχε δὲ κλίνει τοσάκις ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ τέκνου της, τοὺς παλμούς του αἰσθανομένη, ὥστε θὰ ἀνεγνώριζε τὴν καρδίαν του καὶ ἐν μέσῳ μυριάδων ἄλλων καρδιῶν.

— Ἐδῶ εἶναι! ἐδῶ εἶναι! ἀνεφώνησεν ἐν τέλει τείνουσα τὰς χεῖράς της εἰς μικρόν τινα κάκτον, ὅστις ἔκλινε μεμαραμμένος παρά τινα ἐκεῖ πλευράν.

— Μὴ ἐγγίζεις τὸ ἄνθος τοῦ τέκνου σου, φῇ εἶπεν ἡ γραῖα, ἀλλὰ τοποθετήσου ἐδῶ πλησίον. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμένω τὸν Θάνατον, καὶ ὅταν αὐτὸς ἔλθῃ, μὴ ἀφήσῃς αὐτὸν ν' ἀποσπάσῃ τὸ δενδρύλλιον, καὶ ἂν ἐπιμείνῃ, ἀπείλησε αὐτὸν ὅτι θὰ κάμῃς τὸ ἴδιον εἰς δύο ἄλλα ἄνθη· αὐτὸς θὰ φοβηθῇ, διότι διὰ νὰ ἀποσπάσῃ ἓν τῶν φυτῶν πρέπει νὰ λάβῃ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θάνατος ὀφείλει λόγον εἰς τὸν Θεὸν δι' ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἄνθη.

— Ἀλλὰ διὰ τί, εἶπεν ἡ μήτηρ, διὰ τί κρυόνω;

— Εἰσέρχεται ὁ Θάνατος, εἶπεν ἡ γραῖα· μεῖνε αὐτοῦ καὶ ἐνθυμήσου πᾶν ὅ,τι σὲ εἶπα.

Καὶ ἡ γραῖα ἔφυγεν.

Καθ' ὅσον ὁ Θάνατος προσήρχετο, ἡ μήτηρ

ἠσθάνετο τὸ ψῦχος διπλασιαζόμενον. Δὲν ἔβλεπεν αὐτόν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τέλος ἦτο ἐμπρός του.

— Πῶς ἠδυνήθης νὰ εὕρῃς τὸν δρόμον ἕως ἐδῶ; Πῶς μάλιστα ἠδυνήθης νὰ φθάσῃς ἐδῶ πρὶν ἐμοῦ; εἶπεν ὁ Θάνατος.

— Εἶμαι μήτηρ! ἀπεκρίθη ἡ δύσμοιρος.

Ὁ Θάνατος ἐκτείνει τὸν ξηρὸν βραχίονά του πρὸς τὸν μικρὸν κάκτον· ἀλλ' ἡ μήτηρ, νοήσασα τοῦτο, ἐκάλυψεν αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν της μετὰ τοσαύτης ἰσχύος καὶ ἐπιμονῆς, ὥστε οὔτος οὐδ' ἓν τῶν ῥύλλων του συνέλαβεν.

Τότε ὁ Θάνατος ἐφύσησεν ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς καὶ ἡ ἀτυχὴς ἠσθάνθη τὴν πνοὴν αὐτοῦ ὡς ἀπὸ στόματος ἐκπνεομένην μαρμάρου. Οἱ μυῶνες αὐτῆς ἐχαλαρώθησαν καὶ αἱ χεῖρές της ἀπεσπάσθησαν τοῦ φυτοῦ ἀνίσχυροι καὶ κατάψυχροι.

— Ἄρρον! δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ παλαίσῃς ἐναντίον μου, εἶπεν ὁ Θάνατος.

— Ὄχι· ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Θεὸς δύναται τοῦτο, ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ.

— Ἐγὼ πράττω ὅ,τι ἐκεῖνος μὲ διατάττει, ἀπήντησεν ὁ Θάνατος. Εἶμαι ὁ κηπουρός του· ἀνασπῶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ δένδρα, ἃ ἐφύτευσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ φυτεύω πάλιν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ μεγάλου κήπου τοῦ παραδείσου.

— Ὦ, ἀπόδος μοι τὸ τέκνον, εἶπεν ἡ μήτηρ κλαίουσα καὶ ὀλοφυρομένη, ἢ ταυτοχρόνως ἀπόσπασον καὶ τὸ δένδρον τὸ ἰδικόν μου!

— Ἀδύνατον, εἶπεν ὁ Θάνατος· σὺ ἔχεις νὰ ζήσῃς ἀκόμη τριάκοντα ἔτη.

— Τριάκοντα ἔτη! ἀνεφώνησεν ἄπελπις ἡ μήτηρ· καὶ τί θέλεις, ὦ Θάνατε, τί θέλεις νὰ κάμω τὰ τριάκοντα ταῦτα ἔτη; Δὸς αὐτὰ εἰς εὐτυχεστέραν μητέρα, ὅπως ἐγὼ ἔδωκα τὸ αἷμά μου εἰς τὴν βάτον, τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὴν λίμνην, τοὺς πλοκάμους μου εἰς τὴν γραῖαν.

— Ὄχι, εἶπεν ὁ Θάνατος· αὕτη εἶναι ἡ βουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδὲν νὰ παραλλάξω δύναμαι.

— Τότε λοιπόν, εἶπεν ἡ μήτηρ, οἱ δύο μας! Θάνατε, ἐὰν ἐγγίσῃς τὸ φυτὸν τοῦ τέκνου μου, θ' ἀποσπάσω καὶ ἐγὼ ταῦτα.

Καὶ συνέλαβε διὰ τῶν χειρῶν δύο νεαρὰς φυξίας.

— Μὴ ἐγγίζεις εἰς τὰ ἄνθη ταῦτα, ἀνεφώνησεν ὁ Θάνατος· λέγεις ὅτι εἶσαι δυστυχής, καὶ ὅμως θέλεις νὰ καταστήσῃς μίαν ἄλλην μητέρα δυστυχεστέραν ἀπὸ σέ, διότι αἱ δύο αὗται φυξίαι εἶναι δύο δίδυμα.

— Ὦ, μία μήτηρ ἀκόμη! εἶπεν ἡ πτωχὴ γυνή, καὶ ἄρῃκε τὰ ἄνθη.

Ἐγένετο σιγή, καθ' ἣν ἐφαίνετο ὡς νὰ ἠσθάνθη ὁ Θάνατος ἐλέους συγκινήσεις.

— Λάβε, εἶπεν ὁ Θάνατος παρουσιάζων εἰς τὴν μητέρα δύο ὡραίους ἀδάμαντας· εἶναι οἱ ὀφθαλμοί σου· ἐπῆρα αὐτοὺς διερχόμενος ἀπὸ τῆς λίμνης. Ἀνάλαβε αὐτούς. Εἶναι λαμπρότεροι καὶ ὡραιότεροι ἀφ' ὅσον ποτὲ ὑπῆρξαν. Σοὶ τοὺς χαρίζω, καὶ ἰδὲ εἰς τὸ βαθὺ τοῦτο νᾶμα τῆς πηγῆς, ὅπερ ῥέει πλησίον σου. Θὰ σοὶ εἴπω τὰ ὀνόματα τῶν δύο τούτων ἀνθέων, ἅπερ ἤθελες ν' ἀποσπάσῃς, καὶ θὰ ἴδῃς ὅλον τὸ μέλλον, ὅλον τὸν βίον τῶν δύο τούτων φυξιῶν. Θὰ ἴδῃς τί ἤθελες νὰ θραύσῃς καὶ ἀφανίσῃς.

Καὶ ἀναλαβοῦσα τὰ ὄμματά της ἡ μήτηρ εἶδεν εἰς τὴν πηγήν. Ἦτο μαγικὸν θέαμα νὰ βλέπῃ τις διὰ ποῖον μέλλον ἀγαθοεργιῶν καὶ εὐδαιμονίας ἦσαν προωρισμένα τὰ δύο ἄνθη, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ ἐκριζώσῃ. Ἡ ζωὴ των ἔρρεεν ὑπὸ ὁρίζοντα χαρᾶς ἐν μέσῳ συναυλίας εὐλογιῶν.

— Ἄ, εἶπεν ἡ μήτηρ καλύπτουσα τοὺς ὀφθαλμούς της, θὰ ἐγινόμην ἔνοχος φοβερά.

— Ἰδέ, εἶπεν ὁ Θάνατος.

Αἱ δύο φυξίαι εἶχον ἀφανισθῆ καὶ ἀντ' αὐτῶν ἀνεφαίνετο εἰς μικρὸς κάκτος, ὅστις ἐλάμβανε τὸ σχῆμα παιδίου. Τὸ παιδίον ἀνεπτύσσετο, καὶ ἐγένετο ἀνὴρ πλήρης παθῶν φλογερῶν. Ἡ ζωή του

ἦτο σύννεφον δακρύων, παραφορᾶς, ὀδύνης. Ἀπέθνησκεν αὐτόχειρ.

— Ὦ, Θεέ μου, εἶπεν ἡ μήτηρ, τίς ἦτο αὐτός;

— Τὸ τέκνον σου! ἀπεκρίθη ὁ Θάνατος.

Ἡ πτωχὴ μήτηρ ἀνέπεμψε στεναγμὸν καὶ ἐσωρεύθη κατὰ γῆς. Μετ' ὀλίγον ἀνεγείρουσα τὰς χεῖράς της πρὸς τὸν οὐρανόν,

— Ὦ Θεέ μου, εἶπεν, ἀφ' οὗ μοὶ τὸ ἀφῆρεσας, φύλαττε αὐτό. Ὅ,τι παρὰ σοῦ γίνεται, γίνεται καλῶς.

Τότε πλέον ὁ Θάνατος ἔτεινε τὸν βραχίονά του ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ζωῆς τὸν μικρὸν κάκτον. Ἀλλ' ἡ μήτηρ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς κρατήσασα τὸν βραχίονά του καὶ διὰ τῆς ἄλλης ἐπαναδίδουσα αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμούς της,

— Στάσου, εἶπεν, ἵνα μὴ τὸ ἴδω ἀποθνῄσκον!

Καὶ ἡ μήτηρ, ἡ τάλαινα μήτηρ, ἔζησε τριάκοντα ἔτη τυφλὴ καὶ ἐγκαρτεροῦσα!

Ὁ Θεὸς ἔθετο τὸ παιδίον ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων, τὴν μητέρα εἰς τὰς τάξεις τῶν μαρτύρων.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Ὁ Θεόδωρος Γ. Ὀρφανίδης ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸν Μάϊτιαν τοῦ 1817. Ἐσπούδασεν ἐν Εὐρώπῃ τὴν Βοτανικήν, ἧς καὶ καθηγητὴς διωρίσθη ἐν τῷ Ἀθήνῃσιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀόκνως ἐργαζόμενος ὑπέρ τε τὰς ἐπιστήμας καὶ ὑπὲρ τῆς σατυρικῆς καὶ λυρικῆς ποιήσεως μέχρι τοῦ 1881, ὅτε κατέλιπε τὸν καθηγητήριον, διότι ἔπαθε τὰς φρένας. Ἀπέθανε δὲ τὸ θέρος τοῦ 1886 ἐν Ἀθήναις.

ΧΙΟΣ

Πρὸς τῆς Ἑλάσσονος πλέων Ἀσίας ὁ ναύτης τὰς ὄχθας,
νῆσον φαιδρὰν ἀπαντᾷ οὐ μακρὰν τῆς εὐδαίμονος Σμύρ-
[νης·
ἂν ἀρωμάτων τερπνῶν ἀτμοσφαῖρα εὐώδης τὴν λούῃ,
δὲν εἶν' αὐτὴ τῶν Μακάρων ἡ νῆσος... Εἰς ἔαρος ὥραν,
ὅτε σιγῶσι πελάγη καὶ ὄρη κ' ἡ φύσις ὑπνώττει,
μυστηριώδεις ἐὰν ἐξ αὐτῆς ἀποπέμπωνται φθόγγοι,
δὲν κατοικοῦσιν ἐκεῖ κινδυνώδεις τοῦ μύθου Σειρῆνες.
Χαῖρε, ὦ Χίος! ἂν ὄχι πατρὶς τοῦ μεγάλου Ὁμήρου,
γῆ, ὅπου κἂν ἐφαντάσθη τὸν Ὄλυμπον κ' ἔψαλεν ἔνθους.
Κάτω τοῦ Αἴπους μὲ σέβας ἠσπάσθην τὴν πάραλον
[πέτραν,
κ' εἰς τῆς νυκτὸς τὴν σιγὴν τὸ προσέχον μου οὖς
[ἠκροάσθη
μὲ τῶν λαμπόντων ἀστέρων τὴν ὅλως ἑπτὴν ἁρμονίαν,
τὴν γρηγοροῦσαν ἠχὼ τῶν ἐπῶν τοῦ τυφλοῦ μουσολή-
[πτου·

χαῖρε, πατρὶς τῶν ἀνθῶν, σχοινοτόλιστε[1] κόρη τοῦ πόντου!
Εἴθ' ἡ εἰκὼν τοῦ κλεινοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Ἰλίου νὰ φέγγῃ
ὡς φωτοβόλος λαμπὰς ὑδηγὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ μου.
Σὲ χαιρετῶ, σεβασμία μορφὴ τοῦ χλοάζοντος Αἴπους.
Τοὺς πρόποδάς σου φιλεῖ τῆς Ἀσίας τὸ ἤρεμον κῦμα,
καὶ τὴν γυμνὴν σου κοσμοῦν κορυφὴν τ' οὐρανοῦ αἱ [νεφέλαι.
Χαίρετε, κῆποι φαιδροὶ τοῦ Βροντάδου, τῆς Χώρας, τοῦ [Κάμπου,
ὅπου, ἀμέριμνος παῖς, εὐτυχίας ἀνέπνευσα αὔρας,
ὅπου, ἐν μέσῳ ἀνθῶν, ἐν μέσῳ τερπνῶν ἀρωμάτων
μυστηριώδεις παλμοὺς ἡ καρδία μου πρῶτον ᾐσθάνθη!

1. Σχοινοστόλιστε κόρη τοῦ πόντου. Γνωστότατοι καὶ ὀνομαστοὶ ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον εἶναι οἱ εὐώδεις σχῖνοι, ἐξ ὧν τρυγῶσι τὴν μαστίχην οἱ Χῖοι. Ἕνεκεν τῆς μαστίχης (τουρκ. Σακίζ) οἱ Τοῦρκοι τὴν νῆσον Χίον καλοῦσι Σακίζ Ἀδασή (Νῆσον τῆς Μαστίχης).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, υἱὸς τοῦ παλαιοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1843 καὶ ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καλλιεργῶν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας τὸν τε πεζὸν καὶ τὸν ἔμμετρον λόγον. Τὰ ποιήματα τοῦ ἀειμνήστου Δ. Παπαρρηγοπούλου, ὧν πολλὰ ἐδραβεύσησαν ἐν τῷ «Βουτσιναίῳ ποιητικῷ Διαγωνισμῷ», διακρίνονται διὰ τὸ βάθος τῶν ἐν αὐτοῖς ἰδεῶν, τὰ δὲ πεζὰ αὐτοῦ ἔργα, κωμῳδίαι, φιλοσοφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται, διὰ τὴν πολυμάθειαν, τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Δ. Παπαρρηγόπουλος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ παραγωγῆς, μόλις τριακοντούτης, τῇ 21 Μαΐου 1873, καὶ ἡ νεωτέρα φιλολογία ἀπώλεσεν ἕνα τῶν κρατιστευτάτων σκαπανέων αὐτῆς.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ Ο ΚΥΝΙΚΟΣ

Ὁ Ἀντισθένης ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς *Κυνικῆς* λεγομένης *Σχολῆς*, ὀπαδὸς τῆς πρακτικῆς τοῦ Σωκράτους φιλοσοφίας, οὗτινος διετέλεσε καὶ μαθητής, παρεμόρφωσε τὴν ἀγαθὴν διδασκαλίαν καὶ ἐξηυτέλισε τὴν λιτὴν ἐκείνου δίαιταν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους ἤρξατο διδάσκων εἰς τὸ γυμνάσιον τὸ καλούμενον *Κυνόσαργες*. Εἴτε δὲ ἐκ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἐδίδασκεν, εἴτε ἐκ τῆς λιτῆς, μέχρι κτηνωδίας, διαίτης, οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἐκλήθησαν *Κυνικοί*, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντισθένης ἐκάλει ἑαυτὸν *Ἀπλοκύνα*. Τούτου μαθητὴς ὑπῆρξε Διογένης ὁ Σινωπεύς, υἱὸς Ἱκεσίου τοῦ τρα-

πεζίτου. Τίς ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα τοῦ κυνικοῦ τούτου φιλοσόφου, ὃν ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι σχεδὸν ἀπεθέωσαν; Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας δυσκόλως θέλομεν ἀπαντήσει ἄνδρα ἀπεχθέστερον καὶ μᾶλλον ἀσχήμονα, ἀληθῶς *κύνα Λυσσητῆρα*, ὡς κομπορρημόνων ἀπεκάλει ἑαυτόν.

Ὁ παιδικὸς αὐτοῦ βίος οὐδὲ εὐτυχὴς ὑπῆρξεν οὐδὲ ἄμεμπτος· ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε δημοσίαν τράπεζαν· μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὸν πλοῦτον, ὃν διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου ἀπέκτα, ἀπεράσισε νὰ γείνῃ πλουσιώτερος δι' ἀφελεστέρου τινὸς τρόπου, παραχαράττων τὰ νομίσματα· πολλοὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἱκεσίου τὴν πρᾶξιν· ἀλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι πατὴρ καὶ υἱὸς ἐξετέλεσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἔγκλημα τῆς παραχαράξεως. Ἀνακαλυφθείσης τῆς πράξεως, ὁ μὲν πατὴρ ἐθανατώθη, ὁ δὲ μέλλων ἔνδοξος φιλόσοφος ἐσώθη τραπεὶς εἰς φυγήν, περιεπλανήθη εἰς διαφόρους πόλεις, ἐπεσκέφθη τοὺς Δελφούς, κακουργήσας δὲ καὶ ἐκεῖ ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας συνεπιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ πενίαν ἄκραν καὶ φιλοδοξίαν ἄκραν, ἀλλὰ καὶ ῥᾳθυμίαν πολλὴν καὶ ἀμάθειαν.

Ἐν Ἀθήναις ἐπεσκέφθη τοὺς διαφόρους διδασκάλους, ἀλλ' ὑπὲρ πάντας ἐπροτίμησε τὸν Ἀντισθένην· οὐχὶ βεβαίως διότι ἐπείσθη ὅτι ταχέως ἠδύνατο νὰ γείνῃ κάτοχος τῆς ἀσόφου ἐκείνης σοφίας, ἧς τὸ θεμέλιον ἦν ὁ κτηνώδης βίος. Χρήματα δὲν εἶχε, παιδείαν δὲν εἶχεν, ἀναίδειαν ἀπέκτησε μεγίστην ἕνεκα τῶν διαφόρων αὐτοῦ κακουργημάτων, ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ καταλληλότερον διδάσκαλον τοῦ Ἀντισθένους; Ἀλλ' ἂν ὁ Ἀντισθένης διέστρεψε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, δὲν ἐξηυτέλισεν ὅμως αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ὁ Διογένης. Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὁ μὲν Ἀντισθένης ὑπὸ μόνης τῆς *Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας* ἐστὶ γνωστός, τοῦ δὲ Διογένους τὸ ὄνομα ἦτο καὶ εἶναι δημοτικώτατον. Ἡ ἀνθρωπότης ἀγαπᾷ τὸ παράδοξον καὶ θεοποιεῖ πολλάκις τὸ γελοῖον. Ὁ Διογένης παρέστη ποτὲ πλησίον ῥήτορος περὶ τῶν κοινῶν σπουδαίως ἀγορεύοντος· ἀλλ' ὁ ῥήτωρ οὐδένα, πλὴν τοῦ Σινωπέως, εἶχεν ἀκροατήν· πολλοὶ ἤρχοντο καὶ παρήργοντο χωρὶς νὰ προσέξωσι ποσῶς εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ. Ὁ Διογένης τότε ἐσυμβούλευσε τὸν ῥήτορα ν' ἀρχίσῃ νὰ τερετίζῃ· ἀμέσως πλῆθος πολὺ συνήχθησαν περὶ τὸν τερετίζοντα καὶ οὐδέποτε ἴσως ἀκροατήριον ῥήτορος ὑπῆρξε πολυανθρωπότερον. Ὁ Διογένης ἔσκωψε μὲν τότε τοὺς ἀνοήτους ἐκείνους, οἵτινες ἄσμενοι προσήρχοντο πρὸς τὸν ἀνοητεύοντα, ὠλιγώρουν δὲ τὸν σπουδαιολογοῦντα· ἀλλ' ἡ τύχη αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁμοία· διὰ τῆς ἀσχημοσύνης αὐτοῦ ἐπέστησε τὴν προσ-

οχήν τῶν τε συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων.

Ὁ Διογένης δὲν ἔχει σύστημα φιλοσοφικόν· οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ, ἀφοῦ ἀπεχοράκιζε πᾶσαν θεωρίαν. Τὴν φήμην αὐτοῦ ἀπέκτησε διότι ἔζη ρυπαρὸς καὶ ἀκάθαρτος, φέρων πήραν καὶ βακτηρίαν, κατοικῶν εἰς τὸν παρὰ τὸ *Μητρῷον* πίθον καὶ κατασοβαρευόμενος τῶν ἄλλων. Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀμαθείας, διὶ ἣν πολλοὶ τῶν συγχρόνων ἔψεγον αὐτόν, διότι ὅτε ποτὲ τῷ εἶπον·

— Πῶς οὐδὲν εἰδὼς φιλοσοφεῖς;

ἀπήντησε·

— Καὶ ἂν προσποιοῦμαι σοφίαν, καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν ἐστιν.

Διὰ τοῦτο ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ μουσική, ἡ γεωμετρία, ἡ φυσικὴ καὶ τὰ τοιαῦτά εἰσιν ἄχρηστα καὶ οὐχὶ ἀναγκαῖα. Ἐὰν δὲ ἐκ τῶν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων γνωμῶν καὶ ἀποφθεγμάτων αὐτοῦ θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν τί ἐπὶ τέλους ἐπρέσβευεν ὁ παράδοξος ἄνθρωπος, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι παρεδέχετο πᾶσαν πρὸ αὐτοῦ λεχθεῖσαν τερατολογίαν καὶ ἀνοησίαν, ἀποκρούων ἐν τούτοις πᾶν ἀληθῶς σοφὸν καὶ ὠφέλιμον.

Ἀλλ' ἂν ἐν ταῖς δοξασίαις αὐτοῦ ἦν ἀφυέστατος, ἦν ὅμως εὐφυέστατος εἰς τὸ σκώπτειν καὶ τὸ ὀνειδίζειν. Οὕτω τὴν μὲν Εὐκλείδου σχολὴν ἔλεγε *χολήν*· τὴν δὲ Πλάτωνος διατριβὴν *κατατριβήν*· τοὺς δὲ Διονυσιακοὺς *μεγάλα θαύματα μωροῦς*· τοὺς δημαγωγοὺς *ὄχλου διακόνους*. Οὐδένα φιλόσοφον ἠνείχετο, πάντας ἐχλεύαζεν, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸν Πλάτωνα. Καὶ αὐτὸν τὸν Σωκράτην ἔλεγε *μαινόμενον*. Ἀλλ' ἂν ὁ Σωκράτης ἐμαίνετο, τί ἔπασχε λοιπὸν Διογένης ὁ κύων; Ἔλεγε δὲ ὅτι περὶ μὲν τοῦ ῥαπτύττειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζονται οἱ ἄνθρωποι, περὶ δὲ καλοκαγαθίας οὐδείς. Ἐθαύμαζε τοὺς γραμματικούς, οἵτινες τὰ μὲν τοῦ Ὀδυσσέως κακὰ ἀνεζήτουν, ἠγνόουν δὲ τὰ ἴδια· καὶ τοὺς μουσικούς, οἵτινες ἁρμόττουσι μὲν τὰς ἐν τῇ λύρᾳ χορδάς, ἀνάρμοστα δ' ἔχουσι τὰ ἤθη· καὶ τοὺς μαθηματικούς, οἵτινες ἀποβλέπουσι μὲν πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, τὰ δ' ἐν ποσὶ πράγματα παρορῶσι· καὶ τοὺς ῥήτορας, οἵτινες σπουδάζουσι μὲν τοὺς περὶ δικαίου λόγους, οὐδόλως δὲ ῥυθμίζουσι τὸν ἑαυτῶν βίον πρὸς τὸ δίκαιον. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐθαύμαζε πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐπαινοῦσι μὲν τοὺς δικαίους ὅτι εἰσὶν ἀνώτεροι τῶν χρημάτων, ζηλοῦσιν ὅμως τοὺς πολυχρημάτους.

Λέγουσιν ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶπέ ποτε ὅτι, ἐὰν δὲν ἦτο Ἀλέξανδρος, ἤθελε νὰ ἦναι Διογένης. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίθανον· ψυχὴ γεν-

ναία καὶ μεγαλόρρων, ἦτο ἀδύνατον νὰ ζηλεύσῃ τὴν ποταπὴν δίαιταν καὶ τὸν ἄμουσον καὶ ἀπειρόκαλον βίον τοῦ Διογένους· τίς οἶδε τίς ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διογένους ἔπλασε τὸν μῦθον τοῦτον.

Ἐνίοτε αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀηδεῖς καὶ ὀχλικαί, ὥστε εἶναι ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἠνείχετο αὐτὰς ὁ τῶν Ἀθηνῶν λαός, ὁ εὐρυέστατος καὶ χαριέστατος καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ἔτι ἐκείνῃ λαός.

Προσεκλήθη ποτὲ εἰς οἶκον πολυτελέστατον, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ πτύσῃ, ἐπειδὴ δὲ ἐχρέμψατο, εἰς τὴν ὄψιν τοῦ οἰκοδεσπότου ἔπτυσεν, εἰπὼν ὅτι δὲν εὑρίσκει χείρονα τόπον.

Ἄλλοτε πάλιν ἤρχισε νὰ κράζῃ·

— Ἰώ, ἄνθρωποι!

Συνελθόντων δὲ καθίκετο τῇ βακτηρίᾳ, εἰπών·

— Ἀνθρώπους ἐκάλεσα καὶ οὐχὶ καθάρματα.

Καὶ ὅμως τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅστις τοσάκις ἐξύβρισε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅτε μειράκιον ἔθραυσε τὸν πίθον αὐτοῦ, τοῦτο μὲν ἔδειραν ἀνηλεῶς, εἰς δὲ τὸν Διογένην παρέσχον ἄλλον.

Ἀλλ' ἰδίως διέπρεπεν ὁ Διογένης διὰ τὰ λογοπαίγνια αὐτοῦ, ὧν τινά εἰσι τῷ ὄντι ἄριστα.

Πλέων ποτὲ εἰς Αἴγιναν συνελήφθη ὑπὸ πειρατῶν, ὧν ἦρχε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην δὲ ἀπαχθεὶς ἐπωλεῖτο. Ὁ κῆρυξ ἠρώτησεν αὐτὸν τί γνωρίζει νὰ πράττῃ, ὁ δὲ Διογένης μετὰ θάρρους ἀπήντησε: *Νὰ ἄρχω ἀνθρώπων*. Ὁ κῆρυξ ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς παράφρονα, ἐνῷ δὲ ἐπεκράτει σιγή, ἐφάνη ἐκεῖ πλησίον εὐπατρίδης Κορίνθιος, Ξενιάδης καλούμενος, ἁπλοῦς καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ὅστις περιειργάζετο ἁπλῆστως τὴν παράδοξον τοῦ κυνικοῦ ὄψιν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Διογένης εἶπε πρὸς τὸν κῆρυκα·

— Εἰς τοῦτον πώλει με, οὗτος ἔχει ἀνάγκην δεσπότου.

Ὁ Ξενιάδης, γελάσας, ἠγόρασε τὸν φιλόσοφον καὶ ἀπαγαγὼν εἰς Κόρινθον ἀνέθετο εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ οἴκου καὶ τῶν τέκνων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ξενιάδης δὲν ἦτο φίλος τῆς πολυτελείας, διότι ἐπὶ τοσοῦτον εὐχαριστήθη διὰ τὴν λιτὴν δίαιταν, ἣν εἰς τὸν οἶκον ὁ Διογένης εἰσήγαγε καὶ εἰς ἣν ἤσκει τοὺς παῖδας, ὥστε ἔλεγεν ὅτι ἀγαθὸς δαίμων εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις οἱ ἐξ Ἀθηνῶν γνώριμοι αὐτοῦ, μαθόντες τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀνδρός, ἠθέλησαν νὰ ἐξαγοράσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Διογένης ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς εὐήθεις, διότι, εἶπε, δὲν εἶναι οἱ λέοντες δοῦλοι τῶν τρεφόντων, ἀλλ'

οἱ τρέφοντες δοῦλοι τῶν λεόντων. Ἂν θέλετε δὲ νὰ μάθετε πῶς ἀνέτρεφε τοὺς δυστυχεῖς παῖδας τοῦ Ξενιάδου, ἀρκεῖ ἡ περιγραφὴ αὕτη τοῦ Λαερτίου «Ἐν χρῷ κουρίας τε καὶ ἀκαλλωπίστους εἰργάζετο καὶ ἀχίτωνας καὶ ἀνυποδήτους καὶ σιωπηλούς, καθ' αὑτοὺς βλέποντας ἐν ταῖς ὁδοῖς».

Ἀπέθανεν ὅπως ἔζησεν· ἠθέλησε νὰ συμμερισθῇ πολύποδων μετὰ κυνῶν, οἵτινες ἔδηξαν τὸν τένοντα τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἐτελεύτησε ζήσας ἐννενήκοντα ἔτη. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἀριθμεῖ ὁ Λαέρτιος, οὐδὲν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκει εἰς αὐτόν. Διότι δὲν φαίνεται ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ συγγράψῃ· ἄλλως δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι λέγουσιν ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν Διογένην τ' ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν βιβλία. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ πάλιν περὶ τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἐγένετο τίνες θάψουσιν αὐτόν. Ἐτάφη ἐν Κορίνθῳ παρὰ τὴν πύλην τὴν πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ἔθεσαν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κίονα καὶ ἐπ' αὐτοῦ κύνα ἐκ Παρίου μαρμάρου. Ὕστερον καὶ οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἐτίμησαν τὸν ἄνδρα διὰ χαλκῶν εἰκόνων.

Αἱ μὲν χαλκαῖ ἐκεῖναι εἰκόνες καὶ τὸ ἄγαλμα δὲν ὑπάρχουσι πλέον, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ σῴζεται ὅπως μαρτυρῇ ὅτι ἀπαντῶνται ἄνθρωποι, οἵτινες, καίτοι ἀνάξιοι τῆς ὑστεροχρονίας, κλέπτουσι τὴν ἀθανασίαν, ἐνῷ οὐδόλως ὠφέλησαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀγνοοῦμεν οἱ πλεῖστοι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν δαμαλίδα, δι' αὐτῆς ὑπὲρ πάντα ἄλλον εὐεργετήσαντος τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀγνοεῖ Διογένην τὸν Κύνα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

ΕΠΙ ΤΩι ΘΑΝΑΤΩι ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΜΟΥ ΝΑΘΑΛΙΑΣ

Τόρα, π' ἀνθίζ' ἡ κυκλαμιὰ καὶ κάθε σπόρο π' ὄχει
κρυφὸ κρεββάτι μέσ' 'ς τὴ γῆ, 'ξυπνᾷ τὸ πρωτοβρόχι,
ποὺ πρὶν ἀρχίσουν ἡ χιονιαῖς, ἡ πάχνη, τ' ἀγριοκαῖρι,
'ξεγελασμένα τὰ κλαριὰ μὲ τὴ στερνὴ γλυκάδα,
π' ὁλόγυρά του φεύγοντας σκορπᾷ τὸ καλοκαῖρι,
στολίζονται μὲ μυρωδιαῖς, μ' ἀνθούς, μὲ πρασινάδα—,
τόρα, παιδί μου, ἐζήλεψες τὸ στεῖρο τὸ σκοτάδι,
τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν ἐρημιά, τὸν ᾅδη!

Μοσχοβολᾷ ἡ ἀλιφασκιά, μικρή μου Ναθαλούλα,
τὰ ρείκια, ἡ δάφναις, ἡ μυρτιαὶς ποτίζονται ὁροσούλα,
καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυροῦν μὲ τὴν ἀναπνοή τους
'ς τὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου 'ςὰ ζωντανὰ λουλούδια
οἱ καλογιάννοι χαίρονται. Μὲ τὴ γλυκειὰ φωνή τους
'ς τὸ βάτο, π' ἀκουρμαίνεται, λαλοῦν τὰ στεφανούδια
τὰ βάσανα τῆς ξενιτειᾶς... Καὶ σὺ 'ς τὸ γέροντά σου
στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα τὰ νεκρολίβανά σου;
. . . . . .
Σ' τὸν πολυτάραχο 'γιαλὸ τοῦ κόσμου μιὰν ἡμέρα
διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾷ 'ςὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημά του ἐφάνηκε ς' τὸν ἄμμο μιὰν αὐγή·
ἄγριο τὸ κῦμα 'πέρασε τὴν νύκτα, καὶ τὸ σβεῖ...

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑΤΑ ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

ΜΙΛΩΝ Ο ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΗΣ

Μεταξὺ τῶν περιφημοτάτων ἀγαλμάτων, ἅτινα ἀνεμίμνησκον τὰ παραδοξότατα καὶ ἐκπληκτικώτατα τῶν ἀνδραγαθημάτων, διεκρίνετο τὸ ἄγαλμα Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου. Ὡς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι τὸ βραβεῖον τῆς πάλης δὲν τῷ ἐδόθη ἀδίκως, ἦτο ὅτι εἶχε φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ στήσει ὁ ἴδιος τὸ ἄγαλμά του, σύμβολον τῆς νίκης του. Ἀλλὰ δὲν ἐστέφθη ἅπαξ· ἑξάκις ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, μάλιστα δ' ἅπαξ, ὢν ἀκόμη παῖς· ἡ ἐπιτυχία του ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὰ Πύθια. Κρότων, ἡ πατρίς του, πόλις εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀρχαίου Βρουτίου ἐν Ἰταλίᾳ, ἐφημίζετο διὰ τὸ γενναῖον καὶ ἰσχυρὸν πλῆθός της, ταύτην δὲ τὴν ἀρχαίαν φήμην, ὡς εἴδομεν, ὁ Μίλων δὲν διέψευσεν. Οὕτως διέτρεξεν ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ σταδίου φέρων ἐπ' ὤμων βοῦν τετραετῆ, ὃν διὰ μιᾶς ἐφόνευσε πυγμῆς καὶ κατέφαγεν ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἡμέρας· ἵστατο ἐφ' ἑνὸς δίσκου ἀλληλιμμένου ἐλαίῳ, ὅπως καταστῇ ὀλισθηρότερος, τόσον

στερεῶς, ὥστε οὐδεμία ὥθησις ἠδύνατο νὰ τὸν κλονήσῃ. Οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο νὰ τοῦ ἀπομακρύνῃ τοὺς δακτύλους, ὅταν, ἀκουμβῶν τὸν ἀγκῶνα εἰς τὴν πλευράν, ἐπαρουσίαζε τὴν χεῖρά του κεκλεισμένην, ἐξαιρουμένου τοῦ ἀντίχειρος, ὃν ἐκράτει ὄρθιον. Ἄλλοτε εἰς τὴν ἰδίαν χεῖρα περιέκλειε καρπὸν ῥοιᾶς, καί, χωρὶς νὰ τὸν συντρίβῃ, τὸν ἐκράτει ἀρκούντως ἰσχυρῶς, ὥστε καθίστα ἀδυνάτους πάσας τὰς προσπαθείας τῶν ἐπιχειρούντων νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν.

Ἐλάμβανε τὸν Ἡρακλῆν ὡς παράδειγμα καὶ ἐμιμεῖτο τὰς πράξεις του, διότι ἐβάδισεν ἐναντίον στρατοῦ τινος τῶν Συβαριτῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμπατριωτῶν του, λεοντῆν περιβεβλημένος καὶ σείων ῥόπαλον.

Τοσαύτη ἦτο ἡ ἰσχύς του, ὥστε, δένων ἐνίοτε σχοινίον περὶ τοὺς κροτάφους καὶ κρατῶν ἰσχυρῶς τὴν ἀναπνοήν, ἔθραυε τὸ σχοινίον διὰ τῆς ἐξογκώσεως καὶ πιέσεως τῶν φλεβῶν τῆς κεφαλῆς.

Ἄλλοτε, ἐν ᾧ εὑρίσκετο ἔν τινι οἰκίᾳ μετὰ τῶν Πυθαγορείων, ἡ ὀροφὴ ἠπείλησε πτῶσιν, ἀλλ' ὁ ἀθλητής, κρατήσας τὸν ὑποβασταζοντα τὴν ὀροφὴν στῦλον, ἔσωσε τὴν ζωὴν τῶν παρευρεθέντων.

Οὕτως, δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν τοιοῦτος παλαιστὴς δὲν εὗρισκε πλέον εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀνταγωνιστὴν ἐπιθυμοῦντα νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ,

ὥστε ἅπαξ ἐστέφθη χωρὶς νὰ παλαίσῃ. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ λάβῃ τὸν στέφανον, ὀλισθήσας ἔπεσεν. Οἱ θεαταὶ διεμαρτυρήθησαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ στεφθῇ ἀθλητὴς ἄνευ ἀντιπάλου, καὶ μάλιστα μετὰ οἰκτρὰν πτῶσιν.

— Ἔπεσα, εἶναι ἀληθές, ἀπεκρίθη ὁ Μίλων, ἀλλὰ δὲν μὲ κατέβαλε κανείς.

Μ' ὅλα ταῦτα, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὸν Ἡρόδοτον καὶ Αἰλιανόν, μανθάνομεν ὅτι ὁ Μίλων εὗρε τὸν νικητήν του, βουκόλον τινὰ ἐξ Αἰτωλίας, Τίτορμον ὀνόματι, ὃν ἀπήντησε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐήνου, ποταμοῦ τῆς Αἰτωλίας. Βεβαίως τοῦτο συνέβη καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἤρχιζον παρακμάζουσαι, ὅπερ δὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ εἰς ἑαυτόν, καὶ τοῦτο τὸν κατέστρεψεν.

Τέλος, εὑρὼν καθ' ὁδὸν ὄρυν, ἧς ὁ κορμὸς εἶχε σχισμάς, ἠθέλησε ν' ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον, καὶ προσπαθήσας νὰ εὐρύνῃ τὸ ἄνοιγμα, συνελήφθη ὡς εἰς παγίδα, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ἔγεινε βορὰ τῶν ἀγρίων ζώων.

Λέγεται ὅτι Μίλων ὁ Κροτωνιάτης ἵνα καταπαύσῃ τὴν πεῖνάν του ἔτρωγε 20 λίτρας κρέατος, ἄλλας τόσας ἄρτου, καὶ ἔπινε τρεῖς χοὰς οἴνου ἢ 15 κοτύλας.

Κ. Α.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Βόσκουνε ἡ ἄλλαις πέρδικες ἢ λούζονται 'ς τὸ αὐλάκι
καὶ μιὰ 'ς τὰ νύχια περπατεῖ ἐπάνω σὲ κοτρῶνι,
καὶ γέρνει 'πίσω καὶ τηρᾷ μικρὸ ἕνα περδικάκι
καὶ πότε τοῦ γλυκομιλεῖ καὶ πότε τοῦ μαλλόνει.

—Ἄκω τῆς μάνας τὴ λαλιὰ κι' ἀναίβα 'ς τὸ λιθάρι,
γιατ' ἡ καρδιά μου λαχταρεῖ, μονάκριβο πουλί μου.
— Γιὰ 'δέ, μανοῦλα, τὸ νερό, ποὺ βρέχει τὸ θυμάρι,
γιὰ 'δὲ τὰ συνομήλικα πῶς παίζουν ἀντικρύ μου! . . .

—Ἔχουν ἡ μάναις τους πολλά! Ἔλα, πουλί, κοντά μου,
κ' εἶδα τὸν ἴσκιο γερακιοῦ ἐδῶ σιμὰ 'ς τὸ αὐλάκι.
— Πᾶμε, μανοῦλα, 'ς τὰ νερά, νὰ βρῶ τὴν συντροφιά μου·
αὐτὸ ἦταν σύννεφο μικρό, δὲν ἦτανε γεράκι.

Κι' ὁ ἴσκιος πάλι ἐφάνηκεν ἐπάνω 'ς τὰ λιθάρια·
καὶ καταβαίν' ἡ πέρδικα ζητῶντας τ' ἀκριδό της.
Κι' αὐταίς, ποὺ ἦταν 'ς τὸ ῥίζωμα, τρυπῶσαν 'στὰ θυμάρια..
Ἐκεῖθε ὁ ἴσκιος 'πέρασε τοῦ γερακιοῦ προδότης.

Καὶ ἀκούσθη ἕνα ῥτερούγιασμα, μιὰ ταραχή, μιὰ ἀντάρα.
«Ὀπῶχει τὸ μονάκριδο ἔχει πικρὴ τὴν τύχη!»
Σκούζει, κτυπιέται ἡ πέρδικα μὲ τρόμο, μὲ λαχτάρα,
καὶ τὸ ἀκριδό της σπαρταρᾷ 'ς τοῦ γερακιοῦ τὸ νύχι.

. . . . . .

Ο ΜΟΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΤΟΥ

Ἦτο ὡραία θερινὴ πρωία τοῦ ἔτους 1630. Ἡ Σεβίλλη[1], πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἔλαμπεν ἐν ὅλῃ τῇ μεσημβρινῇ αὐτῆς μεγαλοπρεπείᾳ. Νέοι τινὲς διηυθύνοντο εὐθύμως ᾄδοντες πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ διασήμου ζωγράφου Μουρίλλου, ἔνθα ἐδιδάσκοντο τὴν ζωγραφικήν. Ἦσαν οὗτοι ὁ Κάρολος, ὁ Φερνάνδες, ὁ Μένδες, ὁ Ἰστρουίζ, ὁ Γονζάλες καὶ ὁ Κορδόβας, νέοι ζωηροὶ καὶ πλήρεις σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγαν αὐτῶν διδάσκαλον.

Ἀνέβησαν ἐν σώματι τὴν εὐρεῖαν κλίμακα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς σχολῆς.

Ὁ διδάσκαλος δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη· καὶ ἐν τοσούτῳ οἱ μαθηταὶ ἡτοίμαζον τοὺς χρωστῆρας καὶ τοὺς πίνακάς των καὶ ἐξήταζον τὰς ἐργασίας των.

— Μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον! ἀνέκραξεν αἴφνης ὁ Ἰστρουίζ· ποῖος ἐξ ὑμῶν ἔμεινε χθὲς τὸ ἑσπέρας τελευταῖος ἐν τῷ σχολείῳ;

— Κοιμᾶσαι, ἀπεκρίθη ὁ Κορδόβας, ἢ δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι ὅλοι ἐξήλθομεν ὁμοῦ;

1. Τὸ παλαιὸν ὄνομα αὐτῆς εἶναι Ἱσπαλις.

— Καὶ ὅμως, εἶπεν ὁ Ἰστρουΐζ ἀνυπομόνως, χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐκαθάρισα ἐπιμελῶς τὸν πίνακά μου, καὶ σήμερον ἰδοὺ αὐτὸς πάλιν πλήρης χρωμάτων, ὡς ἐὰν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔγεινε χρῆσις αὐτοῦ.

— Περίεργον πρᾶγμα! ἀνεβόησεν ὁ Κάρλος, πάλιν ἕνα ἀνθρωπίσκον ἐπὶ τοῦ πίνακός μου, καὶ σᾶς βεβαιῶ, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος ἡ εἰκών· ἐπεθύμουν ὅμως νὰ μάθω, τίς διασκεδάζει καθ' ἑκάστην ζωγραφίζων ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ ἐπὶ τοῦ πίνακός μου. Χθὲς μάλιστα ὑπῆρχεν ὡραία κεφαλὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Φερνάνδες.

— Στοιχηματίζω, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ὅτι ὁ Ἰστρουΐζ εἶναι ὁ ἐνασμενίζων εἰς ταῦτα.

— Σοὶ ὁρκίζομαι ὅτι οὐδὲ ἐπλησίασά ποτε τὸν πίνακα ἄλλου.

— Μὴ ὁρκίζεσαι, Ἰστρουΐζ, σὲ πιστεύομεν· δὲν εἶσαι καὶ ἱκανὸς νὰ ζωγραφήσῃς τόσον καλά.

— Οἱ χρωστῆρές μου εἶναι ὅλοι ἠφανισμένοι! ἀνέκραξεν ὁ Γονζάλες. Μὰ τὸν προστάτην τῆς Ἱσπανίας, ἐνταῦθα συμβαίνει τι μυστηριῶδες.

— Μήπως καὶ σὺ πιστεύεις, ὡς ὁ μαῦρός μας ὁ Σεβαστιανός, ὅτι πράττει τὰ παράδοξα ταῦτα ὁ Ζόμβης, τὸ φάντασμα;

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἐὰν ὁ Ζόμβης ἦναι ὁ ἐκτελῶν τὰς ὡραίας ταύτας εἰκόνας, εἶπεν ὁ Μένδες, ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ μοῦ τελειώσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας μου, τὴν ὁποίαν μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας μου δὲν δύναμαι νὰ κατορθώσω.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Μένδες ἐπλησίασεν εἰς τὸν πίνακά του, ὅτε αἴφνης κατέστη ὠχρὸς καὶ ἄναυδος.

Ὡραία κεφαλὴ Παναγίας, πρὸ μικροῦ μὲν σχεδιασθεῖσα, ἀλλὰ θαυμασία τὴν ἔκφρασιν, διέλαμπεν ὡς οὐράνιόν τι πλάσμα ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν τοῦ πίνακός του προσώπων.

— Τί συμβαίνει; τί ἵστασθε ὅλοι ἀκίνητοι ἐνώπιον τοῦ πίνακος τοῦ Μένδες; ἠρώτησε φωνὴ τραχεῖα καὶ διδασκαλική.

Οἱ μαθηταὶ ἐταράχθησαν καὶ ἐχαιρέτισαν μὲ σέβας τὸν ἄνδρα, ὅστις αὐστηρὸς ἐστάθη εἰς τὸ μέσον αὐτῶν. Ἦτο ὁ Μουρίλλος, ὁ διδάσκαλός των.

— Ἴδετε, διδάσκαλε, ἴδετε τὴν ὡραίαν αὐτὴν κεφαλήν! ἀνέκραξαν πάντες, δεικνύοντες τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Μένδες.

— Ποῖος ἐζωγράφησε τὴν κεφαλὴν ταύτην; ἠρώτησεν ὁ Μουρίλλος. Καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐσιώπων,

— Εἰπέτε μοι λοιπόν, προσέθηκε, ποῖος ἐσχεδίασε καὶ ἐζωγράφησεν αὐτὴν τὴν κεφαλήν; Ὁ ζωγραφήσας αὐτὴν θέλει ποτὲ γείνει πάντων ἡμῶν διδάσκαλος! ὁποία χάρις! ὁποία φυσικότης!

ὁποία θαυμασία ἔκφρασις! — Μένδες, εἶναι ἔργον σοῦ τοῦτο;

— Ὄχι, διδάσκαλε, ἀπεκρίθη ὁ Μένδες.

— Ἰδικόν σου ἔργον εἶναι, Ἰστρουίζ;— Ἰδικόν σου, Κορδόβα;— Ἰδικόν σου, Φερνάνδες;

Πάντες ἠρνήθησαν.

— Ἐν τοσούτῳ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος, ἡ κεφαλὴ αὕτη δὲν ἔπεσεν ἀφ' ἑαυτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος.

— Καλὰ λέγω, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ὁ νεώτερος πάντων· ἐνταῦθα συμβαίνει τι μυστηριῶδες, καὶ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι φαντάσματα ἔχουσιν ἐδῶ τὴν οὐρὰν των.

— Καὶ τί, παρακαλῶ, συμβαίνει; ἠρώτησεν ὁ Μουρίλλος, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ πίνακος, ἐφ' οὗ ἦτο ἐζωγραφημένη ἡ κεφαλὴ τῆς Παναγίας.

— Κατὰ τὰς διαταγὰς ὑμῶν, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ἡμεῖς οὐδέποτε ἀπομακρυνόμεθα τὸ ἑσπέρας ἀπὸ τῆς αἰθούσης ταύτης χωρὶς νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ πάντα, νὰ καθαρίσωμεν τοὺς πίνακας, νὰ ἐναποθέσωμεν τὰ χρώματα εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, νὰ ξηράνωμεν τοὺς χρωστῆρας, ὥστε τὴν ἐρχομένην ἡμέραν, ὅταν ἐρχώμεθα, νὰ εὕρωμεν τὰ πάντα εὐκόλως. Ἐν τούτοις ὅμως, ὅταν ἐρχώμεθα, τὰ εὑρίσκομεν ἄνω κάτω, χρωστῆρας ἀκαθάρτους, πίνακας βεβαμμένους κτλ. Προσέτι δὲ

εὑρίσκομεν ἐδῶ μὲν ἀνθρωπίσκον ἀπεικονισμένον, ἐκεῖ δὲ κεφαλὴν ἀγγέλου, ἀλλαχοῦ πάλιν πρόσωπον νεανίου ἢ γέροντος, καὶ τὰ πάντα τόσον ἐντέχνως, ὥστε βεβαίως, ἐὰν δὲν ἦσθε ὑμεῖς ὁ ἐργαζόμενος ἐνταῦθα τὴν νύκτα, πρέπει νὰ ἦναι ὁ διάβολος ἢ τις τῶν ὀπαδῶν του.

— Εἴθε, φίλοι μου, νὰ ἤμην ἐγώ· βεβαίως δὲν θὰ ἠσχυνόμην διὰ τοιαῦτα ἔργα. Εἶτα δὲ ὑψώσας τὴν φωνήν· Σεβαστιανέ! εἶπε, Σεβαστιανέ!

Εἰσῆλθε τότε νέος μαῦρος, δεκαπενταέτης περίπου τὴν ἡλικίαν, ὅστις μετὰ δειλίας ἔστη πρὸ τοῦ διδασκάλου.

— Δὲν σοῦ εἶπον, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος πρὸς τὸν εἰσελθόντα μαῦρον νὰ κοιμᾶσαι τὴν νύκτα εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην;

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ παῖς.

— Καὶ κοιμᾶσαι;

— Μάλιστα, κύριε.

— Τότε λοιπόν, εἰπέ μοι τίς εἰσῆλθε τὴν νύκτα ἢ τὴν πρωΐαν πρὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο;... Διατί δὲν ὁμιλεῖς, ἀνδράποδον; προσέθηκεν ὀργίλως ὁ Μουρίλλος, βλέπων τὸν μαῦρον ἑστάμενον τεταραγμένον καὶ σιωπηλόν. Εἰπέ μοι ποῖος εἰσῆλθεν ἀπόψε εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο;

— Οὐδείς, κύριε.

— Ψεύδεσαι.

— Οὐδείς, σᾶς ὁρκίζομαι, εἶπεν ὁ Σεβαστιανὸς γονυπετῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης καὶ ἱκετικῶς τείνων πρὸς τὸν κύριόν του τὰς χεῖρας.

— Ἄκουσον, Γομές, εἶπεν αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ ὁ Μουρίλλος, θέλω ἐξ ἅπαντος νὰ μάθω ποῖος ἐζωγράφησεν αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας, καὶ ποῖος σχεδιάζει τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ εὑρίσκουν τὴν πρωΐαν ἐπὶ τῶν πινάκων αὐτῶν. Ἑπομένως τὴν ἐρχομένην νύκτα, ἀντὶ νὰ κοιμηθῇς, θ' ἀγρυπνήσῃς, καὶ ἐὰν αὔριον δὲν μοὶ ὀνομάσῃς τὸν ἔνοχον, ἀλλοίμονον εἰς τὴν ῥάχιν σου! θὰ λάβῃς εἰκοσιπέντε ῥαβδισμούς. Μ' ἐννοεῖς, Σεβαστιανέ; — Τόρα, κύριοι, εἰς τὸ ἔργον μας!

Τὸ μάθημα ἤρχισεν ὡς συνήθως, μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν, ὡς νὰ μὴ συνέβῃ τι, διότι ὁ Μουρίλλος, τεχνίτης καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, δὲν ὑπέφερε νὰ ἀπασχολῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς ξένα ἀντικείμενα.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος καὶ ἀφ' οὗ ὁ Μουρίλλος ἐξῆλθεν, ἐπανέφερον οἱ μαθηταὶ τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ πρωϊνοῦ ἐπεισοδίου, καὶ ἀποτεινόμενοι εἰς τὸν ὑπηρετοῦντα αὐτοὺς Σεβαστιανόν, τὸν ἐχλεύαζον.

— Πρόσεξε, Μαῦρε, εἶπεν ὁ Μένδες, πρόσεξε νὰ

ἀνακαλύψῃς αὔριον τὸν ἔνοχον, διότι, μ' ἐννοεῖς!.. Δός μοι τὸ κίτρινον χρῶμα.

— Λάβετε, κύριε Μένδες. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔνοχον, σᾶς λέγω ὅτι εἶναι ὁ Ζόμβης.

— Παῦσε μὲ τὸν Ζόμβην σου, εἶπεν ὁ Ἰστρουίζ.

— Ἐν τούτοις, προσέθηκεν ὁ Σεβαστιανός, οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ Ζόμβης ἠδύνατο νὰ σχεδιάσῃ οὕτως αὐτὸν τὸν βραχίονα τοῦ ἁγίου σας Ἰωάννου.

— Ἐνίοτε αὐτὸς ὁ Μαῦρος, εἶπεν ὁ Κορδόβας, κάμνει ὀρθοτάτας παρατηρήσεις. Ἰδέτε πόσον ὡραῖα σχεδιασμένος εἶναι ὁ βραχίων οὗτος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Ἰστρουίζ.

— Πῶς νὰ μὴ κάμῃ ἐνίοτε ὀρθὰς παρατηρήσεις, εἶπεν ὁ Μένδες, ἀφ' οὗ ὅλην τὴν ἡμέραν δὲν βλέπει ἄλλο ἢ σχέδια καὶ εἰκόνας, καὶ δὲν ἀκούει ἄλλο τι ἢ μαθήματα ζωγραφικῆς;

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Μουρίλλου καὶ τοῦ μαύρου Σεβαστιανοῦ, ὅστις τοὺς ὑπηρέτει, εἶχε γεννηθῇ οἰκειότης τις, ἐπιτρέπουσα ἐνίοτε εἰς τὸν δοῦλον ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὴν ὁμιλίαν τῶν μαθητῶν, καὶ οὗτοι πάλιν, οἵτινες ἠγάπων αὐτὸν διὰ τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν εὐπειθειάν του, διεσκέδαζον πολλάκις χλευάζοντες ἢ ἄλλως πειράζοντες αὐτόν. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἀναχωροῦντες, τῷ εἶπον ὅλοι·

— Πρόσεξε καλά, Σεβαστιανέ, νὰ συλλάβῃς

τὸν Ζόμβην, διότι ἄλλως θὰ τὸ αἰσθανθῇ ἡ ῥάχις σου!

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, καὶ ἡ αἴθουσα, ἐν ᾗ ὁ μέγας τῆς Σεβίλλης ζωγράφος ἐδίδασκε τὴν θείαν αὐτοῦ τέχνην, εἶχεν ἐρημωθῇ καὶ καταστῇ σιωπηλή. Μικρὸς μόνον λύχνος ἔκαιεν ἐπὶ μαρμαρίνης τραπέζης, καὶ παρ' αὐτὴν ἵστατο μαῦρος τὸ χρῶμα παῖς, οὗ ἡ ὄψις συνεχέετο μὲ τὸ χρῶμα τῆς νυκτός, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ὡς ἀδάμαντες. Ἵστατο ἀκίνητος καὶ σύννους τοσοῦτον, ὥστε ὁ κρότος τῆς ἀνοιγομένης θύρας καὶ τὸ ὄνομά του, δὶς ἐπαναληφθέν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν συλλογισμῶν του. Ὁ εἰσελθὼν τὸν ἐπλησίασε καὶ ἔψαυσεν ἐλαφρὰ τὸν βραχιονά του. Ὁ Σεβαστιανὸς ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδεν ἔμπροσθέν του Μαῦρον, ὑψηλὸν ἔχοντα τὸ ἀνάστημα.

— Τί θέλεις αὐτὴν τὴν ὥραν, πατέρα; τὸν ἠρώτησεν ὁ Σεβαστιανὸς μελαγχολικῶς.

— Ἦλθα, υἱέ μου, διὰ νὰ μὴ μείνῃς μόνος.

— Κοιμήσου, πατέρα, ἐγὼ θὰ ἀγρυπνήσω· σὺ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ εἶναι δίκαιον ν' ἀναπαύσῃ τὴν νύκτα.

— Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ὁ Ζόμβης; εἶπεν ὁ γέρων Γομές.

— Δὲν τὸν φοβοῦμαι, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανὸς μειδιῶν.

— Ἀλλ' ἐὰν σ' ἐπάρῃ ὁ Ζόμβης, τότε ὁ πτωχὸς μαῦρος Γομὲς δὲν θὰ ἔχῃ πλέον παρηγορίαν εἰς τὴν σκληράν του δουλείαν.

— Ἄχ! ἡ δουλεία, πατέρα μου, πόσον σκληρὸν καὶ ἄδικον πρᾶγμα εἶναι!

— Τί νὰ κάμωμεν, τέκνον μου, οὕτως ἠθέλησεν ὁ Θεός.

— Ὁ Θεός, πατέρα; Ὦ, ἐγὼ τὸν παρακαλῶ καθ' ἑκάστην, καὶ τὸν παρακαλῶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὥστε ἔπρεπε πλέον νὰ μὲ εἰσακούσῃ καὶ νὰ μᾶς κάμῃ εὐτυχεῖς. Πλήν, πατέρα μου, κοιμήσου ὀλίγον.

— Ἀλλ' εἰπέ μου τὴν ἀλήθειαν, Σεβαστιανέ, δὲν φοβεῖσαι τὸν Ζόμβην;

— Ὁ Ζόμβης, πατέρα, εἶναι ἀνύπαρκτόν τι· εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν προλήψεων τῆς πατρίδος μας.

— Καὶ διατί λοιπόν, ὅταν σ' ἐρωτοῦν οἱ μαθηταί ποῖος εἶναι ὁ ζωγραφίζων ἐπὶ τῶν πινάκων, τοὺς ἀπαντᾷς πάντοτε ὅτι εἶναι ὁ Ζόμβης;

— Θέλω νὰ τοὺς γελάσω καὶ νὰ διασκεδάσω ὀλίγον μὲ αὐτούς.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ, παιδί μου! εἶπεν ὁ γέρων Γομές· καὶ ἐξῆλθε τοῦ δωματίου.

Ἅμα ὁ Σεβαστιανὸς ἔμεινε μόνος, πλησιάσας εἰς τὸν πίνακα ἀνέκραξε·

— Τώρα, ἐμπρός! Εἰς τὴν ἐργασίαν!

Ἀλλ' αἴφνης διακόπτεται πάλιν καὶ λέγει·

— Καὶ οἱ ῥαβδισμοί, ἐὰν δὲν φανερώσω τὸν ἔνοχον; Θεέ μου! Θεέ μου! βοήθειαν! Καὶ ἐρρίφθη γονυπετὴς καὶ ἐνδακρυς ἐπὶ τῶν ὀλίγων ἀχύρων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ κοίτην. Μετ' ὀλίγον δὲ βαθύτατος καταλαμβάνει τὸν δυστυχῆ παῖδα ὕπνος.

Μόλις εἰσέδυσεν ἡ πρώτη τῆς αὐγῆς ἀκτὶς εἰς τὸ δωμάτιον, ὁ Σεβαστιανὸς ἠγέρθη· ἦτο ἡ τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρα.

Πλήρης ζήλου καὶ προθυμίας ἤρχισεν ὁ Σεβαστιανὸς τὴν ἐργασίαν του.

— Θάρρος! Θάρρος! Σεβαστιανέ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν! ἔχεις ἐμπρός σου τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας· συλλογίσου ὅτι αἱ λοιπαὶ ὧραι τῆς ἡμέρας ἀνήκουν εἰς τὸν κύριόν σου. Δοῦλε, ἔσο τοὐλάχιστον κύριος τῶν τριῶν τούτων ὡρῶν!

Λαβὼν τότε τὸν χρωστῆρα ἐπλησίασεν εἰς τὸν πίνακα, ὅπου ἦτο ἀπεικονισμένη ἡμιτελὴς ἀκόμη ἡ ὡραία κεφαλὴ τῆς Παναγίας. Ἡ κεφαλὴ αὕτη, φωτιζομένη ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκτίνων τῆς ἡμέρας, ἐφαίνετο πολὺ ὡραιοτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα ἀκόμη.

— Νὰ τὴν ἐξαλείψω; — Ὄχι! ὄχι! προτιμῶ νὰ ὑποστῶ τὴν τιμωρίαν· προτιμῶ νὰ ἀποθάνω! Νὰ τὴν ἐξαλείψω; Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὸ κάμῃ, καὶ ἐγὼ θὰ τὸ κάμω; Ποτέ! Ποτέ! Ἡ κεφαλὴ αὐτὴ ζῇ. Ἂν τὴν ἐξαλείψω, θὰ νομίσω ὅτι θὰ ἴδω ἐκχυνόμενον τὸ αἷμά της, θὰ μοὶ φανῇ ὅτι τὴν φονεύω. Ὄχι! ὄχι! καλλίτερον νὰ τὴν ἀποπερατώσω.

Καὶ ἑτοιμάσας χρωστῆρας καὶ χρώματα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἡμέρα ἐν τοσούτῳ ἐπροχώρει καὶ ὁ Σεβαστιανὸς ἐξηκολούθει ἐργαζόμενος, λησμονῶν ἐντελῶς ποῖος ἦτο καὶ ποῦ εὑρίσκετο.

— Ἀκόμη μίαν στιγμήν, ἔλεγεν ἐργαζόμενος, ἀκόμη αὐτὸ τὸ μικρὸν σημεῖον, — ἐδῶ εἰς τὰ χείλη τὴν μικρὰν αὐτὴν γραμμήν. Θεέ μου! πόσον μ' ἐνθουσιάζουσιν οἱ ὀφθαλμοί της! Πόσον ὡραία εἶναι ἡ Παναγία μου!

Καὶ ὁ Σεβαστιανὸς καὶ τὴν προχωροῦσαν ἡμέραν ἐλησμόνει, καὶ τὸν κύριόν του, καὶ τοὺς ῥαβδισμούς, καὶ τὰ πάντα.

Αἴφνης ὅμως ψυχρὸς τὸν περιέχυσεν ἱδρώς, ὅτε στραφεὶς εἶδε πλησίον του ὅλους τοὺς νέους μαθητὰς ἱσταμένους καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν Μουρίλλον αὐτόν. Ὁ πτωχὸς Μαῦρος ἔκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἵστατο ἄναυδος, περιμένων τὴν τιμω-

ρίαν. Πάντες ἐσιώπων· ὁ Μουρίλλος τέλος προσβλέπων αὐστηρῶς τὸν μικρὸν δοῦλόν του,

— Ποῖος εἶναι τῷ εἶπεν, ὁ διδάσκαλός σου, Σεβαστιανέ;

— Σεῖς, κύριε, ἀπήντησεν ὁ Μαῦρος μὲ φωνὴν σχεδὸν ἀκατάληπτον.

— Ποῖός σ' ἐδίδαξε τὴν ζωγραφικήν, Σεβαστιανέ; ἠρώτησε πάλιν ὁ Μουρίλλος.

— Σεῖς, κύριε.

— Ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε σοὶ ἔδωκα μαθήματα.

— Ὅταν ἐδιδάσκετε τοὺς ἄλλους, ἐγὼ ἐπρόσεχον.

— Καί, μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον, ὠφελήθης! Τώρα ὅμως, προσέθηκεν ὁ Μουρίλλος στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητάς του, εἰπατέ μοι, φίλοι μου, ὁ παῖς οὗτος εἶναι ἄξιος τιμωρίας ἢ... ἀμοιβῆς;

— Ἀμοιβῆς! ἀπήντησαν πάντες μιᾷ φωνῇ.

— Καὶ τίνος ἀμοιβῆς;

Ὁ δυστυχὴς Σεβαστιανὸς ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ.

— Δέκα τάλληρα τοὐλάχιστον, εἶπεν ὁ Μένδες.

— Δεκαπέντε, εἶπεν ὁ Φερνάνδες.

— Ἡ καλλιον πλούσιον ἔνδυμα διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Παναγίας, προσέθηκεν ὁ Γονζάλες.

— Εἰπὲ καὶ σύ, Σεβαστιανέ, τί θέλεις; εἶπεν ὁ Μουρίλλος· βλέπω ὅτι τοιούτου εἴδους ἀμοιβὴ δὲν σ' εὐχαριστεῖ. Εἰπὲ ἐλευθέρως τὴν γνώμην σου. Εἶμαι τόσον εὐχαριστημένος ἀπὸ σέ, εἶμαι τόσον

καταγοητευμένος ἀπὸ τὴν ὡραίαν σου ταύτην Παναγίαν, ὥστε εἶμαι διατεθειμένος νὰ σοὶ δώσω ὅ,τι θέλῃς. Εἰπέ, μὴ φοβεῖσαι!

— Ἄχ, κύριέ μου, ἂν ἐτόλμων...

Δάκρυα ἔρρεον ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ παιδός, καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ διέλαμπε παράκλησις, ἣν ἡ δειλία ἐκράτει δεσμευμένην εἰς τὰ χείλη του.

Οἱ μαθηταί, θέλοντες νὰ τὸν ἐνθαρρύνωσι, τῷ ἐψιθύριζον·

— Ζήτησε χρήματα, Σεβαστιανέ!

— Ζήτησε πολυτελῆ στολήν!

— Παρακάλεσε τὸν διδάσκαλον νὰ σὲ παραλάβῃ μαθητήν του!

— Ὁ διδάσκαλος, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ἔχει σήμερον τὴν διάθεσιν νὰ πράξῃ καλόν τι· ζήτησέ του τὴν ἐλευθερίαν σου!

Βαθεῖα συγκίνησις ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σεβαστιανοῦ, ὅτε ὑψῶν τὰς χεῖράς του πρὸς τὸν Μουρίλλον εἶπε·

— Κύριε, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πατρός μου, τοῦ πτωχοῦ πατρός μου τὴν ἐλευθερίαν!

— Καὶ τοῦ πατρός σου τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἰδικήν σου, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος, ὅστις, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησίν του, ὕψωσε τὸν μαῦρον παῖδα εἰς τὰς

ἀγκάλας του καὶ τρυφερῶς τὸν κατηςπάσθη. Ὁ χρωστήρ σου, προςέθηκε, σὲ ἀνέδειξε τεχνίτην· ἡ αἴτησίς σου δὲ σὲ ἀναδεικνύει ἄνθρωπον μὲ ἀγαθὴν καρδίαν. Ἀπὸ τοῦδε, Σεβαστιανέ, εἶσαι οὐχὶ μόνον μαθητής μου, ἀλλὰ καὶ υἱός μου. Εὐτυχής, Μουρίλλε, σήμερον δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἔκαμα ὄχι μόνον εἰκόνας, ἀλλ' ὅτι ἀνέδειξα καὶ ζωγράφον. . . .

Ὁ Μουρίλλος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, καὶ ὁ Σεβαστιανὸς Γομέζ, γνωστότερος διὰ τοῦ ὀνόματος *Ὁ Μαῦρος τοῦ Μουρίλλου*, ἐγένετο εἷς τῶν διασημοτάτων τῆς Ἱσπανίας ζωγράφων. Σήμερον ἀκόμη θαυμάζουσιν οἱ περιηγηταὶ ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Σεβίλλης τὰ ἀριστουργήματά του, τὴν *Παναγίαν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ἀγκάλαις*, τὴν *Ἁγίαν Ἄννην*, τὸν *Ἅγιον Ἰωσὴφ* καὶ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ κίονος στηριζομένου καὶ ἔχοντος παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸν ἅγιον Πέτρον.

Ι. Π.

ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ

Ἀνάθεμά τον ποὺ τὸ εἰπῇ: «Τ' ἀδέρφια δὲν πονιοῦνται».
Τ' ἀδέρφια σχίζουν τὰ βουνὰ καὶ δένδρα ξερριζόνουν'
τ' ἀδέρφια ἐκυνηγήσανε κ' ἐνίκησαν τὸν Χάρο.
Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφὴ 'ς τὸν κόσμο ξακουσμένη·
τὴν ψθόναγεν ἡ γειτονιά, τὴν ζήλευεν ἡ χώρα,
τὴ ζήλευσε κι' ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρῃ.
Σ' σπίτι τρέχει καὶ βροντάει 'ςαν νάπταν νοικοκύρης.
—Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ 'μπῶ, 'τοιμάσου νὰ σὲ πάρω,
τὶ ἐγὼ εἶμ' ὁ γυιὸς τῆς μαύρης γῆς, τς' ἀραχνιασμένης πέτρας.
—Λάσε με, Χάροντ', ἄσε με· σήμερα μὴ μὲ πάρῃς,
ταχυὰ Σαββάτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ ν' ἀλλάξω,
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχομαι μοναχή μου.
Ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἄρπαξε, κ' ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει.
Νά, καὶ τ' ἀδέρφια 'πρόφθασαν 'ψηλὰ 'π' τὸ κορφοβοῦνι,
τὸν Χάροντα 'κυνήγησαν καὶ 'γλύτωσαν τὴν κόρη!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ

ΤΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ

Δαβὶδ τοῦ Προφητάνακτος βιογραφία
Ὁ Προοιμιακός . . . . . σελ. 1
Ἀλεξάνδρου Σούτσου βιογραφία
Πρὸς τὸν Θεόν . . . . . » 7
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ῥαγκαβῆ βιογραφία
Ὕμνος τῷ Θεῷ . . . . . » 9
Φραγκίσκου Σκούφου βιογραφία
Ὁ Ἅγιος Νικόλαος . . . . . » 12
Περὶ Ζεύξιδος . . . . . » 18
Ἰωάννου Καρασούτσα βιογραφία
Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θάνατος . . . . . » 21
Ἠλία Μηνιάτου βιογραφία
Περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως . . . . » 24
Ἰωάννου Βηλαρᾶ βιογραφία
Τιμή, Φωτιὰ καὶ Νερό . . . . . » 28
Νικηφόρου Θεοτόκη βιογραφία
Ἐπιτάφιος εἰς Σπυρίδωνα Βούλγαριν . . » 30
Περὶ ψυχῆς . . . . . » 34
Ἀθανασίου Χριστοπούλου βιογραφία
Ἐπίγραμμα εἰς κρήνην . . . . . » 37

ΕΘΝΙΚΗ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΣΧΟΛΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ 1942

Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως βιογραφία
Περὶ μουσικῆς . . . . . σελ. 38
Ἰακώβου Ῥίζου Νερουλοῦ βιογραφία
Ἡ πανώλης τῶν Ἀθηνῶν . . . . . » 42
Ἀδαμαντίου Κοραῆ βιογραφία
Αὐτοβιογραφία . . . . . » 44
Διονυσίου Σολωμοῦ βιογραφία
Τὰ δύο ἀδέλφια . . . . . » 73
Σκαλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου βιογραφία
Ἀξιωματικὸς τῶν ἀνθέων . . . . . » 79
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου βιογραφία
Δημώδης θρῦλος περὶ Βαλμᾶ . . . . . » 82
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ῥαγκαβῆ. Ἄνθος τοῦ Μαΐου » 88
Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου βιογραφία
Αἱ Θερμοπύλαι τὸ πάλαι . . . . . » 89
Οἱ Τριάκοντα . . . . . » 95
Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα βιογραφία
Ὁ Βορειᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγόνει . . . » 104
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ὁ Τυρταῖος . . . . . » 107
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ῥαγκαβῆ. Βιογραφία Ἐρεχθείου » 113
Ἀλεξάνδρου Σούτσου. Ὁ Πόντος . . . . . » 143
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Τὸ ἐνύπνιον . . . . . » 144
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ῥαγκαβῆ. Περιστερά . . . » 152
Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Εὐρυκλῆς » 153
Ἰωάννου Καρασούτσα. Εἰς ἓν ἄστρον . . . » 159
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ὁ Παπᾶ Τρέχας . . . » 161
Σπυρίδωνος Ν. Βασιλειάδου βιογραφία
Τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου . . . . . » 174

Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Ἡρῴδης ὁ Ἀττικός . . . . . σελ. 176
Ἰωάννου Καρασούτσα. Τὸ στερέωμα . . . » 182
Σπυρίδωνος Ν. Βασιλειάδου. Μία μητέρα . . » 184
Θεοδώρου Γ. Ὀρφανίδου βιογραφία Χίος . . . . . » 199
Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου βιογραφία Διογένης ὁ Κυνικός . . . . . » 201
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου. Ἐπὶ τῇ Ναθαλίᾳ » 210
ΑΠΑΝΘΙΣΜΑΤΑ ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ
Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὑπὸ **Κ. Α.** . . . » 211
Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα. Ἡ πέρδικα . . . » 214
Ὁ Μουρίλλος καὶ ὁ Μαῦρός του, ὑπὸ **Ἰ. Π.** » 215
Τοῦ Λαοῦ. Ἀδελφικὴ ἀγάπη . . . . . » 229

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΕΣΤΙΟΥ ΣΑΚΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ 1942

SISMANOGLIO
MEGARO

SISMANOGLIO
MILANO